۴۸۹

# غزلیات نظیری

به تصحیح


مولنا مولوی نصیر الدین صاحب منشی فاضل

صدر مدرس السنہ شرقیہ اسلامیہ ہائی سکول لاہور



بفرمایش

شیخ مبارک علی تاجر کتب

اندرون لوہاری دروازہ لاہور

۱۹۲۳ء

در مطبع کریمی لاہور باہتمام میر امیر بخش مالک منیجر طبع شد

# مطبوعات دوکان

## شیخ مبارک علی تاجر کتب اندرون لوہاری دروازہ لاہور

فریاد امت۔ اردو۔ اکبر اقبال قیمت [illegible]

نالۂ یتیم [illegible]

عروض سیفی قیمت [illegible]

رباعیات ابو سعید ابوالخیر مشمولہ امتحان منشی فاضل [illegible] قیمت [illegible]

رباعیات سحابی استرآبادی۔ جو بی اے فارسی کورس کا ایک حصہ ہے قیمت ۸ر

مرو حسین مشمولہ امتحان منشی فاضل و ایک حصہ بی اے فارسی کورس قیمت ۱۲ر

انتخاب مخزن حصہ دوم رسالہ مخزن کی دو سری نو جلدوں کا انتخاب [illegible]

بحر العروض مشمولہ امتحان پروفیشنسی اردو [illegible]

ابوالفضل۔ دفتر اول و سوم مشمولہ امتحان منشی فاضل قیمت [illegible]

ترجمہ ابوالفضل۔ دفتر اول از مولانا وجاہت حسین صاحب عندلیب شادانی رامپوری۔ قیمت [illegible]

[illegible]

تاریخ جہان کشائے نادری۔ مشمولہ امتحان منشی فاضل قیمت [illegible]

سہ نثر ظہوری۔ نثر ظہوری کی شہرت مشہور ہے [illegible] قیمت ۵ر

مخزن اسرار نظامی۔ مشمولہ امتحان منشی فاضل و ایم اے۔ حضرت نظامی گنجوی کی مشہور مثنوی ہے قیمت کاغذ سفید ۱۲ر

گلدستۂ محسن کاکوروی [illegible]

مقامات حمیدی۔ مشمولہ امتحان منشی فاضل قیمت [illegible]

اردو ترجمہ مقامات حمیدی۔ مشمولہ امتحان منشی فاضل قیمت [illegible]

غزلیات نظیری مشمولہ امتحان منشی فاضل نظیری نیشاپوری کا کلام قیمت [illegible]

مثنوی زہر عشق۔ مرزا شوق لکھنوی کی مشہور و معروف مثنوی قیمت ۳ر

اردوئے معلی۔ ہر دو حصہ مع ضمیمہ مکمل مجموعہ رقعات اردو غالب [illegible]

۷۸۶

# غزلیاتِ نظیری

بہ تصحیح


مولانا مولوی نصیر الدین صاحب منشی فاضل

مدرس السنۂ شرقیہ اسلامیہ ہائی سکول - لاہور



بفرمائش

شیخ مبارک علی تاجر کتب اندرون لوہاری دروازہ

لاہور

در مطبع کریمی واقع لاہور باہتمام میر امیر بخش

چھاپ رسید

# بسم اللہ الرحمن الرحیم

## ردیف الالف

اذا ما شئت ان تحیی حیوة حلوة المحیا | برسوائی برآور سر ز مستوری دون پا

حدیث حسن و مشتاقی درون پرده پنهان بود | برآمد شوق از خلوت نهاد این راز بر صحرا

ز خط و خال رخسارش قضا شکلے نمود اول | قلم برداشت هر ذره ورق برگشت از انشا

دران گلشن هوا بودم که مستی بُد او از نرگس | دران مجلس صفا بودم که عشق از حسن شد شیدا

بزحمت اتصال افتد چو پیوندے برید از هم | بفرصت قطره دریا میشود چون قطره شد دریا

کجا ناز و نیاز عاشق و معشوق کم گردد | ز حاجت حسن مستغنی و ما محتاج استغنا

شراب و شاهد و میخانه و ساقی همه دلکش | باین خمار بے پروا سرے داریم و صد سودا

تقاضا بر تقاضا میرسد ز انسوئے دل هردم | وطن فی نیستم خالی فغان زین شوق کارافزا

اگر نالم ز حرمان رخ مگردان حسبةً لله | قیاس وصل و محرومی گلستان ست و نابینا

درون بیت احزان پیر نابینا چه میداند | که شهرے بر سر سودائے یوسف میکند غوغا

نظیری گر طمع داری که مقبول مغان باشی
فلا تحسد و لا تبخل و لا تحرص علے الدنیا

ای از کرم تو ریخته خون سبیل را — وز لطف عید کرده عزای خلیل را

در ملک مصر یوسف کنعان سیاد تو — دریای نیل ساخته چشم کحیل را

گوئی بغیر واسطه در گوش خاکیی — رازی که زان خبر نبود جبرئیل را

داده بگنج فقر نشان جنت النعیم — کرده سبیل مشرب گدا سلسبیل را

پل بسته جز بمهر تو بر معبر کلیم — دل کرده باد قهر تو خون رود نیل را

هر فرد گشته حاکم این ملک غیر تو — ناکرده گرم جا زده کوس رحیل را

درویش و بادشه بوجود تو قائم اند — نورسته کرده تو عزیز و ذلیل را

نفزوده بر رسوم مقدر تجسس سعی — وز معصیت نه کاسته رزق کفیل را

هیچیم گر تو باز ستانی متاع خویش — دارد دو عالم از تو کثیر و قلیل را

قائل بعجز گشت ثنای تو هر که گفت — در هستی تو ره نبود قال و قیل را

در تو باجتهاد نظر کی توان رسید — صد شبهه در رهست قیاس و دلیل را

توحید حق بیان نظیری بلند ساخت
برتر نهید پایهٔ عرش جلیل را

صفا ز عقدهٔ دلهاست آن بن زلف معقد را — بحمد الله که ربطی هست با مطلق مقید را

که دادی روح را با جسم الفت گر نگردیدی — محمد کاروان سالار ارواح مجرد را

بیک حسن و شمائل طرح عشق افگنده شد ورنه — نمیدادند نقش هستی این لوح زبرجد را

بمکتب خانهٔ سر مصحف از بر داشتی آنروز — که عقل کل نمیکرد از الف بی فرق ابجد را

حدیث و لفظ ورزش بسکه شد مجموعهٔ حکمت — حکیمان جلد میسازند اوراق مجلد را

وجود مرکز پرکار عالم گر نشد ثابت — احد خود قاب قوسین از نبودی میم احمد را

بمسکن بستر از پهلوی گرمش سرد ناگشته — کند طی بر براق معرفت اقصای مقصد را

گرامی میهمانی در ره امشب میزبان دارد — ملائک صف بصف بست و عرش آراست مسند را

نظیری نشاید ذوقی ز جام هوشمندان کش
مئی و مطرب پریشان میکند مستان سرمد را

ساقی بشو و زنگیِ امید و بیم را — بنما بما حقیقتِ رنگِ قدیم را

حرفِ فریبِ آدم و ابلیس تا بچند — چندے بگو ترانۂ نقل و ندیم را

از ساغرِ درست خورم بخشش جرعۂ — برطاق نہ حکایتِ جامِ دو نیم را

بوئے نبیذِ خلوتِ شبہا شنیدہ ام — پنہاں مکن کہ نیک شناسم شمیم را

آنجا کہ لب ز رشحۂ پاک کردہ اند — گل مشکبوئے کردہ ردائے نسیم را

گو مفلسانِ کعبہ نگریند کاب چشم — بر عرش بردہ از درِ مسجد یتیم را

زیباست گرچہ خلعتِ محمود بر ایاز — شور آں زماں کند کہ بپوشد گلیم را

مطرب بکید و نغمہ غنی کن دلِ فقیر — ساقی بکید و جرعہ سخی کن لئیم را

جنسے کہ در خزانۂ لطفِ تو نیست نیست — جز احتیاج تحفہ ندیدم کریم را

روزیکہ جرمِ ما نہ نظیری برآورد
از آبِ عفو شوی کتابِ سقیم را

دارد ز غمزہ حجتِ قاطع حبیبِ ما — بیعت بذوالفقار ستاند خطیبِ ما

یک بانگِ ذوقِ گرمیِ ما را کفایت است — حاجت بتازیانہ ندارد ادیبِ ما

روزیکہ رخ نمود بما کار داشت عشق — ز اوّل حوالۂ دگراں شد نصیبِ ما

ما را تو و قبولِ نیاز نے بخلوتے — مال و منالِ ہر دو جہاں از رقیبِ ما

از نکہتِ گل است ضرر دلِ رمیدہ را — در بر رخِ صبا نکشاید طبیبِ ما

عاشق ز کوئے دوست بتکلیف آمدہ — با صبر و راحت انس نگیرد غریبِ ما

بہتر کہ از حکایتِ ما در کشی نفس — دل خوں شود ز غصۂ کارِ مہیبِ ما

گل را قصور نیست ترا گر زکام ہست — در بارِ کارواں ہمہ ہست طیبِ ما

بر پائے بند گونِ نظیری ز دیم پا
آویخت عشق از سرِ گردوں صلیبِ ما

بغیر از رنگ و بوئے نیست ایں عشقِ مجازی را — عطا کن لذتِ طعمِ حقیقت عشقبازی را

عزیزاں جاں فدا کردم سر و ساماں ہبا کردم — ببزم گوشۂ چشمے بنازم بے نیازی را

عبارت کوتہ و دل تنگ و خاصانِ ملک زیبا — چہ داند مرد صحرائی طریق کارسازی را

کسے تفسیرِ رمزِ عاشق و معشوق کم داند — بجز مکّی نمی داند لغت ہائے حجازی را

ہمہ سرمایۂ اقرار و ایمان بود خسارت — فغاں از خالِ ہندویت کہ کافر کرد غازی را

گرسنہ باز شاہنشاہ و ما صیادِ بے طالع — ولے کبکی نثار آریم خوئے شاہبازی را

صبوح و نوح برہم خورد چوں بانگِ صلوٰۃ آمد — بزیر آرید از طاق ایں کہن دلقِ نمازی را

گر از یک رہ نماید روئے از صد رہ بروں آید
نظیری چارہ چوں سازد فریبِ ترکتازی را

طاعتِ ما نیست غیر از ورزشِ پندارِ ما — ہست استغفارِ ما محتاجِ استغفارِ ما

ہر کشادی کز سوئے ما شد گرہ بر کار زد — قطعہا کردیم اما شد ہمہ زنّارِ ما

از نخستیں جلوہ قدِ دلبرے افراشت حسن — از نگاہِ اوّل افتاد ایں گرہ در کارِ ما

شوقِ صد منصور گشت و عشق صد یوسف فروخت — بوالعجب ہنگامہا گرم است در بازارِ ما

از شمیمِ گل دماغِ ما پریشاں مے شود — برنمی تابد دمِ عیسیٰ دلِ بیمارِ ما

خانۂ ما خاکساراں بر سرِ راہِ صباست — شب نمے سوزد چراغ از پستئ دیوارِ ما

وقتِ میخواراں شبے خونِ قضا برہم زند — تا چراغِ بزمِ مستاں شد دلِ ہشیارِ ما

باغباں در موسمِ گل گو درِ بستاں ببند — دفترِ شعرِ ترِ ما بس بود گلزارِ ما

نغمۂ مستانہ مے ریزد نظیری را ز لب
از نوا خالی مبادا خانۂ خمّارِ ما

بہ رخ شستم از خطا رنگِ امید و بیم را — بیند منجم طالعم از ہم فرو تقویم را

علمِ ارادت گر کند ذوقے نصیبِ جانِ من — مستوفیِ امرِ قضا باطل کند تقسیم را

شوق از برائے داغِ من آتش بجانم می زند — افغاں کہ کردم دوزخے گلزارِ ابراہیم را

لذتکہ فوراں بردہ است از کیسۂ عمرم بروں — جاوید مستغنی شوم از صد وہد گر نیم را

ہمتم کہ مستاں بگذرم در خدمتِ پیرِ مغاں — گلبانگِ آزادی کشم دوشنے زنم تسلیم را

نقشے بباطن دیدہ ام خواہم بجنبش گو دکے — آرائشِ مسند کنم زینت دہم دیہیم را

یوسف که کرده سلطنت هفت [illegible] پدر — گر شان حسنش بنگرد واجب کند تعظیم را
بر آسمان سروری خورشید گر طالع شود — جوید ذرّات جهان بر یکدگر تقدیم را

امروز صاحب ذوق دل غیر از نظیری نیست کس
نشکست بر کاخ گدا سلطان هفت اقلیم را

چند از مؤذّن بشنوم توحید شرک آمیز را — کو عشق تا یکسو نهم شرع خلاف انگیز را
ذکر شب و ورد سحر نے حال بخشد نے اثر — خواهم بزنّاری دهم تسبیح دست آویز را
ترک شراب و شاهدم بیمار کرد اے طبیب — صحت نخواهم یافتن تا نشکنم پرهیز را
خاکے بباد آمیخته گردے ز جا انگیخته — آبے بمژگان میزنم خاک غبار انگیز را
نے عشق افزاید برین نے مهر بیند بیش ازین — کے مانده ظرف قطره پیمانهٔ لبریز را
پیوسته ابرو در کشش همواره مژگان در زدن — تا کے کسے بر دل خورد این دشنهاے تیز را

سیری نظیری زین چمن کز کهنگی گشتی خشن
در باغ نرمی بین بهم خار و گل نوخیز را

ازکف نمیدهد دل آسان ربوده را — دیدیم زور بازوے نا آزموده را
من در پئے رهائی و او هر دم از فریب — بر سر گره زند گره ناگشوده را
دل در امید مرهم و این آهوان مست — ریزند بر جراحت ما مشک سوده را
هرگز دلم حلاوت آسودگی نیافت — تلخ ست خواب دیده در خون غنوده را
آشفته داشت خارش آسودگی دماغ — دادیم بر هوا سر سودا فزوده را
نتوان چشید قند مکرّر ازان لبان — نتوان شنود تلخ مکرّر شنوده را
یکره خوشم بخنده و دندان نمانه کرد — تا کے نماید آن گهر نانموده را
ساغر کجاست تا گله از دل برون بریم — روشن کنیم خاطر کلفت زدوده را
تا منفعل ز رنجش بیجا نه بینمش — مے آرم اعتراف گناه نبوده را
تا دیده جور او ز وفا لافها زدم — نتوان نمود ترک ستایش ستوده را
منظور یار گشت نظیری کلام ما — بیهوده صرف شکر نکردیم دوده را

تا بکی بر خرقه بندم جسم غم فرسوده را ... سر بطوفان میدهم این مشت خاک سوده را

در درون همچون عنب شد خوشه اشکم گره ... پس فرو خوردم بدل خونهای ناپالوده را

لوشها گر گشت و یارب یارب م کارے نکرد ... نیست گویا روزنی این سقف تیراندوده را

صد منزل به پیشم آمد و نشناختم ... بار مے باید ز سر گیرم ره پیموده را

ه که یک قاصد که باشد محرم این راز نیست ... چند بر کاغذ نویسم حال ناشنوده را

ز شراب سود مندم بخت بد پرهیز داد ... مے که میخوردم نمیخوردم غم بیهوده را

ل ز بهر اشک لولوئے و رنگ کاهیم ... در بلورین حقه دارد کهربائے سوده را

ز کنایت گاه مستی منع آں لب چوں کنم ... میچکد بیخود حلاوت قند آب آلوده را

با نظیری چوں نشستی گوش بر حرفش مکن
در پریشانی میفگن خاطر آسوده را

در خور اگر نیم مئے لعل فام را ... اے کاش تر کنند ببوئے مشام را

قدر زخم مرہم لائی نمی‌نهند ... زاں مے که طعم نوش کند مغز و کام را

ر باہم ما دریغ نتابید هفت مه ... ماہیے که او تمام کند ناتمام را

لس جذبه بکار دل ما نمے کنند ... تا چند سر بحلقه در آریم دام را

ارج ز پرده دخل غلط تا بکے کنیم ... مطرب بما نداده نشان مقام را

سمت چنیں فتاد که ترکان مست او ... در دور ما بطاق نهادند جام را

لم لله تم که روئے ندیدم ز آفتاب ... در خانه پختم این ثمر نیم خام را

ر جام صبح بے صفت فقر پر کنند ... خورشید سرنگوں نکند کاسِ شام را

رخت از حرم کشیم نظیری بسومنات
حرمت نمانده حاجی بیت الحرام را

یرهن مو چشم روشنے ست مرا ... بروشنائی هر ذره روزنے ست مرا

نمود بت ز پراگندگیم باز آورد ... دلیل راه حقیقت برهمنی ست مرا

و سایه از همه سود در کمین خورشیدم ... بهر کجا بن خاریست مسکنے ست مرا

بهر سراچه و بستان فرو نمی آیم — برون ز عالم خاکی نشیمنی ست مرا
بدوستی که ز بس محو لذت عشقم — بکائنات ندانم که دشمنیست مرا
هزار ناله شهر و بادیه دمی شنوم — ز سیل گریه چو کهسار دامنیست مرا
ز خونبهای سرشکم لبالب آغوش است — ز حاصلی که ترا نیست خرمنیست مرا
اگر بمعرکه در خون فتاده ام چه عجب — همیشه رزم بچون خود تهمتنیست مرا
دریغ رخش فرو ماند و روز بیگه شد — درین سفر که بهر گام رهزنیست مرا
کدام می که بپیش از دست تیم خمار نداد — چو شیشه در ته هر خنده شیونیست مرا
بیا ز محنت جان کندنم خلاصی ده — که دم زدن ز فراق تو مردنیست مرا

گداخت جسم نظیری ز رقت نظم
که دیده تنگ تر از چشم سوزنیست مرا

پروانه ایم و شعله بود آشیان ما — آب از شرار سنگ خورد گلستان ما
موریم و بر گذار لشکر افتاده ایم — در راه پایمال شود کاروان ما
تا بانصیب ساخته ایم از حلاوتی — همچون رطب شگافته اند استخوان ما
زه در گلوی ما کند از کینه روزگار — بیند اگر درست تن چون کمان ما
خورشید عمر بر سر دیوار و خفته ایم — فریاد از درازی خواب گران ما
صد موج را ز رفتن خود مضطرب کند — موجی که بر کنار رود از میان ما
بس در دماغ همنفسان مغز سوختیم — در دیده خواب تلخ کند داستان ما
در پیری از هزار جوان زنده دلتریم — صد نو بهار رشک برد بر خزان ما
ذوقی که جا بوادی مجنون گرفته بود — امروز معتکف شده بر آستان ما
در حیرتم که غنچه به بلبل چگونه گفت — رازی که باد هم نشنید از زبان ما

بنیاد ما خرابی ما استوار کرد
گوئی که سود ماست نظیری زیان ما

ز بستم بسکه بند بسیر خود از خامیها — رفت نام و نسیم در سر خود کامیها

ورع و شیب زبون غم ایام کرد — یاد دوران جوانی و مے آشامیہا

طایرے نیست کہ تارے ز نفش بپا نیست — صید یک مرغ نکردم ز کہن دامیہا

روز عشرت بصداع سر مخمور گذشت — تر نگردید دماغم ز تنک جامیہا

دل بلہو و لعب عمر مسند کین مرغاں — تکیہ بر باد کنند از سبک آرامیہا

خلعت سرو باندام صنوبر نبرند — جامہ زیبندہ نماید ز خوش اندامیہا

شکر پیری کہ ہوا و ہوس از جوش نشاند — چوں مے کہنہ بر دل آمدم از خامیہا

پیش از مرگ خود از آفت ہستی رستم — با جل بار نماندم ز سبک گامیہا

در خرابات سر ناموران گردیدیم — بسکہ اندیشہ نکردیم ز بدنامیہا

لوث تقصیر چو از آب کرم شستہ شود — دلق درویش برآید ز سیہ فامیہا

ساز و برگ و مئے مطرب نظیری جمعست

بوئے خیر آیدش از نیک سرانجامیہا

بصاف صبح نگہ کن سر سبو بکشا — دہان چشمہ کشادند راہ جو بکشا

دل از مطالعۂ صبح در حجاب مدار — بزیر ہر بن مو دیدۂ برو بکشا

شگاف خرقہ بدقت چہ مے کنی پیوند — لباس فقر و فنا پارہ بہ رفو بکشا

یکے بکوزۂ پرہیز خویش سنگے زن — چو شیشہ رشتۂ زنارش از گلو بکشا

چو موے جاہ جہاں نقص دیدۂ بیناست — اگر ز رشتہ تر او رود دیدہ مو بکشا

چو شیر گاہ قناعت دہان آز ببند — چو باز وقت ہنر بال جستجو بکشا

دراز دو جام غم و غصہ وقت گم کردی — ترا کہ گفت سر کیسہ در غلو بکشا

حجاب مانع قرب ست شرم حائل لطف — بہ نزد داور اظہار آرزو بکشا

چو رنگ چند شوی ملتفت بروئے سخن — بمغز راہ کن و پردہ ہمچو بو بکشا

ببزم بے بصراں پردہ بر معانی کش — وگر بدیدہ وری برخوری برو بکشا

ببزم اہل خرد عقدہ سخن مگذار

چو غنچہ نیست نظیری کسے بگو بکشا

بر فلک تا بد مسیحا رشتهٔ زنار را — بر زمین منصور افرازد ستون دار را

از معاصی توبه میکردیم پیش از عاشقی — این زمان عصیان شود از کفر استغفار را

از شبان وادی ایمن نفس سوزان تریم — موسی اندر طور میرقصد ز موسیقار را

گر بطبع زاهدان تلخ ست طعم جام غم — روشن از رخسار میخواران شود معیار را

خضر وقتے کو که تعمیر خراب ما کند — زانکه گنجے هست پنهان در ته دیوار را

هر کجا عشق ست تولی طبیبان خسته اند — از کدامین درد واجوید دل بیمار را

زیرکان را دانه و آب چمن خامش نکرد — عندلیب مست مغزے وا نداند اسرار را

چون مگس بر قند میجوشیم بر مطلوب خویش — گرمی سودائے یوسف نشکند بازار را

خسرو نظمی نظیری نقش شیرین طرح کن
چرخ بار ما کشد چون عشق باشد کار ما

تا باشهپر عنقا چه نوا بال مگس را — هم نغمهٔ داؤد که دیدست جرس را

در معرض خورشید شبها را چه نمایش — با نور تجلی چه ضیا نار قبس را

بس غنچهٔ نشگفته بتاراج خزان رفت — رسمیست که رهزن نزند از قافله پس را

پرّاندن ناوک گه نطقم بچه ماند — با آنکه بپره چشم و نهی بر مژه خس را

در کوی حقیقت چه کند مرد مجازی — در بیشهٔ شیران چه هنر گرگ هوس را

جز حاجت اخوان نشنود تحفهٔ یوسف — اینجا نرسد عرض تجمّل همه کس را

هر چند ز تریاق بود زهر گران تر — زین جنس بصد من ندهیم نیم عدس را

کس بهرهٔ ما نیست کزان سحرے بنازیم — از معرکه بردیم برون گرد فرس را

تا همدم هر بیهده پرواز نگردد — در سینه شکستیم پر و بال نفس را

در آرزوئے یک تن همجنس که عنقاست — از بسکه طپیدیم شکستیم قفس را

صبح از دم خونریز نظیری بهراس ست
از ناوک شبخیز بود بیم عسس را

نشسته در ظلمم با قمر چه کار مرا — چراغ تیره شبم با سحر چه کار مرا

مسیح وار کند سیر بر فلک ز رحم — باین طلسم فرو بسته وز چه کار مرا
چو ذرّه محرم جاوید آفتاب شدم — باآشنائی مشتبت شرر چه کار مرا
اگر قضا و قدر ز آسمان فرود آید — من و خیال تو با خیر و شر چه کار مرا
جنوں بمغزِ دماغم فتیله می سوزد — بہ پنبه کاری داغ جگر چه کار مرا
ز طاعتِ ریاکرده اجر می خواهم — چو بید کاشته ام با ثمر چه کار مرا
باشک دیدهٔ آلوده عفو چون جویم — خزف فروخته ام با گهر چه کار مرا
هزار گونه شکایت بضمن خاموشی ست — بنالهٔ که ندارد اثر چه کار مرا
بقهر تا نگدازی بمهر ننوازی — هلاک تلخ توام با شکر چه کار مرا
چو حسن تو بکسے در جهاں نمے مانم — غریب در وطنم با سفر چه کار مرا

نه رحم ماند نه شفقت نه دوستی نه وفا
درین دیار نظیری دگر چه کار مرا

20

بانگ نے مے برد ز هوش مرا — میدهد مے ز راهِ گوش مرا
نالهٔ نائے تا حریم وصال — مے برد در کنار و دوش مرا
نخل نخلست نائے پنداری — مے چشاند نه نیش نوش مرا
مطرب مے گسار در نظر ست — نیست حاجت بمے فروش مرا
سرّ غیبم درون پردهٔ راز — نغمه مے آورد بجوش مرا
چوں سماعم نقاب بردارد — نشود شرم روئے پوش مرا
غزل مطربم بوجد آورد — جاں رود در سر خروش مرا

جوش زد در درون نظیری حرف
کاش بودے سخن نیوش مرا

گل خلعتِ نو داد دگر شاخ کهن را — بر سلطنت حسن سجل ساخت چمن را
شاخ گل خوشبو ببرد بادِ سحرگاه — بگشود سرِ نافهٔ غزالانِ ختن را
شد لاله سجنیازه بیادِ مئے لعلت — از باده لبالب چو قدح دید دهن را

افراخت صراحی سر و گردن بتوجہ | تا خوش بکف دست دہد چاہ ذقن را
سر تا بقدم نے بتماشا نگراں شد | تا خوب دہد چنگ بمطرب بر و تن را
در عہدے و نغمہ ز لبس دید درستی | سنبل ز خم جعد بروں کردہ شکن را
گلبرگ بنا گوش درخت بود مناسب | گلدستہ شد و بست بدو زلف رسن را
خوباں بہاری بہ نثار مئے و مطرب | در بوسہ گرفتند سراپائے چمن را

ہر گوشش خورد نعرۂ احسنت نظیری
پرسی اگر از مردۂ صد سالہ سخن را

نے عدم بود و نے وجود اینجا | صورت وہم مے نمود اینجا
عکس شخصے نشاد در مسکن | نیک جستیم کس نبود اینجا
حسن ما کرد جلوہ بر ما | عشق ما دل ز ما ربود اینجا
آنکہ بے نطق و سمع مے گوید | ہست در گفت و در شنود اینجا
وآنکہ نا دیدنیش مے داند | ہست در معرض شہود اینجا
بو البشر را قوا ملائکہ اند | جزو کل ہست در سجود اینجا
کرد آنانیت از سجود ابا | ہست ابلیس ہست بود اینجا
نزد تو جبرئیل وحی آورد | عقل برقع ز رخ کشود اینجا
مردم چشم عالم انسان ہست | شخص عالم بما نمود اینجا
دید حسن و جمال آنجا را | در بصر ہر کہ کحل سود اینجا
نسبہا نزد ما ہمہ نقد است | دیدہا جملہ ہست زود اینجا

جام گیتی نما نظیری یافت
زنگ از آئینہ زدود اینجا

مانند سراب بند بر پا | بیہودہ شدیم دشت پیما
بے بحر نمودہ شکل ساحل | بے آب نمودہ موج دریا
سر دادہ بباد بودہ و نابود | بگرفتہ ز خاک عرض و پہنا

بر اوج رسیده گہ ز پستی — در پست فتادہ گہ ز بالا
چوں ظلمت نیستی در آمد — نے ماند رخ و نماند سیما
در نائے دمید دم مغنّی — لب بست فرو نشست غوغا
عاشق کہ و عشق چیست دانی — در ماندہ و درد بے مداوا
سرگشتہ مطلب محالیم — اے کاش نبودے ایں تقاضا
آخر بچہ مایہ قرب جوئیم — بال و پر مور و راہ عنقا
آتش نشود بباد خاموش — از سر بزند بفکر سودا

چوں حق بشود عیاں نظیری
گوئیم کہ لا الٰہ الا

چمنّت از مدد روزگار بر سر ما — کہ حسن فطرت اصلی نمود جوہر ما
بشعر و شاہد ما از کودکی نظربازی ست — کہ عشق خیزد از آب و ہوائے کشور ما
ز ذوق ما نشود با خبر مذاق سقیم — درست ذائقہ داند مذاق شکر ما
کمان لعب بزہ کردہ در کمیں بودیم — کہ طائرے ننشیند ببام و منظر ما
متاع راحت و شادی ما بغارت داد — چہ فتنہ بود کہ ناگہ در آمد از در ما
کدام عربدہ انگیز طرح جنگ انداخت — کہ سنگ تفرقہ آمد بجام و ساغر ما
کسی شگفتہ ز معجونِ آب و گل نشود — سرشتہ اند بغم طینتِ مخمّر ما
غش وجود بہ اکسیرِ عشق زائل کن — کہ زر شود مست از کیمیائے احمر ما
ستارۂ دلِ عاشق نہاں کند خورشید — کہ ز آفتاب فروزاں ترست اختر ما
گداختیم ز دردِ خمار نایابی — بیک دو جرعہ کس آبی نزد باخگر ما

نوا برآور و دریں پردہ کن نظیری رقص
کہ ہست دلبر ما از الست دلبر ما

تمکین خرد برد ز سر شور و شرم را — پیری برآمد از شب غفلت سحرم را
مانند ترنجم کہ خزان ست بہارش — دم سرد نئے وے تازہ کند برگ و برم را

تا سدرہ بپرم اگرم در کشایند | ہر چند کہ فرسودہ قفس بال و پرم را
کوتاہی عیشم پئے پندِ دگرانست | دہر از پئے تادیب برد شاخ ترم را
در ہر قدمے صد خطرم بر سرِ راہ است | وز بہر اقامت نہ مقامے سفرم را
رہ طے نکنم مرحلۂ راکہ بہر گام | از ہولِ مصیبت بگدازند جگرم را
شاید کہ چو تسلیم و رضا بدرقہ گردد | رہ امن شود وادیِ خوف و خطرم را
سعی کنم و رخت بمنزل برسانم | تا کس نرسانیدہ بہ رہزن خبرم را
از خانۂ چشمش نگذارم بدر آید | بر روئے تو گر راہ نباشد نظرم را
صد لابہ بامید یک ابرامِ تو کردم | یک بار بتلخی نخریدی شکرم را

چوں توبہ کنم از غزل و قول نظیری
دوراں نخرد از صد ہزار این یک ہنرم را

## نعت صلعم

اے کردہ خراب خانہا را | برہم زدہ آستانہا را
صیاد وشاں بدامِ زلفت | درباختہ صید خانہا را
کردہ بہ بتانِ دلربا شرط | بردہ نگہ و نشانہا را
در بہر تو صد ہزار صیاد | آراستہ دام و دانہا را
شاہاں بفصاحت تو دادہ | مفتاح درِ خزانہا را
در عقدۂ جعد نیم تابت | مشاطہ شکستہ شانہا را
تا کشتۂ غمزۂ تو گردم | برساختہ ام بہانہا را
زاہد شدہ ہر مزار و معبد | فرسودہ ام آستانہا را
شیرازۂ نظمِ خویش بندم | منسوخ کنم فسانہا را
صوتے بنوائے نو برآرم | برباد دہم ترانہا را
گردید ندیمِ غمِ نظیری | خواری نرسد یگانہا را

۱ نیست زین دہر آب و دانۂ ما — ملکوت ست آشیانۂ ما

کبک کہسار و بلبل گلزار — گوش دارند بر ترانۂ ما

ہر طرف صوت تازہ بندند — از غزلہائے عاشقانۂ ما

حرف شیرین شود فراموشش — خسرو ار بشنود فسانۂ ما

دین فروشان خانہ بر دوشیم — دلق و دستار ماست خانۂ ما

بسلم ملک و مال مے بازیم — دل خورسند بس خزانۂ ما

لمن الملک مے زنیم امروز — غیر ما کیست در زمانۂ ما

خور ببین از استوا سجود کند — بس بلند ست آستانۂ ما

حذر از ما کہ برق در ابریم — رعد مے نالد از زبانۂ ما

زخم قوس قضا بما نرسد — ہست تیر قدر نشانۂ ما

خرج یک روزۂ نظیری نیست

حاصل عمر جاودانۂ ما

بر بویدن نرود ذوق تو ز اندیشۂ ما — سالہا پنجہ بہم دادہ رگ و ریشۂ ما

اصل ما آب ز سر چشمۂ تحقیق خورد — گل تسلیم و رضا آورد اندیشۂ ما

مئے منصور کہ در جوش زخمہا بود — بعد دوری بہوا آمدہ در شیشۂ ما

در خس و خار نہ بینیم بجز جلوۂ دوست — شجر وادی ایمن بود از بیشۂ ما

عشق آوردہ خلیل اللہ را آذر چہ عجب — یا صمد گوے شود گر صنم از تیشۂ ما

کوہکن از ہنر عشق ندارد تائے — کار ما رست کہ عشق ست ہمیں پیشۂ ما

گل و برگ چمن عشق نظیری مائیم

نرود تا ابد از خاک رگ و ریشۂ ما

نظر بر روئے او در دیدہ بکشا — ز خود گم گرد و بر روے دیدہ بکشا

گل بے مزدہ ما باغباں چید — صبا گو غنچۂ ناچیدہ بکشا

مبادا عالمے را جاں برآید — گرہ از زلف خود فہمیدہ بکشا

بگلشن بگذرد در طلعت گل | زبانِ بلبلِ شوریده بکشا
برافشان کاکل و شمشاد را گو | شکنج طرۂ ژولیده بکشا
گره بر جبین ابرو از چه داری | سر این نافۂ پیچیده بکشا

ز رمز عشق آگاهی نظیری
معما از دل نشنیده بکشا

مستی ربوده از کف هستی زمام ما | مطرب نمے دہد خبرے از مقام ما
تا گشتہ ایم غافل از و دور ماندہ ایم | پدرام مے شویم کہ وحشی ست رام ما
دانی کہ نور مردمکِ چشم عالمیم | بینی اگر بدیدۂ معنی خرام ما
خود را برہنہ بر صفِ شمشیر مے زنیم | کاندر فنائے ماست بقا و دوام ما
برکف کلیدِ جنت و بر لب سلام حور | رضوان ستادہ در طلب بار عام ما
خرمن بباد رفت درین دشتِ پُر فریب | مُرغے نسود گوشۂ بالے بدام ما
پستان دایہ درکفِ مشتاق شاہد ست | بے گریہ قطرۂ نچکاند بکام ما
تا اقتدا بحافظ شیراز کردہ ایم | گردیدہ مقتدائے دو عالم کلام ما

باران گریہ صبح نظیری بہار ساخت
کو باد تا برد بگلستان پیام ما

در پردہ رہ ندادند ذوقِ سخن چو مارا | من نیک مے شناسم پیغام آشنا را
عیشِ دیارِ غربت چون برق درگذارست | نتوان بقید کردن ذوقِ گریزپا را
وجد و سماع صوفی خالی ازان مقامست | چیزے بیار ماندآن آہو خطا را
از خوردہ کہ دارد گل در قبا نگنجد | جائیکہ ہست ذوقے میگرد آشکارا
با فقر و تنگدستی شورست عجب و مستی | درکشورِ غیوران نخوت کشد گدارا
برقدرِ قابلیت دادند ہر چہ دادند | حق راست بر تو حجت تہمت مکن قضا را
از مرغزار عقبیٰ تا سبزہ زار دنیا | تا دانم از کجائی حرفے بگو خدا را
انصاف و مہربانی عہد از جہان برانداخت | شد راستی خوشامد شد دوستی مدارا

باشاهِ عشق بازاں آخر کسے بگوید — بے آب و دانہ کشتی مرغانِ خوش نوا را
از کاهشِ محباں بر قدرِ خود فزایند — با این خسیس مردم یاری مگیر یارا

خوش فطرتی نظیری حلِ وقینِ خود کن
حاصل ز کامِ مردم بانگ ست آسیا را

ادب گرفتہ عنانِ خمار و مستیٔ ما — برابر ست بلندیٔ ما و پستیٔ ما
بخود ز دوست نیاییم تا نہ مستیم — تمام دوست پرستی ست مے پرستیٔ ما
هزار ساغرِ دیدار شد تهی و هنوز — فرود حوصلۂ ماست و شوق و مستیٔ ما
خمارِ شوق ندارد صبوحِ ما هرگز — بیک طلوع بود نشۂ الستیٔ ما
مثالِ صورتِ موهوم بے نشاں بودیم — بمنظرِ تو کشیدند نقشِ هستیٔ ما
ز حقۂ گهرت کار بر نمے آید — ز خستتِ دهن تست تنگدستیٔ ما

ز گوشہائے نظیری طپانچہ پوست بریخت
عذار دف نخورد ضربتِ دو دستیٔ ما

ز شهرِ دوست مے آییم پیامِ عشق بر لبہا — بہ تلقینے کنم آزاد طفلاں را ز مکتبہا
بگو منصور از زنداں انا الحق گو بروں آید — کہ دینِ عشق ظاهر گشت و باطل گشت مذهبہا
چو من هر کس طبیبے دارد از رحمت چہ غم دارد — کہ آهے بر کشم بر کوہ و صحرا افگنم تبہا
سحرگہ خستہ و رنجور از خلوت بروں آییم — چو پروانہ کہ از صحبت بر آید آخرِ شبہا
ز دستِ او جراحتہائے زهر آلودہ بنمایم — بزخمِ ناصحاں سوزن نشد از نیشِ عقربہا
دل شب داشت دردے از کدورتہائے حرمانم — بسوئے آسماں دیدم فرو بارید کوکبہا
بمحض التفاتے زندہ دارد آفرینش را — اگر نازے کند از هم فرو ریزند قالبہا
ز بیدادے کہ بر دل شد نکردم ضبطِ خود و دل — کنوں کاتش همے بارد پشیمانم ز یاربہا

نظیری برکشا تا دیدۂ دل در کشایندت
کہ از تنگیٔ عالم تنگ مے گردند مشربہا

گرہ بسخن در آورم عشقِ سخن سرائے را — بر بر و دوشش سرو هی گریۂ ہائے ہائے را

گل بخزاں شگفتہ شد و ایں دل بستہ وا نشد
در بن ناخن بست نے بخت گرہ کشائے را

نے ز پئے خبر و ہم نے بدلے اثر کنم
صورت گنجم نہ کارواں زمزمۂ درائے را

ہر لبے کہ صعب تر روزئے عاشقاں شود
طعمہ ز استخواں سزد حوصلۂ ہمائے را

درس ادیب اگر بود زمزمۂ محبتے
جمعہ بمکتب آورد طفل گریز پائے را

خاتم جم شکستہ تن ہیکل عشق ساختہ
منظر دوست کردہ دل جام جہاں نمائے را

پیش نظیری از فلک درد دلے برم کہ ہست
بہر درشتہ از شبلے نالۂ آں گدائے را

بگذر از عشق کہ نہ خطوہ نہ گام ست اینجا
دل بحسرت نہ و لیں کار تمام ست اینجا

خط آزادگی سرو و بمرغاں ندہند
بار گردید کہ سیمرغ بدام ست اینجا

فکر طوبی و جناں در ورع عشق خطاست
ہر چہ در شرع مباح ست حرام ست اینجا

جرعہ از شیشۂ خاطر ز گلو بر گردد
ہاں ہش باش کہ جام و لب بام ست اینجا

خود بخود بانگ زنم خود بخود آوا شنوم
خبرم نیست کہ گویم چہ مقام ست اینجا

ہمہ مے نوشی و مستی و نشاط و طرب ست
کس چہ داند کہ شب و روز کدام ست اینجا

زابر ساغر بہ رخسارۂ ساقی بنمود
شکر للہ کہ تجلی بدوام ست اینجا

غائب از دیدۂ یارم نشود یک ساعت
آنکہ رم خوردہ از وہم ہمہ رام ست اینجا

فیض آب خضر از نظم نظیری ریزد
کہ صفائے سحری تا دم شام ست اینجا

از چاہ غبغبش بدر آوردہ ماہ را
بر باد عقرب سیہش بستہ راہ را

عابد کہ بیندش بدر آید ز خانقاہ
سلطاں کہ یابدش بگذارد سپاہ را

گر روز حشر پردہ ز رویش برافگنند
ایزد بروئے بندہ نیارد گناہ را

آں کجکلہ چو با صف عشاق بگذرد
شاہاں ز سر نہند ہوائے کلاہ را

از ہیبت تجلئی دیدار سوختیم
برق آورد بشارت باراں گیاہ را

عاجز شدہ است دیدہ ز ادراک حسن او
در حوصلہ جمال نگنجد نگاہ را

بارے چو در بغل همه خرمن نمی‌رود — بیجاده در کنار کشد برگ کاه را
امید هست کز سر آن بام بگذرد — یا در میان کوی کشودیم آه را
خاکش بفرق کن که بجانان نمی‌رسد — عاشق گر التفات کند مال و جاه را
گر این عطش بخلد نظیری ز جان رود
جوییم ز سلسبیل بآتش پناه را

برای خشت خم خو بیم گو آن پیر ترسا را — کزین بازیچهٔ طفلان خرد مشت گل ما را
جهان را نیست آن معنی که باید فکر آن کردن — الف با خوان هر مکتب شکافد این معما را
بخود از بهر حیرت وا دراهیم ورنه معلوم ست — نه دریا چند در آغوش گنجد موج دریا را
همین بس شاهد بی اختیاری‌های مشتاقان — که عذر از جانب یوسف بود جرم زلیخا را
خموشی نزل عشق آرم که بر درگاه سلطانان — کمان بر زه نمی‌آرند بازوی توانا را
همین مقدار میخواهیم از رخ پرده برداری — که بشناسیم قدر بینش نادان و دانا را
نظیری خاطرے از داغ دل آزرده تر دارد
قدم هشیار نه اینجا که درخون می‌نهی پا را

تو اگر ز کعبه راندی دگر از کنشت ما را — غم بنده پرور تو بدری بهشت ما را
چو حدیث راست گویان همه مذاق تلخیم — بسفینهٔ عزیزان نتوان نوشت ما را
گل و برگ خانهٔ ما همه بلبلان مستند — که بجا شفقی بر آمد همه کار و کشت ما را
که نشست نیم ساعت بر ما ز لال طبعان — که ز پرده بر نیامد همه خوب و زشت ما را
ز عتاب تلخ ساقی دل ما غبار دارد — بحلاوت حریفان نتوان سرشت ما را
همه روز دست حسرت چو مگس ز دور لیسیم — که سر آستین مهان بشکر بهشت ما را
نه صنم بجای یابی نه گلے بآب و رونق — ز خطا هم بر آور همه خاک و خشت ما را
بنوا ضخ جم و کے سر ما فرو نیاید — که حدیث عشق و سودا شده سرنوشت ما را
بصداع غم نظیری ز خمار باده رستیم
نکند دماغ خوشبو گل صد بهشت ما را

جز نام صنم نقش مکن لوح جبین را — تا چپ نکنی راست نخوانند نگین را
از شوق شهیدان حریم سر کویش — چون دانه در آغوش نگنجند زمین را
پیداست رهائی من از ضعف امیدم — نی زود بسر می رسد آواز حزین را
من دام به نخچیرگه انداخته بودم — شیر آمد و بگرفت ز من دام و کمین را
آب رخی از آبله گفتم برسانم — وادی برهم ریخت لق آبله چین را
با تیغ به تسلیم و با خصم بشفقت — با مهر بدل ساختم از عشق تو کین را
بیرون نهم از خویش اگر پای نظیری
یکپایه فروتر نهم عرش برین را

دل شکسته بود تحفهٔ خزینهٔ ما — نگین ملک توان ساخت ز آبگینهٔ ما
تو کار عیب چه دانی که چیست طعنه مزن — که جز به مصلحتی نشکنند سفینهٔ ما
مکن بکشتن ما مشورت که تا بوده ست — بفال دوست مبارک نبود کینهٔ ما
هزار کار درست از شکست ما گردد — طلسم ما شکن و برخور از دفینهٔ ما
یگانه ایم به بیقدری از چه بر در دوست — بقدر ذره توان یافتن قرینهٔ ما
چراغ صومعه‌ها زنده می توان کردن — بدوستی تو یعنی بسوز سینهٔ ما
ز بعد کعبه نظیری زیارتی ما کن
که دلبر نمکین ست در مدینهٔ ما

زبان پیام هوس داشت بستم انشا را — درون سینه بریدم سر تمنا را
چگونه عرض تمنا کنم که حسن غیور — نداده راه درین پرده رمز و ایما را
دران نظاره که بر تیغ و کف شعور نبود — ز رشک سوخته بود آگهی زلیخا را
ذخیرهٔ ز جنون بهار ننهادیم — کم است سود تنک مایگان سودا را
نوازش ار نه کرم میکند محبت نیست — توان شناختن از دوستی مدارا را
گر از ورع بگدازد اهل قدح ندهند — چه مانع است حریفان باده پیما را
گذشت شوق ز اندازهٔ گوشهٔ نظرے — که می خموش کند مست بی محابا را

بکینهٔ دل بے رحم کافرست نازم | کہ کردہ است بمن دوست گبر و ترسا را

بدیہہ سنج نظیری اگر تو خواہی بود
شکر فروش کند طوطیٔ شکرخا را

ہر گہ رقم کنم بتو عذر گناہ را | ریزم چو خامہ از مژہ خون سیاہ را
شاید کہ شرم ذلت ما را گراں خرند | آنجا کہ خر منیست بہا برگ کاہ را
مطرب رہ سماع بآہنگ مے زند | صوفی خانقاہ غلط کردہ راہ را
آں عارفاں کہ در رمضاں بادہ میخورند | بینند در زلال قدح عکس ماہ را
معراج ما نہایت افتادگی بود | در عشق قرب سدرہ بود قعر چاہ را
آنجا کہ بے تفاوتیٔ وسع رحمت ست | بدخواہ انفعال دہد نیک خواہ را
گر خون یک قبیلہ ازاں رخ طلب کنند | سلطاں ز دادخواہ نخواہد گواہ را
گر غبن عشقبازی و مستی شود حساب | فردا گنہ برد بشفاعت گناہ را
عشق آمد و بخرقۂ پشمیں فروختیم | تشریف شاہ اکبر و عباس شاہ را
کردیم خاک مسکنت و نیستی بسر | تعظیم صدر منزلت بارگاہ را

سرگشتہ راند خلق نظیری بیا کہ ما
روشن کنیم زمزمۂ خانقاہ را

نگاہ گم شدہ بر راہ کوئے یار مرا | گسستہ عقد گہر گریہ در کنار مرا
خود از محبت جاناں بجود حسد دارم | ز رشک غیر کنوں برگذشتہ کار مرا
ز ہر یقیں کہ شود صاف سینہ صاف ترم | غبار دل نشوم گر کنی غبار مرا
بہ بے بری مزنم طعنہ کز ہزار چمن | قضا گذاشتہ اینجا بیادگار مرا
ز روزگار چہ منت کہ بر سر من نیست | بروزگار تو افگندہ روزگار مرا
خدا ز آفت پژمردگی نگہدارد | شگفتہ است دل و طبع زیں بہار مرا
مزاج دوست خموشی خرد و لے چہ کنم | گل محبتم این نالہ ہست خار مرا
تعلق تو نظیری بہ پستیم دارد | توجہے کہ کند دوست واگذار مرا

امشب خوش آشناست بروئیش نگاهِ ما — گویا حجاب سوختہ از برق آہِ ما
از بسکہ مے شدیم بحسرت جدا از و — خوں میچکید روزِ وداع از نگاہِ ما
شغلِ محبت ست کہ مانع ز طاعتست — روزِ جزا بس ست ہمیں عذر خواہِ ما
دوزخ اگر بجا شنی آتش دل ست — اہلِ بہشت رشک برند از گناہِ ما
دل بے غمت مباد کزیں فیض گشتہ است — رحمت طفیلئے نفسِ صبحگاہِ ما
صد سیلِ وصل آمد صد تشنہ تازہ شد — ہرگز نبود نشو و نما در گیاہِ ما

مانخلِ ماتمیم نظیری ز ما خذر
غمگیں شود کسیکہ بود در پناہِ ما

ازیں ویرانہ تر میخواستم ویرانۂ خود را — ازیں ویرانہ بیروں مے برم دیوانۂ خود را
حریفاں نشۂ مہر و محبت را نمے دانند — بدستِ دشمن خود مید ہم پیمانۂ خود را
زمورش خواہد از سختی نہ مرغش چید از تلخی — نمے بینم ز خلقِ ہیچ خرمن دانۂ خود را
زبیم آنکہ طبل رحلتے ناگاہ بنوازند — ہمیشہ رخت بر درگاہ دارم خانۂ خود را
عزیزاں دیدہ از خاکسترم سازند نورانی — تو شمع بزمِ خلوت مے کنی پروانۂ خود را
بآیاتِ زبور و نغمۂ داؤد نفرو شم — بیانِ دردناک و نعرۂ مستانۂ خود را

نظیری قصۂ فرہاد و خسرو داستانے شد
کنوں من ہم کتابی مے کنم افسانۂ خود را

آنکہ بر مارقمِ کیں زدہ از کینۂ ما — نقش آئینۂ خود دیدہ در آئینۂ ما
عید و نوروز بود مکتبِ ما را ہر روز — بمحبت گذرد شنبہ و آدینۂ ما
محضرِ سلطنتِ عشق اگر برخوانند — خاتم و سکہ برآرند ز گنجینۂ ما
خوردہ دل زخمی از اں غمزہ کہ نتوانی دوخت — تو کہ صد بار رفو دوختہ سینۂ ما
زاں نگاہے کہ بدنبالہ چشمت نرسد — خوں فرو میچکد از خرقۂ پشمینۂ ما
آرزو مندیم بزورِ مئے امسال نبود — قدحے داشت خم از بادۂ پارینۂ ما
طرفہ شورے سحر از سینۂ نظیری برخاست — ساخت کارِ ہمہ را گریۂ دوشینۂ ما

غبار از دل بمژگان سوبم و بنیم نشانش را | بآب دیده شویم خاک وجویم آستانش را
ز مستیهای شوق آن بلبل شوریده حالم | که نشناسد اگر صد بار بیند آشیانش را
اثر میکرد گاهی ناله ام از بسکه نالیدم | کنون از نالهٔ من خواب آید پاسبانش را
همه در عشق او از رشک ما کمن دشمن جانند | که با من مهربان سازد دل نامهربانش را
مرا زین عشق شور انگیز در دو رشک خواهد شد | که هر کس بر سر هر کوی خواند داستانش را
سوال بوسه کردم آنچنان رخ لب گزید از قهر | ضیافت کرد ابرام شیرینی لبانش را

نظیری قاتلی دارد که آخر زنده میگردد
سگان از کوی او گر بگذرانند استخوانش را

هر روز جویم آب رخ روز رفته را | گویم بغمزه تنگ زمردم نهفته را
لب بستم از سخن که درین مجمع نفاق | به یافتم ز گفته حدیث نگفته را
هرگز شب امید بدوران من ندید | جام مئی دو ساله و ماه دو هفته را
خوابش بسخت من چو نبیند چه فائده | گر سرمه ز آفتاب کشد چشم خفته را
در خون همیشه نشتر مژگان شکسته ام | ناسفته کرده ام همه دُرهای سفته را
فراش کوی دوست شوای نالهٔ سحر | در چشم بخت کن خس و خاشاک رفته را

زهر است آب دیده نظیری ز اشک تلخ
در دیده آب میکنم الماس تفته را

دلا گداز که آئینه کرده سنگ ترا | کدام صیقل ابرو زدوده زنگ ترا
تو کعبه در دل ما کافران چرا جوئی | گر آذری که تراشیده است سنگ ترا
کسی شکاری عشق ترا چه میداند | نشانه دیگر و زخمی دگر خدنگ ترا
ز خار خار محبت دل ترا چه خبر | که گل بجیب نگنجد قبای تنگ ترا
بهر کسی نظر از شیوهٔ دگر داری | کسی درست نفهمیده بو و رنگ ترا
بنغمهٔ دگرم زنده ساز ای مطرب | چه معجز است که در پرده نیست چنگ ترا
تو حرف تلخ فروشی و من شکر نوشم | که چاشنی هزار آشتی است جنگ ترا

تو از نسیم نظیری بشور مے آئی
چو گل نہاں نتواں کرد بو و رنگ ترا

کردم ز شکوہ منع دلِ زارِ خویش را | انداختم بروزِ جزا کارِ خویش را
وقتِ نظارۂ بُتِ پرہیزگارِ خویش | شویم بگریہ دیدۂ خونبارِ خویش را
جُرمِ من ست پیشِ تو گر قدرِ من کم ست | خود کردہ ام سپند خریدارِ خویش را
صد مشتری ست جنسِ دلم را چو آفتاب | من گرم میکنم بتو بازارِ خویش را
ترسم کہ رفتہ رفتہ بہ بیداد خو کنی | برکیں مدار طبعِ ستمگارِ خویش را
اے دل مجو نجات کہ صیاد پیشگاں | در دام میکشند گرفتارِ خویش را

عمرت بود کہ دوش نظیری بیاد تو
آساں نمود مُردنِ دشوارِ خویش را

فراقِ دوستاں بسیار پیش آمد دلِ ما را | غمِ مُردن گرفت از ما ہوائے منزلِ ما را
گل افشاں بود بانو ہر سرِ خار و بُنِ سنگے | تو چوں رفتی ازینجا آفتے زد حاصلِ ما را
عفاک اللہ بقیدِ عشقم از ہستی برآوردی | بیک مشکل نمودی حل ہزاراں مشکلِ ما را
اگر مقبول اگر مردود حرفِ ما اثر دارد | تواں تعویذِ بازو کرد سحرِ باطلِ ما را
سرشتِ ما خواصِ مہر و طبعِ دوستی دارد | برہمن بت ہمے سازد مگر مشتِ گلِ ما را
ہمہ افسانۂ گیسو و رخسارِ تو مے گوئیم | شبِ ما نور می بخشند چراغِ محفلِ ما را
بشارت در گذر داریم شاہد در نظر داریم | بہ بیدارِ تو چشم افتادہ بختِ مقبلِ ما را

دریں صحرا نظیری نیست لاغر تر ز ما صیدے
کہ بر فتراک مے بندد شکارِ بسملِ ما را

ز حرمانم غمے در خاطرِ یاراں شود پیدا | چو بیمارے کہ مرگش بر پرستاراں شود پیدا
چو پیدا گر دم از راہے چناں یاراں رمند از من | کہ بدمستے میانِ جمعِ ہشیاراں شود پیدا
کسے نگریزد از ما گر ازیں تقوے بروں آئیم | طرب گر زاہدے در کوئے میخواراں شود پیدا
بُتے از حلقۂ پرہیزگاراں بر نمے خیزد | کہ بر مردم مسلمانی دیں داراں شود پیدا

پشیمانی مکش از بیع من کاین سهل قیمت را — تو چون صاحب شوی ذوقِ خریداران شود پیدا
زلیخا گو میارا بزم و فرشِ دلبری مفگن — که آن یوسف بزندانِ گرفتاران شود پیدا
چراغِ زنده میخواهی در شب زنده داران شو — که بیداری بخت از بخت بیداران شود پیدا

نظیری کاش بنمائی که در ساغر چه میداری
که پیشِ زاهدان قدرِ گنهگاران شود پیدا

از پئے آشوبِ ما در زلف آرد شانه را — شورشِ زنجیر در شور آورد دیوانه را
حسن بنیادِ محبت بر پریشانی نهاد — تا نسوزد خاک راه دهقان نریزد دانه را
حور و جنت جلوه بر زاهد دهد در راهِ دوست — اندک اندک عشق در کار آورد بیگانه را
عشق کامل نیست تا در نشد مال و مسکنی — آخرمال آتشِ علم گردد که سوزد خانه را
هر چه زد خود را بر آتش محو آتش گشت و رفت — در حقیقت شعله بال و پر بود پروانه را
جائے یک ناخن درستی در سراپایم نماند — هر زمان دیوانه ویران تر کند ویرانه را
گردد عشق از مزاجِ پیر لذت کے برد — بوئے مے باقی بود گر بشکنی پیمانه را
عقدهٔ دل در شکنجِ طره نکشاید بعقل — یک گره زان زلف دهم بشکند صد شانه را

سرگذشتِ عهد گل را از نظیری بشنوید
عندلیب آشفته تر میگوید این افسانه را

ز عاشق میشود معشوق را نام و نشان پیدا — ثمر شیرین نیاید تا نگردد باغبان پیدا
خودیها محو گردد گر تو از رخ پرده برداری — گمان پوشیده گردد هر کجا گردد عیان پیدا
من آن روزیکه بر رخ فتنه میشد زلف میگفتم — که روز خوش نخواهد گشت هر گه در جهان پیدا
در آن صحرائے بے پرسش که رهبر راهزن باشد — دلِ مجروح گردد کاروان در کاروان پیدا
تبے گر عارضِ جسمم شود آن را دوا سازم — چه سازم سوز عشقے را که شد در استخوان پیدا
تمنایش چو گردد گرد خاطر مضطرب گردم — چو محتاجے که گردد در سرایش میهمان پیدا
بغل از نامهٔ احباب پر گردد که مے خواند — که مے ترسد شود مکتوبِ من هم در میان پیدا
نمیدانم ز من بر جان سپاریها چه نقصان شد — که اکثر میشود در بدگمانی امتحان پیدا

نظیری سوی او کم رو که امروزست یا فردا
که از خاکسترت هم نیست در کویش نشان پیدا

زبس بود دل خود کام ناسپاس مرا | ز روی هم رسد اندوه بی قیاس مرا
بلا مقام مرا پیش ازین نمیدانست | غم تو کرد درین شهر روشناس مرا
چه روز بود که تشریف عشق پوشیدم | که خوشدلی نشناسد درین لباس مرا
ز رشک دوش چنین در همم که نتوان برد | ببزم وصل تو امشب بالتماس مرا
رخی که داشت ملک میلش از تو غیر | چنان نمود بچشمم که شد هراس مرا

ازان ز آه نظیری فراغتی داری
که بین فسرده دلان کرده قیاس مرا

شرم می آید ز قاصد طفل محجوب مرا | بر سر راهش بیندازید مکتوب مرا
دست پرورد توام ای عشق باین من بدار | هر که بیند از تو میداند بد و خوب مرا
فرصتت باد که میباید ستمگاری چنین | این قرار و طاقت و این صبر ایوب مرا
تازه پرورد وصالم گوش بر حرفم مکن | آرزو بسیار باشد طبع محجوب مرا
بی سوال خون خود در حشر می بخشم باو | زانکه دانم از طلب عار است مطلوب مرا
شوخ طبعی ز اختلاط غیر منعت چون کنم | بیش ازین نتوان شنیدن حرف لکوب مرا

امشب از یوسف رخی چشم نظیری روشن است
بار نوری هست در کاشانه یعقوب مرا

دیدمش در دل نهفتم آه پرتاثیر را | در کمان از بسکه در دیدم شکستم تیر را
پای رفتن نیست زین بزمم که در بیرون در | بخت دارد در کمین هجر گریبان گیر را
خوشدل از بختم که در بزم وصال او نیافت | ذوق درد اضطراب و لذت تخییر را
ار نکند عشق جستن می شود ترک ادب | ورنه طغیان جنون از هم کند زنجیر را
بی سبب دادی گر آزارم خجل از من مباش | کرده ام خاطر نشان خویش صد تقصیر را
گشته دل پایمال حسرت عشوه در کارش مکن | قلب رانند و ما ضایع کند اکسیر را

از نگاهی شد نظیری صید و من زانفعال
زانکه این وحشی نمی ارزد بهای تیر را

کجا بودی که امشب سوختی آزرده جانی را　　بقدر روز محشر طول دادی هر زمانی را
سوالی کن ز من امروز تا غوغا بشهر افتد　　که اعجاز فلانی کرد گویا بی زبانی را
بهر جنسی که میگیرند اخلاص و وفا خوب ست　　پس از عمری گذار افتاد بر ما کاروانی را
کتاب هفت ملت گر بخواند آدمی عامی ست　　نخواند تا ز جزو آشنائی داستانی را
بافسون موم آهن کردن آسان تر از آن باشد　　که از کین بر سر مهر آورم نامهربانی را
بعشاق اشک گرم و رنگ زرد از بهر آن دادند　　که استغنا فرود آرند مستغنی جوانی را
اگر از خار خار بیوفائی های گل نبود　　سحر که عندلیبی بر نخیزد گلستانی را
ولا سیلاب چون را از شگاف سینه بیرون کن　　که امشب سوده ام بر دیده خاک آستانی را

نمیدانم نظیری کیست چون می آمدم از کو
بحال مرگ دیدم بر سر ره ناتوانی را

طمع بلا هل میدهد زهر فراقت آب را　　تا تلخ کردی عیش من شیرین ندیدم خواب را
در ناله های رحمت بر زخم تا شام مردن واکنند　　گر چشمم از رویت کند یک صبح فتح الباب را
از دولت گم گشته ام شاید نشانی وا دهند　　بالای بد ریای امید افگنده ام قلاب را
ز اهل درون بامهش تر ند آنان که بیرون رند　　اکثر بخاصان میدهد سلطان شراب ناب را
طوفان بهر جانب برو بگشا معلم بادبان　　لنگر نمیدارد کسی دریائی بی پایاب را
وعظ طبیب و صبر من بر جان گوارا گشته اند　　من سخت تر سازم مرض و سخت تر جلاب را
با غایت بیطاقتی از عشق نتوانم گریخت　　گوئی که آتش بسته ره از هر طرف سیماب را
در انتظار رحمتت لب تشنگان افتاده اند　　ساقی بجو تر زن قدح دریاب واصحاب را

کار نظیری در رضا غم خوردن و خوش بودن ست
دارم مئی مرد آزما خوش باد شیخ و شاب را

# ردیف الباء

خانه در کوی مغان کردم خراب | عاقبت هم طبع گشتم با شراب
دهر پیرم کرده اما ذوق عشق | گرم تر دارد مزاجم از شباب
از جوانی هست ذوقی در سرم | از نمک ماندست شوری در کباب
هر چه خوانم در ورق از اشک و آه | عشقم افتادست بر درس کتاب
زنده دارد مرد را آثار مرد | نام گل باقیست چون گردد گلاب
گوش بر تشریف فرمانم که هست | جان مشتاقم سوالش را جواب
بر امید او بمعجز بسته ام | باد را بر خاک و آتش را بآب
چاره تا سوز است تسلیم است و بس | خلق مرهم می نهند از اضطراب
از چه پوشم چشم ازین دل خفتگان | روی بیداران مگر بینم بخواب

چشمهٔ حیوان نظیری هیچ نیست
عالمی تاریک و محیط آفتاب

میم و در جام و ماهم تا سحر بر روزنست امشب | دو دستم تا بوقت صبح طوق گردنست امشب
دو چشمم حجله آیین بسته اند از گریهٔ شادی | در و بام از چراغان سرشکم روشنست امشب
شماری تا سحر دستم بزلف ورهی دارد | گریبانم گریبانست و دامن دامنست امشب
همه شب بر لب و رخسار و گیسو میزنم بوسه | گل و نسرین و سنبل را صبا در خرمنست امشب
مغنی میگساری میکند ساقی نواسازی | ازین شادی که در بزم حسودان شیونست امشب
بدل طرح وصال جاودانی نقش می بندم | گرم خود دوست می آید بخلوت دشمنست امشب

باقبال محبت شاهد مه در نظر دارم
نه من با بخت خویشم نه نظیری با منست امشب

سحر منادی بلبل بگلستان دریاب | صلای صحبت گل میزنند زمان دریاب
هر آن دقیقه که دریافتی ز عمر از تست | که میشود نفس رفته راضمان دریاب

ترا که لطف نه بود رفتنی بخانهٔ دوست — درون اگر نگذارند آستاں دریاب
ہزار واقعه با روزگار ہم افتاده است — بیک کرشمهٔ لطفم اگر تواں دریاب
نظارهٔ گل دہر ار نه وداع یاد دہد — ببیں بہار دمے و معنیٔ خزاں دریاب
ہنوز بوئے دلے بر مشام مے آید — دمے که آتشم افتد بخانماں دریاب
ترا بہانه چو بر خاکِ کشتگاں ریزی — مرا که سوخته ام مغز استخواں دریاب
مباد زخم تو جز من بدیگرے آید — گہے که تیر جفا مے کشی نشاں دریاب

مکش ملال نظیری که جسم و جاں کاہست
زلال جام کش و عمر جاوداں دریاب

سبزهٔ عیش ز بوم و بر ہجراں مطلب — نیشکر حاصل مصرست ز کنعاں مطلب
رسن زلف پئے حیله ورآویخته اند — جز دلِ تشنه ازاں چاهِ زنخداں مطلب
در دیاریکه سجودِ خم ابرو رسمیست — غیر محراب گز و قبلهٔ ویراں مطلب
فرض و سنت بتماشائے تو از یادم رفت — پرده بر روئے فگن یا ز من ایماں مطلب
بعد ازاں کز چهِ نسیاں بدرم آوردی — پیش گرگم فگن و قیمتم ارزاں مطلب
مہر کیں نیست که ہر جا طلبی یافت شود — آنچه ہرگز نپذیرند بدوراں مطلب۔
لخت دل قوت کن و شکرِ احباب مخواه — دودِ دل سرمه کن و کحل صفاہاں مطلب
آب حیواں ز کفِ دُردکشاں مے جوشد — گو خضر وسعت پیما و بیاباں مطلب
ہمه از کاہشِ عشاق بخویش افزایند — قیمت یاری ازیں مہرفروشاں مطلب

جلوه از حوصله بیش ست نظیری ہشدار
کشتی نوح نشد ساخته طوفاں مطلب۔

آنکه شب داد توبه ام ز شراب — امشبم باره دید مست و خراب
لبِ ساغر چناں ز ہم بوسم — که درآرم حریف را از خواب
مژه کز راح آتشیں گیرم — خاک را در دہاں بگردد آب
عضو عضوم پُرست از مستی — کاہلی ہا ہمه شوند شتاب

ظرف لبریز کردم از باده　　همچو ماه دو هفته از مهتاب
راه مستی گرفته جانب دوست　　میروم تا برآرمش ز حجاب
محو تر می‌شوم ز خود هر دم　　رفتم از دست مطربا دریاب
تو تم نیست پست کن پرده　　طاقتم نیست گوش چنگ متاب

نظیری مگر به بخشایند
بجزع وا نمی‌شود این باب

چون غنچه دل مبند و چو بو بر هوا متاب　　بر گل سوار باش و عنان از صبا متاب
آمیزش از صلاح دو یکدل بهم رسد　　جائیکه نار و مار مثل شد دو تا متاب
شوقی اگر نجات ز خود بینیت دهد　　بگریز و رخ ز آئینه هم بر قفا متاب
در سفره هیچ نیست سوال از برون چرا　　قفل گشوده بر در گنج عطا متاب
شغل توام ز گوشه خاطر نمی‌رود　　گوشم چو طفل از پی هر مدعا متاب
صفحه نقشها همه نه یا کشیده اند　　برقع بدست کوته چون و چرا متاب
هرگز خضر به تشنه زلال بقا نداد　　مس بر امیدواری این کیمیا متاب
آهی نه دیم و پیرهن پاره سوختیم　　گو همنشین فتیله پی داغ ما متاب
چشمم از امیدواری دیدار روشن است　　گو روشنی مهر و مهم بر سرا متاب
معشوق ساقیست مزن بر پیاله دست　　یوسف نموده رخ بصر از توتیا متاب

افسوس لب بکار نظیری کفایت است
نخلش در آتش از پی مهر و وفا متاب

می باش در مزاج حریفان نشان طلب　　با طبع هر که راست نیاید گران طلب
چون رهبری بصحبت نیکان گران مباش　　جائیت اگر بصدر دهند آستان طلب
مهمان گنج باش و قناعت بخاک کن　　همسایه همای شو و استخوان طلب
مجموعه ایست عالم از و انتخاب کن　　۶. مغلوبه ایست دهر و ز و مهربان طلب
در طبع دوستان ز حسد راستی نماند　　انصاف اگر طلب کنی از دشمنان طلب

از حلقهائے زلف طلسمے بچنگ آر — وز شغل آں ز وسوسۂ دل اماں طلب
دست کسے بدامن محمل نمے رسد — کورانہ بر صدائے جرس کارواں طلب
ہر گام پوسفے ز تو در راہ ماندہ است — شیون کن و ز گم شدۂ خود نشاں طلب

ننگ ست در طریق کریماں معاملت
جاں از نظیری از طلبی رائگاں طلب

عشق وہد با دل شوریدہ تاب — پرورش ذرّہ کند آفتاب
کم نشود سوزِ دل از سیلِ اشک — آتش سودا نہ نشیند بآب
آہ کہ عاشق کشد از خامی ست — دود کند دل چو نباشد کباب
با سخن تلخ تبسّم خوش ست — نشئہ دہد شہد چو گردد شراب
دیر رود جاں کہ توئی در دلم — شعلہ کند بر سرِ شمع اضطراب
در شبِ ہجراں نبود روشنی — گرچہ بود تا بسحر ماہتاب

دیدہ نظیری نشناسد رخش
بسکہ گداز دنگہم از حجاب

## ردیف التاء

ابرے بنظر آمد و برقے زمیاں جست — صد فتنہ بہر مرحلہ از خواب گراں جست
انگیخت از اں ظلمت و پرتو دل وجانے — در پردہ بہ دل آمد و در خانۂ جاں جست
آسودہ ز آفات بہم ساختہ بودیم — ناگاہ خطائے شد و تیرے ز کماں جست
نشنید کس از کس سخن مہر و محبّت — شوقے بضمیر آمد و حرفے ز زباں جست
در مدعیاں غلغلہ افتاد ازیں رشک — منصف بمیاں آمد و منکر بکراں جست
ربط ست باو سر بسر اجزائے جہاں را — زیں سلسلہ حاصل کہ بجائے نتواں جست

زیں بیش حکایت نتواں کرد نظیری
افروخت ورق در کف و آتش ز بناں جست

گه تجلی مانعست وگاه هجران حائل ست / حیرت اندر حیرتست و مشکل اندر مشکل ست

بی نهایت از بر ما بود تا مقصد مقام / منزل کونین طی کردیم و اوّل منزل ست

زخم ما بیطالعان پیدا و پنهان دست و تیغ / بخت مقبولی که چشمش بر جمال قاتل ست

از نم فیضی که با این مشت خاک آمیختند / حاملان عرش را بار امانت در گل ست

عقدهٔ ما را رسول و نامه نتواند گشود / بُعد ظاهر بین چشم دوری ما در دل ست

بام و در پر جلوهٔ حسن ست اهل حال را / هر که صورت دوست میدارد ز معنی غافل ست

سینه را بخراش و در روی دانهٔ اشکی فشان / اینکه شوری خاک و ریزی تخم را بیحاصل ست

از حدیث سود و سودائی ره مردم دیوانه وار / حرف لیلی گوی تا دانی که مجنون عاقل ست

از کرم شاید درے بر روی مسکین وا کنند
بیشتر شبها درین درگه نظیری سائل ست

غیر من در پس این پرده سخن سازی هست / راز در دل نتوان داشت که غمازی هست

زخم کاریست صراحی و قدح بر چینند / نیم بسمل شدهٔ بر سر پروازی هست

بلبلان گل ز گلستان بشبستان آرید / که درین کنج قفس زمزمه پردازی هست

گو که این صف شکنان قصد ضعیفان نکنند / که درین قافله گاهی قدر اندازی هست

تو مپندار که این قصه بخود میگویم / گوش نزدیک لبم آر که آوازی هست

عشقبازیم بمعشوق مزاجی انداخت / کز نیازیم که با دوست بجو نازی هست

دی نظیری نرسیده است که امروز رود
صحبتی را بود انجام که آغازی هست

ره حریف گرفتم که شیشه یار من ست / خرد پیاده شد از من که می سوار من ست

جراحتم همه راحت شد از سعادت عشق / گلی که در رهٔ من بشگفد ز خار من ست

اگر درستی در کار جام و میناهست / شکستهٔ بستهٔ از عهد استوار من ست

صبا بطرف چمن خواند ابر بر لب کشت / بهر دو کام حریفی در انتظار من ست

شراب و حور بپیر نگشت و توبه گریست / شفیع جرم خوشیهای روزگار من ست

شبے کہ با تو قدح نوشم و بے بگذرم | کز فرشتہ سجودم کہ کارگار من ست
گلم بآتش دل آب مے خورد ہمہ عمر | شگفتہ روئی جاوید با بہار من ست
بسوز و ساز حریفم بآہ و نالہ حریص | غمست وارد ودردے کہ سازگار من ست

باضطراب دلا جاں سپار و حال مپرس
کہ اختیار نظیری ہم اختیار من ست

ذوقے بکمال ست و وصالے بدوام ست | امروز بما منزلتِ عشق تمام ست
بر صوفیٔ بے وجد و بال ست عبادت | بر شیشہ کہ خالیست نمے سجدہ حرام ست
دادیم بمعشوقہ دمے دنیا و دیں را | بدنام شدن در دو جہاں غایتِ نام ست
احیائے شبِ ما و صبوحئے حریفاں | مہتاب ہمہ روزن و صبح ہمہ بام ست
جمعے کہ گرفتاریٔ ایام شناسند | چوں شپرہ از نور گریزند کہ دام ست
میگریم و از گریہ چو طفلم خبرے نیست | در دل ہوسے ہست ندانم کہ کدام ست
ساقی غم دوراں مخور و رطل گراں دہ | شادست جہاں تا مۓ حسن تو بجام ست
گوئید بزاہد بچہ عصمت نفروشد | بوئے مۓ دوشینہ ہنوزم بمشام ست

رنجور الم دیدۂ پیری ست نظیری
جام سحری چوں نخورد ماہ صیام ست

ہوا بدیہہ رسا نست و باغ موزون ست | بہر ترنم مرغے ہزار مضمون ست
زبان بلبلِ شوخ از سخن بمنے افتد | اگرچہ خوردۂ گل ہمچو دُرّ مکنون ست
بہوش زی کہ تو گر از بروں نمے بینی | درونِ پردہ بہ بینند ہرچہ بیرون ست
اگر بلذتِ لطف نہاں رسی دانی | کہ اندکے تو ز شفقت چگونہ افزون ست
بشور وادی و فریاد سیل خوش داریم | کز اہل سلسلۂ ماست ہر کہ مجنون ست
ز روئے دست ہوا ابو سعادت دست | نوشتہ اند بعنوان کہ خاتمت چون ست
اگر کنار بیابانِ عشق دریابی | ز خونِ کشتہ بہ بینی ہزار جیحون ست
نشانِ ذوقِ حقیقت بناز کاں ندہند | چہ شد کہ فاختہ خوش گوی و سرو موزون ست

هیچ کاسهٔ چشم گدائی پُر نشود　　مگر ز کاسهٔ آزادگان که وارون ست

چو نام توبه گرفتم قدح بیاد آمد
بنوش بادهٔ نظیری که فال میمون ست

بی عشق عقل را هنری در دماغ نیست　　بد سوزد آن فتیله که از شعله داغ نیست

هرگز فرشته از سر بامش نمی‌رود　　آنرا که مرغ نامه بری در سراغ نیست

طعنم به بیخودی چه زنی محتسب برو　　ما را فراغت ست ترا گر فراغ نیست

ما حال خویش بر پر عنقا نوشته‌ایم　　در بال هدهد و سر منقار زاغ نیست

چون جغد بر خرابهٔ خود فال میزنیم　　کین نغمه از ترانهٔ مرغان باغ نیست

از خنده‌های تلخ صراحی بکار ما　　جز خون دل بگردش چشم ایاغ نیست

تاریک ست بی تو عمر نظیری چه زندگیست
بیمار را که بر سر بالین چراغ نیست

صافی بشوم از کون که در دور صفا نیست　　بر عرش زنم جوش که در خم کده جا نیست

رو دیم همه چون سایه که در خدمت خورشید　　صد گونه سجود ست که در طاعت ما نیست

لطف نظر سوختگان تابش بر بست　　اینجا پر پروانه طلب بال هما نیست

چندانکه دران جبهه خدنگست نصیب ست　　در همت ما جستن و در شست خطا نیست

بخرام بگلشن که پی سیر صبوحی　　پیغام گلی نیست که با باد صبا نیست

توفیق نکوکاری ما و تو عطا نیست　　اخلاص بدینار و مروت ببها نیست

صد گونه دوا در سر هر شاخ گیاهست　　اما چو ترا درد ندادند دوا نیست

گر کفر و ضلالت بود ار دین و هدایت　　خوش باش که کار ازلی جز بعطا نیست

با حکم قضا ساز که در دیر نظیری
مقبول مغان نیست نماز یکه قضا نیست

اختر شناس در روش بخت من گم ست　　مشکل فتاده کار نه در دست انجم ست

دوران صلائی تفرقه داد و شراب نیست　　یک پاره در صراحی و یک پاره در خم ست

ساقی چو فیض اوست همه صرف او کنم
این جرعه که در ته جام تکلم است

شیرین نکرده خندهٔ شادی مذاق کس
گل نیز تلخ گشته ز زهر تبسم است

باشد بنا امیدی خویشم محبتی
گو آشنائی گوشهٔ چشم تراحم است

آسوده‌ای اگر بخودم کس گذاشتی
از جور او کشنده‌ترم رحم مردم است

ناخن همیشه در جگر خاره می‌زنم
دیریست رخش سعی مرا سنگ در سم است

کی سر زکار بسته برآرم که چرخ را
دوران نماند و رشتهٔ امید من گم است

گفتار بی نتیجهٔ نظیری نمی‌خرند
عودیکه سوزد و ندهد لائق هیزم است

لخت دل بر جیب و جیبم بر کنار افتاده است
دست و دل گم گشته تا یارم چه کار افتاده است

ساز و برگ شادمانی را که میداند کجاست
درهم اندوه و نشاط روزگار افتاده است

خسته دل تر میشوم تا تلخ تر نوشم دوا
پند مردم در مذاقم خوش گوار افتاده است

از کدورت برنیایم گر صفا دستم دهد
تیره روزم بخت من ناسازگار افتاده است

غصه مرد و غم بماتم سوخت اکنون هجر را
صد چراغ مرده بر گرد مزار افتاده است

ظرف این هنگامه پیدا کن چرا با تست این
گرد هر ویرانه صد منصور و دار افتاده است

ای نظیری خوار ماند عشق را نسبت ولیست
یکدو روزی غایتش از اعتبار افتاده است

عشق تو قید علایق ز رهٔ ما برداشت
هر که مجنون تو شد سلسله از پا برداشت

جنس از زنده و ارباب بصارت مشتاق
نتوان دست ز بیعانهٔ سودا برداشت

چون توان گشت کنون ساکن خلوتگه باغ
مجلس آراست گل و مرغ تقاضا برداشت

دست در گردن معشوق حمایل کردم
نتوان کف پئی ما عرض تمنا برداشت

عارفان گوشهٔ چشمی بدو عالم ندهند
هر کجا باد نقاب از رخ زیبا برداشت

محضر بندگی از مرتبهٔ من بیش است
این نشان را دل مفلس ز کجا برداشت

پرده میبایدم آویخت که هر کس نگریست
شرح سودای ترا نسخهٔ سیما برداشت

بسکہ نازکدلم از عشق حدیثے تا رفت — اشکم از پردہ بروں آمد و غوغا برداشت

طفل در گریہ نظیری چو تو کافر نیست

پدرت تا بہ کدامیں در زر سا برداشت

بوئے ز اذاں و سلسلہ خم بخم گذشت — شیخ از حرم بر آمد و گبر از صنم گذشت

خیز از سفال خضر زلال بقا بنوش — کیں آب زندگی ز سر جام جم گذشت

بود علائق دو جہاں گرد دامنش — چوں من مجردے کہ ز دیر و حرم گذشت

ناموس و ننگ در نظر من برابر ست — ہر کس ز خود گذشت ز شادی و غم گذشت

جز رفت و آمد نفسے نیست درمیاں — جاوید زیست ہر کہ ازیں یک دو دم گذشت

برق دل رسیدہ ما را طلب مکن — کیں پرتو از سواد وجود و عدم گذشت

چوں عندلیب مست نظیری ترانہ گوست

از خار و گل بدیدہ شد از مدح و ذم گذشت

فرصتے نیست کہ در پہلوئے آں صد غم نیست — روز مولود جہاں کم ز شب ماتم نیست

ہمہ جا تیر کماں خانہ ابرو رفت است — نیش ہر جا طلبی ہست و لے مرہم نیست

رنج از آں ہست کہ این فتنہ برانگیختہ اند — ذلت ما ز نزاع ملک و آدم نیست

عارفاں گوش کہ بر پردہ ساز ازل اند — در پس پردہ شناسند کہ نامحرم نیست

ہمہ عیسوی و معجزہ روح اللّٰہی — خاک داند کہ از اہل خطا مریم نیست

رسم ناموس جہاں زود نہ سر برداریم — کیں علاقہ بہ پر افسر ما محکم نیست

ترک دیگر نفر ایم کہ پشمینہ فقر — جز باندازہ فرق پسر ادہم نیست

علمے چند ز عیب دگراں بردوزیم — کاں نقدر جامہ رسوائی ما معلم نیست

نتواں حکم خطا کرد نظیری بقضا

حکم بر صورت امر یست کہ آں مبہم نیست

امروز آنچہ تاج سر ماست دست ماست — سرمایہ درستی ما در شکست ماست

ناداں بما بگینہ ما سنگ میزند — گر ہوشمندئی بکسے ہست مست ماست

سر میکنیم در سرِ پیمانِ خویشتن
ایمانِ ما همان بندای الستِ ماست

اندیشه از فراز ثریا گذشته است
کوتاهیِ که هست ز تقریرِ پستِ ماست

بر چهرهٔ حقیقت اگر ماند پردهٔ
جرمِ نگاهِ دیدهٔ صورت پرستِ ماست

شاهانه فرش مسندِ کرسی نهاده اند
این طارمِ خراب چه جای نشستِ ماست

ننگست اگر بخاتمِ جمشید بنگریم
پیچاکِ زلفِ یار نظیری نشستِ ماست

چنان ز خانه برون رفتنم بدل ننگست
که آستانه بیابان و گام فرسنگست

بجان و تنِ مفلوج کشته میمانم
که در برآمدنم رنج و بودنم ننگست

رگ و روان بگدازد چو گریه گم شود
شراره در دلِ فولاد و قطره در سنگست

بدامنِ دلِ پاکِ تو داغِ من نرسد
ز بس گریسته ام خونِ دیده بیرنگست

دلم ز صورتِ کارم غریقِ اندوه ست
که عکسِ طلعتِ زنگی بر آئینه زنگست

نگه وش مه و خورشید طعنه ها داریم
به بختِ خویش ز بانگار بر سرِ جنگست

غریب نقشِ خیالی بر آب زد دیده
بجز خدای که داند که این چه نیرنگست

نوا بگوش اگر مختلف رسد چه عجب
که یک ترانهٔ ما و هزار آهنگست

سخن بذوق بود در مذاق بشنید
بصفحهٔ کلکِ نظیری چو زخمه بر چنگست

حریفِ صافی و دردی نه زخطا اینجاست
تمیزِ ناخوش و خوش میکنی بلا اینجاست

بغیرِ دل همه نقش و نگارِ بی معنی ست
همین ورق که بسی گشته مدعا اینجاست

ز فرق تا قدمش هر کجا که می نگرم
کرشمه دامنِ دل میکشد که جا اینجاست

خطا بروم دیوانه کس نمی گیرد
جنون نداری و آشفته خطا اینجاست

بدل ز دل گذری هست تا محبت هست
رهِ چمن نتوان بست تا صبا اینجاست

بدی و نیکیِ ما شکر بر تو پنهان نیست
هزار دشمنِ دیرینه آشنا اینجاست

سرشکِ دیدهٔ دل بی تو بسته نگشاید
اگرچه یک گره و صد گره گشا اینجاست

بهر کجا روم اخلاص را خریدار نیست — متاع کاسد و بازار ناروا اینجاست

ز کوی عجز نظیری سر نیاز مکش
زهر رهی که در آیند انتها اینجاست

شب از فسانه ام ز جنون خانه پر شده است — ورنه گریه ام دیار ز ویرانه پر شده است

زان طره کی شکایت آشفتگی رسد — ما را که زلف از و چو کف شانه پر شده است

افگنده پرده از رخ ساقی نسیم صبح — دیر و حرم ز نعرهٔ مستانه پر شده است

بازم بکلبه کیست نه شمع و نه آفتاب — بام و درم ز ذره و پروانه پر شده است

ترسم بلاله و سمن او زیان رسد — طرف چمن ز سبزهٔ بیگانه پر شده است

تنگ است جای بر نفس امشب بخلوتم — یک آشنا نیامده و خانه پر شده است

هرگز عطای ساقی ما را کرانه نیست — از تنگ ظرفیست که پیمانه پر شده است

آن شاخ گل بجو تو نظیری نمی رسد
دار الشفای شهر ز دیوانه پر شده است

بی تو دوشم در درازی از شب یلدا گذشت — آفتاب امروز چون برق از سرای ما گذشت

نیش خاری نیست کز خون شکاری سرخ نیست — آفتی بود این شکار افگن کزین صحرا گذشت

شوکت حسنش کسی فرصت آیینه داد — گرچه مهر سود او خواهی بود او تنها گذشت

جلوه اش ننمود از بس محو رفتارش شدم — ناله ام نشنید از بس گرم استغنا گذشت

خواستی آشفتگی دستار بردن از سرش — بسکه سرمست و بخود مغرور و بی پروا گذشت

با پریشانان چه گویم صولت هجرش چه کرد — بادپایی آمد و بر دفتر دلها گذشت

بار امشب با سگ کویش نظیری همره است
شوکتی دیدم که پنداری جم و دارا گذشت

در شهر ما بدولت عشق احتیاج نیست — در هیچ گوشه نیست که صد تخت و تاج نیست

چشم تری بچین جبین می توان فروخت — کار وفا هنوز چنان بی رواج نیست

خاطر بخنده گل و مل وا نمی شود — غیر از گریستن غم دل را علاج نیست

شهری بشیشهٔ دل ما سنگ میزند — در هیچ پای نیشتری از زجاج نیست
کس زیر چرخ توسن آزادگی نتاخت — تاراج میکنند براهی که تاج نیست
ما خط رسانده ایم بمهر مسلّمی — آفت رسیده را غم باج و خراج نیست
از نوش روزگار نظیری گداختیم
این باده را موافقتی با مزاج نیست

شور چمن ز نغمهٔ آزادی من است — روی شگفته سحر از شادی من است
میخانه ام بموی بهارم گشاده اند — هر جا خرابی ست ز آبادی من است
بیهوشیم بجلوه که گلستان برد — من بلبلم که نکهت گل هادی من است
بی ذوق عشق کار بسامان نمیرسد — شاگرد عشق بودن از استادی من است
عشقم نوید زندگی جاودان دهد — آن چشمهٔ که گم شده در وادی من است
گردون بعشق زانچه طالعم نوشت — نیک اختری نشانهٔ همزادی من است
حسرت برم همیشه نظیری ز صیدگاه
زین خوی رحم کافت صیادی من است

بحرف اهل غرض قرب و بعد پابند است — دل شکستهٔ ما را هزار پیوند است
از آن دمم که بحسرت فگنده دیدن او — نگه بگوشهٔ چشمم هنوز دربند است
نظر دلیر نشد تا مژه به پیش آمد — حجاب اگر به پر کاهست کوه الوند است
دو چشم ساکن بیت الحزن بمن گرید — که من اسیر بجستجو هم او بفرزند است
دراز دستی حسن که گل بجیبم ریخت — که تا بدامنم از جیب در شکرخند است
بکینه جوی افلاک عشق می بازیم — که هر که دشمن ما شد بدوست مانند است
نه عیب تست که بیگانه وار میگذری — کسیکه زود گسل نیست دیر پیوند است
بیا که از می پارینه تلخ کام تریم — اگر تو زهر چشانی بکام ما قند است
همه ترانهٔ آفاق راز بردارم — بگوشم آنچه نمی گردد آشنا پند است
نظیری از تو سخن کند نیست لب بگشا — بایں قدر که بگوئی بمهر خورسند است

دل که جمعست غم از بی سر و سامانی نیست — فکر جمعیت اگر نیست پریشانی نیست
بیضه در چنگل شهباز نهد طایر ما — در فضائی که منم بال و پر افشانی نیست
گر کنم یاد ز بت خانه مرا عیب مکن — هر کرا مهر وطن نیست مسلمانی نیست
لاابالی شو و دریاب فراخی نشاط — چند در تنگی مشرب که فراوانی نیست
نیست لذت ز نظربازی بزمی که در او — خنده زیر لب و گریه پنهانی نیست
ترک ادبار بتاج سر جم دوخته اند — هیچ سر نیست کش این نیل بپیشانی نیست
بر در خلوت ما پر هما می‌بخشند — هدهدی را که بسر تاج سلیمانی نیست
طبل درویشی ما بر در جاوید زدند — بر لب بام بجز نوبت سلطانی نیست
صحبت آینه طبعان بدمی تیره شود — در چنین بزم گهی جای گرانجانی نیست
تو بمعموری مصری و من مجنون را — نبرد شوق بهر کوچه که ویرانی نیست

از فسون دانی چشمان سیاهی که تراست
صد نظیری بنگه داشتن ارزانی نیست

محبت تو بهر دل نشست کین ننشست — دمی بهر که نشستی دگر غمین ننشست
بمحفلی که تو دامن بر نجش افشاندی — مگس ز تلخی عیشم بر انگبین ننشست
همیشه گرمی خوی در آتشم دارد — بخون نشستم و آن خوی آتشین ننشست
حجاب عشق غباری میان ما انگیخت — که از فشاندن دامان و آستین ننشست
گره بگوشه ابرو نگاه بجانب غیر — به پیش دشمن خود هیچکس چنین ننشست
تو میروی و من از اضطراب می میرم — کسی بحال چنین روز واپسین ننشست
چنان گدائی خویش از درت سبک کردم — که از سجود توام گرد بر جبین ننشست

غمت ندیده ره خانه نظیری را
که چون بهانه خویت درکمین ننشست

عشق است که حکم دو جهان مختصر اوست — مجموعه احوال دو عالم خبر اوست
صد راهزنم در صف اندیشه نشسته — حرز دل آگاه نشین از نظر اوست

بیگانگیش بارد وہد اشک ندامت — این تخم ہما نیست کہ طوفان ثمر اوست
یاد آوریش راہ نماید بوصالش — این خانہ ہما نیست کہ امید دیا وست
گر ناخوشت از جا ببرد جائے نگہدار — کان دل کہ ز ناوک نہراسد سپر اوست
گر زمزمہ رہ زند از پئے آن رو — کان دل کہ ز جا رفت رہش بر گذر اوست

گریان ز گلستان جہان رفت نظیری
ہر لالہ کہ از خاک دمد چشم تر اوست

نشاط عید گدا عجب بادشاہ شکست — شد از معانقہ چین بر کج قبا شکست
چنان بیک دگر آمیختند شیخ و ندیم — کہ شیشہ مست در آغوش پارسا شکست
رئیس و قاضی و مفتی برقص برجستند — نشاط نائے و دہل شرم رد ستا شکست
مبادا از پئے جان بود چشم قربانی — نگاہ تا نہ دود زان لباط پا شکست
دل شکستہ وران کوئے میکنند درست — چنانکہ خود نشناسی کہ از کجا شکست
بآب خضر سکندر نبرد زانیسنہ راہ — سفال میکدہ جام جہان نما شکست
بقطرہ روزہ مے داد پیر بادہ فروش — کہ ہم گدا ز حسد کاسۂ گدا شکست
زمانہ طفل طبیعت شد آنقدر کہ ادیب — کمر بہ بست پئے شوخی و عصا شکست

شکست توبہ ہر کس بقدر حال امروز
نظیری از خم مے صوفی از ہوا شکست

خمار مے بلبم قفل زد ایاغ کجاست — کلید میکدہ گم کردہ ام چراغ کجاست
نہ عندلیب غزل خوان نہ شاخ گل خندان — درین بہار کسے را دل و دماغ کجاست
شگوفہ را بہ نم ابر جامہ در گرو ست — برہنہ را سرو سامان عیش باغ کجاست
یکے بگرد گلستان خویش سیرے کن — ببین کہ یک گل بے صد ہزار داغ کجاست
ہزار جنس مراوم بوقت در گرو ست — دمے کہ صاحب وقتے دہد سراغ کجاست
ز شغل کار خودم یک نفس رہائی نیست — مجلسے کہ دہد از خودم فراغ کجاست
سخن ز دیدہ نظیری لباس دبادہ مخواہ — بہ بادۂ سراغ مئے سمج چشم را کجاست

گر شرر گر شعله هر جا گشت پیدا آتش است — چاره دل کن که با آتش مدارا آتش است
رشک مانع شوق غالب دیده تر یار تند رسم — راه عاشق بر میان هفت دریا آتش است
چون چراغ مرده از صحبت دلی آورده ام — از دمی خلوت نشینانم تمنا آتش است
گر بظاهر کاهلم اما بباطن چابکم — تن اگر خاکست ما دل سراپا آتش است
گر بکفرستان بری این سوی آتشناک را — برهمن در رقص می آید که حق با آتش است
از نسیم صبح میسوزد حریفان را جمال — نازکان را بر سر آن کوی سرما آتش است
در سلم رسمیست ما را دین و دنیا باختن — هر کرا در سر تمنای بهشت سودا آتش است
عاشقی و حسن را در پرده نتوان داشتن — شعله غمازی کند نا چار هر جا آتش است

گریه گرم نظیری ریگ در وادی گداخت
از سرشکش تا بزانو در ته پا آتش است

نشست پهلوی من در رقیب جام گرفت — گل تلافی من رنگ انتقام گرفت
بصد کمند نه استاد غم چو مست شدیم — در سرای به بستیم راه بام گرفت
قضا سمند نشاط کرام پیش آورد — قدر عنان مرا از کف لگام گرفت
معاندان بت پندار جمله بشکستند — که کار بت شکنی رونق تمام گرفت
نیافتیم صبحدم آغوش دوست از بر دوست — تنفسی که لب از ذکر این پیام گرفت
بجنگ عربده راضی شدم ز شرم برآ — که تیغ غمزه دگر زنگ در نیام گرفت

نظیری می مطرب گدائی خواهد شد
فقیه شهر که او عادت کرام گرفت

آن دهد در گریه پندم که با ما دشمن است — هر که میگیرد بشنا در را بدریا دشمن است
هر کرا دل از درون شاد است با بیرون چه کار — شمع از خلوت نگهبانست و صحرا دشمن است
خود نگهدار [illegible] تا به تو — صد بیابانست در هر گام صد جا دشمن است
دل از آن آزرده تر داریم کازارش کنند — دشمنی خود میکند هر کس که با ما دشمن است
خوش [illegible] بخشید دریا از مصر — هر کرا یوسف بود کالا لبسودا دشمن است

تا غمم گروید مونس کلفتم با کس نماند — دوست چون همخوابه گردد مو براعضا دشمن است

ناله های گریه باید که دل خالی کند — ورنه چون در دل گره باشد مداوا دشمن است

گر بهار آید نظیری در خزان با من مگو
خاطر مشغول عاشق را تماشا دشمن است

جز محبت هر چه بردم سود در محشر نداشت — دین و دانش عرض کردم کس بچیزی برنداشت

هر عمل را اجر سنجیدند در میزان حشر — قیمت چشم تر آب چشمهٔ کوثر نداشت

در دلم از عشق سوزی ماند و از جان شعلهٔ — هیزمی را کآتش ما سوخت خاکستر نداشت

در دل او درد ما از ناله تأثیری نکرد — برد مرغی نامهٔ ما را که بال و پر نداشت

شکر کز غم مردم و پیشت نگشتم شرمسار — حال خود هر چند میگفتم دلت باور نداشت

کاتب اعمال چون اجر فراقم را نوشت — جز رقم بر وصل دادن چارهٔ دیگر نداشت

از دل پر درد جانم را نظیری ریش کرد
کم ز دو چارم شد که چشمی تا بدامن تر نداشت

باز دل جای گل دیوانگی بو کرده است — دیده ام از گریه آبی تازه در جو کرده است

خاطری دارم چنان کز نوبهار دوستی — صد گلستانم پدید از هر بن مو کرده است

ای توئی دمساز و حرف ماست چندین دلپذیر — عشق را نازم که موم از آهن و رو کرده است

از چراغ وصل دل را نور ده کاینجا نشست — ورنه با تاریکی هجران نظر خو کرده است

هر که جز خود دید با من آشنا بیگانه ساخت — عشق تو با دشمن و با دوست یکرو کرده است

دست و دل بشکن که اینجا عاجزی آید بکار — این کمان را چاشنی کی زور بازو کرده است

در مراد ما نظیری پا بهیت کاری نکرد
برهمن زین به دعا در کار هندو کرده است

آنچه رحم از دل برد تأثیر فریاد من است — وآنچه نسیان آورد خاصیت یاد من است

ساختن ممنون بیداد و بحسرت سوختن — از تصرف های حرمان خدا داد من است

حرف عاشق بی زبانی شکوهٔ دل عاجزیست — آنچه هرگز آشنا با لب نشد داد من است

نیست در عالم تمنائے کہ از قیدم نجست | ہر کجا بینی ہوائے صید آزاد من ست
مضطرب وارم چو دل در راہ آوارگی | پشت توفیق و توکل خستۂ زاد من ست
آں شکارم من کہ لائق ہم بکشتن نیستم | شرم مے آید مرا زاں کس کہ صیاد من ست
خشتم گر دو شکوہ رفت اکنوں نشست عشق تو | آرزو غلطاں بخوں در محنت آباد من ست

کار دشوار نظیری گریہ مے آرد کہ او
شاد از تدبیر ہائے سست بنیاد من ست

۹۹

شہر ویراں شدہ گریۂ مستانۂ ماست | ہر کجا ہست غمے در بدر از خانۂ ماست
از ہمہ سو رہ پیغولۂ صحرا بستند | ہر کرا مے نگری در پئے دیوانۂ ماست
بال و پر سوختہ ہر یک بکنارے رفتند | آنکہ ناید بدر از بزم تو پروانۂ ماست
تماشائے جہاں باز نمائیم از تو | آنچہ دام دگراں ساختہ دانۂ ماست
بسر بادہ فروشاں کہ بمسجد نرویم | تا بمیخانہ مئے در تہ پیمانۂ ماست
ما کہ خورشید پرستیم بمحفل چہ کنیم | آفتاب از ہمہ جا در پے ویرانۂ ماست
خواب ما را بصد افسون و نگہ مے بندند | جادواں را ہمہ جا گوش بر افسانۂ ماست
تا کسے از ہمہ خلوت خلوتیاں مے شنویم | ہوش ما محو تماشا گہ جانانۂ ماست

صحن و دیوار و در و بام نظیری امشب
ہمہ در وجد و سماع اند کہ در خانۂ ماست

۱۰۰

پیش مشتاق تو ویرانہ و آباد کیست | ہر طرف راہ فند کوفہ و بغداد کیست
بجریم دل شیریں نبود صرف نغال | عشق چوں بار دہد خسرو و فرہاد کیست
ما کہ تعلیم بہ شمشیر ارادت شدہ ایم | پیش ما بیدوی کردن و امداد کیست
در بر اغیار مبندید کہ در گلشن ما | شانۂ باد و سر طرۂ شمشاد کیست
پا بگل ماندہ اگر گلبن اگر خاربن ست | باغ را سرو خرامندہ و شمشاد کیست
ہنوز آزاری دو توانائی ما در نگرفت | موم در پنجۂ عشق تو و فولاد کیست
نیم بسمل شدہ ماندیم نظیری افسوس | صید بر یکدگر افتادہ و صیاد کیست

در خون دیده کشته تیغم بسمل تو نیست — زین مرحمت ملاف که کار دل تو نیست

ای آبگینه حوصله ما تنک تر است — صبر از دلی طلب که درو منزل تو نیست

گویا دو انده ریشه نهال محبتیم — می بینم از تو آنچه در آب و گل تو نیست

زین بیش شیشه دل ما هم ز سنگ بود — بی نسبت آشنا دل ما با دل تو نیست

بی پا رمانده روی تو از بیم خوی تو — ورنه کدام کس که دلش مائل تو نیست

بس جانگداز میگذرد سرگذشت شمع — پروانه نسوخته در محفل تو نیست

خون ترا چه قدر نظیری خموش باش
این بس که دعوی از طرف قاتل تو نیست

آنکه صد نامه ما خواند و جوابی ننوشت — سطری از غیر نیاید که کتابی ننوشت

شمع بی شعله به پروانه فرستاد آن دست — گر بما نامه روان کرد و عتابی ننوشت

همه جا شوق تو لب تشنه بر آهم آورد — دم آبی نگرفتم که شتابی ننوشت

کهت پای بره باد بدامم ریش نشد — که فریبی بسر خارش بسرابی ننوشت

قدمی نامدم از منزل سامان بیرون — در رهِ عشق که گنجی بخرابی ننوشت

اشک و آه از ورق مدرسه بردم که ادیب — حرز حسن تو بهر مشک و گلابی ننوشت

سینه ریش از این راز نگر دید که عشق — قصه بر سر منقار عقابی ننوشت

عقد دُر چند نظیری بهوس نظم کنی
هیچکس نظم تو بر طرف نقابی ننوشت

یک آه گرم صیقل زنگار عالم است — موقوف لب گشودن ما کار عالم است

مشاطه فراق تو بر چهره ام سرشت — خونابه که گونه رخسار عالم است

خود رای خیال تو از دیده ام رماند — آن معنی که قبله گفتار عالم است

بر من شب فراق شد از جرم ناکسی — صبحی که طالع از در دیوار عالم است

صیادی کرشمه تو دانه نفگند — در دام هر نگه که نه پرکار عالم است

این عیب و عار عشق و هنر را کجا برم — کاینم نمی خرد که خریدار عالم است

حور و کنار کوثر و رضوان و صحن خلد ۔ — از جمال یار که گلزار عالم ست
تا یک ولت پسند کند قرب و بعد سے — سرمایہ قبول و در انکار عالم ست
گرپیرسالکی خبر از طفل راہ پرس — شرم از طلب مدار کہ زنار عالم ست
دانائی فریب تو معنی نیاورد — در ضمن نکتہ کہ نہ اسرار عالم ست

قانون شکوہ چند نظیری نوا کنی
این نغمہ تو باعث آزار عالم ست

زہے نسخۂ آفرینش جمالت — نکت یاب مجموعۂ گل خیالت
بفطرت نہ بوئی نگاہد نہ بونت — ز ظلمت برونی نباشد زوالت
ہمیشہ حق از قول و رایتو روشن — بپوشیدہ موج حوادث زلالت
بحد خرد ہست پرواز ہر تن — تو وے خرد پرد از پرّ و بالت
ہمہ وجد ہا صوفیاں را ز قولت — ہمہ حالہا قدسیاں را ز حالت
باعجاز قولت کہ ایماں نیارد — حلالت بود خون منکر حلالت
بباطن ترا دیدہ آدم مقدّم — ز صدر جناں شد بصف نعالت
بہ پیرامنت سایہ ظاہر نگردد — کہ خور گشتہ طالع فراز نہالت
بحسن تو نقاش نقشے نیارد — کہ صنعت گری ختم شد بر کمالت
تواں گفت لیس کمثلہ بشانت — کہ در غیب نبود مثال مثالت

نظیری چناں ساز صافی سخن را
کہ روح نبی خوش شود از مقالت

گر کند گیتی وفائے با وفاداراں خوش ست — زندگانی با عزیزاں عیش با یاراں خوش ست
صحبت شب گیر با شوق حرم شوانیست — گر بیاوت بگذرد شبہائے بیداراں خوش ست
نرگس شوخ تو مست از نالۂ شبخیز ماست — میفروشاں را اسراز غوغائے میخواراں خوش ست
مال عصمت از زلیخا بود دریں سودا بخت — ماہ کنعاں بردن از خیل خریداراں خوش ست
فرجۂ نگذاشت گردوں تا از آں بیروں روم — پیر کودک دل چہ با قید گرفتاراں خوش ست

ذوق با مرغان پراند مرغ نوپرواز را / گہ بکوی دوست رفتن با ہواداراں خوش ست
حیرتم نیکو ز استیلای عشق آرزو ساخت / چوں مریض طغیان نماید خواب بد ایں خوش ست
ساقی گلرنگ باید ساغر گلرنگ را / می پرستان را نظر بر لاله رخساران خوش ست
غرق طوفاں شد نظیری ہر که دل در ماں بست
رخت بیروں ده که کشتی سبکساران خوش ست

جزای حسن عمل در شریعت عربیست / بعرف عفو نکردن گناه بی ادبیست
سواد دل ز می سالخورده روشن کن / که عینک بصرش ز آبگینهٔ حلبی ست
قبول بی ہنراں ز التفات معشوق ست / عنایت ازلی را نشانه بی سببی ست
جمال حال شود ترجمان استحقاق / دلیل آب جگر تفتگی و تشنه لبی ست
ز من مشاطهٔ بستان صداق می طلبد / ہنوز دختر رز در سراچهٔ عنبی ست
مگو که رفتم و قسمت نبود دریا ہم / کنار سینهٔ سالک نشان بی طلبی ست
ز دوست روی مگرداں و تن بفرماں ده / که ہر که صاحب ایں حال شد ولی ذہبی ست
خلاف رسم دریں عہد خرق عادت داں / که کارہای چنیں از شمار بوالعجبی ست
شب سیاه صباح سفید می آرد / چراغ مطلب از دودمان بولہبی ست
به تیغ قطع ارادت نمی شود ما را / خلوص بندگی ما شرافت نسبی ست
مگو ز دوست ملالت بود نظیری را
که مستی سحری از نیاز نیم شبی ست

ترا بکعبه مرا کار با دل افتاده است / بجبههٔ بت کده من مقابل افتاده است
صدای بی جرس ار بشنوی غریب مداں / که روح ماست بدنبال محمل افتاده است
سپند طالع اگر حرص ایں بجا وکند / صلیب زلف بتانم حمائل افتاده است
بعزم کعبه کنید اتفاق خلوتیاں / که پیر صومعه را یار در گل افتاده است
بکنج ز مستی می کرده قبله باده فروش / دلش بگوشهٔ میخانه مائل افتاده است
شکسته بر ورق جبههٔ تو خامهٔ حکیم / که ابروان ترا عقده مشکل افتاده است

حریف ہیں چہ براحت بساط مے چیند — زنیرۂ بازیٔ افلاک غافل افتادہ است
حریم خاک چو قربان گہ تمنا دیدم — کہ ہر طرف نگری صید بسمل افتادہ است
یکے بگور عزیزان شہر سیرے کن — ببیں کہ نقش املہا چہ باطل افتادہ است
مجردان سبک سیر از جہاں رفتند — گہر بقعر یم و خس بساحل افتادہ است
گدائے پیر مغاں شو کہ بادشاہ و فقیر — بر آستانۂ میخانہ سائل افتادہ است

صفر بمال نظیری بیش ہیں نرسد
کہ او بوادی و رختش بمنزل افتادہ است

فخر والا نسبتاں از بند اوست — آنچہ ہرگز نگسلد پیوند اوست
گردن شمشاد را زلفش بخست — سرو ازادگان بند اوست
گرچہ شکل ہستی دارد و با نقش — ہستی جانبا زشکر خند اوست
نقض زلفش وایہ عہدش شکست — گر شکستے ہست در سوگند اوست
طرہ اش الست پیوند سے بطرح — چین ابرو گچ خویشاوند اوست
ہر شمم بخواست سے آید بخواب — بستر مشک عبیر آگند اوست
مشربش صفران بیماراں شکست — نوش میخوش از ترنج و قند اوست
زود آمیزش بمردم مے کند — مشک را بوائد کے مانند اوست
حسن گل بر باد حرماں زود رفت — ہر کہ نمکینی ندارد پند اوست
کینہ کش از دوستان مہر جوئے — طبع مغرور رخچید خرسند اوست
بار تکلیفش زدوش اند اختم — گو بکش ہر کس کہ حاجتمند اوست

طعام اخواں بر نظیری مے کنند
معنی او بہتر از فرزند اوست

معشوقہ من قبلہ نما قبلہ نظر گشت — تا گشت نظر بارخ چوں آئینہ برگشت
غرق کرم حیلہ گرانم کہ وراں کوئے — سفتیم سنت جدید و ہم سلک گہر گشت
زو خندہ شیریں نمکے بردل ریشم — اشکم بجلاوت شد و آہم با ثر گشت

اوراق گل اندر بغل غنچه نگنجید — تا عطر دم همنفس باد سحر گشت
پیداست دل آمیزیم از گونه گفتار — چون رنگ ثمر گشت بلی طعم ثمر گشت
شاید شوم انگشت نما همچو سحر زود — لعلم که در آتش ز رخش بود و ثمر گشت
زان کاکلم از عطر فشانست که دستم — با سنبل خوشبوش بر آن طرف کمر گشت
تا بوسه گه خیره مذاقان نکند دست — دندان ز دم آن ساعد چون شاخ شکر گشت
در هر خم آن زلف کمین گاه بلائیست — با این همه زان روی نخواهم بخطر گشت
عقلی که کلید در گنجینه ام آن بود — تا عشق در آمد بمیان حلقه در گشت
با این دل پر عربده شرمنده عشقم — هر جا که بجنبد تیغ برآورد سپر گشت

هر نسخه شعری که برآورد نظیری
از غیرت آن نافه چین خون جگر گشت

نظر بظاهر و صیاد در قفا خفت ست — اجل رسیده چه داند بلا کجا خفت ست
کجا ز عشوه آن چشم نیم باز رهم — که فتنه ساخته از خواب پای ما خفت ست
کسی تقلب شبنم ترکتاز می آرد — که در فراش قصب پای در حنا خفت ست
شمیم مهر ز باغ وفا نمی آید — بهر چمن که تو بشگفته صبا خفت ست
طبیب عشق ببرد طمع ز بیماری — که شب براحت از این درد بینوا خفت ست
کس از معانقه در وصل یابد ذوق — که چند شب ز هم آغوش خود جدا خفت ست
بگیر کام دل ای کعبتین مردم چشم — که نوبت آمده و نقش در خفا خفت ست
شب امید به از صبح عید میگذرد — که آشنا بتمنای آشنا خفت ست

فسانه صرف نظیری مکن که خواب کند
شکسته که بصد درد مبتلا خفت ست

خوی شه عربده جو افتادست — کشته بر سر کو افتادست
بادب رو که سرمستان را — بد کمندی بگلو افتادست
آنکه افتاد برین در راهش — قدمش از تگ و پو افتادست

در خرابات مغان مستان را — کاسه بشکسته سبو افتاد ست
خوشئ ما زگل و بستان نیست — صحبت یار نکو افتاد ست
خوش عبیرے بہم آمیختہ عشق — خو بخو بوئے بہو افتاد ست
عشق از سنبل و گل واچیدم — رہ بر آں گلشن کو افتاد ست
جائے دل خوردہ مینا چینم — وہ کہ بارم بغلو افتاد ست
دلبرم را سر رسوائی نیست — کار حبیبم بر فو افتاد ست
با خودم دشمن جاں باید بود — چکنم دوست عدو افتاد ست

ہر نفس دلق نظیری رنگے ست
عشق را چشم برو افتاد ست

جمال ساقئ ما در ضمیر لالہ گذشت — کہ لالہ را مئے لعل از سر پیالہ گذشت
دراں شمائل موزوں نگر کہ ہر کس دید — بحسن معنی صد دفتر و رسالہ گذشت
بقصد ضبط نگہ چیں برابرواں انداخت — ولے نشد کہ کمند از سر غزالہ گذشت
دلم ز حرص سوال از لبش جواب نیافت — چو آں گدائے سراسیمہ کز نوالہ گذشت
سپہر ہر چہ کند روزیست بخششم مرو — کہ روز تخم ازاں کشت کر حوالہ گذشت
دو سالہ دور کیش دیر بودہ ام عجب ست — کہ شصت سالہ تواں از مئے دو سالہ گذشت
سرے ز قلقل مینا بروں نیاوردم — اگرچہ عمر بتحقیق ایں مقالہ گذشت
بطعنہ از بر ما غافلاں فارغ دل — چناں گذشت کہ بر دشت لالہ گذشت

جفا نماند ز پندار خود چو وارستم
بیا کہ کار نظیری ز آہ و نالہ گذشت

ہجراں نمکے سودہ بداغ دل ما ریخت — سودائے تو آتش زد و داغ دل ما ریخت
ہر روغن صافی کہ بیہودہ فلک سوخت — غم در دے آنرا بچراغ دل ما ریخت
رفتیم ببستر دو درین محفل مستاں — ساقی مئے تندی بایاغ دل ما ریخت
ما را بہ نشاط و طرب آساں نگذارند — غم خون جہانے بسراغ دل ما ریخت

هر نخل امیدے که نشاندیم دریں باغ | برگ و برش از لالۂ ایاغ دل ما ریخت
کلفت ز کجا آمد و رنجش ز کجا خاست | بد کرد ملالے بفراغ دل ما ریخت

بر عشرت ما زود ملال است نظیری
تا صبح نفس زد گل باغ دل ما ریخت

گل بیداد دستہ بستۂ اوست | مہر در دل خسک شکستۂ اوست
ہمہ جا ناخن تصرف بند | ہر کرا سینہ ایست خستۂ اوست
این کہ گم گشتہ عہد و شرط وفا | ریو و رنگ زیاد جستۂ اوست
برد اندیشۂ بتاں ز دلم | کعبۂ دل صنم شکستۂ اوست
خس بستان و خار دیوارش | قید مرغ رسن گسستۂ اوست
سرو بالا و عبہر نظرش | دست پرورد و خانہ رستۂ اوست
تا برآید برنگ رخسارش | بادہ در خون دل نشستۂ اوست
موجۂ بادہ بر گل مہتاب | لرزہ از آب بادہ شستۂ اوست
عشق ہر دم بتازہ سودائیش | عقل کہنہ فروش رستۂ اوست
بسبوئے مغاں خطا نرسد | کہ بدست کریم دستۂ اوست

نزل روح الامین نظیری را
نامۂ پیک پے خجستۂ اوست

دلے دارم کہ طاقت کار او نیست | تحمل غیر عیب و عار او نیست
دلے دارم کہ قلزم ہائے امواج | حریف آہ آتش بار او نیست
دل سختم براحت مے ستیزد | فلک را دست بر آزار او نیست
نشاط عندلیب از بو و رنگ است | نوائے ما ز موسیقار او نیست
کجا پوشد بہ بند و قید دستار | تن مجنوں کہ جز سربار او نیست
مریض عشق را مردن علاج است | دوائے درد در بازار او نیست
سر مرغے نپرد از کمیں گاہ | کہ آب و دانہ در منقار او نیست

زبان بازی کند سوسن از آن ست | که آب شرم در رخسار او نیست
بآیین شد کعبه از کوے تو ممتاز | که رشکے بر در و دیوار او نیست
کجا کنعان کجا بغداد مستان | انا الحق گو سرے بر دار او نیست

نظیری این عبیر از عشق سازد
کدامین عطر کز گلزار او نیست

بخشم این بس که مشتری شده دوست | هر چه خلقم بها نهند نکوست
تشنگم رنگ من رخ چو مستسقی | آب هر کس بقدر ظرف سبوست
در بر ارباب ذوق کم بپسندند | اثر قبض و بسط در ابروست
قطع دنیا نمے شود چه کنم | قوت مور و جستن از سر جوست
نیست ممکن بزندگی آرام | تا نفس باقی ست و رنگ و پوست
شاہدان چمن تہیدست اند | جامۂ سرو تا سر زانوست
باش عریان بدن که جامۂ گل | کم دہد بو که حله تو بر توست
بوئے گل چاشنئ مل دارد | آن شکرخنده را چه بوئے خوست
آب تلخے بعطر پروردند | نام کردند کین گل خوشبوست
خط قرآن نگار او کوفی | چشم محراب گرد او ہندوست
خط فریبنده کس چنین ننوشت | یارب این معجزست یا جادوست

بر نظیری ست گوش خلق امروز
میر مجلس ندیم شیرین گوست

هر که نوشید مۓ شوق تو نسیانش نیست | و آنکه محو تو شد اندیشۂ حرمانش نیست
دل بحسن تو مقید شد و جاوید بماند | که ز فکر تو برون آمدن آسانش نیست
تا بکے فکر توان کرد و سخن تازه نوشت | قصۂ شوق حدیثے ست که پایانش نیست
هیچکس نامۂ سربستۂ ما فهم نکرد | نه همین خاتمه اش نیست که عنوانش نیست
سبب از عقل مپرسید که ختم نامۂ ما | درس عشق ست که از علم دبستانش نیست

از دلم راه دولت عشق نمودست خوشم    که بآں خانه دری هست که دربانش نیست

راه دیگر بسوی کعبهٔ اعرابی هست    که غم از سرزنش خار مغیلانش نیست

خاطر غیب نمای تو مگر جام جم ست    که رخ حال من از آینه پنهانش نیست

سایهٔ نامهٔ تو بال هما میدانند    هدهد ما که بسر تاج سلیمانش نیست

مرد تا جرکه ز غربت بوطن می آید    تحفهٔ خوبتر از نامهٔ اخوانش نیست

چوں قلم گریهٔ شادی کنم از نامهٔ دوست    که بجز از دل خنداں مژه گریانش نیست

بسکه از دقت فهم تو نظیری بگداخت
نکتهٔ نیست که آمیخته باجانش نیست

قرعه بر وصل نزد دیدهٔ وسامانش نیست    کیں خیال ست ازاں چشم که حیرانش نیست

نرگس از گردش چشمت بشراب افتادست    می پرستی ست که مخمور بدورانش نیست

شد ز شرم قلمت خضر نهاں در ظلمات    که بجاں بخشی آں چشمهٔ حیوانش نیست

در جواب تو فرو مانده نرم از طفلی    که بسفتن شکند گو هر تا دانش نیست

دل ز اندیشهٔ وصل تو بجاں باز نگشت    که جدائی ز ملاقات تو آسانش نیست

عشق ما واقعهٔ نیست که آخر گردد    هرچه آغاز ندارد غم پایانش نیست

شادم از دل که می عشق تو مدهوشش کرد    خبر از رشک وصال و غم هجرانش نیست

چرخ را کاسه پرخون شفق گردانست    لاله را سنگ به پیمانه که پیمانش نیست

دولت عشق ندارد خطر از عین کمال    کیں سعادت بکمالیست که نقصانش نیست

ما بایمان تو ای عهد تو محکم داریم    آنکه پیماں شکند قوت ایمانش نیست

هر جراحت که دلم داشت بمرهم به شد    داغ دوریست که جز وصل تو درمانش نیست

گر نظیری بفلک بر شده باشد چو مسیح
بیت معموره از کلبهٔ ویرانش نیست

عشق عصیانست گر مستور نیست    ر    کشتهٔ جرم زباں مغفور نیست

عشق در صنعت تصرف میکند    در میاں فرهاد جز مزدور نیست

برتر از عشق ست عالم پایهٔ — راه از من تا جنون پیمودنیست
آنکه منصور ست بر دارش کنید — این انا الحق گوئے کو منصور نیست
حسنت از سر ہوش بیرون میبرد — بیش ازین گنجائیش مقدور نیست
مایهٔ صد ماه کنعانی بحسن — مصر در خوبی چنین معمور نیست
کے بشر استغفر اللہ گومیت — راست میگفتم ولے دستور نیست
دلفریبی ہائے دشمن دیدهٔ — جان سپاری ہائے ما منظور نیست

عشرت و عیش نظیری کو تراست
در سرائے تنگ دستان سور نیست

این نخل که از چشمهٔ جان رسته که کشت ست — وین خط که دہد یاد ز معجز که نوشت ست
ما فتنهٔ مشاطهٔ حسنیم نه از عشق — زنار مغان رشتهٔ خط و زلف که رشت ست
جز از اثر وحشت تو وحشت ما نیست — با پرده بگو پردهٔ رخسار که ہشت ست
وین لخت دل و پارهٔ جان چاشنی گیر — بر گریهٔ تلخ و نمک خنده برشت ست
ذوق غم از طینت خاکی نرود ہیچ — ہر چند بشادی گل آدم بسرشت ست
گو رو ئے تو نظاره کن و خوئے تو بنگر — گوید کس اگر آدمیی را که فرشته است
سرتا سر صحرائے رخت لاله و نسرین ست — صد رنگ دگر گل که نداند که کشیت ست
گل جامه ز بر بس سبک از نازکی انداخت — عریانی گلزار ز کوتاہی رشت ست

در حیرتم از ترک فنائے تو نظیری
کس غیر اجل فرش امل در ننوشت ست

نالهٔ ما نغمهٔ اہل نوا را گرم ساخت — شوق ما ہنگامهٔ این ماجرا را گرم ساخت
ز آتش وادی بفگندیم نعلین از قدم — موسی ما گرم رو گو دیده ما را گرم ساخت
در گرفت از بہر خاطر گرمی پروانه سوخت موم — شمع مجلس شد که در کاشانه جا را گرم ساخت
گرمی ہنگامهٔ گلشن پئے آشوب ماست — گل شگفت از نعرهٔ بلبل که ما را گرم ساخت
مایهٔ مہر و محبت از رواج افتاده بود — صحبت ما روز بازار وفا را گرم ساخت

کین خسرو گر نبودے ساختے فرهاد کار
طعنهٔ ناموس خودے پادشا را گرم ساخت

هر بن مژگان بچشم خلق قربان کرده است
گریهٔ من داستان کربلا را گرم ساخت

اعتمادے بر شمیم حلهٔ یوسف نداشت
سرمهٔ خاکسترم باد صبا را گرم ساخت

شد ز غربت قدر من معلوم بر اهل وطن
گرمئ هنگامهٔ مهر آشنا را گرم ساخت

دیدم اشفاق رخصت محروم گشتم از لبت
وسعت احسان و استغنا گدا را گرم ساخت

از غلوے رفتنم معلوم شد حسن قبول
چون مراد دل اجابت شد دعا را گرم ساخت

رشحهٔ ابرست این نظیری یا صبا یا عطر گل
بلبل از شعرت صوت و نوا را گرم ساخت

گل صلائے عام زد مرغ از سحرخوانی نشست
روز شد پروانه از بال و پرافشانی نشست

خانهٔ زین گشت جولانگاه ماه خرگہے
بر سریر باز ار شور ماه کنعانی نشست

دیده پا انداز رخشش تحفهٔ لائق ندید
در مقام پا همه جا فرش پیشانی نشست

مردم چشم از فروغش بست آئین خانه را
پادشه در کلبهٔ مسکین بمهمانی نشست

تشنه لب ماندیم از چون آب کوثر دوزخی
جنتے از خویشتن کرد و برضوانی نشست

خنده زد بر طرز مجلس دل ز غم آزاد گشت
نکته رانند از درج لب عقل از پریشانی نشست

جانفشانی عذر بے سامانی غمها نگفت
تا پشیمان رفت اگرچه با پشیمانی نشست

تا به تعظیم از شکوه طلعتش برخاستم
آنچنان محوم که نتوانستم ز حیرانی نشست

بیشتر چندانکه رفتم پیش شد سرگشتگی
چون تواند ذره با خورشید نورانی نشست

سرور احرار عبدالله خان گنج بخش
که خود از هرچه در ملک جهان فانی نشست

در چمن با خار و گل در کوه با خاره و لعل
قطرهٔ باران انعامش بعمانی نشست

تخت شاهان دکن بیشک اقامتگاه اوست
پس ز صدر سلطنت بر مسند خانی نشست

شاه را شغل جهانگیری مسلم شد باو
با دل وارسته بر تخت جهانبانی نشست

اینکه گویند اسم اعظم داشت جم افسانه است
همت او داشت بر تخت سلیمانی نشست

همت اندوے چو که این همت اگر وسعت دهد
جذبهٔ گیرد گر بیابت که نتوانی نشست

رشک ملک نیمروز اں امروز شادروان اوست — کو بہ از خاقان نظیری بہ زخاقانی نشست

او بعیش و عشرت دائم کہ دولت بر سریر
مہرباں تر با دے از معشوق پنہانی نشست

بشرح حالت من نامہا در اطراف ست — ہزار قافلہ در زیر بار اوصاف ست
بمہربانی او اعتماد نتواں کرد — کہ تازہ عاشقم و خاطرش بمن صاف ست
بنالہ اشک فشانم کہ تازہ دولت را — عطائے نیم درم وستگاہ صدلاف ست
بعشوہ کرد تبسم بخندہ جاں وادم — خلاف وست نمودن خلاف انصاف ست
بہشت روز ئے نابالغ محبت نیست — کسے کہ طفل بمیرد مقامش اعراف ست
بتلخی از لب ایں شاہدان شاہ شناس — اگر شویم مکرم کمال الطاف ست
ہزار مصر شکر صرف منعماں سازند — نوالۂ بفقیر ار دہند اسراف ست
زعالمے کہ کسے دوستی بسر نرساند — وفا مجوئے کہ عنقا ہنوز در قاف ست
اگر ز راز دولت آگہم عجیب مداں — کہ علم کشف نہ از قسم علم کشاف ست
بیک تبسم و زدیدہ ام فراہم ساز — کہ چوں بنج تو پریشانیم ز اطراف ست

نظیری از رہ سنجیدگی شود غالب
دغل مساز کہ میزان بدست صراف ست

ہیں قدح شمع شبستاں ایں ست — مونس خلوت مستاں ایں ست
پر ترک دہ کہ بذوقے بر سم — مرکبم تا بگلستاں ایں ست
باش تا سجدۂ میخانہ کنم — کعبۂ بادہ پرستاں ایں ست
غافل از طوف صراحی مگذر — وست زن عروۂ مستاں ایں ست
یک بت سادۂ و یک خم بادہ — برگ و سامان زمستاں ایں ست
مئے و خمار و خرابات مغاں — درس استاد و دبستاں ایں ست
گردن تاک بیا ز می نبرند — سرو سر فتنۂ بستاں ایں ست
کہ بار نگ تہمتن نہ درست — زال یار ستم دستاں ایں ست

## مئے فردوس نظیری جستنی
### بمیاں آمدہ بستاں این ست

دل بقرب و بُعد او مہجور نیست ‏ ‏ ‏ از نظر دور ست از دل دور نیست
گرچہ زاں نورست روشن دیدہ ہا ‏ ‏ ‏ دیدہ ہا را طاقتِ آں نور نیست
شمعِ مجلس تیغِ غیرت آختہ است ‏ ‏ ‏ نیست یک پروانہ کو رنجور نیست
عجز واصل شد چو محبوب از سر نہاد ‏ ‏ ‏ کبر جز از سرکشی مہجور نیست
اجتہادِ عقل نفی شاہدست ‏ ‏ ‏ بس بزرگ ست ایں خطا معذور نیست
بے مئے گرد دبر ہیم زخم ما ‏ ‏ ‏ عشق غیر از علّتِ ناسور نیست
تا بفرماں بت پرستی میکنند ‏ ‏ ‏ بندہ در افعال جز مجبور نیست
سروراز اں گل ہوائے در سر ست ‏ ‏ ‏ غیر شورے در سر مخمور نیست

بس نظیری زیں فغانِ جاں خراش
نالۂ دل نغمۂ طنبور نیست

کس نمود جرعۂ کز جگرم گزک نخواست ‏ ‏ ‏ بے نمکی نگفت کس کز سخنم نمک نخواست
ہر کہ زیادہ داد مش بیشترے بمن نمود ‏ ‏ ‏ پر ترکش نساختم کاسہ کہ پر ترک نخواست
آمدہ نقش بازیم ورنہ فراز دیدہ ام ‏ ‏ ‏ کس ننشست کز حسد جائے و نقش ویک نخواست
من ہمہ عجز و ہمگناں میل نزاع میکنند ‏ ‏ ‏ ہر کہ حریر باف شد عاقل از و خسک نخواست
رنگ رخ سخن نشاں مید ہد از عیار مرد ‏ ‏ ‏ صاحب فہم خوردہ بیں ناسرہ را محک نخواست
گفت و شنود دوستاں مایۂ عیش میشود ‏ ‏ ‏ آنکہ شمردہ زد نفس ہمدمے ملک نخواست
عالم و یک مسیح دم دیر مغاں و یک صنم ‏ ‏ ‏ سر جز سجود است سائے من اختر نہ فلک نخواست
مصرع نظم بے غلط صیغۂ نثر بے سقط ‏ ‏ ‏ نسخۂ نظم و نثر من نقطۂ سہو و شک نخواست

طبع نظیری از ازل معجزہ خیز آمدہ
کز لک جاہلی کسش نسخۂ صنع حک نخواست

گریز و از صف ما ہر کہ مرد غوغا نیست ‏ ‏ ‏ کسے کہ کشتہ نشد از قبیلۂ ما نیست

جمال مغبچہ دیدی شراب مغبچہ نوش　　مگوے عذر کہ در کیش ما مدارا نیست
ز پائے تا بسرش ناز و عشوہ صف بستہ　　ہزار معرکہ و رخصت تماشا نیست
بخاک مے نخری کاکلے کہ دل نبرد　　کہ خار خشک بہ از سنبلے کہ بویا نیست
بحکم عقل عمل در طریق عشق مکن　　کہ راہ دور کند رہبرے کہ دانا نیست
فلک سراسر بازار دہر خم چیدہ است　　نشاط نیست کہ یک جائے ہست و یکجا نیست
نشاط رفتہ ز دوراں بصبر بستانم　　کہ بد معاملہ آزردہ از تقاضا نیست
بپائے خویش کجا میتواں رسید کجا　　کہ طی راہِ فنا جز ببال عنقا نیست
ہوائے وصل کسے میکند کہ بوالہوس ست　　دراں دلے کہ محبت بود تمنا نیست

نظیری ست بجالے ز غمزہ خونیں تر
بشکوہ تا دلت آزردہ است گویا نیست

عشق مرا زبان حکایت برید نیست　　مکتوب سر بمہر دلم نا شنید نیست
رازیکہ در دلست ز دل باید نہفت　　گلہائے ناشگفتۂ ایں باغ چید نیست
جلد و بیاض و دفترم از رازِ دل پر است　　چشمم بہرچہ مے فتد از ہم درید نیست
در سینہ تا بچند بہ آرم فسر و برہم　　ایں نیم قطرۂ خوں کہ ز مژگاں چکید نیست
خصم آں حریف نیست کہ دل کیں کشد ازو　　زیں تیر نیم کش پر و پیکاں کشید نیست
گفتم مگر بمنزل مقصود پے برم　　یکبار چند گام بہر سو دوید نیست
چوں یافت دل کہ بر سرِ راہے رسیدہ ام　　بنشست از طلب کہ بآں کو رسید نیست
رفتیم و رہ بکنہِ جمالش نیافتیم　　قانع نگشت دل برسیدن کہ دید نیست
دیدیم و دید لنش ز خودی بیخودی نداد　　ایں زہر اگر بحوصلہ گنجد چشید نیست

زیں عشق صد بلاست نظیری فسانہ چند
افسونِ خامشی بلب و دل دمید نیست

بیا کہ مرہم و بر راہِ چشم جاں بازست　　بگفتگوئے تو زخم مرا دہاں بازست
بخونِ ما اگرت میل ہست مانع نیست　　مے مغانہ سبیل و درِ مغاں بازست

چه یوسفی تو که در مصر حسن چون تو کسے — برون نیامده تا راهِ کاروان باز ست
در آرزوئے نثار قدوم تو همه شب — گهر فروش دو چشم مرا دکان باز ست
بنے رود چو گرسنه دلے چه سود ازیں — که خوانِ وصل پُر و دست میهمان باز ست
چو بلبل قفسم من ازیں چه ذوق مرا — که گل شگفته و درهائے بوستان باز ست
صمد بجائے صنم بر زبانم آمده است — بتم فتاده و زنّارم از میان باز ست
دعا کنید بوقت شهادتم او را — که آں دمیست که درهائے آسمان باز ست

مکن شتاب نظیری بکار جانبازی
که چشم کارشناسانِ کاروان باز ست

زبانِ طعنهٔ ما کوته از بریدن نیست — علاج شکوهٔ عاشق بجز شنیدن نیست
ز بسکه گشته ام از دور انتظار ضعیف — نگاه را برخت قوت رسیدن نیست
چنانکه خانهٔ زندانیان فرو آید — شکسته جان قفس و جرأت پریدن نیست
ز بے تعلقیٔ خویشتن بایں شادم — که جان سپردن اگر هست دل طپیدن نیست
بهجر و وصل و ملال و نشاط گریه کنم — دراں دلے که طلب هست آرمیدن نیست
ز تار زلف تو زنّار بر میان دارم — بیا که مصلحت پیرهن دریدن نیست

گرفته طبع نظیری سوال ازو مکنید
درخت گل نشگفت ست وقت چیدن نیست

ایں پیش خیل کجکلهان از سپاه کیست — ویں قبلهٔ که کج شده طرف کلاه کیست
دامن کشان چو ابر بگلزار میرود — تا آب نرگس که و برقِ گیاه کیست
پایم به پیش از سر ایں کو نمیرود — یاران خبر دهید که ایں جلوه گاه کیست
آں ابروئے کشیده کمان از چه خانه خاست — ویں غمزه گرفته کمیں در پناه کیست
گیرم تبسمت کند انکار کشتنم — آں غمزهٔ حریص سیاست گواه کیست
گرد سر تو گشتن و مردن گناه من — دیدن هلاک و رحم نکردن گناه کیست
برباد داده طرهٔ زرتارِ ما دگر — لخت جگر بجیب که گل در نگاه کیست

می بپندم بجوش و تنے آورم بیاد — کاین گریہ ہاے تلخ ز زہر نگاہ کیست
از کف بہ بند دامن و دستت نمیدہم — دانستہ ام کہ گوشۂ چشمت براہ کیست
کف میکشد بزلف و نمے گویدش کسے — کاں زلف در ہم از اثر دود آہ کیست

چوں بگذرد نظیری خونیں کفن بحشر
خلقے فغاں کنند کہ ایں دادخواہ کیست

خواہم ایں بستان بہ غم را بشورے در شکست — ایں قفس تنگست بر مرغ تو بال و پر شکست
روزگار از خاطرم چوں نیل از رخسار شست — آسماں بر آتشم چوں عود در مجمر شکست
پائے از پیش آمد و کارم ز پس دامن گرفت — دست را اندیشۂ بارم بزیر سر شکست
طعم شکر داد عشق ار در گلو کافور ریخت — تلخی مے داد غم در شیرم از شکر شکست
دید نیش بر عشرت من حسرت دیگر فزود — خواستم پیکاں بر آرم در جگر نشتر شکست
دوستاں ہرگز نہ بینند از محبت عیب دوست — خاطرم خوش شد اگر مے ریخت گر ساغر شکست
در رخش آہے کشیدم خاطرم آزادہ شد — باد بر بستاں وزید و شاخ نازک تر شکست
میکشم حرماں مے بے ظرف در بزم وصال — شوق دل پیمانہ ام را بر لب کوثر شکست

در بروں زد نظیری شد ہلاک انتظار
مژدہ بخشید مسکیں را کہ مجلس بر شکست

دانند اخلاص مرا و ز حال من آگاہ نیست — در دلش رہ دارم و بر آستانم راہ نیست
سخت با ما سرکش است و مدعا با ما بجنگ — کہربائے شوق ما را جذبۂ یک کاہ نیست
فصلہا شد در تباہی بر بناے عمرہا — کشتیٔ ما را سفر از سیر سال و ماہ نیست
شستِ دل صد رہ کشودم بر ہدف کارے نکرد — گوئیا پیکان و پر با ایں خدنگ آہ نیست
خاطرِ دوراں ز کینِ دوستاں در عہد تو — آنچناں پر شد کہ وہا را بدلہا راہ نیست
عرضِ حال چارہ دارد بخلوت گاہِ قرب — جز دعائے من کہ آں مقبول ایں درگاہ نیست
بیش ازیں در جانسپاریہا از اں لب قسمتم — حرفِ تلخی بود اکنوں گاہ ہست و گاہ نیست
جستجوئے وصل با ایں زندگی بیطاقتی ست — ذوقے از پرواز با ایں رشتۂ کوتاہ نیست

گر نظیری شکوہ از بے مہر یت دارد مرنج
عیب صاحب را کہ پوشد بندہ دولتخواہ نیست

ہر کس شہید آں مژہائے دراز نیست | در شرع برجنازہ آں کس نماز نیست
محمود را اگرچہ جہاں زیر خاتم ست | جائے بجنبش زگوشۂ چشم ایاز نیست
شہ را چو پردہ از رخ شاہد برافگند | چشمش بسوئے خراج خطا و طراز نیست
معذورم از ضعیف و جگر خستہ ماندہ ام | در عرصۂ پرم کہ بجز شاہباز نیست
عاشق وفا نماید و معشوق سرکشی | حسن از حجاب خالی و عشق از نیاز نیست
دایم کماں کشے بکمیں گہ نشستہ است | آں طاق ابروا ز گرہ فتنہ باز نیست
کو غمزۂ خشمگیں شود و کو نا ز کینہ ور | یک شیوہ بے کرشمۂ عاشق نواز نیست
ما را چہ اعتبار و اثر با وجود دوست | جائے کہ جلوہ کرد حقیقت مجاز نیست

یار از غرور مست و نظیری بخود اسیر
بیچارہ دل کہ ہیچکسش چارہ ساز نیست

عشق را کام بجہد دل خود کام تو نیست | صبح امید و شب وصل در ایام تو نیست
دیدہ ام دفتر پیمان وفا حرف بحرف | نام خوباں ہمہ ثبت ست ہمیں نام تو نیست
من دل شیفتہ آزار نمے دانم چیست | کہ ز خود بینیم خبر از لذت دشنام تو نیست
آب حیواں نخورد صید تو از لذت تیغ | جاں بحسرت دہد آں مرغ کہ در دام تو نیست
آتشم و سر و ساماں بچہ تدبیر زدی | یکسر مو چو مرا نیست کہ از رام تو نیست
آخر اے در گرامی ز کدام آب و گلی | ہیچ دل نیست کہ پروردہ اکرام تو نیست
بہ برازندگی قامت موزوں نازم | یک قبا نیست کہ شایستہ اندام تو نیست

باش در دوستی از خویش نظیری نومید
کہ ز آغاز تو پایندہ تر انجام تو نیست

ہر کرا معنی نمے خیزد ز دل گفتار نیست | نیست یک عارف کہ خود ساقی و خود خمار نیست
خار خار کوئے یارے ہست ہر کس را دلیست | نشگفد ہر گل کہ در پائے دلش ایں خار نیست

سحر چشم بت بکار نیست دعائے برہمن — گبر سر تارے کہ بندد بر میاں زنار نیست
توبہ ہشیار میگویند میگردد قبول — تا نہ نوشم مے مرا یارائے استغفار نیست
مستی و شاہد پرستی ہرزہ خندی و نشاط — کار کار مے گسار انست و دیگر کار نیست
پیش پائے گرم و سرد روزگار افتادہ ایم — سایہ در ویرانہ ام از پستی دیوار نیست
اند کے اے نالہ امشب بے اثر مے بایست — آنکہ ہر شب مے شنید امشب مگر بیدار نیست
مردم از شرمندگی تا چند با ہر نا کسے — مردمت از دور بنمایند و گویم یار نیست

مجلس آخر شد نظیری حال خود با او بگو
ہر نفس بنمے و ہر دم صحبتے در کار نیست

داغ دل رعشق افسردن نمیداند کہ چیست — لالۂ ایں باغ پژمردن نمیداند کہ چیست
خندہ بر عالم مزن کیں گریہ ہر کس را گرفت — دامن از خون دل افشردن نمیداند کہ چیست
باغبان دہر نخل عمر را آبے ندا د — کاشتن دانست پروردن نمیداند کہ چیست
عشق از یک تاختن بنگاہ دل تاراج کرد — صبر بیدل حملہ آوردن نمیداند کہ چیست
زخم پیکانم بآب زندگی شوید دہن — ہر کہ تیر او خورد مردن نمیداند کہ چیست
ترک خصمی کن کہ در ادرخے افعی روزگار — نیست تا آزردہ آزردن نمیداند کہ چیست
غنج و افسون زلیخا کار در یوسف نکرد — ہر کہ دل رباخت دل بردن نمیداند کہ چیست
عشرت تنگ دل ما نور بس ہر گلشن است — غنچہ برگ عیش گستردن نمیداند کہ چیست

از حجاب امشب نظیری بادہ بر سجادہ ریخت
پارسا آداب مے خوردن نمیداند کہ چیست

گشت دوزخ شرر از آتش سودائش ریخت — شد قیامت قدرے فتنہ زبالائش ریخت
ہر کرا زلف چو مشک بہ پیمانہ فگند — خندہ مشکے نمک سودہ بصہبائش ریخت
حسن در پردہ نہاں بود کہ نقد دو جہاں — عشق از گریہ بدل گرمی سودائش ریخت
کام از آں یافت زلیخا کہ چو یوسف اوید — اول اسباب تعلق ہمہ در پائش ریخت
از پئے تربیتم خضر دید آب حیات — عشق تا بر گل من تخم تمنائش ریخت

سرمه در چشم بلا غمزهٔ بے باکش کرد — باده در جام حیا نرگس شهلایش ریخت

نخل پیوند تو هرچند نظیری برکند
در نفس تخم تو فی عشق تو بر جانش ریخت

رفتی به بزم غیر نکو نامی تو رفت — ناموس صد قبیله ز نیک نامی تو رفت

اکنوں اگر فرشته نکو گویدت چه شود — در شهر صد حکایت بدنامی تو رفت

همصحبت رقیب شدی از غرور حسن — نام خوبش تو در سر خودکامی تو رفت

یاران متفق همه انکار میکنند — هر جا حدیث نیک سرانجامی تو رفت

رندے که مئے فروش ندادیش دُردِ مئے — مشهور خاص و عام بهمجامئی تو رفت

برد از رخ تو رنگِ حیا بادهٔ هوس — شرمے که بود در همه جا خامی تو رفت

باکاو کاو غمزه نظیری اثر نماند
فارغ نشیں که خون دل آشامی تو رفت

هیچ راز از دیدهٔ صاحب تمیزان دور نیست — تا بصد راز لب خیر ادهم لے دستور نیست

هر که از معشوق غافل گشت لذت در نیافت — دیدهٔ بے معرفت را در دو دنیا نور نیست

گل گریباں چاک و نرگس مست و فتنه از چمن — سرو را غیر از هوائے در سر مخمور نیست

بر در پیر مغاں هرگز نمے میرد کسے — در مقامے کاب حیوانست غیر از سور نیست

چوں سرائے کارواں گاهست دنیا برگذر — شب نمے آید که صد مسکیں درو رنجور نیست

سینهٔ دارم که از مرهم جراحت مے شود — زخمے از نیش محبت نیست کاں ناسور نیست

بنده گر بیباکئی کرد از خداوندی بخش — گرچه مغرور است عاجز بے تو مغرور نیست

پر بجا گر عشق اینجا لاف رفعت میزند — جلوه ها در بطن عاشق هست کاندر طور نیست

کوهکن را خود بناخن سنگ میباید برید — جوئے شیر و نقش شیریں کار هر مزدور نیست

عشق یوسف را درین سودا به بینائے فروخت — بندگی خواهد پیمبرزادگی منظور نیست

گر نظیری گر عرش اینجا لاف رفعت میزند — جلوه ها در بطن ماهی هست کاندر طور نیست

عافیت خواهی نظیری بسته خوباں مشو — از نتاج حسن اگر حور از ملک دستور نیست

# ردیف الثاء

عطاش را نہ ثواب ست و نے خطا باعث
(بس ست بہر کرم نالۂ گدا باعث)

اگرچہ رزقِ گدا باز پس نمے گردد
مقرر ست کہ میگردد ش دعا باعث

خزان درود سحاب آب داد و دہقان کشت
ببین کہ بُرد و کہ پرورد و شد چہا باعث

جنونِ عشق بتقدیر بود من چہ کنم
ببوئے گل کہ شدم مست شد صبا باعث

بر آستانۂ پیرِ مغاں رہے خواہم
تو گر سبب نشوی میشود خدا باعث

خراب و مست چنیں میزیم نمیدانم
در آفریدن من شد چہ مدعا باعث

لئیم را مئے و معشوق اگر کریم نکرد
سخاش را نشود گنج کیمیا باعث

عجب ز ہمت درویش اگر قبول کند
سعادتے کہ شود سایۂ ہما باعث

ریا زدیر ہمیں چہ برد نظیری را
کہ فقر بادہ کش و گبر پارسا باعث

بر طبع سادہ زود شود خوش گوار بحث
دارد برائے طفل شکر در کنار بحث

پر خشمگیں مباش چناں کز پئے نزاع
رہبر غبار خاستہ سازی سوار بحث

از ہر غمے بخاطر ما کیں سبک ترست
ایں راح ما بروح کند در عیار بحث

آنم کہ حال مستی و مخموریم یکے ست
ہرگز نکردہ ام بکسے در خمار بحث

ریزم گلِ نیاز و تضرع در اضطراب
زاں بر ستیزہ ام نگرفتہ است بار بحث

خط مسلمے اگر بکف صدق دادہ اند
ہرگز ز راستی نشود شرمسار بحث

مطلب گریز داند تو نظیری جفا کش
جز در ضمیر کند نگیرد قرار بحث

# ردیف الجیم

نسودن خط تو پیغام بعثت شب واج
نگاہ بر رخ تو مصطفےٰ ست بر معراج

ظهورِ حُسنِ تو امنیتے بدوراں داد | کہ بادشہ ز رعیت نمے ستاند باج
چہ صُلح بود کہ حسن تو با وفا انگیخت | کز آب و آتش ما برد اختلاف مزاج
میان زخم و خدنگ تو الفتے پیوست | کہ از دو کانِ مسیحا نمے خرند علاج
حسود مہرۂ دل قلب کرد و غافل ازیں | کہ کعبتینِ دغا خانہ مے دہد تاراج
سرشک رزق ورانگور وانمے گردد | بنود سیم دغل را ہیچ جائے رواج
نماند شوکتِ شاہاں کسے نمے داند | درازدستیٔ حسنے کہ میر باید تاج
سوار معرکۂ آخر الزماں ایرج | کہ طالعش بظفر کردہ اند استخراج
چناں اجریدہ قلب عدو بہم شکند | کہ شیر پنجہ کشائد بر بساط نہ جاج
مثال نسبت اعقاب جدّا وایں ست | کہ آنقدر کہ گہر بیش بیش قیمت تاج
قبول تربیت استاد میکند شاگرد | ہوائے معرکہ شہباز میکند دُرّاج
بیان قصۂ رزمش نکو نمید انم | وگرنہ نظم کنم بودے ہم آنجا کاج
غنیمتے کہ من از گنج فقر یافتہ ام | خراج ملک وہندو نمے دہم بخراج

سرِ نظیری و خاکِ سرائے پیر مغاں
ز آستانِ کریماں کجا رود محتاج

## ردیف الجیم فارسی

اے کعبہ کہ گردت ننشیند بصفا ہیچ | جائیکہ عطائیتو بود کفر و خطا ہیچ
نرخ نظرِ حسنِ قبولِ تو بلند ست | ریزیم دل ار بر سرِ دل تابسما ہیچ
گر بہرۂ از خلق و سرشت تو ندارد | خاک پئے رُوح القدس و آب بقا ہیچ
با قہرِ تو علت نہ و با مہر بہانہ | آنرا کہ مرادِ تو بلا خواست دُعا ہیچ
عشق تو مرا از بت و زنار بر آورد | آنرا کہ تو کردی طلب اعراض و رضا ہیچ
با آنکہ زپئے چشمِ عزیزاں نگراں بود | رفتیم و نکردیم نگاہے بقضا ہیچ

کونین چہ کار آیدم ار با تو نباشم … بے دولت وصل تو نعیم دو سرا ہیچ
کم حوصلگی از ظرف ماست وگرنہ … از بحر نوالت نشود کم بعطا ہیچ

از نست کہ این زمزمہ با طبع نظیری ست
بانگے کہ نباشد نکند کوہ صدا ہیچ

# ردیف الحاء

دہل و نائے دریدیم بآوازۂ صبح … بانگ فتحے نشنیدیم ز دروازۂ صبح
دیر گشتیم ز فیض سحر آگاہ دریغ … جامۂ پارہ نکردیم باندازۂ صبح
مئے و معشوق باندازۂ ما مے باید … رطل خورشید کند خارۂ خمیازۂ صبح
کم خراش ست دم مرغ سحر برخیزید … جگرے تازہ کنیم از نمک تازۂ صبح
مغفر جام بیارا برش مے در زین کش … تا بیک حملہ کنم غارت جمازۂ صبح
سپہ شب بشبیخون دعا بشکستم … علم روز زنم بر در دروازۂ صبح
رفتہ اوراق شب و روز بہم بر چینیم … بخیۂ ثابت و سیارۂ شیرازۂ صبح
دست در گردن عذرائے جہاں اندازم … حلیے روز بہم بر زنم و غازۂ صبح

سرو و شمشاد بو جدا نظیری وقت ست
بسر شاخ سرائیم سر آوازۂ صبح

گوش گل میدرد از مژدۂ پیغام صبوح … زندہ دارد نفس باد صبا نام صبوح
تا تو مرغ فلکی رام گلستان شدۂ … خواب مرغ سحری رفتہ و آرام صبوح
تو گل از مرغ سحرگاہ گرفتارتری … دم نزد صبح حریفاں کہ فشد دام صبوح
در چناں بزم کہ مستان سحر مے نوشند … صاف خورشید بود درد تہ جام صبوح
دست و پا گر نزند دل نفسم مے گیرد … در گلو روز فتاد مرز لب بام صبوح
غم مطلوب سراز دامن دلبر نگرفت … لایۂ نیم شبی کردم و ابرام صبوح
حق دیدار نظیری نرساقی بتمام … در شب وصل اگر ادا نکنی وام صبوح

ماندہ ام با دلے از ہجر عزیزاں مجروح — دیدہ شد غرقہ طوفاں چو جگر گوشہ نوح
در رہ دوست ہلاک زن و فرزند بجاست — بر وے وصل وداع کس و پیوند فتوح
صد بہانہ کہ یکے بر نزند بر تقصیر — صد کنایت کہ یکے را نبود رنگ صبوح
گاہم از باد ہوا سنگ ببارد ظاہر — گاہم از کلک قضا جرم برآید مشروح
بر دل و سینۂ من داغ جفا گرد دمہر — در رگ و ریشۂ من قوت بلا گرد دروح
نہ بجود حامل پیمان محبت گشتم — عشوۂ دیدم و خوش بود سر از جام صبوح
صالح و طالح اگر جملہ چو من واجویند — توبہ در توبہ ز زشتی بگریزد چو نصوح
سوئے رحمن علی العرش توجہ کردم — بانگ زد عرش کہ باکے ز مکاں یا سبوح

در صحبت ہمہ بر روئے نظیری بستند
سجودائے فاتح ابواب درے کن مفتوح

## ردیف الخاء

چگونہ نام تو آریم بر زباں گستاخ — کہ یاد نتواں کرد در نہاں گستاخ
اگر بگلبن تو بلبلے پناہ آرد — کسے نمیزندش گل بر آشیاں گستاخ
ہزار جہند کہ در راہ تو شہید شود — ہما نمیکندش قصد استخواں گستاخ
بآب خنجر جلاد دہ طہارت ما — کہ پیش تو نتوانیم داد جاں گستاخ
اگر سوالے ازاں لب کنیم خیرہ مبخش — بمیزباں کر نمیست میہماں گستاخ
بکعبہ سجدۂ عارف نمے کنند قبول — اگر بدیر نہد پا بر آستاں گستاخ
محرمات حرمگاہ ہائے معبود اند — بمقتضائے طبیعت مدعیاں گستاخ
عجب کہ جاں بسلامت برند مغروراں — ستارگاں قدر انداز و آسماں گستاخ
چگونہ حرمت درویش پارسا ماند — سوال زشت و غنی سخت دل لئیماں گستاخ

مباد صاعقۂ بے نیازی بجہد
چنیں مجے ز نظیری ازو نشاں گستاخ

چو نیست حد که ببالین نهم سرِ گستاخ ‌‌ ‌ چه شود از حرمِ امن و خوابگاه فراخ

هزار بار برون میزنند طبل رحیل ‌ ‌ هنوز رخت ز ایوان کسی نبرده بکاخ

نشسته نغمه سرایان بهم چه دانستیم ‌ ‌ که سنگِ تفرقه مان می پراند از سرِ شاخ

ز دام و دانهٔ صیاد مرغ می نالد ‌ ‌ خبر نداشت که بر سیخ میکشند طباخ

غبار لشکرِ یاجوجِ غم جهان بگرفت ‌ ‌ که گفت سد سکندر ز رخنه شود سوراخ

بهیچ حیله ز پیش اجل خلاصی نیست ‌ ‌ ز گرگ اگر بجهی پوست میکند سلاخ

چنان رسید جراحت بدل که دیده ندید
ز زخم حادثه زد ناگهان نظیری آخ

# ردیف الدال

پرده بر داشته ام از غم پنهانی چند ‌ ‌ بزبان میرود امروز گریبانی چند

زان ضعیفان که وفا داشت درین شهر اسیر ‌ ‌ قفسی چند بجا مانده و زندانی چند

سر و سامانِ سخن کردن این جمع نیست ‌ ‌ پهلوی من بنشانید پریشانی چند

بس خرابی که ز یکدیگرمان نشناسند ‌ ‌ مانده ایم از ده غارت زده ویرانی چند

کشته از بسکه فتادند کفن نتوان کرد ‌ ‌ فکر خورشید قیامت کن عریانی چند

هیچ دل از ستمِ حادثه مجروح نکرد ‌ ‌ که نه لعل تو بران ریخت نمکدانی چند

هیچکس را سر پای نزد ایام که ما ‌ ‌ پشت دستی نگزیدیم بدندانی چند

برِ عشرت طلبی لخت دل آرم بیرون ‌ ‌ چیده ام از گل این بادیه دامانی چند

چشم بر فیض نظیری همه خوبان دارند
کاسه در پیش گدا داشته سلطانی چند

شمع را زنده دلی در شبِ تار آخر شد ‌ ‌ روز عشرت همه در خواب و خمار آخر شد

شاخ سرکش شد و دستِ همه کوتاه بماند ‌ ‌ جور گل چین و نزاع سرِ خار آخر شد

عندلیبا ز سراپا بقفس معذورست ‌ ‌ گل ببازار نبردند و بهار آخر شد

خلعت دهر باندازهٔ حال اکنوں نیست    چرخ را رشته بهم رفت و مدار آخر شد

همچو دینار که در پائے کریماں افتد    کس نگفت از چه شماریم و شمار آخر شد

کمتر از رنگ حنا بود بما لطف جهاں    سر دستے نفشاندیم و نگار آخر شد

فکر نا آمده اینست که امسال گذشت    غم آینده هماں بود که پار آخر شد

نقش رخسار تو بر صفحهٔ جاں گشت رقم    پرده بر یک طرف انداز که کار آخر شد

شاهدان گوشهٔ چشمے بنظیری دارند

هر چه دل صید همیکرد شکار آخر شد

ذوقے بزمے نزاد که صد شور و شر نشد    بیباکے از مذاق غم مے بدر نشد

ایں رسمهائے تازه ز حرمان عهد ماست    عنقا بروزگار کسے نامه بر نشد

بار از ایں چه آفت ست درخت امید را    امسال هم شگوفه فشاند و ثمر نشد

بیهوده بر گذرگه آفت نشسته ایم    شد کاروان و مرد رهے جلوه گر نشد

رسوا منم وگرنه تو صد بار در دلم    رفتی و آمدی که کسے را خبر نشد

دستار مایهٔ گنج گره در گلو شود    خم را که خشت میکدهٔ تاج سر نشد

شب زنده دار باش که تا پیریت ترا    بیدار بود بتکده زیر و زبر نشد

در صدر چوں حضور نبود آستاں گزید    هرگز گدائے کوئے مغاں معتبر نشد

بس نغمها بگوش نظیری هوس کشید

و راز دروں به بست و به بیروں رنشد

قاصد دلے آزرده تر از آبله دارد    مے آید ازاں کوئے و در رفتن گله دارد

کس خیمه نیفراخت بسر چشمهٔ حیواں    گاهے گذرے خضر بریں مرحله دارد

شاید که شود جلوه گر از غیب جمالے    چشمے همه کس بر رهِ ایں قافله دارد

معشوق جمیل ست و غیور ار نه بگویم    مجنوں نسب از لیلی ایں سلسله دارد

هوئے بفراغت نکند رهبر صحرا    دیوانه که آهوئے رماں در گله دارد

دریانش هیچے باید و در ظرف نگنجد    صد گونه الم طائر کم حوصله دارد

فارغ نشوم یک نفس از بندگی عشق — شکرانهٔ فرضے که کنم نافله دارد
بے باده کنم مستی و بے نغمه زنم ذوق — اینک مے و نے هر که سر مشغله دارد

چوں گفته ره ناگفته سنجیدن سخت ست
شعرے که نگفتست نظیری صله دارد

کمال عاشقی حیرانی دیدار مے آرد — چو آتش دیده پیماند سمندر بار مے آرد
نه رشک خود فروشاں میکشند نازکم سنجاں — فریب حسن غوغا از سر بازار مے آرد
تو در خواه از قضا چنداں که فیروزی شود دشمن — بسختی در بندی اختر از دیوار مے آرد
بهند خط جمال یار سودائے عجب دارد — همه اقرار و ایماں برده و انکار مے آرد
مسلماں عاشق رخسار و هندو واله زلفش — موحد بیں که باهم مصحف و زنار مے آرد
مبارک فال صبح دولت بیدار میخواراں — که دست و پائے بخت خفته را در کار مے آرد
ز خود بیناں چه میگوئی ببزم بیخوداں بنشیں — که آب خضر اگر حاجت شود خمار مے آرد

نظیری از نوا زنهائے رود و بیت در ذوقم
که چوں چنگم بضربت به سر اسرار مے آرد

چوں ابر بهاری ببزم سایه فگن شد — بر هر که دو بو هم که نظر کرد چمن شد
چوں شمع که شد رهبر پروانه ز تابش — دلسوزئی او باعث جاں باختنِ من شد
بیخواست شود قابل نظمم بلاغت — صد پایه نشیب آمد و بر اوج سخن شد
بے جام همه میکش و بے باده همه مست — از نظم من آئین مغاں رسم کهن شد
شک نیست که از نیم نظر کار بر آید — آنرا که دلیل آصف اعجاز سخن شد
همسایگیش را اثر ابر بهار ست — هم خانه گلستاں شد و هم خار سمن شد
از یار و دیار ار نکنم یاد عجب نیست — از رشک من امثال غریبی بوطن شد
بر خاک درش جائے شهیداں نه هر کس — لطفیست که کافور تن و عطر کفن شد

مهمان بهشتی مخور اندوه نظیری
نزهتگه حوران چمن بیت حزن شد

بگوشم از پرید نہائے چشم آواز مے آید — کہ از غربت درین دودی عزیزے باز مے آید

مبارک پے ہمائے کز دیارِ دوستے خیزد — کہ بے بال و پر آنجا مرغ در پرواز مے آید

بقل بکشائے پُر کن از غنیمت ہائے ایمانی — کہ از تاراجِ حسن مملکت پرواز مے آید

بساطِ جادوئے برہم خورد جادو نگاہاں را — کہ لب با حجت و رخسار با اعجاز مے آید

محالست اینکہ بر دامِ نگاہِ من گذر افتد — غزالے را کہ از پے صد کمند انداز مے آید

سپہ را روح در پرواز و شہ را بخت در نازست — کہ از بالا ہما و ز چنگ آں شہباز مے آید

بترتیبِ صبوحے صبحدم دیدم کہ دولت را — کمر مے بست دوراں خانماناں باز مے آید

سعادت ہائے گوناگون است دوراں اکر حسن او — بہ انجام فضیلے بر سرِ آغاز مے آید

بناشد محرمِ آہنگِ دولت قدر ہر شمعے — نوا نازک بروں زیں پردہ ہائے راز مے آید

چو شد تسخیرِ دل مشتاق را درمان شکیبائیست — کہ دل ہا زود دلبر ز روئے ناز مے آید

نظیری دوستاں را از دل ناگفتہ مے ماند
تحمل کن کہ او خود بر سرِ ایں راز مے آید

بہوش سیرِ چمن کن کہ شاہداں مستند — قرابہ بر سرِ ابرِ بہار بشکستند

چمن پیالہ کش ست و صبا قدح پیمائے — معاشرانِ صبوحے ز خواب برجستند

بزیرِ خرقہ نہاں بادہ مے خورد صوفی — حکیم و عارف و زاہد ہمہ ازیں دستند

جہان و عیش جہاں حرفِ قاف و سیمرغ است — در حریمِ فنا زن کہ نیستاں ہستند

تو نخلِ خویش ثمر کیستی کہ باغ و چمن — ہمہ ز خوئے لطیف تو بریدند و در تو پیوستند

بحضرتِ تو چناں تشنہ ام کہ صبر ہم نیست — بقدرِ فرصت آں ماہیاں کہ در شستند

ز بیقراریِ افلاک و انجما دارم — کہ تا ز شوق تو برخاستند ننشستند

نوا فزون ست ز اندازہ بریشم عود — غزل بزمزمہ خوانم کہ پردہا بستند

برمزِ نکتہ ادا میکنم کہ خلوتیاں — سبو گشادند و در فرو بستند

تو نخل میوہ فشاں باش ور حد بقعہ دہر — کہ کم درخت قوی خشک شد کہ نشکستند

ز کاہلی تو نظیری خزانِ ایں چمنی — گہے بباغ نشدی کہ نشاط وا رستند

اینجا نه بهر سنگِ سیه نور فروشند ~ این پایهٔ بینش نه بهر کور فروشند
فریاد که هر کس با سپیری نفست داورا ~ شرط است که از خویش و وطن دور فروشند
غیرت نگذارد که بچشم و دل منکر ~ یک ذرّه ز خاکسترِ منصور فروشند
زیبنده بود دعوئ مستوریِ خوباں ~ هر چند که جولاں بسرِ طور فروشند
سر دست چناں خانقه و دیر که آتش ~ در وادئ دوری شبِ دیجور فروشند
آں دردکشانے که شناسائے عیارند ~ فردوس بیک خوشهٔ انگور فروشند
اخراجِ مغل خواهیم و تاراجِ قزلباش ~ کز هند برندم به نشاپور فروشند
در عشق تو با قدر دو بهایم که عزیز است ~ ویرانه که در کشورِ معمور فروشند
قرباں شدگانِ تو بقصابِ سرِ کوئے ~ یک سینه بصد ضربتِ ساطور فروشند

بارستش دل و سینهٔ ناسور نظیری
خوش باش که کم بندهٔ رنجور فروشند

ما بیدِ بوستانیم ما را ثمر نباشد ~ مردودِ دوستانیم از ما بتر نباشد
از لب بدل نیاید آوازِ عشقبازاں ~ پروازِ مرغِ بسمل جز زیرِ پر نباشد
تاراجِ دیدگاں اند آوارگانِ معشوق ~ راهے نمیرود عشق کانجا خطر نباشد
صد در اگر کشایند بر خلق گاهِ دیدار ~ آنرا که چشم بستند راهش بدر نباشد
اوّل نشانِ مردی اخفائے کارِ خوبست ~ بهتر ازیں که گفتی دیگر هنر نباشد
فیروزئ ضعیفاں در عجز و انکساریست ~ تا نشکند صفِ ما ما را ظفر نباشد
تا دل بجائے خویش ست دارد عنانِ دیده ~ عاشق که شد پریشاں صاحب نظر نباشد
از تیغ کے هراسیم دیدار مزدِ قتل ست ~ خونے که عشق ریزد هرگز هدر نباشد
در گوشهٔ نقابت سیرِ گل ست و نسریں ~ زیں خوبتر نظر را هرگز سفر نباشد
هر جا رهِ مسافر حرفِ تو ارمغان ست ~ یک خانه نیست کز تو پر از شکر نباشد
قاصد که میفرستی رطلِ گرانش در ده ~ کز ما خبر نیارد تا بے خبر نباشد
از شانهٔ لهو برگے حاصل نشد نظیری ~ لب تشنه باز گشتی کز گریه تر نباشد

ز گردشهای چشمش مستی پیمانه میخیزد ❊ گره کز ابروان میخیزد ز من مستانه میخیزد
چو در روز قیامت هر کسی خیزد بسودائی — شهید نرگس او از لحد دیوانه میخیزد
مهیای فنایم جلوه درکار میخواهم — همه بر بام تا به آتشم از خانه میخیزد
چراغ اهل عشق از کلبهٔ من میشود روشن — نشیند ذره گر بر روزنم پروانه میخیزد
ز بس محو تصرف کردن یارم نمیدانم — که در کاشانه می آید که از کاشانه میخیزد
سبق از یک ورق لیلی و مجنون را چه حالست این — یکی دیوانه میگردد یکی فرزانه میخیزد
ز شرح قصهٔ ما رفته خواب از چشم خاصان را — شب آخر گشته و افسانه از افسانه میخیزد
بر دنیا و دین خواهی سرشکی بر جراحت ریز — کزین آب زمین صد خرمن از یک دانه میخیزد

مگر گاهی نظیری میکند آرام گاه اینجا
جنون از سایهٔ دیوار این ویرانه میخیزد

دوش بسوز دل و سینه براتم دادند — سر چو شمعم ببریدند و حیاتم دادند
ناله کردم بنهان عشوه خموشم کردند — گریه کردم ز شکر خنده نباتم دادند
درد و صاف غم و شادی بمن ارزانی شد — تا خم و خمکدهٔ عشق براتم دادند
پاره پاره جگر طور ز غیرت خون شد — که کهی بودم و چون کوه ثباتم دادند
گرسنه دیده تر از مفلس کنعان بودم — خواجه گشتم که از آن حسن زکاتم دادند
تا بمقصد سپرم کشتی مشتاقان را — از خضر همت و از نوح نجاتم دادند

اخترم شعشعه بر چرخ نظیری زده است
کس چه داند که چه عالی درجاتم دادند

گلزار بشهر آمد و بازار چمن شد ❊ گوش همه کس محو غزل خوانی من شد
تا جیب کشادم که از آن نامه برآرم — دیدم که صبا قاصد صد بیت حزن شد
هر وصل که میخواست کند دشمن حاسد — آمد بزبانش ز دل و مهر دهن شد
از ظلمت شب مرغ خروشان نشند امشب — هر چند که در بند پر و بال زدن شد
پرزور ترا از بادهٔ تلخ است محبت — عشقی که بر او سال گذر کرد کهن شد

الفت ده هجران و وصال ست صبوری — مخموری من توبه ده و توبه شکن شد
تا مے شنوم حسن و وفا بر دو غریبند — عاشق نشنیدم که ز غربت بوطن شد
تا همسفر اشک خودم کار خراب ست — هر جا که شدم در پئے ویرانی من شد

هر زخم که برداشت ز ایام نظیری
نے چاک گریبان شد و نے چاک کفن شد

آخر بمن آن غنچه بهم کیش بر آمد — وان کافر بیگانه بمن خویش بر آمد
نیش سیهم گرچه نمود از صف مژگان — نوشین نگهے از عقب نیش بر آمد
چشمش ز کمان خانهٔ ابرو بمن انداخت — هر تیر که چالاک تر از کیش بر آمد
اقبال دو گیتی بکلاه نمدے بود — وهم شه از خانهٔ درویش بر آمد
کامے که بشمشیر و سنان دیر بر آید — از دیدهٔ خونین و دل ریش بر آمد
بر خلق نگر دیدگران هر که درین بزم — پس از همه رفت و ز همه پیش بر آمد
دیدیم ز سر تا قدمش حسن و شمائل — لیک از همه خوبیش وفا بیش بر آمد
دادیم بجان منصب همرازئ جانان — دل نیز دو روئے و غرض اندیش بر آمد

سامان نشد از سعی خرد کار نظیری
دیوانه شد و از خود و از خویش بر آمد

یغمائے تو دستے بکم و بیش بر آورد — تاراج تو دلق از بر درویش بر آورد
عشق تو نمک انداخت بهفتاد و دو ملت — حقیت آئین خود از کیش بر آورد
حسن تو بقید دو جهان سلسله افراشت — آوازهٔ آزادگی خویش بر آورد
از ناوک مژگان تو شد کشته جهانے — با آنکه ندیدیم کسے از کیش بر آورد
چون از تو رهد صید که کجبین غزالت — چون پنجهٔ شیران بغضب نیش بر آورد
خط نیست که بر عکس رخت سایه فگندست — از صیقل تیغ آینه ام ریش بر آورد
در مصلحت کس زنم چنگ که عشقم — از کشمکش عقل کج اندیش بر آورد
عشق از خردم خوب رهانید نظیری — خون گرمی بیگانه ام از خویش بر آورد

درد و غمت که همچو هما استخوان خورند — بر من مبارک اند گرم مغز جان خورند
بر نامه ام مخند که آشفته خاطران — مو کز قلم کشند نی اندر بنان خورند
مست آنیم بصلح اگر نکهتی بری — زان می که در محبت هم دوستان خورند
نیشکر آنچنان نخورد کس ز دست دوست — کازادگان ز دست مبارز سنان خورند
جانی و صد کرشمهٔ مژگان چه میکنیم — این تیرها تمام اگر بهر نشان خورند
چشم هزار تشنه جگر در کمین نشست — ترسم که خام میوهٔ این بوستان خورند
آزادگان بجائی رسیدند و ما همان — زان رهروان که گرد پس کاروان خورند

هر جا گلیست بهر نظیری طرب گهیست
کی بلبلان مست غم آشیان خورند

مجلس چو بر شکست تماشا بما رسید — در بزم چون نماند کسی جا بما رسید
دلال عشق بود و خریدار دلستان — خود را فروختیم چو سودا بما رسید
دی خنده بر بضاعت درویش زد لبش — صد کاروان شکر به نی بوریا رسید
بال و پر از درازی منزل بسوختیم — پیغام بی نیازی عنقا بما رسید
آموخت هر چه عشوه ز گبری بما فروخت — اندوخت هر چه غمزه زلیخا بما رسید
گر گمرهیم تیره شب از خواب جسته ایم — حسن تو شور کرد که غوغا بما رسید
بعد از هزار سعی ثواب و مجاهدت — زنار راهب و بت ترسا بما رسید
ما را کجاست از رش زخم التفات تو — شد عام آنچنانکه تمنا بما رسید
رحمی نما و مستی ما را زیاده کن — زان خم که یک پیالهٔ صهبا بما رسید

مشکل عنان نالهٔ نظیری توان گرفت
باد بهار و نکهت صحرا بما رسید

هر سحر سلسله از پای صبا بگشایند — گر کشادش گرهی از دل ما بگشایند
درد نایافتنم سوخت ندانم ز کجا — بلبلان را چمن راه نوا بگشایند
کارم از زلف گره گیر تو پیچیده تر است — سر این رشته ندانم ز کجا بگشایند

آخر اے گل گذرے کن بگلستان تا کے — چشم نرگس بره باد صبا بکشایند
بر ہم افتاده دل و دیده برانداز نقاب — تا ہمه عقد گہر روئے نما بکشایند
ہر کجا فتنۂ آں چشم سیاه در کار است — کفر باشد که زبان را بدعا بکشایند
سیر ایں دائره بد نیست ولے مے ترسم — چشم از خویش ببندند چو پا بکشایند
گر بمیخانه نظیری برم ایں زمزمه را
مطربانم گره از بند قبا بکشایند

بخت نتواں بگوشه از من انتقام کشید — که دایه بہر لطفے مرا بکام کشید
زمانه یک نفسم بر مراد خود نگذاشت — بہر که داد مراد از من انتقام کشید
ہزار نقش خوشم داد چرخ تا دیدم — قلم گرفت و خط سہو بر تمام کشید
مرا فریب نبرد از ره از ایں جادو — عنان خاص گرفت و کمند عام کشید
بآه و ناله حریفم ز جام و نغمه مگو — که کارم از مئے و مطرب بایں مقام کشید
شراب دور چه آں بے تفاوتے نگرفت — که گر حلال رسید و اگر حرام کشید
چه جائے من که بجام شراب طرۂ حور — فرشته را ز فلک میتواں بدام کشید
چناں بزد ارتفاع هم بعشق نیم نظر — که سایه از سر کویم بزیر بام کشید
بساط عافیت اے عقل و ہوش برچینید
دگر نظیری بے ظرف یکدو جام کشید

رشکے بمن کسے ز ادائے سخن رسد — صد جا نگه مقام کند تا بمن رسد
من بر در از تجلئ ایں نور سوختم — پروانه چوں بعرصۂ آں انجمن رسد
در راه تو شمال و صبا در تردد اند — تا بو کرا دہی که به بیت الحزن رسد
گر زیر گلبنے قفسم را نہے نہی — جائے بنه که ناله بگوش چمن رسد
گفتند کم بقاست سمن عندلیب گفت — اے کاش عمر گل بحیات سمن رسد
جیبے که پاره شد بملامت رفو نشد — دست جنوں مباد بایں پیرہن رسد
زاہد ز سر نکتۂ صوفی چه آگه است — در شیوہائے چشم صنم برہمن رسد

بازیچهٔ تو معجزهٔ عیسی بباد داد ورنرگس تو کس بچه افسون و فن رسد

ای جان بسعی درد نظیری بمیرود
مرگی مگر بداد دل زیستن رسد

خونم ار بر خاک ریزی نقض پیمان کی شود خاکم ار بیرون ز ره ریزی پریشان کی شود
گرمی اهل محبت از دم گرم من است ناله‌ام تا نشنود بلبل غزلخوان کی شود
شور بختی را چه سازم چاره نتوان ساختن چون نمک بر ریش آمد ز نمکدان کی شود
یاز و ما دلخراشان را کمندی لازم است هر چه دستت ما رسد دامن گریبان کی شود
پشت پا زن بر هوس آنکه هوای عشق کن تا بت خود نشکند کافر مسلمان کی شود
هیچکس بر روی بستر کسب جمعیت نکرد بر سر کو تا نخوابد دل بسامان کی شود
دارویی غم گریهٔ مستانه بیند پیش ازین آن هم از کیفیت افتادست درمان کی شود
بنده نتوان کرد ما آزادگان را جز بمهر جنس ما بسیار کمیابست ارزان کی شود

تنگدستی چون تو کی با نظیری در بدست
آنچنان نو باده هرگز فراوان کی شود

هوای کوی او آواره‌ام از خانه میسازد فسون او پدر را از پسر بیگانه میسازد
صلاح عشق شد کفرم یقین انکار ایمانم محبت کعبه ویران میکند بتخانه میسازد
قلم در اختیار دست من چون نقش موهومم گرم فرزانه میدارد گرم دیوانه میسازد
بناخن تیشهٔ جان میکنم از بهر خوشنودی که گاهی چنگ در زلف نگاری شانه میسازد
دل از رد و قبول مجلسم خوش شد خوشا رندی که شب با کنج گلخن روز با ویرانه میسازد
چو گنجشک ابلهی بازی عزیزم در کف طفلی نه زلفم دام میبافد نه خالم دانه میسازد

مکن از بزم چون بیگانگان بیرون نظیری را
اگر می نیست با لای ته پیمانه میسازد

چو عریان شد چمن مرغ از ضرورت خانه میسازد چو قحط گل بود بلبل بآب و دانه میسازد
چو بر بام و در مردم نشیند چند ناساز است مبارک پی بود آن دم که با ویرانه میسازد

ز دشمن خیل در خیل از محبت گو فتنه چشمی — فسون جادو اثر اعجازم افسانه میسازد

محبت جزو جزوم را ز هم بیتاب میدارد — تجلی ذره ذره کوه را پروانه میسازد

پیامم نو بهاری لاله گونم ابر نوروزی — کلید باغ را کی شاخ گل دندانه میسازد

بچشم کم نباید دید قدر زیردستان را — فلک صد جا سبو گل میکند پیمانه میسازد

بسحر زلف پریشان در خیالم نگذرد چیزی — پری را گوشه ویرانه ام دیوانه میسازد

مبادا برگ بارم کم اگر افشانده ام تلخی — که شکرخنده آن نقل صد کاشانه میسازد

نظیری لازم عشق و جنون جنگست و ناسازی
تو معذوری بمردم مردم فرزانه میسازد

امشب چمن از گریه ما تازه و تر بود — بر هر سر خارم ز لخت جگر بود

می رست رگ و ریشه جان از بن ناخن — صد لاله ستان کاشته در سینه و بر بود

در زیر لبم گاه طرب زمزمه می سفت — بر دور رخش گاه هوس حلقه نظر بود

تا روز بخلوت گه مقصود اجابت — در پیرهنم ناله هم آغوش اثر بود

از کثرت آمد شدن در دو خیالی — پیرایه خوابم همه شب زیر و زبر بود

ور بهر نثار قدمی پیش ترم را — تا گوش گریبان نظر پر ز گهر بود

گفتم بدعای سحری وصل تو خواهم — بیهوش شدم بوی تو یا باد سحر بود

قاصد جگرم سوخت چه پیغام و چه نامه — دل بود همان خوش که بامید خبر بود

بگذشت گریبان ز دوی چاک نظیری
پیشش چه بلا دست دعای تو بسر بود

با آنکه ز مهرش بدلم حور نگنجد — در دیده او نقش من از دور نگنجد

پروانه بمهتاب کند بال فشانی — کز عیش بخلوت گه او نور نگنجد

از گریه من عشرت او تلخ مسازید — در بزم گه خویش نمکدان شور نگنجد

سلطان و گدا بر در میخانه خرامند — در حلقه ما شوکت فغفور نگنجد

ما را چه محل لیک عزیزان نپسندند — هر دل که درو ناله رنجور نگنجد

نومیدی و آنگه ز تو این تیرگی بخت — در روز سیاه و شب دیجور نگنجد
ما و روش دیر که در پای خطا شوست — در شرع غلط گو نهٔ منصور نگنجد
از صدره ویرانه پری جلوه کنان ست — زان ست که دیوانه بمعمور نگنجد

گرمیست نه دم مزن از عشق نظیری
کین ذوق و هوس در سر مخمور نگنجد

در آشیان ما پر و بال هما رسید — هر جا رسید سایهٔ دولت بما رسید
بلبل خجسته شود که بنالد ببوستان — گلبن ز صوت و نغمه به نشو و نما رسید
کس ماجرای بلبل و پروانه حل نکرد — سرگشته ماند هر که باین ماجرا رسید
با غمزه این معامله پیش از الست بود — حرف بلی شنود که زخم بلا رسید
هر کس بقدر طاقت خود میکشد غمش — آهن بقدر جذبه بآهن ربا رسید
شب خنده بر بضاعت درویش زد لبش — صد کاروان شکر به سفرهٔ بوریا رسید
کردند تلخ عیش حریفان ز حسرتم — لذت شد از طعام چو چشم گدا رسید
آزار از جراحت بیگانگان رسد — مرهم منه که زخم دل از آشنا رسید
مے ده که رفت نوبت مستوری و صلاح — طرف نقاب غنچه بدست صبا رسید

کس در جفا طریق رضا را بسر نبرد
در حیرتم که کار نظیری کجا رسید

پای عالم فتنه را هر که در شور آورد — بر سر را هم بلا از هر طرف زور آورد
تخم غم در آب و خاک من مگو بر میدهد — خرمنے حاصل کنم گر دانهٔ مور آورد
آنکه شام زندگانی شمع بالینم نشد — کے پس از مرگم چراغے بر سر گور آورد
عشق و تشریف هم آغوشی محالست اینکه کس — خلعت سلطان برای مفلس عور آورد
نے همین هنگامهٔ رسوائی من شد بلند — عشق دایم بر سر بازار مستور آورد
حسن گل بستے به بستان زد که اکنون شاخ گل — بلبل و پروانه را مجروح و رنجور آورد
مجلس عشق از فروغ من نظیری روشن ست — موسے از بهر چراغم آتش طور آورد

هوس پروانه است اما نگردد دود میگردد | نظر خوب است اما دل غبار آلود میگردد

ز کاوشهای مژگان قعر پر خون دیده ام | که گر شویم بآب بحر خون آلود میگردد

دلم را کرده وقت خوش دگر نگذارم از دستش | دهد تا باز ذوقی دست غم فرسود میگردد

تو گر برهم زنی سودای دل بازت زیان داری | مرا سرمایهٔ دنیا و دین نابود میگردد

درین مدت غم هجران عبث بر خود پسندیدم | ندانستم که از مرگم دلت خوشنود میگردد

کس این بے اعتدالیهای حسنت را کجا گوید | که عاشق پیشت از مهر و وفا مردود میگردد

بشفقت گاه گاهی سوی خود میخوان نظیری را
جدائی دیده از وصلت تسلی زود میگردد

گهی که وقت علاج دماغ من باشد | نسیم در چمن و نافه در ختن باشد

مقیدم به بت خود چنانکه میخواهم | نه بت پرست نه بتگر نه بت شکن باشد

بطور عشق همه کار عقل دیگر شد | چو آصفی که سلیمانش اهرمن باشد

مشو بخویش مقید که مرغ زیرک را | خطر گهیست که مشغول خویشتن باشد

سفر گزین که نهال اول از ملول شود | زمین غربتش آخر به از وطن باشد

چو ذره ام بهوای در تو بازاریست | که دور گردی من رشک انجمن باشد

ز بسکه جامه ز شوق تو پاره پاره کنم | بهر چه دست زنم چاک پیرهن باشد

توان ز نامهٔ من یافت اشتیاق مرا | عیار شوق باندازهٔ سخن باشد

ز ناله بس نکنم زانکه کم رسد آسیب | بران درخت که مرغ صفیر زن باشد

چو شاخ گل همه مرغان سزد که گوش شوند
که بلبلی چو نظیری درین چمن باشد

آنرا که قبول تو خریدار نباشد | در هیچ گره هیچ دلش بار نباشد

از قیمت یوسف نشود یک سر مو کم | هر چند خریدار ببازار نباشد

گویا تو برون میروی از سینه وگرنه | جان دادن کس این همه دشوار نباشد

از نرگس مخمور تو در بستر و بالین | بر پای رود فتنه و بیدار نباشد

از جلوهٔ حسن تو که در پیش جمالیست — برخاک طپد صید و گرفتار نباشد
غم بار من و سخت و سراسیمه که این غم — گر از تو بود چون ز منش عار نباشد
آن شعله که افتد بخس و خار نه عشق ست — هر سوخته زین نشأه خبردار نباشد

با درد تو از کس نکند یاد نظیری
پروانه که سوزد دلکش کار نباشد

دوشینه سرودی که دل افگار برآورد — کاهو ز چمن مرغ ز گلزار برآورد
امسال دگر اشک صلاح و دم زهدم — رنگ می یار و گل پیدار برآورد
من توبه نیاورده ام از کعبه که کافر — بت را ز گرو خانهٔ خمار برآورد
تنها نه مرا راه زد از بوالعجبی عشق — بس شیخ که از خرقه و زنار برآورد
هر خار که اندر ره ما بر کف پا خورد — صد رنگ گل از گوشهٔ دستار برآورد
یکره بجا هر که در خلوت ما زد — ما را ز سراپردهٔ دیدار برآورد
چون کبک خرامنده بهر ره که گذشتی — جولان تو طاوس ز رفتار برآورد

بس سر که بپرورد به افلاک نظیری
کین صبح طرب را ز شب تار برآورد

بپیچ طره کمند گشت و دوست دشمن شد — ز دل چو شیشه تنک رو و سنگ آهن شد
چو قفل از سر کشته سست خویش را بنیاد — ز هر طرف که نشیمن و دیده ویران شد
دریغ اگر نشدم مضطرب نیامد شست — چراغ دیده شکسته است و پر روشن شد
ز اشتیاق تو چندان صنم صنم گفتم — که شرمسار ز خود زاهد و برهمن شد
سر از غبار تو گفتم برون توانم برد — کمند پای سرم طرهٔ جیب و دامن شد
کشیده بر سر دیوار بوستان راهی — که گل بلاول ازین بلبلان بشیون شد

بهار خنده دگر ریخته که نگشاید
لب بلابل نظیری که وقت شیون شد

این کعبه را بنا نه بباطل نهاده اند — بس معنی جمال درین گل نهاده اند

درمانده گشته است بدین کار و بار عشق / هر سو هزار عقدهٔ مشکل نهاده اند
زین گل چه دیده اند نگه حاملان عرش / کز رنج راه پایهٔ محمل نهاده اند
قلزم بشور رفته و عمان نشسته تلخ / زین آب زندگی که بساحل نهاده اند
آه این چه دوستی ست که سرهای یکدگر / خویشان بریده در ره قاتل نهاده اند
خوارم مکن که ریختن آبروی را / با خون صد شهید مقابل نهاده اند
بر هر که هوشیار بود واعظ افضلیست / مستان قدم ببزم تو غافل نهاده اند
بشمانی رنج تمام که شاهانه چیده اند / شاهان که خوان بدعوت سائل نهاده اند
در بزم خلد نعمت هرگونه چیده شد / حسب مراد دعوت سائل نهاده اند

گردن بنه بتیغ نظیری که عاشقی
بر سر کلاه مردم عاقل نهاده اند

بدل ز شوق تو چون ناله در سماع آید / اجابت از در و بام باستماع آید
مشیت در خم شوقم که گر بجوش رود / هزار ذره و پروانه در سماع آید
چنان بنالش من روزگار خوش دارد / که گر خموش شوم بر سر نزاع آید
به پیچ عشوه بپرم چنان که مست نازه مرا / امانتی ست که خود بر سر متاع آید
بجاست نالهٔ مرغ چمن که گل بشتاب / چنان رود که مگر از پی وداع آید
چنان فسانهٔ بلبل بهم بدرد سرش / سزیست آنکه ز بوی گلش صداع آید
سزا ز اطاعت فرمان کشیم چون کسی را / که بنده که مطیع تو شد مطاع آید
نمونهٔ ز وصال تو در نمایش ماست / که ذره در نظر از هستی شعاع آید

بصبر و داد نظیری قرار و فرمان ده
که غم ببدعت و هجران باختراع آید

کسی چو من نیست که پیش نظاره دل برد / غائبیا ز دیده نگردد و مقابل برود
دولتی بود که مردیم به هنگام وداع / آن قدر زنده نماندیم که محمل برود
راه بیگانگیی بیش نداری که کسی / بدلیل ره طی کردن منزل برود

صبر داریم که این تهمت عشق از غیر — همچو خون بحل از گردن قاتل برود
قصهٔ ما بحریفان وطن خواهد گفت — هر کرا تشنه ازین ورطه بساحل برود
نیکوئی دوستی آرد بدل دشمن و دوست — همه جا سر زند این ریشه چو در گل برود
مرد عاشق نه بدل بتماشای جهان — آن دهد کیسه بطرار که غافل برود
سر چشمان تو گردم که ز بس خونخواری — قطرهٔ خون نگذارند که بسمل برود

من و آزار نظیری ز کسم عار مباد
بزبان آید از آن غم گله کز دل برود

پیوسته غم یار ما ندارد — تشویش تو غمخوار ما ندارد
با چهره بخون کنیم گلگون — مشاطه نگار ما ندارد
چون شعله ز سوز سینه رقصیم — غم ابر بهار ما ندارد
بس بوی عبیر گل که دستش — زخم سر خار ما ندارد
ما عربده می کنیم بسیار — مطرب سر کار ما ندارد
آئینه عیب ماست گویا — عیب آئینه دار ما ندارد
هر نامه که دل همی کند خون — پیغام دیار ما ندارد
خوشحالی روز وصل دیدیم — شوق شب تار ما ندارد
این غم که ملال آرد از کیست — رنگ غم یار ما ندارد
بی نام و نشان خویش رستیم — گو نالهٔ زار ما ندارد
گر دل صد چهره دارد اما — نقد سرهٔ عیار ما ندارد

خونابه کشیم با نظیری
می عشرت کار ما ندارد

من آن صیدم که هر کس را نظر بر حال من افتد — ز بس زخم و الم کار بیست از دنبال من افتد
شکار تیر خویش بر آید گر خود از منزل آئی — نگاهت جانب فرع حیا ز کس قاتل من شد
تیم سی که بس شوار باشد صید من کردن — ز بس زخم گم از بال من دنبال من افتد

ازان ترحم که هرگه عقده در پیش چرخ آید — ز دوران ماه من مانند گردش سال من افتد

بزن بر نامه ام لبی به محشر از کرم ساقی — که می‌ترسم ملک را چشم بر اعمال من افتد

بقاتل خون خود بیش از سوال حشر می‌بخشم — که می‌ترسم که در روز ماندگی به اهمال من افتد

هر آن گستاخ گو تنها ست در مجلس نخواهد شد — که دایم بند حسرت بر زبان لال من افتد

مرا از گوشه چشمی که از عالم همین دارم — که در راه شادی و غم قبلهٔ آمال من افتد

بسی پر شوق می‌آید نظیری کعبه می‌ترسم
نبینی تا کمر طاق از شوق استقبال من افتد

فلک هر دوره پیمای تو باشد — نوازد هر کرا رای تو باشد

بدل تنگی کنم خو خوش همیشه — که تنها جای غم‌های تو باشد

نیارم شکوه هرگز در لب را — که می‌ترسم درو جای تو باشد

شود چون جرم عذر استغفار هم — سر خاکی چو در پای تو باشد

می آشفتگی در شور آرد — نگاه کار افزای تو باشد

حسب لطفی کرو خرد باز جیب سازد — عتاب گر به فرمای تو باشد

چنانیست نالیست طور داد سینه را — که مضمون نقش تمنای تو باشد

کدورت نیست کاخ سینه را — که انهش بر تماشای تو باشد

گل صد رنگ می‌رویاند از خاک — که در وی نوش صهبای تو باشد

سحرگه هر که پیش از خواب خیزد — حریف باده پیمای تو باشد

دو عالم نقد جان بر دست دارند — بهار ارزد که سودای تو باشد

نظیری زندگی در درد دل جوی
که درد تو مسیحای تو باشد

لبم از شهد جبانرا دو زره رنج شکست چنگ افتد — مرقع تا گدایش خار و خارا را برنگ افتد

سحر گشتیم جای سر جهانرا از خسرو تو هر پایه — قبا بر قد سرو از بهر آن کوتاه و تنگ افتد

به عشق روئیت از دل ارغوان لاله می‌چینم — شراب لعل گردد مهر خورشید ار بینگ افتد

فگنده دل ز اشکهای رنجش خسته و زارم — مبادا آئینه را قسمت که در چنگال زنگ افتد

ببین از وارستگی در قید زلفش تازه افتادم — بتر از نو مسلمانی که در قید فرنگ افتد

ز حسرت سوختم در بستر و دوست بیزارم — الهی آتشی در خانهٔ ناموس و ننگ افتد

ترقی در توجه کم شود عشق مجازی را — بمنزل کی رساند رهرو راهی چو لنگ افتد

تمنائی که سرگشته ام دارد بدریائی — که در هر گام صد جا راه بر کام نهنگ افتد

جنیبت ار براندازد و ذوق جهان هم — نه سوی بی عزا آید شهیدی بی شرنگ افتد

همیشه هیچ اجزای خط پرگار در کارم — کجا در دورهٔ چرخ و گردش انجم درنگ افتد

نظیری بهر حظ تن مطیع نفس گردیدی
چه نصرت در گذرگاهی که آهو با پلنگ افتد

آمد دگر بصلح و در جنگ باز کرد — صلحی بمصلحت پی جنگ دراز کرد

شد عمر و سرگرانی او بر طرف نشد — برمن بقدر مرتبهٔ عشق ناز کرد

خود را بکام دشمن خود دید آنکه او — با دوستان تغافل و دشمن نواز کرد

عقلم نظر بآینهٔ دوستان فگند — از دوستی و دشمنیم بی نیاز کرد

چشم طمع ببند که در قسمت کسان — هر کس گشود دیده محبت فراز کرد

صد معجزه از کرامت لعل تو دیده ام — از تو نمیتوان سخطا احتراز کرد

هر جا شهی بیم از تو سر زلف پریشی — بر کعبه میتوان ز همه سو نماز کرد

صوت نواز ترانهٔ ناهید برگذشت — شد بلند مطرب حسن تو ساز کرد

طبل وجود عیش نظیری بهم زد
کوتاه دید مرحله خواب دراز کرد

بکی فلسم هوس هر روز دریا هم اندازد — خرد فرسایدم زنگش ز آب و تاب هم اندازد

ز بی صافی بلایم اندیشه در زنگ طبع بیگانه — چه دانستیم که دوران در کف قلاب هم اندازد

ز سلطانی بکنج گلخنی افگنده تقدیرم — که تا کستر بجای بستر سنجاب هم اندازد

ندارم مستی طاوس اگر هم رنگ طاوسم — فریب طبع دیر و در سراب تاب هم اندازد

بخون سرگشته تر دارم دلی از چرخ دولابی | نهفتم در خیال خود که در گرداب هم اندازد
حیات و مرگ خود چون حاصل افسانه می بینم | شبم بیدار دارد روزها در خواب هم اندازد
چو مرغان سحر خوان مست از بس ذوق فریادم | بنور صبح رشک پرتو مهتاب هم اندازد
ادا ناکرده از حق شکر حلم تا چند مغروری | بشوق هالکان ز رگ تشنه محراب هم اندازد
بعیش و ناز نتوان تکیه بر احسان گردون کرد | شبانم پرورد تا در کف قصاب هم اندازد
عزیزان از تعلق سخت در رفتن گرانبارم | کسی خواهم درین طوفان نخست اسباب هم اندازد

ندارم شورش دردی نظیری اشک بابی کو
که چون شکر در آتش چون نمک در آب هم اندازد

١

دل با همه هوش دم بیرون ندهد | چشمم با دوست نم بیرون ندهد
در کشته سحرهای غم عاشق | رنگی ز قلم بیرون ندهد
دل اسرار این حدیث قدیم | جز حکم قدم بیرون ندهد
چون نوشته نامه حاضر باش | [illegible] ز قلم بیرون ندهد
منکر آن نگاه وحشی را | راه از دیده رم بیرون ندهد
نگاه از چشمش اگر بیرون آید | زلفش از پیچ و خم بیرون ندهد
این خم از بهر مرگ سود جهان | غیر نیل و بقم بیرون ندهد
بهره آب خضر کرد رود وقت | خاک تربیت جام جم بیرون ندهد
مرده [illegible] | تا زنده یکیم دم بیرون ندهد
بکشم [illegible] | تا ز هم رنگ غم بیرون ندهد
نتوان کم ز [illegible] بود | مهرو از کف ستم بیرون ندهد

سر نگرید قلم نظیری را
ابر [illegible] نم بیرون ندهد

١

جهان جوان شده عقد بهار می بندد | بهار پای جهان در نگار می بندد
ز صنع نشو و نما آب و خاک الوان شد | جماد نامیه خود را بکار می بندد

نگاه باغ و بهارست وای بستانها
میان نرگس و ستار خار می‌بندد

چمن ز صوت بلند هزار پندارد
که رنگ لاله و گل بر قرار می‌بندد

ازین حدیقه چو گل رو به پای جستن رفتن
کسیکه دل بخدائے بهار می‌بندد

مسافران چمن تا رسیده در کوچند
شکوفه میرود و شاخ بار می‌بندد

ز بے ثباتی گل بر و رخت پنداری
که غنچه بر سر آتش نثار می‌بندد

نگه که دامن صحرا ز لاله رنگین است
بدان که خون دلش در کنار می‌بندد

چه عیش و سور میسر شود ز دورانے
که عقد شادی با غمگسار می‌بندد

وصال شمع چه حاصل ز بهر پروانه
که مرهم کردن آتش بیار می‌بندد

ز دور چرخ چو ماهیست نان بگردانم
که طعمه بر رسن تابدار می‌بندد

متاع بخت نظیری نیافت در غربت
امید بار به شهر و دیار می‌بندد

باد نرگس را گلستان صاحب افسر کند
شاخ گل منبر نهد بلبل حکایت سر کند

غنچه گرد و سبز مغفر سبزه زنگاری قبا
روز عرض آید که هر کس بهر خود در بر کند

از گل بستان برویت تا کی شوریده‌ای
لاله خونین ز خاک کشتگان سر بر کند

حسن گل بستی به بستان افگند کز تاب آن
بلبل شوریده را هر برگ خاکستر کند

شاخ گل شد بیخ آذر که براهیم خلیل
باد آذر را پی بهر شعله بستان آذر کند

جلوه شور انگیز با شهد هر که آید زنهار
باد شمشیر آ... کرد و هر که در سودا کند

ترسم از مخموری ساقی که هنگام صبوح
صبح را کم از قدح و ز لاله احمر کند

بر تن رنجور سودای وزد باد بهار
استخوان را مومیائی مغز را عنبر کند

صبحدم دامن کشاید حله عطرآگین شود
از گل اخگر بر فروزد غنچه را مجمر کند

سنبل اسرار می‌بوید که از راز سپهر
هر چه گوید ابر در گوش زمین باور کند

در روائی گوشها طبع نظیری شد چنان
کانچه آید در ضمیرش ثبت در دفتر کند

دریغ نقش املها بر آب جو بستند ✓ بحسن لاله و گل رنگ آرزو بستند
چه موج رفته هوا بر سراب میرانند کسان که دل بتماشای رنگ و بو بستند
مپرس حال که این مطربان چابکدست دل از نوای حزینم بتار مو بستند
بخست جان ز دم این مغنیان گوئی خراش سینه تراشیده بر گلو بستند
نه غافلست که تن در دهد بخلعت خاک هزار رخنه درین کهنه از رفو بستند
بکشت زرع هر احسان رسید آسیبی که مفلسان همه بر چنگ آبرو بستند
ز هجو ناموران غیر نام کین فتان صدا زدند بسیما و در رفو بستند
بهم بساز که از بی نشاطی ایام مغان بهر دکان خم و سبو بستند
درین جزیرهٔ جهان بی سرانجام شعر چو رند مست که بر گرد نقش کدو بستند
ازین جهان دلم آماده گریختن است چو کودکان که میان چست زنگلو بستند

هزار نقش درین کارخانه در کارست
نگیر خرده نظیری همه نکو بستند

افسانهٔ شیرین مرا گوش نکردند ✓ صد تلخ چشیدیم شکر نوش نکردند
یک خرده گرفتند پس از نکتهٔ بسیار گفتیم فراموش و فراموش نکردند
ماندند ازین ماتم بر چنگ کشاکش [illegible] نکردند
معلوم شد از مستی ما حوصلهٔ ما [illegible] نکردند
باید بعصا رفت چو موسی که درین راه یک پاو نکندند که خس پوش نکردند
در حلقه شدم زان خط رخسار تو پیچم تا کوکب آن صبح بناگوش نکردند
اشجار چمن دست بهم داده و یاران [illegible] نکردند
[illegible] سحری [illegible] [illegible] نکردند
[illegible] [illegible] نکردند
امروز نه رحم است که لب تشنه گذارند آنرا که لبی [illegible] نکردند
فریاد ازین شوق که در جان نظیری تا مرو نفس از زمزمه خاموش نکردند

ہوس چو دیر کشد شعلہ در نہاد افتد
بجادۂ عشق رسد میل چوں نہ یاد افتد

نشاطِ صحبت فرہاد و رشک خسرو داشت
خوش ست عشق اگر کار بر مراد افتد

بشہر و بادیہ فرسودم و کسے نخرید
بلاست جنسِ گرانمایہ در کساد افتد

چو قیمتے نہ دہم روزگار بفروشید
نہ یوسفم کہ خریدار بر مزاد افتد

مرا بدست تہی گوشۂ نقاب سپرد
کم ست آدمِ مفلس باعتماد افتد

خدنگ غمزہ گرہ بر کمانِ ابرو چند
کشادہ دہ کہ ہمہ کارہا کشاد افتد

عنانِ دل ز ملالت بتاب و دستم گیر
کہ ہر کرا تو بگوئی ز پا فتاد افتد

ضمیرِ روشنِ تو لوحِ محو و اثبات ست
کہ تا زیادہ بر آید کہ تا بباد افتد

چو ذرہ خلقِ جہاں در ہوات میگردند
بشر ندیدہ کسے کافتاب زاد افتد

تنم ز سنبلِ بستہ زمانہ کاستہ شد
چو طفل شوخ کہ در قیدِ اوستاد افتد

حذر ز آہِ نظیری کہ خانماں سوز ست
مبادا ایں خس سوزاں بدست باد افتد

ہنوز راہ نگاہم ببال و پر ندہند
کبوترے کہ نیاموختند سر ندہند

خرابِ نرگسِ سنگیں دلانِ پر ستمم
کہ بر طریقِ نظر مہر را گذر ندہند

ز غم بگونۂ زریں شدم چہ چارہ کنم
قبولِ صحبتِ صاحبدلاں بزر ندہند

ازیں کشادہ جبیناں ثباتِ عیش مجو
کہ گل دہند بخروار و یک ثمر ندہند

بزہر یاس بساز و مجو حلاوت کام
دوا چو داروئے تلخست کن شکر ندہند

ز خواں بہ نعمتِ دوراں رضا بقسمت دہ
کہ طعمۂ ز نعمت خوشگوار تر ندہند

بدرد سوز کہ بر بستر آب عناب ست
بغیر تب زدگی و تپِ جگر ندہند

چہ یاد جور رفیقاں کنم نصیبم بود
کہ تشنہ بر لبِ جو میرم و خبر ندہند

مثالِ مالبِ دریا و حالِ مستسقی ست
دہند شوق و لے رخصتِ نظر ندہند

سزد کہ مقنعہ بر سر کنند آں مرداں
کہ تاجِ عشق بخواہند و ترکِ سر ندہند

ظفر تراست نظیری کہ محو ذوق شدی
بہر کہ غوطہ بدریا زند گہر ندہند

وقت شد سبزه فرش در پیچید — ابر خرگه بیک دگر پیچید
آفتاب از کمین بر آرد سر — پنجهٔ ابر باد بر پیچید
مسند سبزه مخمل بگذارد — ز افسر غنچه شاخ سر پیچید
همه ذرات خاک جستگر را — تار زنار بر کمر پیچید
حسن رنگی جهان نموده توهم — سیمیا را بساط در پیچید
زاغ گر نه سجده کند پروانه — بهمش چرخ بال و پر پیچید
اصل بهتر که ترک فرع کند — پای در دامن اثر پیچید
دیده سیل بهار شد که جهان — بهم اوراق خشک و تر پیچید
تر و خشکی که کوه و صحرا راست — خورده لاله در شرر پیچید
زحمت خار و رنج خارا را — لاله در پارهٔ جگر پیچید
ارغوان را که خون کند سیلان — ساعد از نوک نیشتر پیچید

بس فریب چمن نظیری دید
از بهشتش عنان نظر پیچید

عشق ست طلسمی که در و بام ندارد — آنکس که ازو یافت نشان نام ندارد
بس حلهٔ الوان بقد عشق بریدند — یک جامه به اندازهٔ اندام ندارد
بادیکه وزد وجد کند مست محبت — عاشق سر و سودای می و جام ندارد
بس زاویهٔ حال مرا در لطیف ست — تاب نفس صبح و دم شام ندارد
آغاز جنون گم شده پایان محبت — کاریست بانجام که انجام ندارد
از خویش تسلی نشوم تا رمقی هست — پروانه بجان باختن آرام ندارد
کوته نظران در طلب توشهٔ راه اند — عرض دو جهان وسعت یک گام ندارد
زان دانهٔ مشکین و خط سبز ندیدم — مرغی که دلی در گرو دام ندارد
جان زیر لب از پای سرش بوسه بچینید — کان نخل بهشتی ثمر خام ندارد
سرخوش ز لبش پیش شدم کز لب ساغر — می چاشنی تلخی دشنام ندارد

عریانیٔ ما را شرفِ کعبہ بپوشد    درویش حرم جامۂ احرام ندارد

چوں طبع نظیری کہ حقِ عشق ادا کرد
کس نیست کہ در گردنِ او دو دام ندارد

نہ دل آزادہ پائے بست شود    پروا ز دل ز در دشت شود
ہمتے کاں باعتدال افتد    کے بعلت بلند و پست شود
عشق را پایۂ معین نیست    مومن از عشق بت پرست شود
بہوائے کہ در دماغ افتد    ناقہ در زیر بار مست شود
کار از انکسار بکشاید    عشق را فتح از شکست شود
شرم از چشم پارسا ببرد    خط کہ بر روئے خویش نشست شود
ہر کہ بیند طلوعِ حسن ترا    سرخوش از نشأۂ الست شود
چوں نقاب از جمال برداری    ہر چہ نابود گشتہ ہست شود

بحر در آستین نظیری راست
کے کرم پیشہ تنگدست شود

اینکہ دل نامند چوں جرم حمائل کردہ اند    بیکلے در اضطراب چشم بسمل کردہ اند
از کدامیں دو دماں با ایں دلیل فرو ہشتند    چرخ را پروانۂ فانوس محفل کردہ اند
ایں گل از ہر شاخ خود روئی نمے آید بیا    تخم یکجا کشتہ صد جا آب و گل کردہ اند
در خیال قید زلف و خال ہر کس ماندہ ماند    فکر دیگر کن کہ حلِ عقدہ مشکل کردہ اند
از قدم تا فرق ناز و نوش و برابود گرہ    خوان دعوت چیدہ اند و منع سائل کردہ اند
از پئے دنیا مشو پویاں کہ ایں موج سراب    ہر نفس نقشے پدید آوردہ باطل کردہ اند
خلق را در ہر نفس موت و حیاتے مضمر است    در زلالِ زندگی زہرِ ہلاہل کردہ اند
روئے از میدان سر بازاں بگرداں کاہل ذوق    پائے کوباں سر نثار راہ قاتل کردہ اند
ما بچینِ زلف کشتی بر کنار آوردہ ایم    عشق دریائیست کش دیدار ساحل کردہ اند
گر ز خود گردم چہ بینم در ہوائے کیستم    ذرہ ام ما بخورشیدم مقابل کردہ اند

عشق را ہنگامہ امروز از نظیری روشن ست
ہر طرف از گفتگویش گرم محفل کردہ اند

بغمزہ روز الستم ہمیں معاملہ بود
اگر رسید و نیا سود دم اینچہ مشغلہ بود

نصیب من ز ازل درد دید و اگر دید
کہ بردبار ہی ہر کس بقدر حوصلہ بود

قصور طرز نگارم تمام حسن شکست
کہ از میانہ ہمیں با منش مجادلہ بود

بموئے من سبب اجتماع دلہا گشت
جنوں کہ باعث آشفتگی سلسلہ بود

بصفحۂ نقش خط و خال خویشتن نقاش
نکو کشیدہ کہ آئینہ در مقابلہ بود

دلم ز سیر دہانش بقیل و قال افتاد
لطیفۂ ز لبش صد ہزار مسئلہ بود

لبش بہ داد نِ کامم نمود جہد اما
بغمزہ کرد حوالت کہ بد معاملہ بود

فریب قول بد اندیش گرگ فاسد گشت
ربود یوسفے از ما کہ چشم قافلہ بود

بنکتہ گفت خجل میکنم نظیری را
ز قول خویش فراموش این صلہ را

کسے بملک حدوث از قدم نمے افتد
کہ بر گذر گہ شادی و غم نمے افتد

بروشنائی دل رو کہ رفتگان رفتند
گذار زندہ دلاں بر عدم نمے افتد

من این مرقع الوان بہ یک گنم ز رنے
کہ طرح رندی و تقویٰ بہم نمے افتد

زبان دعوت و تسخیر بہ کہ بر بستم
کہ در چراغ کس آتش بہ دم نمے افتد

مسافرے کہ بنا بود و بود خود بیند
بفکر منفعت بیش و کم نمے افتد

دلیل عشق نزیبد کسے کہ در ہر کام
سرش چو شمع بہ پیش قدم نمے افتد

چناں ز شوق تو گردیدہ اند سرگرداں
کہ راہ کعبہ رواں بر حرم نمے افتد

چناں پرستش روئے تو جذب دلہا کرد
کہ عشق برہمناں بر صنم نمے افتد

بذکر من خط نسیاں کشیدہ اما
بفکر غیر ز دستت قلم نمے افتد

ز سہو خاطر یاراں چناں سقیم شدم
کہ سایۂ قلمم بر رقم نمے افتد

نویسی ار بنظیری دعا گر دشنام
ز شوق نامہ بفکر رقم نمے افتد

نه هر مغزے که بوید نکهت از مصر و یمن گیرد
مشام تیز باید تا نصیب از پیرهن گیرد

شمیمے گر نه تر دارد دماغ پیر کنعان را
پسر گم کردهٔ چون انس با بیت الحزن گیرد

ورق از کس چه میخواهی سبق از کس چه میگیری
ز دل جو هر چه میجوئی که فیض از خویشتن گیرد

دمے نقاش از نیرنگیٔ صورت نیاساید
فریب نقش شیرین دل ز دست کوهکن گیرد

نفس تلخست تا طعم حقیقت نیست با مغزش
سخن شیرین بود وقتیکه او رنگ سخن گیرد

ز خود گر بگذری شاهی کنی در ملک بیخویشی
عزیز خلق گردد هر که در غربت وطن گیرد

درین دیر کهن چون امن گردد خاطر انسان را
که اول اهرمن بگرفت و آخر اهرمن گیرد

ز عریانی ازین شادم که از تشویش آزادم
گریبانے ندارم تا کسے از دست من گیرد

چه راحت از وطن آنرا که یارش در سفر باشد
کجا بے روئے گل آرام بلبل در چمن گیرد

بوقت زندگانی چاک زد هر کس گریبانے
بعهد مرگ نتواند قرار اندر کفن گیرد

ز بس بوئے کمال شرک مے آید ز توحیدم
در ارشاد مغان تکبیر از من برهمن گیرد

سخن هر روز عالمگیر تر گردد نظیری را
که مردم بیش جا در سایهٔ نخل کهن گیرد

درین دیار عجب مطربان یک رنگ اند
که دل برند بصد راه و بر یک آهنگ اند

ز صحن سینه کشایند چشمه چشمهٔ نور
بزخمه صیقل آینهاے پر زنگ اند

کلید شادی و شمشیر غم بکف دارند
به بسط بر سر صلح و بقبض در جنگ اند

بدل ز نغمهٔ شیرین حرارت انگیزند
بصوت چون شکر و شیر آهن و سنگ اند

چو حد زیر و بم نغمه را نگهدارند
بهر مقام خفیف و ثقیل هم سنگ اند

سبکدلان چو بفتراک شان در آویزند
بطی نیم قدم در هزار فرسنگ اند

بفتح یک خلش این زاهدان چو نغمهٔ چنگ
بره روند که بر سینه و بغل تنگ اند

ز بیت عالم لاهوت میدهند نشان
ز پردهٔ دگر اند این گروه نیرنگ اند

هزار رنگ بر آرند این فسون سازان
که آفریدهٔ صنع هزار نیرنگ اند

سواد صومعه را نسخهٔ فسون سازند
که طبع کارگه نقشهاے رنگ اند

بگوش کرشده تحریر شان ز ند آتش ـ — که برفروخته جرعهای گلرنگ اند
مشاطهٔ رخ مستند با می و قدح اند — مقالهٔ غم اند با دف و چنگ اند
اگرچه قاطع رہ زند مایهٔ ہوشند — وگرچه رافع شرعند جان فرهنگ اند
دلیل اهل فنا یند در عروج و نزول — با وج ور طیران در حضیض ره لنگ اند

نظیری از پی این جادوان مدو بسیار
که در ربودن ادراک چابک و شنگ اند

بقصد هر که سوی کعبه ناقه راهی کرد — نشان پاش بهر گام قبله گاهی کرد
کبود روی از آن شد بنفشه در گلشن — که با کلالهٔ جعد تو کج کلاهی کرد
ز چین زلف نسیمی بزد بموج عذار — سفینه مردم چشم مرا تباهی کرد
ز روی و زلف توام سایه در ضمیر انداخت — فلک مسخرم از ماه تا بماهی کرد
نشان کوکب اختر شناخت بد می یافت — مشاطه خال ترا کند و پر سیاهی کرد
کسی چو خال ز حسن تو کامیاب نشد — مقیم کنج لبت گشت و پادشاهی کرد
دلم بلاطفهٔ از لب تو داشت امید — هزار قاصد موزون بنکته راهی کرد
من از ملامت مردم بعشق آزادم — ز شوخیٔ غنج تو خوب عذرخواهی کرد
سجل بپاکیٔ حسن تو صبح صادق داد — که آفتاب و مهش ثبت بر گواهی کرد
دل از تو آب خورد کاروان مصری را — که عارض و ذقنت یوسفی و چاهی کرد
تبارک الله زآیینه شمائل تو — که دل مطالعهٔ صورت الهی کرد

عبادت سحری را مکن نظیری کم
که هرچه کرد دعاهای صبحگاهی کرد

گردش چشم بتان مستی من حالی کرد — دور واژون نتواند قدحم خالی کرد
قبض در کار ندیدم چو شدم مست مدام — حل هر عقده که میکرد بخوشحالی کرد
پای جبریل بکرسیٔ خیالم نرسد — عشق بس پایهٔ معراج مرا عالی کرد
شور این بادیه از بادیه گردیست مدام — رخت مجنون بعدم برد و مرا والی کرد

ہر کہ بر خوانِ طمع دست نیازید رسید — مگس آلودہ شد از شہد و گراں بالی کرد
عجز در مجلس اصحاب بکار ست کہ چنگ — جائے از خستہ درونے و حزیں نالی کرد
دلم از خندۂ نوشینِ حریفاں بگرفت — گوشۂ کو کہ دل از گریہ تواں خالی کرد
قصۂ عشق بوصفِ تو طویل ست طویل — درکِ تفصیل جمالت خرد اجمالی کرد
یوسف از خواریِ اخواں بکساوی افتاد — کہ فروشندہ بہ بیش آمد و دلالی کرد
بود نزدیک کہ کام از لبِ شیریں گیرم — دست مے یافت ظفر بخت کم اقبالی کرد

کرد بازیچۂ معشوق نظیری خود را
آنچہ خرداں نکنند او بکہن سالی کرد

خوشا کز بس ہجومِ گریہ ام در دامن آویزد — سرِ دستِ نگارینم نگار از گردن آویزد
چناں در دوست آویزم بدل گرمی و دمسازی — کہ در ہنگام جانبازی بدشمن دشمن آویزد
نساز د بوئے یوسف دیدۂ یعقوب را روشن — اگر عشق زلیخایش نہ در پیراہن آویزد
مقیمِ کوئے تو بیرونِ تو با بلبلے ماند — کہ صیادش نگاہ دے قفس در گلشن آویزد
گرفتم در پر پروانہ سوزم در نمے گیرد — حذر کن زانکہ ناگہ آتشم در روغن آویزد
دلے دارم بدستِ طعنِ ناصح چوں کہن دلقے — کہ در ہر بخیہ لختے خرقہ از سوزن آویزد
چراغ ماچہ زیب افزود ہر محفل سرائے را — کہ قندیل مہ و مہرش فلک در روزن آویزد
بہ بیتی گر جلائے از سر و پروین مشو ایمن — بشکل خوشہ گر صیاد دام از خرمن آویزد

پئے درد نظیری ایں ہمہ گفت و شنو دارم
گلے مے چینم از گلشن کہ خارے در من آویزد

نگاہت چشمِ جادو بر نتابد — فریبت خالِ ہندو بر نتابد
چو گل از تابِ بشتے بر میفروزی — مزاجت گرمئے خو بر نتابد
تعالی اللہ ازاں لطفِ بناگوش — کہ بر تابیدنِ مو بر نتابد
چناں در دوستی توسن عنانے — کہ رخشِ طاقتت مو بر نتابد
صبا ترساں ز دوسویت کہ ترسد — دماغت عطرِ گیسو بر نتابد

مزاج وحشی داری که از دور　　نگاهِ چشم آهو برنتابد
ز بس وحشی غزالانت ز مانند　　دلِ شوریده ام هو برنتابد
کلاهِ ناز نیک از سر نهادی　　جبینت چینِ ابرو برنتابد
خدنگِ چشم زود از زه فگندی　　کمانت زورِ بازو برنتابد
چو عزم بد عتے خویت نماید　　عنان زانسو باین سو برنتابد
بقهر و ناز تو گردن نهادیم　　که سر از صولجان گو برنتابد
چو آید در بیان کلکِ نظیری
لآلی تارِ صد تو برنتابد

رشحهٔ از حسنِ جاناں ریختند　　بر جهاں از عشق طوفاں ریختند
زاں همه طوفاں که برانگیخت عشق　　جرعهٔ در جامِ انساں ریختند
از قضا آں جرعه چوں آمد بجوش　　هر طرف در قالبے جاں ریختند
رشح هر ذرے شد هویدا هر کجا　　پرتوے بر شرطِ پیماں ریختند
از خمار و مستیٔ آں نورِ پاک　　دُردِ کفر و صافِ ایماں ریختند
هر طرف رنگے بگل بسرشته شد　　قالبِ گبر و مسلماں ریختند
شهوتے انگیختند از مغز نے　　پیکرے از آبِ حیواں ریختند
وانکه از الماس بهر جانِ ما　　تیغِ ابرو رمحِ مژگاں ریختند
تیز کردند وازاں آلوده زهر　　سو نشتے بر زخمِ پنهاں ریختند
آب کردند از دلِ ما پارهٔ　　دانهٔ یاقوتِ رماں ریختند
لالهٔ حمرا و لعلِ آب دار　　کوه را در جیب و داماں ریختند
عکس از داغِ درون برداشتند　　بر چمن گلهائے الواں ریختند
اینهمه گلهائے سبز و زرد و سرخ　　از دمِ ما بر گلستاں ریختند
جوهرے از قولِ شور انگیزِ ما　　عندلیباں را بالحاں ریختند
غنچه را دل زاں نوائے جانخراش　　پاره پاره در گریباں ریختند

رنگ ہر نقشے کز آں انگیخت طبع — چینیاں بر قصر و ایواں ریختند
داغ ہر سودا کز آں اندوخت عشق — مصریاں بر بیت احزاں ریختند
نکہتے برخاست زیں سودا بمصر — بر قمیص ماہِ کنعاں ریختند
اصل ایں فرع از زمیں شد عطر بیز — بر نبی از فیض رحماں ریختند

مایہ مے ماند باقی زیں عبیر
بر نظیری در خراساں ریختند

پیراں کہ وقع فیض بتاثیر بردہ اند — آب رخ جواں بدم پیر بردہ اند
چوں من بر آنکساں کہ نفس کردہ اند سرد — نور سحر بنالۂ شبگیر بردہ اند
سرگشتہ اند اگرچہ بتحصیل تجربہ — پے تا قرار طارم تدبیر بردہ اند
از سالخوردگاں نبود خوش فضول از آنکہ — صحبت لطیف خانہ تقدیر بردہ اند
پیراں ز رد زبیرہ سیہ کار میشوند — با آنکہ موسفید سر از شیر بردہ اند
بیباکی و غرور جوانی نماند حیف — پیراں ہمہ خجالت تقصیر بردہ اند
شادی بشیب گرمی افیوں بود چہ حظ — ایں توبہ ہ ابتہاش ستد و دیر بردہ اند
گر کج شود بما دل تارک بران سزد — بازیگراں بعاشق چوں تیر بردہ اند
با موئے ہیچو سبحہ کافور کردہ اند — آناں کہ پیچ زلف چو زنجیر بردہ اند
یوسف فریب گرگ ممثل کجا خورد — روبہ بصیدہ کردن نخچیر بردہ اند

وحشی چو تو شکار نظیری کجا شود
شہباز را بدام مگس گیر بردہ اند

چہ خوش است کایں دل کافر نہاد من دارد — نہ مذہب من و نہ اعتقاد من دارد
بآب و آتشم از سرکشی نمے سازد — ہزار عربدہ با خاک و باد من دارد
ز تیر نالہ فلک را کمیں بر انگیزد — کماں فتنہ بزہ از عناد من دارد
ندیم غصہ کہ روئے ز من نگرداند — عدوئے رحم کہ راہے بیاد من دارد
بچشم دل ز سویدائے دل ضعیف ترم — اگرچہ قوت دیدار سواد من دارد

مبارزے کہ ہدف سینۂ آہنیں سازد — کجا ہدف ز کمین و کشاد من دارد
چہ اعتماد کنم بر دو روئیِ غمازش — کہ حادثات جہاں را بیاد من دارد
بصد علاقۂ دل بایدم مقید بود — بایں گماں کہ سر انقیاد من دارد
من آں عزیز زمانم کہ بخت ہر ساعت — متاع مصر و گرد ر مراد من دارد
رساست دست تجرد کہ ذیل من گیرد — قویست پشت توکل کہ زاد من دارد
بمصرعے کہ ندیماں ز نظم من خوانند — ہزار فخر بمن اوستاد من دارد

ز مکر چرخ نظیری عجب ہراسانم
کہ کارہائے مرا بر مراد من دارد

دریں سپید رقم قسمت و حوالہ نماند — اثر ز مہر و خط ایں کہن قبالہ نماند
ہزار قرن بریں قصر مرد ماں بگذشت — مسائل و حکم و دفتر و رسالہ نماند
ز باب رحم و مروت لشاں چہ میخواہی — ازیں مقولہ حکایت دریں مقالہ نماند
ز بس مرور زماں منفعت ز اشیا رفت — خواص مہر گیاہے ہزار سالہ نماند
ہر آنچہ صاف قدح بود محرماں خوردند — بغیر دُردیِ مے در تہ پیالہ نماند
مجوے رحم ازیں گرگ ماہ کنعاں دزد — کہ شد ترے کلہ و مشتری کلالہ نماند
شکوہ حشمت پرویز و حسن شیریں رفت — مہ تمام فلک شد ہزار و ہالہ نماند
ز جنس خویش ہمہ صید میکند ایام — ز سبزہ زار فلک غیر یک غزالہ نماند
زمیں گداختہ ز آتشیں عذارانست — کجاست خاک کہ داغے بروئے لالہ نماند

نوالہ حصۂ تن پروراں نظیری شد
بیا کہ قسمت ما و تو غیر نالہ نماند

عالم از عشق در وجود آمد — عشق معمار ہست و بود آمد
در بشر کبریائے عشق نمود — ملک از عجز در سجود آمد
رد شد از صدر بارگاہ شہود — آنکہ بر کار ما حسود آمد
عشق بر تخت از ازل بنگریست — عقل و لوح و قلم فرود آمد

هرچه اهلیت نمودن داشت — همه از عشق در نمود آمد

نیست جز عشق و عاشق و معشوق — هرچه در معرض شهود آمد

عقل بر کار عشق سوخت سپند — شکل این گنبد کبود آمد

عشق صنعت نمود بی آلت — بود هرچیز از نبود آمد

جامه مجنون درد که خلعت عشق — عاری از جنس تار و پود آمد

عشق را عشق دمی و فر وانیست — دبه بهم زد و تر زود آمد

شد جوانی و عشق و حرص و هوا — شعله بنشست و خس بدود آمد

زد سخن بر نسب نظیری جوش —
عشق در گفت و در شنود آمد

اشک در دیده بهارم که بجام نبرد — حائل گریه کنم شرم که آبم نبرد

تپش و تابش من گرم سوالش سازد — صد ادا هست که کس پی بجوابم نبرد

گشته ام بی سپر جاه چو گنج یتیم — جز خضر راه بدیوار خرابم نبرد

خوار از عجز و تنزل شده ام هیچ احد — که بصحبتش بروم تا بعتابم نبرد

بسکه عطر گل و مل راه مشامش بگرفت — بوی از سوختگیهای کبابم نبرد

سرخوش از گردش چشم و لب میگون کنم — زود مستم بسوی بزم شرابم نبرد

قطعه سبز خطش دیده ام از چشمه نوش — هوس از راه بهر نقش سرابم نبرد

نکنم یاد لب باده فروشش بنماز — که ز مسجد بخرابات خرابم نبرد

نبرد مرغ که را لنگ امیدم — توزد و باد که از پای شتابم نبرد

هر شب از نرگس فتان بکمین نظرم — صد فسون ساز نشاندست که خوابم نبرد

نیست از باده بجز باد نظیری دست
نگذرد آب رز از کام که آبم نبرد

دیده ام نیم نگاهی که بدیدن نرسد — صفت آهوش بدنباله کشیدن نرسد

شوی وحشت زدگان بس نسیاست نگرد — کار بسمل به نگاهش بطپیدن نرسد

هیچگه ذوق کلامش برگ جان نخلد — که ز رگ تا بر گم شهد چشیدن نرسد

طره بر باد فشان عشوه بگلزار فروش — در چمن سرو چمانش بخمیدن نرسد

رام خاطر نشود اما بشارت برمد — دست صیاد بصیدش برسیدن نرسد

بار رخ هوش شکارش چه کمین و چه کمند — فکر نخچیر ز شوقش برمیدن نرسد

ندهد جلوهٔ عارضی که تماشائی را — کار از حسرت با دست بریدن نرسد

کرد تحقیق جگر شور رگ مستان را — که بسیب ذقن آسیب گزیدن نرسد

خضر توفیق باو راه نما شد ورنه — کس بسر چشمهٔ حیوان بدویدن نرسد

جذب اقبال عروجم بمقامی انداخت — که ببال و پر جبریل پریدن نرسد

اگر از چاه بایں جاه برآید یوسف — مالک از گرمی سودا بخریدن نرسد

هوش از گوش شود محو نظیری نرسم
گوش کیں لذت دیدن بشنیدن نرسد

عنان دل نه خود رائی بفریادم نگهدارد — بنالم کاندران دل نالهٔ مظلوم ره دارد

دل دیوانه ام را گنج در ویرانه افتاده است — گدای عشقبازی با جمال پادشه دارد

چو گویا کفر مجذوبی باستغفار حاجت نیست — کسی کز عشق گمره شد چه پروای گنه دارد

مرا گر هست کبری زدماغ از کبریائی است — حباب از جوش دریا باد نخوت در کله دارد

تجلی جمالی هست رهبر جا که ذوقی هست — بیابان شور اگر می آورد یوسف بچه دارد

فقیری کاسه شبها تکیه گاه از خشت اندر شد — چنان خواهد که گوئی تکیه بر خورشید و مه دارد

حکایتهای عهد دوستی را کرده ام از بر — چو هندوئی که بعد از سوختن هیزم نگه دارد

همان بهتر که نگشائی سر راز دل ما را — که حرف هجر خونیں نامهٔ ما تهٔ بته دارد

بخاک پای گلبن می نویسد شکوه از غربت — اگر بر شاخ طوبی بلبلی آرام گه دارد

شبیخون غم از جا در نمی آرد نظیری را
ز اشک و آه شب سلطان با خیل و سپه دارد

ناوک تیر جان شگافد سینه گر جوشن شود — عشق مقناطیس گردد دل اگر آهن شود

سینه پر حسرتی دارم که از اندوه او / تا بنزدیک لب آرم خنده را شیون شود
پیش شد سرگشتگی چندانکه پایم پیش شد / سر بتاریکی نهادم تا رهی روشن شود
یک توجه از تو در کار است و صد عالم مراد / غم ندارم گر اجابت با دعا دشمن شود
شب ترنم های غم بیدار دارد خلق را / هر کرا سوزد چراغی ناله ام روغن شود
من هم از فریاد خود آزرده میگردم ولیک / گر به بندم لب ز افغان سینه ام روزن شود
بسکه بی تو جامهٔ جان بر بدن تنگ است شد / گر گریبان را بدوزم چاک از دامن شود

وصل اگر خواهی نظیری شوق را سرمایه ساز
نور عشق است این چراغ وادی ایمن شود

دلم از نالهٔ خویش گردید امید اثر باشد / بسی آسوده گشتم این خدنگم کارگر باشد
اگر در دیده دید نها نباشد بهر پاس دل / محبت از تغافلهای بیجا در خطر باشد
ز هجران روز ما را در غبار عالمی دارد / نباشد در شب ما روشنی گر صد سحر باشد
نگویم جرم او را کشتهٔ شرم غمزه را نازم / که صد ره مرده ام دید و ز حالم بیخبر باشد
مکن دورم که بس دشوار باشد بال افشاندن / اسیری را که گردی زین حرم بر بال و پر باشد
دلم تا خو به آسایش نگیرد روز خورسندی / بخاطر شیوهٔ آید که آن جانسوزتر باشد

نظیری شاد هم باشی که خدمتگار دیرینی
گدا این قدر و قیمت پیش او خاکت بسر باشد

هرگز بسیر گل دل مجروح نمیرود / یار از خیال غمزده بیرون نمیرود
عشق از جهان بریدن از خود گذشتن است / کار وفا ز پیش با فسون نمیرود
مردان بجا بعزم و توکل رسیده اند / یک دل رسیده نیست که در خون نمیرود
از زخم عشق در تن هر سنگ کشته ایست / از خون ما کجاست که جیحون نمیرود
لذت بجواب آرده و شادی بغافلی / در هر دلی که او بشبیخون نمیرود
در حرف تلخ نوش لبان صد دقیقه است / کوتاه بین ز لفظ بمضمون نمیرود
مرغان دشت را ز غم دل جراحتی است / شب نیست کین خروش بهامون نمیرود

ازبسکہ روشد از درِ مقصود حاجتم | آہم ز انفعال بگردوں نمیرود
آنرا کہ گوشِ دل نشود نالۂ بس ست | عاشق بدرس پیشِ فلاطوں نمیرود
راہِ وفا ز تفرقۂ عشق بستہ شد | دیریست ناقہ بر سرِ مجنوں نمیرود

بوئے نسیم فقرِ نظیری شنیدہ است
از رہ بتاج و تخت فریدوں نمیرود

سازم آں مے نمک آلود کہ بے غم باشد | افگنم مشکِ تراں حقّہ کہ مرہم باشد
ہست راحت الم کلبۂ احزاں بر من | غم از اں خانہ کنم وام کہ ماتم باشد
ہر شبم عشق بافسونِ نوے بند دخواب | کاگہے پیش نشود بند چو محکم باشد
شرحِ سودائے دلم را اسرِ و ساماں مطلب | کار آنست کہ چوں زلفِ تو درہم باشد
دعوئے ذرّہ درو غست کہ عاشق باید | کم بقا تر بہ خورشید ز شبنم باشد
ہر کسے از تو نشانے بگماں میگوید | کس ندیدیم کہ در بزم تو محرم باشد
ہرگز از نخل بری کس ثمرِ انس نچید | تخم ایں مہر گیا در گلِ آدم باشد
غیر اخلاص و محبّت نبود شیوۂ ما | جور و بیداد بہ اں غمزہ مسلّم باشد
نکند بندۂ مجبور گناہے امّا | ادب آنست کہ در پیشِ تو ملزم باشد
گر ملائک ز سرِ سدرہ بحاجت آیند | رو لفت از کف ندہد گرہمہ حاتم باشد

از تنک حوصلگی ہائے نظیری در وصل
عشق حرماں ابد گرد ہدش کم باشد

کسے کو تشنۂ وصل ست با کوثر نمے سازد | بآبِ خضر اگر عاشق رسد لب تر نمے سازد
کلہ بخشی دسر بازی شرابِ عشق مے آرد | سکے کیں نشاء گرمش ساخت با افسر نمیسازد
بشیدائی مزن طعنم کہ ہست از آب و خاکِ دل | کہ طفلانش بجز حرفِ عاشقی از بر نمے سازد
عجب گر آسماں ساماں تواند داد کام را | چو طالع از کسے برگشت با اختر نمیسازد
کدایں شعلۂ روشن میکند امشب چراغم را | کہ مورے را نمے بینم کہ بال و پر نمے سازد
اگر بیگانہ گر محرم دلش ملیوں داند در وم | کسے سویم نمے بیند کہ چشمے تر نمے سازد

نہ روزِ وصل در تسلیم نہ شامِ ہجر در افغاں — دلے دیوانہ دارم کہ با دلبر نمی سازد
رہِ غیرت خطرناکست پنہانیش تماشا کن — دراں وادی کہ عشق اوست با تن سر نمیسازد
برائے امتحاں دارد چہ مانی راچہ آذر را — اگر خود میشود بتگر نہ خود بہتر نمی سازد
ہماں عشقست بر خود چیدہ چندیں داستاں ورنہ — کسے بر معنئ یک حرف صد دفتر نمیسازد

ندانم حال شبہائے نظیری ایں قدر دانم
کہ جز بالیں نمے گرداند و بستر نمیسازد

بیا کہ بیتو غمم از خاطرم بدر نرود — وداع از دل و ہجرانم از نظر نرود
دراں بساط کہ من خوانِ عشرت آرایم — مگس ز تلخئ من جانب شکر نرود
ز شہر خویش مرا شہرۂ تو دور انداخت — باختیار کسے جانب سفر نرود
چہ میشود چو کریماں رہِ غریب زنند — رہ دیار بہ بندند تا خبر نرود
بطبع شوق تو نازیم آں پذیرائیش — کہ گر سخن بود از خاطرت اثر نرود
دلِ نزار و تن بردبار خواہد عشق — کہ از نسیم بجوش آید و بسر نرود
چو خونِ مردہ سیہ لشئے بادہ زیر پوست — دلے کہ بر سر پیکان و نیشتر نرود
دلم بیادِ تو دریا نمود چشم ہنوز — سبئے خیال تو در ظرف مختصر نرود

بر آستانہ بہے مے نما نظیری را
کہ قدر مجلس خاصاں بایں قدر نرود

آمد سحر کہ دیر و حرم رفت و رو کنند — تا با زنم از نصیب چہ خوں در سبو کنند
ما قابلِ نشاط و شکر خند نیستیم — تا شہد خوشگوار کرا در گلو کنند
آنانکہ تنگ ظرفئ ما را شنیدہ اند — مے بہر آزمائش ما در سبو کنند
آلودگی نگر کہ بہ زد اماں نمیرود — دلق مرا بشعلہ مگر شستشو کنند
تصدیع کم کشند گل و بادہ تا بکے — در کار بیدماغئ ما آبرو کنند
کو زخم عاشقانہ کہ در جلوہ گاہِ حسن — صد چاک دل بناز نگاہے رفو کنند
تو کارِ دل بغمزۂ معشوق واگذار — بے طاقتی مکن کہ نکویاں نکو کنند

حق عطائے عشق نساز ند ہیچ ۱ د ا | گر خلق عمر در سر این گفت گو کنند

دیگر ز آب دیدہ نظیری بجوی نشست
چنداں نماند دل کہ غم و غصہ نو کنند

عیشم خوش از آن شعلۂ افروختہ باشد | نقل دل ریشم جگر سوختہ باشد
از محنت لب بستنم آنکس شود آگاہ | کز تیغ جفا چاک دل دوختہ باشد
در عرصۂ گلزار کند نالہ ز تنگی | مرغے کہ بکنج قفس آموختہ باشد
نیکوئی ما در رہ بازار خریدند | عیبش نہ متاعیست کہ بفروختہ باشد
محتاجی ما باعث آسایش ما شد | غارت نخورد ہر کہ نیندوختہ باشد
گرمی مفروشید کہ در مجلس ما نیست | شمعے کہ نہ از سوز خود افروختہ باشد

از صدق نفس چند زنی لاف نظیری
مشک است ہمہ شرب و جگر سوختہ باشد

زاں خم کہ زاہداں بقدح آب جو کنند | شوریدگان صومعہ مے در سبو کنند
یابند جملہ مہر سلیمان و جام جم | گر خاک راہ میکدہ را شست و شو کنند
در خشک و سنگ میکدہ و یدم معاینہ | ذوقے کہ سالکاں بخیال آرزو کنند
از خود گذشتہ دامن پرہیز تر نہ کرد | در چشمۂ کہ خضر و سکندر وضو کنند
ظرفے بہم رساں کہ مبادا بہ سر رہی | منصور را کمند بلا در گلو کنند
خونابہ زخم فاش کند ورنہ عاشقاں | تا رِ جگر کشند و گریبان رفو کنند

با کاہلاں گذار نظیری شراب را
شاید گلے ز گلشن این دشت بو کنند

شب فغان زاہد ز خلوت ما بارے بود | نالہ ہر چند اگر در دلش آزارے بود
شورش و عربدۂ در شب آن زلف نداشت | بخت من بود اگر فتنہ بیدارے بود
خو نشستن بزاہد بسحر بد دمے بستم | ہر سر موئے مرا با رخ و قد کارے بود
نہ غم قدحیاں بود نہ آشوب ندیم | گل بخیار نگو گلشن بخارے بود

مصر ویران دلم را ز بس آمد شد او    یوسفے بر سر ہر کوچہ و بازارے بود
بر دل خستۂ من بود نگاہش ہر چند    ہر طرف جان بکف استادہ خریدارے بود
حسن و حیرت بہم افشائے غرض میکردند    نہ غم پرسش و نے زحمت گفتارے بود

در وصالش نظیری نفسے باقی بود
دیدمش بر سر آن کوئے عجب خوارے بود

میروم جائے کہ غم آنجا ز دلہا میرود    نالہ از ہر جا کہ مے خیزد بآنجا میرود
وقت جان دادن بدنبال اجل بینم چنانکہ    گوئیا صد یوسف از پیش زلیخا میرود
تحفۂ رضوان اگر بر کف ندارم دور نیست    تا برگ از طفلیم ایمان بہ یغما میرود
شاید از روئے تجنا جان فروشد میفروش    ہر کرا یک رسم ہست آنجا بسودا میرود
من نخواہم رفت اما بہر تسکین دلش    ہر کجا بینند نگویندش کہ فردا میرود
بر من اندوہے ہجوم آوردہ از ہجران او    کز درش تا میروم دل در تہ پا میرود
میروم بوسے ز کوئے او کہ پنداری بخشم    صد کسم پیش و پس از بہر تقاضا میرود
گر ز لوح چہرۂ لیلی ہمی آرد سبق    خاطر شوریدۂ مجنون بصحرا میرود

شہر و صحرا را نظیری سوخت از آہِ وداع
میرود نوعیکہ پنداری ز دنیا میرود

بکش بسوز کہ نام امان نخواہم برد    دعا بدر سر آسمان نخواہم برد
مکن ملاحظہ از کشتنم کہ روز جزا    ز رشک نام ترا بر زبان نخواہم برد
ز دل طپیدن آغاز عشق مے گفتم    کہ این معاملہ غیر از زبان نخواہم برد
ز اضطراب دلم روز وصل معلوم ست    کہ از بلائے شب ہجر جان نخواہم برد
بس ست چند کنی اے فراق بے رحمی    دگر بخویش تحمل گمان نخواہم برد
اگر ز دامن یوسف کنند بالینم    سرے کہ وقف تو شد ز آستان نخواہم برد
بایں ملال کہ من میروم ببوئے چمن    چہ جائے غنچہ کہ برگ خزان نخواہم برد
نظیری این چہ بلندی تیز پروازیست    ز شوق رہ بسوئے آشیان نخواہم برد

حسن چندے سر بدل شوخی و خودرائی دهد    نشه چو گیرد مملکت اول بیغمائی دهد
دیدهٔ عاشق نیابد ذوق از دیدار دوست    گر نه اول ترک دید نهائے هرجائی دهد
لذت دشنامش از من پرس کاب تلخ و شور    ذوق کوثر در مذاق مرد صحرائی دهد
گرد وا رد جان او نیم معلوم شوق روئے دوست    زان نمی‌میرم که ترسم مرگ رسوائی دهد
در بیابانهائے گنجم اگر طغیان شوق    بند بگشاید چو سیلم سر بشیدائی دهد
گریهٔ ما تلخ و طبع میزبان رنجش پذیر    صوت مطرب با دلش بگذار گیرائی دهد
شکوه کمتر کن نظیری گر کسے یاری نکرد
رخت ما سوزد چه نقصان تماشائی دهد

گل آمد و بلعلم ز دل سنگ بر آورد    اشکم ز تماشائے چمن رنگ بر آورد
هنجواست ز مرغان چمن شور بر آید    یک نغمه مغنی بصد آهنگ بر آورد
عشق آمد و در شهر خود آئین نهج دید    تا شهر بتاراج رود جنگ بر آورد
مطرب ز برم خرقهٔ سالوس بدر کرد    گردِ همه شهرم بدف و چنگ بر آورد
شب نیست که از شادی بسیار نگریم    غم خوردن کم حوصله را تنگ بر آورد
یکبار بعیب دگر خویش ندیدم    در جیب و بغل آئینه ام زنگ بر آورد
در راه وفائے تو نه طولیست نه عرضے    شوخی تو فرسنگ بفرسنگ بر آورد
این خون شدن دل بسکه خراب ست نظیری
در پیش تو نتوانمش از ننگ بر آورد

ناله را نیست اثر گر نه تو شکایت دارد    ورنه ما گرم دعائیم و سرایت دارد
مرده را زنده نماید دم ما بو العجبان    آتش از گرمی ما چشم حمایت دارد
ذوق هر مرغ باندازهٔ پرواز خودست    عشقبازی نبود هر چه نهایت دارد
عمل صالح و طالع بجوئے نستانند    هر کجا کار تعلق بعنایت دارد
کس چه داند همه مایه بتاراج رود    جنس نایاب خریدم که کفایت دارد
دفتر نالهٔ ما را نگشایند نه هم    مهر در دست برد تا چه حکایت دارد

کفر و ایماں نبود شرط نظیری در عشق
بتو کافر بنمایم که ولایت دارد

باعث راندنم از بزم بجز عار نبود | ورنہ کس رابمن و بودن من کار نبود
تا شدم از تو جدا تفرقہ پا مالم کرد | دولت آں بود کہ ایں فرقت دیدار نبود
ہمہ آساں ز جدائی تو مشکل گردید | ہیچ دشوار بہ بیدار تو دشوار نبود
بہدی در ہمہ جا نام بر آرم کہ مباد | خون من ریزی و گویند سزاوار نبود
نالہ از بہر رہائی نکند مرغ اسیر | خورد افسوس زمانے کہ گرفتار نبود
عشقم از سود و زیان دو جہاں فارغ کرد | از چہ کارم ہمہ عمر ہمیں کار نبود

خوشدلی کرد نظیری برش امشب خالی
صد سخن گفت کہ شایستۂ اظہار نبود

محبت با دل غمدیدہ الفت بیشتر گیرد | چراغے را کہ دودے ہست در سر زود تر گیرد
پس از دوار ستگیہا بیشتر گشتم گرفتارش | چو صیدے جست صیادش از اول سخت تر گیرد
محبت بیشتر قایم شود چوں بشکند پیماں | شگوفہ اول افشاند درخت انگہ ثمر گیرد
اگر باد بے وزد مشتاق راشور و سماع آرد | وگر بوئے رسد مخمور را مستی ز سر گیرد
مشو از حال من غافل کہ زخم کاری دارم | مبادا دیگرے صید ترا از خاک برگیرد
مرا ایں مے کہ بر د از ہوش دل مجروح خواہد کرد | حریفے آگہی یابد کہ از حالم خبر گیرد

نظیری کوئے عشق ست ایں نہ شاہد بازی رندی
کہ گر پایے رود از دست کس پائے دگر گیرد

بہ ہجر و وصل تو جاں الفت و نزاع ندارد | نشاط آمدن و کلفت وداع ندارد
بشہر ما نفروشند جز رضا و محبت | کسے دوکاں نکشاید کہ ایں متاع ندارد
بر آں فراز کہ من مسکنم عروج مقامیست | کہ ہیچ پایہ بہاں پایہ ارتفاع ندارد
چناں حقارتم از چشم اعتبار افگندہ است | کہ دہر بر من و حال من اطلاع ندارد
بر طل خون جگر میخورم ز بخت بشکر | کہ سر ز جام تنک مشربم وداع ندارد

ز تیرگی شبِ انتظار شمع امیدم     برابرِ پروانه شعاع ندارد

عبث بوعدهٔ لطفش دلت خوش ست نظیری
کدام لطف که با بختِ تو نزاع ندارد

کمند دامِ ما غیر از شکارِ غم نمی گیرد     مگس بر خوانِ ما عیشی بجز ماتم نمی گیرد
نصیبِ دیگران هر لحظه رطلِ خنده لبریز ست     بجامِ ما تبسم نوبتِ ماتم نمی گیرد
بشیرینیِ محبت در دلِ دیگر زیادت کن     که ظرفِ ما ازین یک قطره بیش و کم نمی گیرد
مریضانِ دیارِ عشق خوش بیماریی دارند     کسی دارو نمی خواهد کسی مرهم نمی گیرد
حسابِ امشب و فردا بزلفِ درهمی دارم     شمارِ ظلم و بیدادی کسی برهم نمی گیرد
سری از خاک کو گم گشته را برکند شاید     دلِ ما را بهیچ آن زلفِ خم در خم نمی گیرد

بآه و ناله میجوید نظیری بر درت راهی
سکندر صف نمی آراید و عالم نمی گیرد

ز بیدادِ تو حرفِ مهر را نام و نشان گم شد     کتابِ حسن را جزوِ محبت از میان گم شد
ز مهر بوالهوس گردِ دولت عاشق نمی گردد     طفیلی جمع شد چندانکه جای میهمان گم شد
سحر بیتی مغنی بسرود از تو بیاد آمد     چنان شوری بر آوردم که وقتِ دوستان گم شد
بنالش خواستم جا در دولت افتادم ز حشمت     گدا آمد که صدرِ قرب جوید آستان گم شد
پس از عمری شدم عرضی کنم خندان بلبش آمد     که مضمونِ سخن صد بار از دل با زبان گم شد
متاعِ دیر اگر داریم برما رد مکن زاهد     بحرمِ کعبه میرفتیم راهِ کاروان گم شد
هوس تا یافت ره از من مزاجِ کارها برگشت     طرب تا بست در بر من کلیدِ آسمان گم شد
هوس را در فراقِ مرحمت خوابِ گران بگرفت     طرب را در سراغِ عافیت نام و نشان گم شد

اگر پرسد کسی حالِ نظیری را بگوئیدش
که رد است آن مرغی که شب از آشیان گم شد

ز نکهتِ سحری شوقِ یار می خیزد     جنون ز سایهٔ ابرِ بهار می خیزد
بروی یار نگه رشحه بیز می افتد     بزلفِ یار شکن قطره بار می خیزد

سحاب دل شده در کوهسار می‌گردد | غزال شیفته در مرغزار می‌خیزد

به دستگیری عشاق ناتوان احوال | نه زیر هر شجری صد نگار می‌خیزد

تنی که رفت ز پا بر عذار می‌غلطد | سری که رفت ز دوش از کنار می‌خیزد

نه از وصال ملولان ملال می‌گیرد | نه از فراق حریفان خمار می‌خیزد

سماع رندی و گلگشت لذتی دارد | که بادشه ز سر اعتبار می‌خیزد

همین که طایر فرصت رسید صیدش کن | که صید افگنش از هر کنار می‌خیزد

همین که قسمت خود یافتی غنیمت دان | که از کمین گه شیران شکار می‌خیزد

درین هوا در خلوت حکیم نگشاید | که هوش می‌رود و اختیار می‌خیزد

جهان خوش است نظیری قلم بجلوه درآر
که گل شکر ز سر نوک خار می‌خیزد

چه شور بود که عشقت بمن کرامت کرد | که نارسیده قیامت دلم قیامت کرد

حدیث من که ز مجموعهٔ وفای تو خواند | که نی بخون دل و دیده اش علامت کرد

بکعبهٔ دل من عاشقان نماز آرند | که قبله شد صنم و برهمن امامت کرد

بهر نماز کنم صد هزار سجدهٔ شکر | که در دیار تو دل نیت اقامت کرد

قضای کفر ادا میکنم که بر من عشق | نماز و طاعت چل ساله را غرامت کرد

نثار دیده تصدق دهم که بخت جوان | بکوی زهد و ریا توبه ندامت کرد

مزاج عشق نظیری حریص و سوداییست
درین معامله نتوان ترا ملامت کرد

بی تو بر بال و پر مرغان گلستان تنگ بود | صوت بلبل در حریم باغ بی آهنگ بود

حال آن گلگشت صحرائی که من کردم مپرس | لاله را در تیر هر سنگ پر چون چنگ بود

بی تو بر چشم نمک می‌بیخت باد صبحدم | گرچه مروارید می‌سائید هر جا سنگ بود

سایهٔ مجنون ملیشد زانسی که من کردم گذر | گر خیالت خیل صد لیلی بصد فرسنگ بود

نامهٔ دشمن ملالت بی تو می‌بردازد دلم | آنچه بر می‌چید زنگ سینه‌ام از زنگ بود

گر غم دم از نشاطِ دیدنت از من مرنج　　با نشاطم خصمی با جان سختم جنگ با

پیش ازین چندین نظیری شورش و مستی نداشت
تا نبودی جام بے ساقی و مئے بے رنگ بود

تو میرانی و جانم با تو ذوقِ گفتگو دارد　　گدا هنگامِ مردن با دو شاهی آرزو دا
تو شمعِ بزمِ هر کس گشته صحبت غنیمت دان　　که این پروانه هم با گوشهٔ تاریک خو دا
حرارت از برائے گرمیم بسیار مے باید　　دلِ چوں موم از سختی جدل با سنگ و رو دا
کدامم مجلس و سامان که بے خوردن بیاد آرم　　چراغے تیرہ دارم کہ مُردن آرزو دار
به بدمستی بسر و گر متّهم دارد مرا ساقی　　هنوز از بادهٔ پارینه ام پیمانه بو دار
بسر و گر باغبان در ہائے باغ از ناز بکشاید　　که بلبل گشت مست و غنچه اش مے در سبو دار

کدامیں بود جامِ لطف کے دادی نظیری را
هنوز آں تشنه لب آبِ غریبی در سبو دارد

منم مرغِ اسیرے مضطرب از بیمِ جانِ خود　　نہ ذوقِ دانہ دارم نے امیدِ آشیانِ خو
دل از امید وصل و بیمِ هجراں کرده ام فارغ　　نشسته گوشهٔ وارسته از سود و زیانِ خو
ز قوتِ خویشتن با هم طعمِ زهر و شکر با گویم　　کہ زیں نعمت تنم پرورده مغزِ استخوانِ خو
بباغِ روزگار آں خود ستا مرغِ کهن سالم　　که خود مے سنجم و خود مے سرایم داستانِ خو
بنزدِ محرم و بیگانہ عیبِ خویش میگویم　　بدشمن مید هم از سادگی تیر و کمانِ خود
در صد شکوه بر لب میکشاید یاد نومیدی　　کسے کو تا زند قفلِ خموشی بر دهانِ خود

نظیری صبر کن کیں بند از دل بگسلد روزے
هنوز امیدوارم میکند ضبطِ زبانِ خود

روز آں آید که با صد خواریم بر در کشد　　پردهٔ ناموس شب از روزگارم بر کشد
بر سرِ پروانه شمع از بهرِ آں سوزد که بست　　جذبهٔ عشقے که خاکستر بخاکستر کشد
هیچ جا نگذاشت کز شوے فتنه باقی نماند　　کاش چوں آید غمت رخت از درِ دیگر کشد
از درش تصدیع کم کردم چو دانستم که او　　خطِ نسیانی مرا یکباره بر دفتر کشد

غم که هر شب مجلسم افسرده زو میگشت رفت
امشب از جرأت چراغم دشنه بر صرصر کشد

چاره کن بیقراری تشنهٔ وصل ترا
بر سراب از چشم افتد دست از کوثر کشد

از فراق امشب نظیری مجلسم ماتم کهیست
بوئے خوں آید چو عودم شعله در مجمر کشد

تبسمش بلب از شرم خشم وکین گردد
کرشمه اش گره از ناز بر جبین گردد

کند بدیده شکر ریز اشک تلخم را
بخنده که از و زهر انگبین گردد

از و بقیمت آسایش ابد بخرم
جراحتے که دلم یک نفس غمین گردد

چو باد از سر عالم بجهد برخیزم
اگر دمے بمن از مهر همنشین گردد

نه قبله دانم و نه کعبه کافر عشقم
چو سجده پیش بت آرم قبول دین گردد

گهے که جامهٔ تقوے و رند گو بندم
که دست کیست که پنهاں در آستین گردد

سخن طرازی و دانش هنر نظیری نیست
قبول دوست مگر نالهٔ حزین گردد

دلم را نور رحمت از وداع جاں فرو گیرد
شهادت خانه ام را پرتو ایماں فرو گیرد

دل پر حسرتے دارم که هر سو چشم بکشایم
سر اشک گریه ام از دیده تا داماں فرو گیرد

ز بس شاید بهم درکیش طاقت ناوک آهم
خراش سینه ام را سوزنش پیکاں فرو گیرد

ز خورسندی ملال گر بیتو بر بستر نهم پهلو
سرم را اضطراب از زانوئے حرماں فرو گیرد

در آں ساعت که آهم گرد راه از چهره افشاند
جراحتهائے اهل درد را جریاں فرو گیرد

بحسرت مے سپارم جاں به بند از گریه چشمم را
که گر اشکے بیفتد دهر را طوفاں فرو گیرد

اگر آید بجز یادت در خاطر نظیری را
ز دل تا بگذراند صد رهش نسیاں فرو گیرد

نشان آنکه کردم قطع امید از دیار خود
نهادم در حریم کوئے او سنگ مزار خود

برهمن از حرم برگشت و حاجی از حرم آمد
من و اخلاص عرض بندگی و کوئے یار خود

تو خواهی کافری آں طاعتم خواهی مسلمانی
مرا کاریست با صدق دل امیدوار خود

خلل گر در بنائے دین و ایمانم شود سہل ست | نہ از نقص در بنیاد و عہد استوار خود
زرِ کامل عیارم در وفا و دوستی خالص | گرم صد بار بگدازی نگردم از عیارِ خود
لبِ امیدواری بستہ ام از حرفِ نایابی | محبت میکند نوعے کہ باید کرد کارِ خود

نظیری زانو در خوں زینتِ سروام از صبحے کہ
تو ہم فتراک آرا گشتہ از شکارِ خود

در بروئے عیش تا بستیم دیگر وا نشد | صد کلید آورد بخت و قفلِ ایں در وا نشد
در گریبانے کہ غم آویخت محکم شد درست | خوشدلے کم دوخت دامانے کہ یکسر وا نشد
تا غم از ویرانۂ ما راہ آمد شد کشود | دیدۂ شمعِ امیدِ ما ز صرصر وا نشد
ہمچناں مکتوبِ ناکامی بہم پیچیدہ ماند | نامۂ سربستۂ ما ہیچ جا سر وا نشد
سعی کردم تا مگر از عشق بردارم دلے | قطرۂ خوں تا بہ از روئے اخگر وا نشد
اضطراب از بہرِ جاں بردن بسے پروانہ کرد | ہیچ تابید شعلہ اش از بال و از پر وا نشد

آنکہ شب خوابِ نظیری را بافسوں بستہ بست
ہیچ کارِ بستۂ او زاں فسونگر وا نشد۔

دل نمیدانم کجا زیں آستانم میکشد | مرگ مے بینم کہ با ہجراں عنانم میکشد
ہر سرِ مو بر تنم دارد خروشے از وداع | ہجر پیوند تو از رگہائے جانم میکشد
داشتم در سینہ پیکانِ خدنگ کاوشے | دستِ غیرت ایں زماں از استخوانم می کشد
میکند آسودگی سیرے بگردِ خاطرم | گریہ ہم پائے ز چشمِ خوں فشانم میکشد
قصۂ وارستگی امروز پیشِ دل گذشت | طرفہ حرفِ ناامیدی از زبانم میکشد
بر سرِ بازارِ جانبازی کماں آویختم | دستِ غیرت تا بشکنم ہر کس کمانم میکشد

میکشم سر از کمندِ او نظیری بعد ازیں
گر بصد زنجیر آں نامہربانم میکشد

بر قفا چشمت نمے افتد چو ایں در وا شود | آں زماں در رگاہ بشناسی کہ صدرت جا شود
آنکہ او در کلبۂ احزاں پسر گم کردہ یافت | تو کہ چیزے گم نکردی از کجا پیدا شود

دوست دارد از غریبان نالهٔ بیچارگی     عشق میخواهد که کشتی غرقهٔ دریا شود

هر که میخواهد که منشور خرابا تش دهند     باید اول خانمان برهم زن و رسوا شود

زو همه خوبی ز ما زشتی هما نا لایق ست     پردهٔ ما بسته ماند پردهٔ او وا شود

شد بهار عمر نا پخته ست انگورم هنوز     نیست معلومم که آخر سرکه یا صهبا شود

عمرهٔ آن گو برآرم پایم ار آید بکار     حلقهٔ آن در بگیرم دستم ار گیرا شود

کم نظیری راست بر جائے نظر افگنده ام
وائے گر روز جزا چشم و دلم گویا شود

هر سر شاخ درین باغ هوائے دارد     هر گلے رنگے و هر مرغ نوائے دارد

یک شکر کام امیدم همه شیرین کرده است     زر دِ خود هر مگسے فر همائے دارد

برهمن هم ز در بتکده نومید نشد     در هر خانه زنی خانه خدائے دارد

حسن هر جلوه که از جائے دلت ابرد     از پیش گر بروی راه بجائے دارد

نیست در حلقهٔ مستان ز من آلوده ترے     اهل هر سلسله انگشت نمائے دارد

تا ز خورشید وصالش بفراق افتادم     هر که بر من گذرد طعن خطائے دارد

بفسون دهنش باد اقامت مکشا     کاں سر چشمه عجب برگ گیائے دارد

تا نماید بغلط مهره فلک مے بازد     گرچه خصلے ننهد ذوق دغائے دارد

حذر از شهرت خونریز کسے باید کرد     که اگر کشته شود نوحه سرائے دارد

بمن آن کن که سزاوار جمال تو بود     شمع در سوزش پروانه سزائے دارد

غم مخور الفت معشوق نظیری با تست
بود هر ذره بخورشید لقائے دارد

گر تشنه بر سر خم میرم عجب نباشد     رحمے نمی نمایند تا جان بلب نباشد

با صد امید خوانند کز انتظار سوزند     چون در نمی گشایند کاش این طلب نباشد

صهبائے از داد ندمست شوق کردند     گویند لب گشودن شرط ادب نباشد

من یک سبب ندارم در گیر ده بجنت     یک مدعا نسازند تا صد سبب نباشد

چوں نالۂ ما بشنوند آمرزشے نمایند — پائے اگر بلغزد جائے طرب نباشد

ہرگز دل توانگر لذت نیابد از عشق — غم نیست عاشقاں را گر قوت شب نباشد

از عقدہائے دوراں دل بد مکن نظیری

آنرا کہ واگذارند جز از غضب نباشد

آں سخت فتنہ جو کہ تو دیدی بخواب شد — واں دل کہ بود سخت تر از خارہ آب شد

گلگونۂ ہوا و ہوس رنگ واگذاشت — خال و خط عروس طبیعت خراب شد

دل را کہ حرف سوختگاں داغ کردہ بود — میرفت تا بر آتش ایشاں کباب شد

در بحر شوق کشتیٔ دل ریسماں برید — در کوئے یار خیمۂ تن بے طناب شد

ایں نور سنبل و گل ہر کشورے نخاست — تا در خطا کدام گیا مشک ناب شد

دائم کسے بقا فلم بودہ است پاسباں — بیدار شو کہ چشم رفیقاں بخواب شد

خشکی لب بہ تشنہ لباں آب میدہد — تا مستعد شدیم دعا مستجاب شد

مستی چہ خوب کرد کہ ایں پردہ برگرفت — رخسارۂ حقیقت ما بے نقاب شد

تاریخ واقعات شہاں نانوشتہ ماند

افسانۂ کہ گفت نظیری کتاب شد

دوراں مے حسرت ہمہ در ساغر ما کرد — بر ہر چہ نہادیم دل از دیدہ جدا کرد

نکشود قضا شست کہ آہے نکشیدیم — بر دوست ترم خوردہ خدنگے کہ رہا کرد

بازوئے ہنر دارم و اقبال ندارم — میکوشم و کارے نتوانم بسزا کرد

فریاد برآریم از آں یار مشعبد — کو از ازل ایں شعبدۂ چرخ رہا کرد

خود طلعت خود دیدہ دگر پردہ برانداخت — خود فتنۂ خود گشت اگر فتنہ بپا کرد

با آنکہ لبش داد مناہی محبت — نہ بر سر مہر آمد و نے عہد وفا کرد

ناوک فگنے بر سر ہر راہ نشانید — در عشق کمندم بگلو بست و رہا کرد

دشمن بارم افگند و دوست با آتش — با ایں ہمہ حد نیست کہ گوئیم کہ جفا کرد

چندیں سخن عشق کہ گفتند و شنیدند — کس حق محبت نتوانست ادا کرد

برّند بجائے پر و بالش سر و منقار — مرغے کہ بلند از سر ایں شاخ نوا کرد

خورسند بتسلیم و رضا گشت نظیری
مسکیں نتوانست خصومت بقضا کرد

نہ ز جہدم بکف بخت عناں مے آید — نہ بزورم نہ دولت بکماں مے آید

نہ مرا بازوئے قایم نہ مرا دیدۂ راست — ہمہ بے قصد خدنگم بہ نشاں مے آید

توکہ آسودہ دلی از نفسم سود مخواہ — منکہ شوریدہ ام آتش بزباں مے آید

سخن مردمِ دیوانہ حقیقت دارد — در عبارت باشاراتِ نہاں مے آید

عشق در مملکتِ عقل چو سلطاں گردد — روش و عادتِ دیگر بمیاں مے آید

میکنم شور چو از خانۂ علایق برود — میدہم خبر چو از راہِ زباں مے آید

ہمہ بر خویش ز بیم دمِ آخر لرزند — جائے خوفست کہ کشتی بکراں مے آید

مرد درگاہ و سراپردۂ عزّت نبود — ہر کہ دامن بسر پائے کشاں مے آید

وصل جویانِ تو بر بوئے نسیمے گردند — کہ از و بوئے تلف کاریِ جاں مے آید

طاقتِ جور و جفا نیست تنک حوصلۂ — گریۂ چوں نکند دل بفغاں مے آید

اینکہ با طبع شبابست نظیری چہ عجب
میرود پیر بمیخانہ جواں مے آید

بیگانہ رو شود بدر آشنا رود ✓ آں کس کہ آشنا بتو باشد کجا رود

از خاکبوس کوئے تو ناپا کشیدہ ام — بر راہ من جدا روم و دل جدا رود

احرام عہد روز ازل کعبہ کوئے تست — جز راہ عشق ہر کہ رود بر خطا رود

صہبائے راز بیش ز اندازہ میدہند — گر وہم زند حریف سرکش بہوا رود

عشاق ناز حسن ہزار ارزاں خریدہ اند — بسیار سر کہ بر سر ایں ماجرا رود

شادی کہ غبن میکشی و دم نمیزنی — در شہر ایں معاملہ با ہر گدا رود

عشق آمد و تمام بگوشم درون دمید — رازے کہ درمیانِ مس و کیمیا رود

ایں حاجیاں ز دور صدائے شنیدہ اند — کس رہ درونِ پردہ چہ داند چہا رود

زاں بحر موج زن چه کلم آید اگر شبی — بر کشت زار سوخته آب بقا رود
عریان تنی عارف معنی جمال اوست — فرِ هما بماند و پرِ هما رود
ما پیرهن ز سادگی از بر فگنده ایم — در کینه دیده در بر دشمن قبا رود

غمگین مباش زود نظیری فرح دهند
چوں بندهٔ مطیع همه بر رضا رود

دل گر تو شد بریده کلم از سنگ رو نبود — پیوند روح بود بتو انس و خو نبود
قهر تو ناگهاں بسر آمد سبب نداشت — هجر تو اتفاق فتاد و آرزو نبود
ناسازی نزاکت طابع سبو شکست — با آنکه دُرد م آں قدر اندر سبو نبود
چشم وداع مردم عاقل گرفته بود — با خود گل جنون مرا رنگ و بو نبود
عقلم که امتیاز گهر از استخواں نکرد — کام هما بریده و دُرش در گلو نبود
گر پل براهِ نامه و قاصد نمی شکست — بسیار تیره آب محبت بجو نبود
معجز فروگذاشت ز سرکاں گل عذار — لایق بروی مفلس ناشسته رو نبود
گفتم که عهد بستن و تنها گذاشتن — وانی بدست اگرچه نگویم نکو نبود
حُسن تو در ترازوی ابرو بلا فروخت — روزی عجب که دسترس سنگ و رو نبود
گفت آنزماں که غمزه ام این ماجرا نوشت — هیچم بهستی تو سر گفتگو نبود

ای طایری که نامه سوی دوست میبری
گر پرسدت که بود نظیری بگو نبود

ساقی قدح نداد و سفال سبو نبود — چندانکه جرعه بچشم آبرو نبود
میخواست بوسه رخصت اقامت نگسترد — از فرش جبهه راه بداں خاک کو نبود
دنداں زد هزار نگاه گرسنه بود — لعل لبش که باده بآں رنگ و بو نبود
در باخت دل بعشق مقمر هر آنچه داشت — هرگز قمارخانه بایں رخت و رو نبود
از بیقراری دلم ابرو ترش نکرد — با آنکه می فروش مغاں نیک خو نبود
ته جرعه نداد که اسرار دوستی — لایق بهر زه مست سرچار سو نبود

تا صبحدم صنم صنم بود بر زبان ما | کاینجا مجال عابد الله گو نبود
زان حسرتی که در دل من میفزودش کرد | بزم می نشد که لبم خشک از و نبود

بس آرزو که داشت نظیری بچنته گو
امروز گنج یافت که در آرزو نبود

صبحی بنالہ راہ فلک بر نہ بستہ اند | ہر چند دیر آمدہ در نہ بستہ اند
حرمان تو ز ہمت کوتاہ بین تست | ہرگز در کریم بکافر نہ بستہ اند
سرمایۂ شناخت چراغیست دادہ اند | اما رہ چراغ ز صرصر نہ بستہ اند
بہ تشنگان ببار بخیلی برائے چیست | دریا کریم و ظرف ترا سر نہ بستہ اند
تا مے رسیم رخش ترا پے نکردہ اند | ما وحشی ایم بار ترا پر نہ بستہ اند
عالم ز ظلمت شب حرمان سیاہ شد | کو آفتاب اگر رہ خاور نہ بستہ اند
مکتوب دوست ادبی ما را جواب نیست | غیر از سرش ببال کبوتر نہ بستہ اند
ہر مرغ بر ہوائے گلے آشیاں نہد | بر شاخ شعلہ بال سمندر نہ بستہ اند

تا چند عود خام نظیری فروختن
دودے برآر روزن مجمر نہ بستہ اند

حسن جنبید ز خواب و مژہ بر ہم زد | فتنہ برپا شد و نیشے برگ عالم زد
ہر چہ در پردہ نہاں بود ہویدا کردند | چہ شبے بود کہ ایں صبح سعادت دم زد
بے محبت ننمودند اجابت ہر چند | بانگ تسبیح ملک بر فلک اعظم زد
مطلب جملۂ ذرات نہ جا بر جستند | مایۂ عیش چو بر خاک بنی آدم زد
خواست آئینہ ز تحقیق بما بسپارد | قفل کورے بدل و دیدۂ نامحرم زد
غرض آں داشت کہ از عشوہ آتش گر باشیم | بر درون زخم زد اندیشہ نمک از غم زد
عقل چوں دید کہ عشق آمد و خونخوار آمد | لب فرو بست و دم از سلطنت خود کم زد
روح آزاد کزیں معرکہ جاں بیروں برد | دست در حلقۂ فتراک خم اندر خم زد
سر ازیں قصۂ نظیری نہ نیارد بیروں | گرہے بسخن گشت و ورق بر ہم زد

شادیِ عشقِ تو هنگامهٔ غم بر هم زد — شورِ حسنت نمکی بر جگرِ آدم زد
شب ز دیدارِ تو گر دیده بمهر آبستن - — جامه بر سنگ ز تشویرِ رخِ تو ماتم زد
شهدِ لبهای تو دُکانِ مسیحا دربست — دست در دامنِ تیغِ نگهت مریم زد
کعبه آمد حجرالاسود خالت بوسید — غوطه در موجهٔ چاهِ ذقنت زمزم زد
تا قضا خالِ بهشتیِ جمالِ تو بدید — سرشست آن خال که بر ناصیهٔ آدم زد
بسخندانیِ تو طفل ندیدست کسی — گره اعجاز لبت بر نفسِ مریم زد
عشق دوشابِ دل آنروز که سودا میپخت — مایهٔ مهر برین شیرهٔ جانها کم زد
دوش میخواست قدم بر منِ افتاده نهد — کند خاکِ من و بر دیدهٔ نامحرم زد

دولت از فیضِ دمِ صبح نظیری دریافت
دُر ندادند بغوّاص که بیجا دم زد

نه فوتِ صحبتِ این دوستان غمی دارد — نه مرگِ مردمِ این عهد ماتمی دارد
میانِ اینهمه احباب عیب پوشی نیست — دریده پرده تر است آنکه محرمی دارد
بخوش بیانیِ هم صحبتان ز جای مرو — که پر ز نیش بود هر که مرهمی دارد
بهرزه در امید هر کجا بگشاء — که مبتلای هوا کار درهمی دارد
هزار جرعه ز زهر خاره بایدش خوردن — نکو سرشتی اگر طبعِ خرّمی دارد
ز طعنِ گرسنه چشمان ولیر نماید — هلالِ عید که ابروی پُر خمی دارد
بکاوشِ مژه رگهای جانش بشگافد — تنک دلی که چو من چشمِ پُر نمی دارد
ز خویش و اهل گذر کن که ملکِ بیخویشی — برون ز عالمِ این خلق عالمی دارد

بجاه و حشمتِ دنیا چرا قفا نکند
کسی که همچو نظیری مسلّمی دارد

بادهٔ خاصِ محبت کی بنامحرم رسد — محرمان را دوستگانی از قفای هم رسد
وقتِ عارف شب نکو گردد که در خوابست عالم — یک دلِ بیدار را فیضِ همه عالم رسد
یافت گر دیوانه جا بی تعجب بهر چیست — از عجبهای دوران دیو را خاتم رسد

زادِ مسکیناں بره بردار کآبِ زندگی　　تا سفالِ خضر باشد کے بجامِ جم رسد

بر گلِ ما ابر اگر هرگز نبارد خور مبیم　　مزرعِ نمناکِ ما را خوشه از شبنم رسد

شکر لله کز خوش و ناخوش بیا وش میرسیم　　بس همیں شادی که ما را زو نصیبِ غم رسد

هر کجا تن چاک گردد یار نمک انباشتیم　　زخمِ ما بے باک جاناں را کجا مرهم رسد

عشرتِ ساغر پرستاں زنده دارد مرده را　　سور گردد در سرائے ما اگر ماتم رسد

سودے از طاعت فروشیها نظیری بر نداشت
هر کرا سرمایه رد باشد کفایت کم رسد

## ردیف الذال

برخوانِ من نمک بملاحت نشد لذیذ　　صد بار تا نسوخت جراحت نشد لذیذ

هر کس بهے نداد روائے تکلفے　　در کامِ او شراب اباحت نشد لذیذ

در بحر و بر بجز الم تلخ و شور نیست　　جز بر امیدِ سود سیاحت نشد لذیذ

تاجر بعشق خانه بدریا شناورست　　محنت جز از تصوّرِ راحت نشد لذیذ

رخسارِ خوب را بوفا قدر و قیمت است　　بے میوه بوستاں بفلاحت نشد لذیذ

تا صبحدم نزد و نمکے بر جراحتم　　با آں کمالِ حسن و صباحت نشد لذیذ

لذت ورق زکلکِ نظیری گرفته است
ورنه بها سخن بفصاحت نشد لذیذ

## ردیف الراء

بزمِ خاص است درو نکته بدستور بیار　　معنیٔ دور طلب کن سخنِ دور بیار

تلخ روئی مکن و توبهٔ شیریں شکن　　رُخ چوں حور نداری سخنِ حور بیار

چشم وا یافته داری خبرِ وصل بگو　　دل افروخته داری دمِ پُر نور بیار

رازِ دل فاش مکن پردهٔ آں غمزه مدر　　محرمِ سرّ شدهٔ نکتهٔ مستور بیار

مطرب بزمِ جگر سوز سرودے دارد   شکر این مشت نمک سینۂ رنجور بیار
قصۂ وصل بگلبانگ غزل انشا کن   راز دیرینہ بیاد دنے وطنبور بیار
بکر ہر نغمہ کہ در پردۂ نے مستور ہست   مست و مجنوں کن و آشفتہ و پرشور بیار
این غزل در صفتِ ایوانِ شہیداں برخواں   زاں محک گاہ افاضل خط منشور بیار

گل و نرگس قدح و شیشۂ نظیری دادند
خیز از خواب و ایاغ و دلِ مخمور بیار

اے صبا از گلِ عطار نشانے بمن آر   وز گلستانِ نشا پور خزانے بمن آر
نظ ترخانیٔ جاوید بعالم ندہند   بگذر از عالم و منشور امانے بمن آر
فرصتم نیست کہ از سنگ قضا سر خارم   گر امانے نبود تاب و توانے بمن آر
تیر باران ستم از پئے ہم چند رسد   ناوکے میکشم از سینہ کمانے بمن آر
ہر نشانے کہ بسود اش دہی سود دہد   اگر از مایہ نماندہ است زیانے بمن آر
کشت زار طربم تشنۂ آتش شدہ است   مطرب ابر دم برق زبانے بمن آر
چوں شرر در دل سنگ ست نہ خاماں سخنم   تا بر آرم نفس سوختہ جانے بمن آر
ملک گیرانِ سخن سکہ بباطل زدہ اند   زیں ہمہ سیم و غل نقد رواں بمن آر

دلم از صنعتِ الفاظ نظیری بگرفت
از دم پر ہنرے سادہ بیانے بمن آر

فارغ تر از دل تو ندیدم دل دگر   ایزد ترا سرشتہ ز آب و گل دگر
گر مرغ سدرہ را بکشی مایلے کہ باز   در خاک و خوں طپیدہ شود بسمل دگر
ہر مشکلے کہ عاجز ئیے مابیاں کند   آساں کنی کہ پیش نہی مشکل دگر
از آب و گل غرض شجر قامت تو بود   عالم نداشت بہتر ازیں حاصل دگر
از نور محفل تو جہاں در گرفتہ است   نفروختہ چراغ تو از محفل دگر
خاطر بمنتہائے جمالت نمی رسد   دائم بہر مشاہدہ ات منزل دگر
از ماہتاب روئے کہ غیر از جمال تست   دریائے عشق را نبود ساحل دگر

مستان اساس میکده زیبا نهاده اند     رسمی اگر نو نهد عاقل دگر

ساقی قدح بکف تو نظیری نظر بغیر
دوران ندیده است چو تو غافل دگر

طلوع باده ز شام و سحر دریغ مدار     ز خاک جرعهٔ خود چون قمر دریغ مدار
اگر بکنج سرا بیل با عنبان آید     بگو که آب رز از جام زر دریغ مدار
حیات تلخ بده عیش خوشگوار بگیر     چو عشق تیغ کشد جان و سر دریغ مدار
بشکر آنکه حدیثی چو انگبین داری     ز سائلانِ ترش رو شکر دریغ مدار
ترا به بینش کوتاه خویش نتوان دید     مگر ترا بتو بینم نظر دریغ مدار
درون جانی و در پردهٔ ز مردم چشم     جمال اگر ننمائی خبر دریغ مدار
همیشه چشم باحسان آشنا دارد     ز خاک کشتهٔ غربت گذر دریغ مدار
جراحتِ دل شوریده خشک میگردد     از آن دو زلف سیه مشک تر دریغ مدار

بیانِ شوق نظیری دراز انشائیست
بیاض چهره ز خونِ جگر دریغ مدار

دارم دلی ز طایرِ وحشی رمیده تر     هرچند دور تر ز کسان آرمیده تر
تا آن خدنگ قامت از آغوش من برفت     پشتم شکسته تر شد و قدم خمیده تر
خونی که حکم بود بریزد خطا نشد     چندانکه داشت دامن عصمت کشیده تر
آنجا که شحنهٔ تو بدرگاه میرود     شاهد ز عاشق ست گریبان دریده تر
خورشید از کمانِ تو یک تیر میکشد     ماه از تو کس ندیده تمام آفریده تر
دندان ز دو هزار امیدم بدرگهت     از سنگ گرد دیده سر کویم گزیده تر
خاری که در رهِ تو بخاطر شکسته بود     هرچند بیش کاوشش شد خلیده تر
در کام ناروائی عشق پری وشی     از سحر کرده ایم بافسون رسیده تر

نازان مرو که بار علایق گذاشتی
هستی تعلق ست نظیری جریده تر

هر دم از زلفِ تو دارم کافرستانے دگر — دم بدم نو میکنم از رویت ایمانے دگر

یا توئی یا حُسن رخسارِ ترا در دیده است — چون توئے گر سر بر آرد از گریبانے دگر

چاشنی گنجِ آں لب از مذاقم کے رود — گر نگهه دارم زبان را در نمکدانے دگر

نیست هم دعوی حریفِ حسن تنها هر زمان — رخش میتازد ز میدانے بمیدانے دگر

چابکے باخویش طرح ترکتاز افگنده است — گوئے دیگر میزند هر دم بچوگانے دگر

تا برون آرد سرے از لوح پیشانی او — طفل گردد عقل هر دم در دبستانے دگر

حسن هر سو در لباس صورتے پنهان شود — عشق هر ساعت در آویزد بدامانے دگر

پیش حکمش گر دم از عذر خطائے خود زند — مے نهد بر پشتِ آدم خالِ عصیانے دگر

درد نایابی و نادانی نظیری مشکل است
غیر خاموشی ندیدم هیچ درمانے دگر

درد دل را میکنم با صبر پیوندے دگر — بر طبیبِ خود تغافل میزنم چندے دگر

اعتمادے نیست بر عهدے که نقصانے ندید — هست در پیمان شکستن مهر پیوندے دگر

گرچه میدانم قسم خوردن بجانت خوب نیست — هم بجانِ تو که یادم نیست سوگندے دگر

پائے تا سر دیده ام از شوق رخسارت که هست — هر سر شکم بے تو چشمِ آرزومندے دگر

پیر کنعان باکه گیرد اُنس در بیت الحزن — بوئے یوسف کے شمے یابد ز فرزندے دگر

چون بشرم بخششم کشتی حلالت ساختم — کیں مروت نیست با طبعِ خداوندے دگر

تاب مے آری که از کف مے نهی آئینه را — از جمالِ تو ندیدم جز تو خرسندے دگر

شکوه و شکر نظیری عکس کین و مهر تست
آئینه هنا که طوطی نشکند قندے دگر

به بیرحمی شدے داری دلِ صیاد ازاں خوشتر — زبانی در کتابت سیلئے استاد ازاں خوشتر

بخود قیدے نداری با وجود حسن و زیبائی — ز هر خوبی که داری دارم آزاد ازاں خوشتر

فریبِ خنده میخواند عتابِ غمزه میراند — ز خوبان خوش بود مهر و وفا بیداد ازاں خوشتر

چو دریا میکشیم دم در خود و در جوش مے آئیم — که خاموشی خوشش مے آید و فریاد ازاں خوشتر

ز بیدادش نمی نالم گرم زیر و زبر سازد　　بنائے کو کند ویران نهد بنیاد ازان خوشتر

نثاری بر رخ او صد عوض در زیر لب دارد　　بر و جانے گر افشاندیم صد جان داد ازان خوشتر

نظیری جذب بے باعث نصیحت میکند ناصحت

اگر فضلے نداری عشق مادر زاد ازان خوشتر

اے مطرب جان سوخت دلم پرده دگر گیر　　یا پرده ازین از بیک مرتبه برگیر

راهے بنواز ان که غم عشق در آید　　کو شورش و مستی جوانی ره دگر گیر

راهے که بمطلوب قریب است عزیز است　　تا سر زود پائے ازین مرحله برگیر

اسرار خرابات مغان ساده توان یافت　　هان اے بط مے بلبله پرداخته برگیر

زین همنفسان آتش سردت نفروزد　　یا دم گرمے شود چون سوخته درگیر

تو طفلی و این راحت و غم سید بدست است　　تا خون جگر سیر شود خون جگر گیر

جام فلک آمیخته شهد و شرنگ است　　کارے که از و ساخته ترگشت بترگیر

تا در طلب کام خودی کام نیابی　　بگذر ز مراد خود و مقصود بگیر

دل ز اول شب طالب فیض است نظیری

لب باز کن و ساغر لبریز سحر گیر

چشمش براهے میرود مژگان تمنا کش نگر　　در سینه دارد آتشے پیراهن چاکش نگر

دامے که زلف انداخته در گردن مسکینش بین　　خونے که مژگان ریخته بر دامن پاکش نگر

شرم از بیان برخاسته مهر از دهان برداشته　　گفتار بے ترسش ببین رفتار بیباکش نگر

قصد فریبے میکند سوے غزالے مے چمد　　آن چشم آهو گیر را با زلف پیچاکش نگر

از کوے معشوق آمده شوریدگان در حلقه اش　　از صید آهو میرسد شیران بفتراکش نگر

دل داده و دل باخته معشوق عاشق پیشه بین　　بگرفته و انداختن با شیوه چالاکش نگر

وحشی غزالے کز جفا رم در بیابان میخورد

رام نظیری میشود در هوش و ادراکش نگر

منشین بشاهد آب رخ پارسا مبر　　آئینه صفا بدم بے صفا مبر

دور از طریق تهمت اگر جیب مریم است     دلهای پاک معتقدان را ز جا مبر
از کوی چون سجابت خلوت روان شوی     بیگانه را درون مگذار آشنا مبر
تا زخم طعن زن نخوری در سرای خویش     گر سایه همره تو شود از قفا مبر
آئینه‌ات ز همنفسان تیره می‌شود     سیمای حسن مشکن و رنگ حیا مبر
تلخت شکر شود ز لب انگبین مده     غارت سمن شود بگذار صبا مبر
نالان مگرد و قیمت ما را سبک مساز     گریان میاش و آب رخ کار ما مبر
بودن بطبع خوش منشان کار مشکل است     تا رنگ لے بسر نرسانی غنا مبر

حرز جمال خود ز نظیری طلب نمای
جز سوی حفظ خاطر او التجا مبر

افلاک فتنه زاده بدامان روزگار     بر کرده سر بلا ز گریبان روزگار
سیب ذقن مگوی بگو گوی آفتاب     زلفش ربوده از خم چوگان روزگار
گاهی که عقل بر سر جمعیت آمده     عشقش بهم زده سر و سامان روزگار
دل چون شناوری که عزیزش ز کف رود     خود را فگنده بر سر طوفان روزگار
از سرنوشت ساقی دوران ما قضا     بشکسته خامه در کف دیوان روزگار
ابرو چو کرد عامل چشمان فتنه را     صد بار گفت جان تو و جان روزگار
نابود تا نگشته بسودای زلف او     خود را نکرده جمع پریشان روزگار
شوری ملاحتش شده داروی زخمها     درد محبتش شده درمان روزگار
افغان که جای بودن و جنبیدنم نماند     زخمم نشسته بر سر پیکان روزگار
از قهر جیب و سینهٔ خود پاره میکنم     دستم نمیرسد بگریبان روزگار
صبح اجل رسید پر و بال می‌زنم     در حسرت فروغ شبستان روزگار
راهی بسوی قبلهٔ حاجت نمی‌برم     سرگشته ام میان بیابان روزگار
جولان افتخار از آن سو مگر کنم     زخم گذشته از سر جولان روزگار
گوئی که کام کودک پستان ما درست     زخم نظیری سر پیکان روزگار

می است چارهٔ غم هوشمند را چه خبر ۔ رموز بادهٔ تلخ ست قند را چه خبر
سماع دُردکشان صوفیان چه میدانند ۔ ز شیوه‌های سمندر سپند را چه خبر
بزیر شاخ گل افعی گزیده بلبل را ۔ نواگران نخورده گزند را چه خبر
ز دامنی که کشائیم ما تهی دستان ۔ ز میوهٔ سر شاخ بلند را چه خبر
هزار دام تصور نهیم و برداریم ۔ تو مرغ وحشی فارغ ز بند را چه خبر
بخاص و عام نهد داغ بندگی عشقت ۔ قبول درد تو مشکل پسند را چه خبر
هزار شیخ و برهمن ز کیش و دین برگشت ۔ تصرف نظر ارجمند را چه خبر
بمی علاج نماید پند ناشنوان ۔ طبیب داروی ناسودمند را چه خبر

به بند عشق نظیری نجستگان افتند
ستارهٔ بد و بخت نژند را چه خبر

چشم زخم خلق را با حسن روزافزون چکار ۔ هر کرا زلف و رخ اعجاز ست با افسون چکار
از عتاب و لطف میبالند مشتاقان عشق ۔ بلبلان را با نوا کارست با مضمون چکار
در مجالسهای طور عشق حکمتها کم ست ۔ عقل را با مصلحت اندیشی مجنون چکار
کار ما با گردش طاس ست و نقش کعبتین ۔ با حساب انجم و کجبازیٔ گردون چکار
دولت و آراستگی هرگه نماید رو خوش ست ۔ عشق را با وقت خوب و ساعت میمون چکار
در بیابانی که خود باشند رهزن رهبرست ۔ راهروان عشق را با دجله‌های خون چکار

سادگیهای نظیری دست صد تدبیر بست
عشق چون دکان فروچیند با فلاطون چکار

هر روز هست نالهٔ مرغان درازتر ۔ گلزار بیوفاتر و گل بی‌نیازتر
پیداست عشق مجلسیان را ادا ز چیست ۔ می جانگداز و مطرب ازان جانگدازتر
دارند زیرکان همه زاری که در چمن ۔ شد بی‌بقاتر آنکه برآمد بنازتر
چندانکه روز نرگس جادو بخواب رفت ۔ شب شد سپهر شوختر و دیده بازتر
قانون شکست مطرب ما را و همچنان ۔ ضربت ز ضربت دگرش دلنوازتر

کے دست ما بدامن آزاد می رسد
هر روز هست سرو روان سرفرازتر

برصوت خود منا نظیری که هر که رفت
دستان بذوق تر شد و بستان بسازتر

یکباره در وفا بر آور
این مهر قدیم را سر آور

یا محرم کعبه صفا کن
یا بر سر کوی بتگر آور

گر نقش بدیم خامه سر کن
ور سطر بجیم مسطر آور

پیراهن گل هزار رنگ ست
رنگیش هم از وفا در آور

طوفان چهار موجه داری
کشتی هزار لنگر آور

گر باده مستیم باده کم ده
ور مخموریم ساغر آور

در از شر و شور ما به تنگی
مجلس بر چین و بستر آور

ای هادی کعبه نظیری
مومن بر و بیش کافر آور

امروز برنگ دیگرش بر
فرداش برنگ دیگر آور

تعظیم پیام دل آگاه نگهدار
پیغام دل خویش ز افواه نگهدار

تا دامن گل پرده گلزار دریده ست
ای شاخ گیا رشته کوتاه نگهدار

بر من که حریفان صبوحی بخروشند
تو قهقهه گل بسحرگاه نگهدار

شد عشق که از منزل جانان خبر آرد
ای عقل تو بنشین و سر راه نگهدار

مجلس همه راد ست و محبت بتقاضا
از صدر گرانے برو درگاه نگهدار

عاشق ز کجا و سخن صبر و جدائی
یارب تو ازین تهمت ناگاه نگهدار

با خجلت جرمم از در عجز و ره زاری
چون آمده ام خواه بکش خواه نگهدار

زندان وطن به که گلستان غریبی-
از مصر بکنعان برو در چاه نگهدار

خواهی که بتو بیش شود شوق نظیری
از پیش خودش گاه بران گاه نگهدار

امروز کار و بار جهان را خراب گیر — فردا که شنبه است شگون از شراب گیر

در باب سبز پوشانِ چمن را بهر صبوح — شبنم بروی بستر و نرگس بخواب گیر

از سرو سر فراخته صوت حزین بشنو — در شاخ بر فروخته مرغِ کباب گیر

جز مهر دلبری که قوام حیات از وست — تن را نمود دان و روان را سراب گیر

هر وقت بد که روی دهد آب سیل دان — هر نقش خوش که جلوه کند موج آب گیر

اشعار خوش بگوئی و جلی بر ورق نگار — الفاظ تر ببار و شکر در گلاب گیر

خواهی ز کشفِ خلوتیان باخبر شوی — جام شراب درکش و طرفِ نقاب گیر

خواه از طریقِ میکده خواه از رهِ حرم — از هر جهت که شاد شوی فتح باب گیر

هر ذره را بقدر طلب نور داده اند — در کارِ خویش شپّره را آفتاب گیر

فردا اگر بدست نظیری حساب نیست
امروز هر سوال که داری جواب گیر

غم کرد فراق دید از دور — آویخت دگر بجان رنجور

از عشرتِ ناقص زمانه — کوتاه امل ترم ز مخمور

رخساره خوشدلی نه بینم — دل شد ز فراق چشم بی نور

تقصیر نشد بگریه پنهان — در آب نشد و نیست مستور

زخم جگرم که میزنم جوش — کانِ نمکی که میکند شور

کوته نشود بجا مشتی حرف — مرهم چکند بزخمِ ناسور

آنجا که شرابِ شوق دادند — ته جرعه ز من گرفت منصور

بوئی ز نشاط ما ندارد — آب و گل صد هزار فغفور

مشکل حالی و طرفه کاری — خود شاهد و خود نشسته مهجور

کار تو همه بدل موافق — از نیکوئیِ تو چشم بد دور

زو و از تو شود غنی نظیری
درویش یکی و شهر معمور

دو چار هر که شوی جز سراغ یار مگیر
سپند هر سر آتش شو و قرار مگیر

چو وعده در رسد او خود بیاید خواهد داد
بذوق خویش سر راه انتظار مگیر

ز آب و دانه همه وحشیان بر آمده اند
سر شکار نداری پی شکار مگیر

تو آن درخت نه‌ئی کز تو بر توان خوردن
پی نظاره خوشی گل فشان و بار مگیر

حقوق صحبت او نکته ایست کم مشمار
وفای دوست متاع خوشی ست خوار مگیر

چو لاله سوخته دل باش چو سرو فارغ باش
هزار رنگ مشو طور نوبهار مگیر

شراب غیر نظیری خمار می آرد
قدح ز ساقی بیگانه زینهار مگیر

## ردیف الزاء

از طور صلح و عربده بیگانه ام هنوز
بر آتشی نتاخته پروانه ام هنوز

صد نیش تلخ خوردم و صد نوش ناگوار
دُردِ هزار مست به پیمانه ام هنوز

فریاد مطربان اسیر خم فرو نشست
غوغای عام بر سر دیوانه ام هنوز

بس قبلها بدل شد و بس کیشها دگر
روی نیاز خلق بویرانه ام هنوز

تا سست پیر دیر ره فیض بسته نیست
از کعبه میبرند بمیخانه ام هنوز

اختر دلیل صدق سبیل و قضا وکیل
در بند فال سبحهٔ صد دانه ام هنوز

هر چند کو بکوی برندم بعاریت
آیین شهر و زینت کاشانه ام هنوز

تصنیف عشق و معنی ترکیب دیگر است
من شرح نکته ز صد افسانه ام هنوز

آشفتگی عقل ز مستی برون برم
مردم گمان برند که فرزانه ام هنوز

بازم ببزم وصل نظیری چه می بری
در انفعال گریهٔ مستانه ام هنوز

شوریده است آب و گل قالبم هنوز
دیوانه بیم میبرد از مشربم هنوز

گه چهره می خراشم و گاه جامه میدرم
سودا نرفته است برون از تبم هنوز

ده آدینهٔ ما گذشت — شنبه بدل نمیرود از

صبح نشور دم زد و من دم نمیزنم — ترسم بسر نیامده باشد
هر صبح در سراغم و هر شام در پیم — اندیشه پی نبرده بسوئے مط
با هر چه احتمال قبول ست میکنم — تعیین نکرده پیر مغان منصبم هنوز
باآنکه دعوت دو جهان میکنم چو نوح — درخانه بے رواج بود مذهبم هنوز
صد ره مسافر همه کس از سفر رسید — پیدا نمی‌شود اثر یاربم هنوز

عشقم بلهو و لعب نظیری ز سر نرفت
افسانه خنده تلخ کند بر لبم هنوز

خمش ز لابه که طبعش مشوش ست هنوز — تنک بخور مکن شعله سرکش ست هنوز
تحملے که مزاجش باعتدال آید — میان عفو و غضب در کشاکش ست هنوز
بآشنائی طفل من اعتمادے نیست — فرشته خوست ولے آسمان وش ست هنوز
شبے بمیکده اش برقعه از جمال افتاد — قرابه آب فشان جام در غش ست هنوز
مگو جراحتے حرمان عشق بسیارست — که این شکسته خدنگے ز ترکش ست هنوز
بیک دو زخم که خوردی ز حسن امن مباش — که در کمین گه ابرو کمان کش ست هنوز

نجات نیست نظیری ز دهر بوقلمون
اگرچه ریخت گل ایوان منقش ست هنوز

چرخ پرویز نیست آتش بیز — نه گمرے در رو نه جائے گریز
شفقش خون مردم دانا — افقش ساغرے ز خون لبریز
هر طرف مے برد هراسانم — قهر مریخ با پلارک تیز
خبرم نیست تا کجا شده‌ام — نتوان کرد از قضا پرهیز
در حسک خانهائے هندم سوخت — یاد صنعان و تکیه تبریز
بسلامت کسے نبرد ایمان — زین زمین سیاه کافر خیز
ورندا این شناس وآثارش — حسن شیرین و عشرت پرویز

ظاهر از بیستون هنوز شود | شور فرهاد و شیهه شبدیز
از اقامت شدم گران جان کو | طبل شبگیر و نالهٔ شب خیز
برد قصب السبق ز من پیری | دیر بر رخش میزنم مهمیز

کار در دست ما نظیری نیست
با قضا نیست هم مجال گریز

ذوق وجدان نظر خالص شد و خامم هنوز | صاف شد پیمانه من دُردی آشامم هنوز
گوش و لب پژمرده دیدار و قاصد در سفر | خانه پر شادی و در راه است پیغامم هنوز
می نمی آید هلال عیدم از ابر امید | عمر رفت و همچو طفلان بر در و بامم هنوز
روز مولودم فلک محضر بفرزندی نوشت | بسکه خوارم از پدر نشنیده کس نامم هنوز
سیر هفتاد و دو ملت کرده ام در طور عشق | کس نمیداند چه خواهد بود انجامم هنوز
مکر ابلیس و فریب دانه ام آمد بیاد | بارها گشتم ز قید آزاد و در دامم هنوز
از درون دوزخ ز بیتابی برون انداز دم | صد ره از خامی بآتش رفتم و خامم هنوز
گرچه از صحبت ز بد مستی برون کرده اند | جرعه از رحم میریزند در جامم هنوز

شکر کردم نظیری تلخ بر طبعش نیم
میکند گاهی لب شیرین بدشنامم هنوز

دلها همه ببوی گل آویخته ست باز | عیشی بطرف هر چمن انگیخته ست باز
شوق شراب و شاهدم افتاده در دماغ | سودا متاع بر سر هم ریخته ست باز
یادم ز خندهٔ لب معشوق میدهد | گل بر جراحتم نمکی بیخته ست باز
دریاب کین عبیر چه خوشبوی کرده اند | در باغ عطرها بهم آمیخته ست باز
از میکده بگشت چمن آمده نشاط | غم از چمن بمدرسه بگریخته ست باز
شیخان خرقه پوش خرابند ازین هوا | در دست ابر سبحه بگسیخته ست باز

دامان کوه گیر نظیری که از کمر
فرواست تیغ قهر برانگیخته ست باز

سر بر آور بر کلهداران قبا را تنگ ساز
روی بنما عاقل و دیوانه را یکرنگ ساز

شاه و درویش از دل و جان آرزومند تو اند
گر نسازی با لباس فقر با اورنگ ساز

خواست ایزد از دل سخت تو بنماید مثل
با خلیل خویش گفتا کعبه را از سنگ ساز

ما بکلی بر تو ملک دل مسلم داشتیم
حسن را بر تخت بنشان غمزه را سرهنگ ساز

با تو گستاخیست گفتن ترک بدخوئی نما
با دل خود گفته ایم آئینه را بی زنگ ساز

موج حرمان بین و در کشتی آزادی نشین
قهر دوران بین و عریانی سلاح جنگ ساز

یار اگر جوری کند بر جبههٔ طالع نگار
بخت اگر رحمی کند فهرست نام ننگ ساز

یک نظر افگن بیاض رخ و در غزل دیوان از
یک سخن بشنو از ان لب زلفت فرهنگ ساز

صوفی و مطرب ز بانگت بر خلاف افتاده اند
یا صدای کس مده یا ناله را آهنگ ساز

ما بناخن تار و پود جسم از هم کنده ایم
خواه تار سبحه گردان خواه زلف چنگ ساز

نیست با آسودگی چندان نظیری لذتی
با لب پر خنده و با چشم پر نیرنگ ساز

جام گیر اختر افتاده بر افلاک انداز
روح بشو عاریت خاک سوی خاک انداز

دعوی عقل جز از عشق مشخص نشود
بحث کج را بدر داور بیباک انداز

با چنین دیدهٔ آلوده ترا نتوان دید
دیده از خود ده و بر خود نظر پاک انداز

نقش موهوم مرا از دل من پاک بروب
پرده از خلوت خود ریزهٔ خاشاک انداز

همه جا دام ز گیسوی تو انداخته اند
تو درین دشت عنان سرده و فتراک انداز

هر کرا بدرقه این لشکر مژگان باشد
گو همه بار بوادی خطرناک انداز

دیدهٔ آنکه نظر جز بجمال تو کند
ناوک انداز بران دیدهٔ چالاک انداز

حسن شوخ از در و دیوار نماید ناچار
باغبان گو سر پرعربدهٔ تاک انداز

آنکه در پیرهن پارهٔ یوسف بیند
گو نگاهی بسوی این جگر چاک انداز

دوستکانی بحریفان سحرخیز دهند
چارهٔ علت مخمور به تریاک انداز

همت از ساغر لبریز نظیری خیزد
می خور و نقب بگنجینهٔ امساک انداز

آنرا کہ بُرد بسند تا ز — اوّل دہد اندیشہ کند باز
بے رنج فرح نیاید از عشق — بے سوز طرب نیا ورد ساز
پروانہ نمے رسد بمطلب — تا بال نیفگند ز پرواز
تا شیفتہ ثنائے خویشی — با تو ننہند درمیاں راز
خامش کن اگر بکار سیدی — در راہ ز سیل خیزد آواز
از پردگیاں نمے تواں شد — با اشک خبیثہ و آہ غماز
خواہی بمرادِ دوست باشی — خاطر ز مراد خود بپرداز
بازیچہ بکوئے عشق گشتیم — ما ابلہ و طبع یار طناز
تا کے سود امتاع بر ریز — تا کے بازی تمام در باز
از چلّہ نشستنت چہ خیزد — عشقت حرص و ریا ضنت آز

رخت از برما ببر نظیری
در عشق درست نیست انباز

نشست اختر پویں ز پرنیاں برخیز — غبار کاہکشاں رفت میکشاں برخیز
ز مطرب از نخلد گوش ابرداں بر تاب — ز ساقی ار نچمد جام سرگراں برخیز
مبارک ست سحر روئے دوستاں دیدن — بروئے چنگ و صراحی گلستاں برخیز
چو شاخ گل پئے عشرت پیالہ برکف گیر — ز رشک کار تو گو رنگ ارغواں برخیز
فروغ مل نبود چاک پیرہن بکشا — شمیم گل نوزد آستیں فشاں برخیز
چو خال در خم زلفِ نگار مسکن کن — چو زلف از بر آغوش دلستاں برخیز
بدل در آئی بکار و تن از بر دل بگذار — بجا نشیں بر جمع و خود از میاں برخیز
چو حال خوش شود از کائنات دست افشاں — چو وجد روئے دہد از سر جہاں برخیز

گراں مباش نظیری ببزم رعنایاں
باستیں بنشین و ز آستاں برخیز

سخن گوئید با من کمتر امروز — کہ دارم دل بجائے دیگر امروز

چناں سودا مزاجم را ربوده
که تلخم می‌نماید شکر امروز

چناں اشکم بخشک و تر رسیده
که چوبم می‌نسوزد آذر امروز

ز بس طوفاں در و بامم گرفته
فرازِ بام می‌پایم در امروز

سمندِ عشق را زیں در بر گرفتم
خرد را می‌نهم جل بر خر امروز

بکفر ایں صنم گر دیں نبازم
نویسندم ملائک کافر امروز

دو یک میباختم عمرے ششش را
فگندم مهره را در ششدر امروز

دریں عشرت که من جاں می‌سپارم
نه گریه بر گلم مادر امروز

بظاہر دیده گر صورت پرستست
ہمہ جاں را بمعنی رہبر امروز

اگر دوراں خرد نظم نظیری
کشد حسنش قلم در کشور امروز

پئے تدارکِ تقصیر صبحدم برخیز
ببام میکده خورشید زد علم برخیز

گر از خمار سحرگاه سرگراں باشی
ز مے عصا کن و از تکیه گاه غم برخیز

جماعتے که ہر شب چراغ مے طلبند
مگر نصیب تو گردد شبے تو ہم برخیز

قبولِ نخم طلب خاصهٔ مطیعاں ست
ہمیں که بر تو کشیدند ایں رقم برخیز

حقیقتِ ہمہ کس ثبت در جریدهٔ اوست
بسہو حرف نیفتاده از قلم برخیز

بسوئے او چو روی گوش کن گراں رفتار
بنزد او چو رسی لنگ کن قدم برخیز

قدح ز دست بلاہا مدام مے نوشم
تو گر لطیفهٔ غم مے کشی الم برخیز

تنک شراب ہوائی بکوئے عشق مگرد
نه پائے زود درآئی نه جائے کم برخیز

گره چو نافه نظیری ز نیم ما برکار
تو ہیچ نکہت ازاں زلف خم بخم برخیز

ہر که از درگہه تو گردد باز
ہمه درہا بروفکنند فراز

ایمن از بیم بے نیازئ تو
نتواں دید سوئے تو به نیاز

چشمِ شاہد پرست چوں بندم
بحقیقت رسیده ام ز مجاز

در پسِ پرده حسن رازے داشت — روئے تو در میان نهاد آں راز
همچو طفلے که پا زد از آغوش — عشق از حسن تست در پرواز
گر تو خواهی که پرده برداری — مو برانداز ما شود غماز
ما بیادِ تو ایم در خلوت — پا براحت نکرده ایم دراز
بچه آسوده دل شود محمود — ملک شوریده تر ز زلف ایاز
سالها شد قفائے پردهٔ دل — گشته قانونِ عشقبازی ساز
کس نداند کجاست این مطرب — سخت نزدیک میرسد آواز

نیست پروائے خود نظیری را
تو ز رحمت نگاه او پرداز

فتاده ام بمیانِ غم از کراں برخیز — بتیرِ غمزهٔ ابروئے چوں کماں برخیز
زمام خاطر من بستهٔ تصرف تست — اگر قبول نداری بامتحاں برخیز
تمام نه بسرودیم بلبلانه که زاغ — صفیر زد که چمن گشت از کراں برخیز
پیاله میدهم و دور عمر میگوید — که پیش ازانکه نگردیدهٔ گراں برخیز
نسیم باد بهو گو نوبهار عالم را — گل از چمن برود مرغ ز آشیاں برخیز
تو آفریدهٔ زروحی نه جنس خاک نهٔ — بصد رجائے تو شاید از آستاں برخیز
شکار سخت بیفتاد از زمیں برگیر — خدنگ چونکه بروں رفت از کماں برخیز
ز معنی سخنے صد خطا بر انگیزی — نیم حریف تو برخیز بدگماں برخیز

شبت دراز نظیری بیاد وے بگذشت
ز روز رفته نیابی مگر نشاں برخیز

بخت ما سست و عشق تو فیروز — ما همه خوشه چیں تو خرمن سوز
عشق تو رقعه سازِ کسوتِ ما — عقل ما ابلهِ مرقع دوز
پر مرقع گل فنا دوزیم — بوئے از معرفت نبرده هنوز
لن ترانی جواب بوالهوس ست — چند صوم وصال و فصل تموز

صوفی آنکه شکنج ورا برو　　کس ندیده است عاشق کین توز
شادمانی که نیست قسمت ما　　غم که وا نیست میرسد شب و روز
روی آسودگی نمی بیند　　عاقبت بین و عافیت اندوز
هست از دولت محبت تو　　شب همه روز و روزها نوروز
در غمت داغهای سینهٔ ماست　　همه گلهای بوستان افروز
نحوی و منطقی فقیه و حکیم　　همه از عشق ما فلاح آموز

تو بصورت مبین نظیری را
که حقیقت بیان شود بر موز

ببند دست و مے از شیشه در گلویم ریز　　که من بقول دف و چنگ بشکنم پرهیز
غبار بر مئے همچون زلال ننشیند　　قضا ز بام بغربال گو بلا مے بیز
ز هول صور سرافیل بیخبر مانیم　　چو دامن تو بگیریم روز رستاخیز
بجنبش جاذبهٔ تار خود برون آئیم　　که نیست غیر گریبان چاک دست آویز
بدام و قید تو آئیم در تو نیست شویم　　که از کمند تو جز در تو نیست دست آویز
ترا بکشتن ما خجلت و محابا نیست　　که هست گردن ما نرم و تیغ قهر تو تیز
کنون نیاز ریای ما بر آتش نه　　که سوی روضه نیاریم کاه دود انگیز
چگونه ساعد شیرین بگردن اندازد　　جفا کشی که بگردن نمی کشد شبدیز

نظیری از قدح پر نبید تنگ شده
تو در کنار نمی گنجی از میان برخیز

تو در نیافته لذت وفا هرگز　　دلت بهر نگرد دیده آشنا هرگز
همه فرایض جور و جفا بجا آری　　نمی شود ز تو بد عهدی قضا هرگز
بهر بلا که کنی مبتلا قبول دلست　　که چاشنی ندهد عشق بے بلا هرگز
خلل پذیر نگردد بهیچ عصیان عشق　　که این چراغ نمی میرد از هوا هرگز
به بے نیازی همت چنین غنی شده ام　　که التفات ندارم بکیمیا هرگز

گران فروخته ما جان و دل بجلوهٔ تو — تو چون کریم ندیده بر قفا هرگز

نظیری از پی حرص مراد کمتر رو

نمی رسد غم عالم به آشنا هرگز

گر بدل خلوت نداری از جهانبانی گریز — ور مسلط نیستی بر خود ز سلطانی گریز

فتنهٔ دیو و پری را سر بجانت داده اند — اسم اعظم گر نداری از سلیمانی گریز

بنصیب بگذران ناید نشستن بی نصیب — حسن حورا گر نه در راه است ز رضوانی گریز

لحن خواهد شد نهیق و راح خواهد شد حمیم — لحن داودی گذار از راح ریحانی گریز

تا عزیز مصر گردی قبلهٔ اخوان شوی — از زلیخا مشربان چون ماه کنعانی گریز

لاابالی حکمها راندن چرا بر زیر دست — چند بیباکی ز مانی در پشیمانی گریز

منصفی کردن خطر وارد بجهل اقرار کن — چون لب دانائی بتنگ آئی بنادانی گریز

مصلحت از عقل بینا جو نه از نفس فضول — از شب ظلمت بسوی صبح نورانی گریز

تا بخوبی مامن جمعیت دلها شوی — چون شکنج زلف خوبان از پریشانی گریز

بر فلک خواهی بر آئی از عنان کش مراد — گوی میدان ارادت شو ز چوگانی گریز

تا نشان حسن و قبح صورت خویشت دهند — در پناه آئینه طبعان ز روحانی گریز

از مسلمانان نظیری شد مسلمانی خراب

زین مسلمانان بر آ وز مسلمانی گریز

غمم بعیش در آمیخت عشق رنگ آمیز — کنون نه هست غم کهنه و نه نشاط تیز

دلم ببام و در یار میبرد هر دم — نوای تن بزمین مانده در دلم آویز

دلم بغمزهٔ جادو وشی را فتاده است — که با جهانش سر فتنه است و رستاخیز

بذوق آنکه لبش مایل شفا گردد — لبالب است دهانم ز حرف مهرانگیز

عروس تا بشب آید بحجله وا ماند — قرار مهر گرانست اگر چه نیست جهیز

نویسم از لب با نامه و بلقیس — حریف جام جم از که میکنم پرهیز

اگر چه شحنهٔ مریخ تند و خونریز است — بساز زهره خو زده‌ای نظیری شب خیز

# ردیف السین

شورش عشق از دل شیدا مپرس — حال ما مے بین و کار ما مپرس
عشقبازی چیست جہد بے مراد — راہ عنقا پوئے و زعنقا مپرس
اہل حیرت را خبر از وصل نیست — غرقہ را از گوہر دریا مپرس۔
عشق از آداب تعلیمی کند — مصلحت از عقل کارافزا مپرس
چشم بینایاں پریشاں بیں بود — رہ ز کوراں پرس و ز بینا مپرس
گفتی از بہر چہ سلطانت کشد — ذوقم از دزدیست از کالا مپرس
میکشد پنہاں مے و پوشد کبود — از فریب نرگس شہلا مپرس
غرۂ خونبار صدیقاں از وست — از جراحتہائے استغنا مپرس

بر زبان خود نظیری عاشق ست
خواجہ از وے حیلۂ سودا مپرس

بامید تو ام خورسند ازیں پس۔ — نخواہم گشت حاجتمند ازیں پس
بہ بہتان گناہم سوخت دشمن۔ — بعصیانم نخے سوزند ازیں پس
اگر در دل ملالے یابم از تو — ز تن خواہم بناخن کند ازیں پس
دلم از خانماں بر کند شفقت — ندارم مہر بر فرزند ازیں پس
بہ بند نیستی دیدم رہانت — بہستی نیستم در بند ازیں پس
برآز آغوش شمشادت گرفتم — بصرصر نشکنم پیوند ازیں پس
کنوں خوشوقت باید بود باہم — کہ داند زندگی تا چند ازیں پس
بتعلیم خردمنداں نبودم — بسم تا بخرداں را پند ازیں پس

شکر در مصر ارزاں شد نظیری
بکنعاں میفرستم قند ازیں پس

بگو بہ دیر خرابات السلام و مترس — بجام مغبچہ و زنار ننگ و نام و مترس

حضور وقت و آمیزش محبان ست | مگر کشائے لبالب بنوش جام و مترس
رمیدگی حریف از حجاب ہشیاریست | بمستی آفت دوراندازِ حرف کام مترس
بدست دامن توفیق دیر مے آید | گہے کہ دست دہد کار کن تمام و مترس
طرب کہ رو بکس آورد بر نمی گردد | نقاب زہرہ بکش از فراز بام و مترس
درست ہو است کہ بانگ نام عیش کنی | بجوع و صمت بپائی نما قیام و مترس
بیکدو حیلہ کہ تسخیر ابلہاں کردی | دگر ز گوشۂ خلوت برون خرام و مترس
بہر مقام کہ خواہند خامشت یابند | ہوائے اوج دگر کن ازاں مقام و مترس
ہمیں کہ خرقۂ تزویر و شید پوشیدی | جوال شعبدہ پرساز از عوام و مترس
شود کہ دامن حالیت ہم بدست افتد | بزلف چنگ بزن چنگ اعتصام و مترس
ببین شست کہ دولت نگین جم انداخت | بگستراں بامیدِ ہمائے دام و مترس

سروش غیب نظیری ز راہِ عشاق ست
روانہ پیمبر نے گوش کن پیام و مترس

دست کسے نبستہ و افسوں نکردہ کس | ہستی تمام بردہ و محزوں نکردہ کس
تلخی بخندہ گفتہ و باطل نکردہ خیر | نوشیے بقہر دادہ و مجنوں نکردہ کس
رنجوری آن نگاہم و محتاج آں لبم | مارم بجاں گزید و افسوں نکردہ کس
حسنت تلافی بد ایام مے کند | در عہدِ تو شکایتِ گردوں نکردہ کس
در جلوہ گاہ وصل تو از بس ہجوم رشک | یوسف بچاہ فتادہ و بیروں نکردہ کس
احیائے قبر ما کہ بکوئے تو میکند | عیسے بدار ماندہ و مدفوں نکردہ کس
جام شراب عیش حریفاں لبالب ست | بے غصہ در پیالۂ ما خوں نکردہ کس
حد قرن بر محبت لیلی گذشتہ است | بیداد بر قبیلۂ مجنوں نکردہ کس

اعراض از کلام نظیری چہ میکنی
انکار نخل قامتِ موزوں نکردہ کس

تو عیش و نازِ مرا از امیدواری پرس | ذلیل و ست شوو قدر من زخواری پرس

بذوق من نرسی زین جراحتی که تراست　　نشان لذتم از زخمهای کاری پرس
ز فکر دوست سر پر غرور را چه خبر　　ز رند بی سر و پا ذوق دوستداری پرس
نگاهداری خود شرط هوشمندان ست　　بیا ز مردم مستان و رسم یاری پرس
امیدوار عطا در بهشت مغفرت ست　　ز لا ابالی اجر گناهگاری پرس
چو سر پستی از دوست هست میگویم　　ز من سعادت بیماری و نزاری پرس
سراغ راه ضعیفان درست تر گویند　　ز دف مپرس ببلبلی نشنی بزاری پرس
بکام من نرسد چاشنی عزت او　　ز من عیار فقیری و خاکساری پرس
رموز ملت نظیری شنو که مست شده
کرشمهای گل از بلبل بهاری پرس

فصلی چنین گذشت و سحابی ندید کس　　بر کشت تشنه نم آبی ندید کس
باران گریه نفشاند ابر دیده　　برق مئی و دهر ربابی ندید کس
چندانکه وحش و طیر فگندیم در کمند　　صیدی کز آن کنیم کبابی ندید کس
روی زمین که آب ترا از روی مفلس ست　　جز چشم تر براه حبابی ندید کس
آب رخی که از اختر برگشته مانده بود　　رفت آنچنان که موج سرابی ندید کس
آفت چنان رسید که آبی نزد شبی　　غفلت چنان گرفت که خوابی ندید کس
بس عاقلانه فرق بزانو فرو شدیم　　فالی بقرعه و کتابی ندید کس
احرار را بقدر هنر زخم میزنند　　چون نیر چرخ راست حسابی ندید کس
گویا بجنت خویش نظیری تو عاشقی
دست ترا بطرف نقابی ندید کس

با حکمت ایستاده ام اینم پناه بس　　با عفوت این گنه که ندارم گناه بس
حسنت که خط نوشت بخونم در تنگ چیست　　یک مومن و دو کافر هند و گواه بس
هرچند از دلم غم دیرینه پرسش نیست　　مکتوب تو فراق ترا عذرخواه بس
تعویذ چشم زخم وصال تو هجر تست　　نقصان ماه حرز تمامی ماه بس

گو کوکب براق سواران در ابر باش | در تیره شب دلیل رهم برق آه بس
باد م که نور دیده یعقوب می برم | از مصر بوی پیرهنم زادره بس
صد خاندان ز آه ضعیفی تبه شود | روز سفید را دم شام سیاه بس
دیوانگان ز ماه نو آشفته می شوند | شور مراست جلوه پر کلاه بس
حیف آیدم که آن خم ابرو ترش شود | بهر نظارگی تو ضبط نگاه بس
امید هست سود و زیان بر سر شود | سرمایه ام خجالت تقصیر گاه بس

آوردن شفیع نظیری خیانتی ست
امید بنده بر کرم پادشاه بس

نامه گر می نویسی سوی من فرمان نویس | خدمتی کز دست می آید مرا بر جان نویس
دوستان تا نامه اکردن پریشان میشوند | لطف فرما هر کسی را نام بر عنوان نویس
چند عرض آرزومندی بنام کشوری | در سر نامه نمی گنجیم بر پایان نویس
کرد جور خویش و پیمان درست ما بکرد | هر کجا در جور نقصی هست بر پیمان نویس
گر در آئینه نمی خواهی که بینی مثل خویش | آیتی از مشک عنبر بر سر تابان نویس
گر نمی سوزی سوی ما تا هست این باز اهبت | چشم من انشا نگرست در روی تو ریحان نویس

کلک روح افزای را در پرسش دل رنجه ساز
پیش از این بهر نظیری نسخه درمان نویس

تو کز دو کی بزرگان زبان درازی بس | بقصد شیر دلان قصد شاهبازی بس
برای قبله اسلام کعبه ساخته اند | بنا ز خاک سر کوی خانه سازی بس
ز تیغ گرد بیک تاختن بر آوردی | ز رخش جور فرود آی ترکتازی بس
تو خود بره بهر آلایشی قبول ولی | مسا ز جامه نمازی برخ نمازی بس
بر دی معجزه خال محمدی که تراست | برای کشتن اهل فرنگ غازی بس
چنان برد دل محمود چشم هندویت | که با ایاز بگوید که ایازی بس
قدم چو چنگ نگویم که در کنارم گیر | بنغمه که ز دورم رهی نوازی بس

نیاز شیوهٔ ما عاجزان محتاج ست — ترا که حسن و جمال ست بے نیازی بس
نقاب طلعت خورشید چند خواهی بود — شبا تو زلف نگارم نهٔ درازی بس
چو صبح بر مه و مهر خلاف مے گیرم — همیں که خصم شود پست سرفرازی بس

ز گنج قمار نظیری براستی نبری
بکم زنان و دغابازه پاکبازی بس

کشود ابر بغل بر چمن سپاس سپاس — نه زیر پرده برآمد عروس خوش انفاس
کنار دشت و چمن شد پر از کرامت ابر — هزار شکر که عالم برآمد از افلاس
کنون چو مهرهٔ طاس ست بر نگار زمیں — پری اگرچه چمن بود ساده چون نه طاس
سحاب غوطه بدریا همی زند هر دم — تفو چیست که ناید نثاده و در وسواس
کسے بساقی بدست ما نمیگوید — که مے همه بزمین ریخت کج مگردان کاس
بیا که دامن سرو و گلے بدست آریم — همیں که فرش گیا هست گو مباش پلاس
بجود ابر بر قسیم و زر بپائے نسیم — سخاوتے که بود بستهٔ شمار و قیاس
زمال و ملکتش پاس دامن نه بسترد — شہے که خاطر درویش را ندارد پاس

سوال فیض نظیری ز کوه و صحرا کن
که بوئے خیر نمے آید از رواق و اساس

بسوئے صحرائے حقیقت زد عشقم از هوس — مست میگشتم بقصد صید و میراندم فرس
چون بفرمان کرشمہ بس غالب آمد شوق دوست — از خیالش رفته رفته عشق شد میل و هوس
تا بدشمن در نزاعی کار تو با خشم تست — چون شوی عاجز بفریادت رسد فریادرس
چشم نرگس در کمین و تیغ سوسن بر کف ست — میگریزیم از چمن چون دزد از کوئے عسس
ما بایں کاسد و بار آورده بودیم انگبیں — دست و پائے مور بردیم و پر و بال مگس
آب سیمائے جوانی رفت و جسمیم زار ماند — سیل نوروزی گذشت و ماند باقی خار و خس
این قدر دم که بمیزان حسابے در پے ست — یک نفس ما را کار ست اگر خواهی که بشماری نفس
عشق آمد کرد بیرون هر که را در خانه دید — خود پرستا نظیری ماند و دیگر هیچکس

خسته را فاتحه از لب خندان تو بس | تشنه را مژده از چشمه حیوان تو بس
بهر شور و شر افتادن سودازدگان | هر سحر شورشی از زلف پریشان تو بس
ما ننالیم که حسن تو بما کام ندهد | دست حسن تو ازین ظلم بدامان تو بس
شاهد دولت ما بی سر و سامانی چند | اینکه فیروز نرفتیم ز میدان تو بس
قصه بسیار شد از بهر قبول سخنم | اثر چاشنی از نمک خوان تو بس
عطش و جوع وصال تو فراوان دارم | جرعهٔ زمزمی از چاه زنخدان تو بس
جام پرنوش شکوه تو ز شیب تو بس ست | پرده بردار حیای تو نگهبان تو بس
خواب ما طاعت شب بستر ما سجاده است | صبحدم قبلهٔ ما چاک گریبان تو بس

بر تو حسن سخن امروز نظیری ختم ست
هر که برهان طلبد قول تو برهان تو بس

کسی بشک نگفتست کم کن از انفاس | که از دم خوش تو خسته میشود کناس
خدا بلفظ کنی کائنات می‌سازد | نمی‌توان ز ستایش قصور کرد قیاس
تعرضی که نماید بنکته‌های حکیم | خیال کوته جاهل نمی‌کند احساس
وگر ز معنی و لفظیش وحشت افزاید | باصطلاح حقیقت ندارد استیناس
نه اجر اوست که بر دل جفاش خیره کند | کریم خاطر محتاج را چه دارد پاس
اگر بمصلحتی کسر نفس باید کرد | ز نقص نیست که از سرب بشکند الماس
مرا بمستی دایم قصاص نتوان کرد | مئی مدام کند لطف ساقیم در کاس
محیط اگر همه گوهر کند بدامن ابر | هنوز درخور احسان ابر نیست سپاس

مباش رنجه نظیری ز طعن تلخ حسود
که هست خشکی و تیزی خارا ز افلاس

نالهٔ اصحاب مسجد نیست بی فریادرس | تا مؤذن میشود بیدار میخوابد عسس
ساجدان را تن ز نقصان وظایف کاسته | بر زمین چسپیده اند از ضعف روزه چون مگس
گرسنه چشمان بر انجم چشم حیرت دوخته | صبح از قرصی که دارد بر نمی‌آرد نفس

بر خروشِ سینه لرزان همچو بر سیلاب موج
بر سرشکِ دیده غلطان همچو بر گرداب خس

دامنت زاری کنان خواهند گیرند این گروه
لیک نتوانند بر دارند دست از پیش و پس

بر امید آب و دانه تا بکے داری اسیر
یا بکش این عاجزان یا برون آر از قفس

تو بتختِ مصر پیراهن فشانی بر صبا
قحطیان را روح مے پرد بآواز جرس

پردهٔ این شور و این شیون بهم نزدیک نیست
مفلسان از درد میگویند و منعم از هوس۔

چارهٔ خواهد نظیری بهر این بیچارگان
داد و داد از احسان میرزا شادمان این ملتمس

از نیاز و طاعتم مقصود دیدار است و بس
چون شود روزِ قیامت با تو ام کار است و بس

بس کمر در خدمتِ گبر و برهمن بسته ام
اینکه میبازم ردا و خرقه زنّار است و بس

نکته از دوست بر خاطر گران آورده ام
هر که از گلزار مے آید گلش بار است و بس

دیده بهر ابتلا صد جا فریبم میدهد
گرد دل هر چند میگردم همین یار است و بس

تا بگردن شیخ در قرضِ نماز و روزه است
گر بتحقیقش ببینی ریش و دستار است و بس

جذبهٔ خاص عنایت کے دلیلِ ما شود
دستگیرِ ما ضعیفان نالهٔ زار است و بس

نه دم صوفی صفا بخشد نه رازِ خلوتے
روشنیٔ دل ز فیضِ چشم بیدار است و بس

یوسف از بیع نظیری رفته بیرون بارها
در همه بازار قلاشے خریدار است و بس

ما بدل شادیم از باغ و بهارِ ما مپرس
در جهانِ عشق نازادیم از دیارِ ما مپرس

دوش در یک بزم با او تا سحر مے خورده ایم
نرگس مخمور او بین و خمارِ ما مپرس

هر شکایت بود از فرقت بخلوت گفته شد
از تلافیهائے وقتِ حق گذارِ ما مپرس

وقتِ ما آئینهٔ رخسارهٔ معشوق ماست
حسن روئے او نگر از روزگارِ ما مپرس

چشمِ گریان آوریم و جانِ پر حسرت بریم
گو کس از آغاز و از انجام کارِ ما مپرس

در خلاصِ امتحان صد بار آتش دیده ایم
نقد دار الضرب عشقیم از عیارِ ما مپرس

ما ضعیفان قصدِ منزل گاه عنقا کرده ایم
از هزاران یکے ماند شمارِ ما مپرس

فضلِ او چوں ما بسے را بے سبب بخشیدہ است
باعثِ آمرزشِ آمرزگارِ ما مپرس

تقصیرِ ما را نظیری نیست ہرگز انتہا
بحرِ بے پایانِ عشقیم از کنارِ ما مپرس

اکسیرِ حسن در نظرِ پارسا شناس
اقبالِ اہلِ دل ز قبولِ خدا شناس

گر عکسِ روئے خویش در آئینہ دیدہ
توحیدِ شیخ و شرکِ برہمن بجا شناس

اسرارِ عشق گل بہ سپیدہ دار میکند
کیفیتِ ہوا ش ز نشو و نما شناس

خصم ست باغ دیدہ معنی شناس را
گل را آشنائی بادِ صبا شناس

سلطان بال خواہ گدائے رعیت ست
درویش بے سوال بہ از پادشاہ شناس

گاہے شود کش از در دلہا طلب کنند
خاصانِ شاہ را بلباسِ گدا شناس

سر از قدوم عاجز و درویش بر مدار
ظلِ فقیر سایۂ بالِ ہما شناس

از میکدہ ہمیں کہ برونت نمی کنند
ممنونِ عاطفت شو و محضِ عطا شناس

دانی نعیم و حور نظیری بنقد چیست
وجہ معاش و خادمۂ مدعا شناس

صبح شد راہِ شہر و برزن پرس
بادہ بستانِ مصرف از من پرس

گردنِ شیشہ گیر و عیبِ جام
از حریفاں سراغِ گلشن پرس

حورے از لولیانِ شہر بخواہ
نرخش از شاہدانِ ہم فن پرس

نہ ادب را مجال و یارا دہ
نہ حیا را مقام و مسکن پرس

عملِ عاصیاں کن و بیں از ال
نقضِ میعاد از برہمن پرس

حشرِ اموات خاک تحقیق ست
ایں خبر از بہار وہمن پرس

در چمن حشرِ نیستاں کردند
راز خاک از زبانِ سوسن پرس

اجر مستی عمائے نرگس داں
جرمِ تیزی ز خار الکن پرس

عمر با عیبِ دوستاں گفتی
وصفِ خود ساعتے ز دشمن پرس

سخن راست صادقاں گویند
گر نظیری نگوید از من پرس

افغان که بعد صد طلب و جستجوی خویش
پی چون برم ز چشمهٔ حیوان سبوی خویش

آزرده‌تر ز آبلهٔ خار دیده‌ام
خون تا به ریزه‌ام از بن هر تار موی خویش

از بسکه گشته پر ز غم و غصه هر رگم
چون خوشه کرده دانه گره در گلوی خویش

آبم نماند در جگر از بس گریستم
دیگر بکار گریه کنم آبروی خویش

بسوخت کلک و دفتر اگر داشتی دلم
از گفتگوی خویش بگیر گفتگوی خویش

در حیرت جمال تو گم بوده‌ام ولی دریغ
فرصت نشد که از تو کنم جستجوی خویش

دست طمع که پیش کسان کرده‌ای دراز
پل بسته‌ای که بگذری از آبروی خویش

عشق است و صد امید نظیری گناه نیست
با او بگوی یک سخن از آرزوی خویش

ساقی بیار جام می خوشگوار پیش
تا بعد ازین چه آوردم روزگار پیش

راهم قضا بطرف فضائی فگنده است
خوف سوار در پی و گرد شکار پیش

من در میان لجهٔ خونین فتاده‌ام
کو دیگری قدم ننهد از کنار پیش

بعد از هزار سعی که بر در رهم دهند
آرند یک بهانه بصد انتظار پیش

گیرم که باغبان قفسم بشکند چه سود
گل در حجاب گلبن و صد نیش خار پیش

ساقی دل از تأسف دورم ملول شد
پیش آر مستی که نیارد خمار پیش

از گفتگوی موعظه گویان دلم گرفت
سرگر نیامده است مرا هوشیار پیش

رود مغان و روح صراحی سرود و شعر
هرگز بجز این نبوده مرا فکر کار پیش

دیگر چه اجر طاعت ازین خوبتر دهند
جام شراب در کف و روی نگار پیش

ما از قضا بقسمت امروز راضی ایم
گر هست ساعتی به ازین گو بیار پیش

گر چون نبیت معجزه در آستین نهند
دست از سوال خویش نظیری مدار پیش

خرامان آمد از می در سر آتش -
چو او آمد در آمد از در آتش

بنفشه کرده خندان بر بناگوش
چو بر طرف گل نیلوفر آتش

ز رنگ آمیزی آن زلف و رخسار | سمندر گرده از خاکستر آتش
لبش افروخته از خنده مجمر | بعشقش سوخته عودِ تر آتش
ز هر سو هندوی آتش پرستی | بگرد عارضش رقصان بر آتش
برو پروانه جان افشان و از اشک | فشاند شمع هر دم بر سر آتش
گر آن بت را خلیل الله بسوزد | برد بهرِ خوشامد آذر آتش
ور انکار آورد آن لب عجب نیست | که روح الله زند در مادر آتش
اگر دوزخ بآن لب برفروزند | گل و ریحان شود بر کافر آتش
بجنّت سوز عشقش گر نباشد | شود بر مومن آب کوثر آتش

نظیری کام دل از سوختن گیر
شود پروانه را بال و پر آتش

بر کس نمانده سنگم ز دو چشمِ شوخ و شنگش | سخنم گران بطبعش خردم سبک بسنگش
نظرم درو معطّل خبرم ازو ماوّل | نه تصورش بشکلش نه حکایتش برنگش
بجز شمہائے ابرو خبرم دہد دگر نہ | سخنش سجیله پایدا اثر از دهانِ تنگش
چو بخانه دیر ماند همه اهلِ شهر گورش | چو بکوچه زود آید همه خلق گوی لنگش
نشود که خصم باشد دلِ مهربان مومن | به هیچ که دوست دارد دلِ کافر فرنگش
مژه چون صفِ مهاجر همه معجزه و کرامت | دلِ ما چو فرق منکر شده پایمال جنگش
بمصاف چون ننازم بمیانِ سینه تیغش | بسپهر چون ننازم بکمانِ دل خدنگش
بقصور توبه گیرم در خلوتم ببندند | چه نوا مغنّی را که شکسته است چنگش

بکدام قدر گیری سپره برو نظیری
ز نیاز نیست عارش ز سلام نیست ننگش

طاعت پیرِ مغان کن و ز همه بیگانه باش | اوّل ز میخانه بودی آخر از میخانه باش
کشتگانِ عشق مے از ساغرِ سر مے خورند | چونکه سر را خاک خواهد خورد گو پیمانه باش
کافی در عشق اگر خاکستر گردد خموش | پا چو در میدان سربازان نهی مردانه باش

آنچه در رخسار گل آبست در شمع آتش است — عندلیبت گر نمی‌خوانند رو پروانه باش
تا مقیم خانه و تسخیر و افسونت کنند — گر پری میبایدت رو ساکن ویرانه باش
شکر لله در سرت کز عشق هست اندیشه‌ئی — اندک اندک مشق این سودا کن و دیوانه باش

تا ازو غافل شدی خوردی نظیری زخم تیر
صد نظر بر صیدگاه و یک نظر بر دانه باش

شرم سازم از دل بی صبر و بی آرام خویش — خود بیار از بیقراری میبرم پیغام خویش
در جهان درد و غم فرمانروا بنشسته ام — در کمال اوج طالع بر کنار بام خویش
خود ز خود ساغر ستانم خود بخود ساقی شوم — از کف نوشین لبی هرگز نگیرم جام خویش
عود مطرب تر دم و نی سر حیران مانده ام — بر کدامین آتش اندازم کباب خام خویش
گنج در ویرانه دارم با پری در خلوتم — سایه هست از جنون تا من نگردم رام خویش

شد نظیری عاقبت فرخنده از لطف ازل
فال نیک صبح همراه داشت هر دو شام خویش

هرگز گلی شگفته نشد از نسیم خویش — گاهی توجهی بغلام قدیم خویش
نشناسدم کسی که ندارم قرینه‌ئی — عنقا نهفته ماند ز مثل عدیم خویش
در بیم تراز حساب تو کار نیست چون کنم — با تیره خاطری ز دماغ سقیم خویش
من هوشگام او گر هم بر گره زند — درمانده ام به بازی بخت ندیم خویش
هیچم از تقید خود مستی کجاست — کی آیم برون ز خرقهٔ پرهیز و بیم خویش
گر پا کشم بسر ز خرابات میرود — امیدوارم از روش مستقیم خویش
دل را بکوی عشق به تکلیف خوانده اند — هر جا برم رود بمقام قدیم خویش
گر بر فراز مسند شاهی نشسته ام — بیرون نمی‌نهم قدمی از گلیم خویش

مستی بگو بر به نظیری گرفت نیست
ظاهر مکن سلامت طبع سلیم خویش

هر جا که بود عیش خوش و روزگار خوش — آمد باین دیار که یاد این دیار خوش -

هر جنس خویش که امروز بین صرف کرده بود     شد صرف این بهار که باد این بهار خوش
دارم درین دیار مغان شیوه دلبری     بیخود و خویش و میانه خویش و هوشیار خویش
چون بانگ نوبهار درآید به بوستان     از در درآید و کشیمش در کنار خویش
دستار افگند خم کاکل پر اگند     کاین هست وضع صحبت ز نیسان نگار خویش
شاد و شگفته مطرب و ساغر طلب کند     یک شو نهد حجاب و درآید بکار خویش
هرگه کند شتاب برفتن که دیر شد     تسکین دهیم دلش بسکون و قرار خویش
تا دم زند که روز چه رفت و ز هفته چند     نگذاریمش شمار که بود شمار خویش
او در وداع و من بجزع کز مه و بهار     رطلی سه چار مانده و روزی سه چار خویش
ساغر کنم لبالب و گویم سبک بنوش     در موسم بهار نباشد خمار خویش
چندانکه گویمش گذران است عمر باش     گوید صبا روانه به و گل سوار خویش

کالای بلا به پیش نظیری نمی رود
باشد یاد و گذاشتن اختیار خویش

باختیار تو در باختم ارادت خویش     کنون بلطف تو مستغنیم من درویش
همینوال شد بکدره بی جراحت یافت     ز ابروی تو که تیر خطا نکرد از کیش
ز صد هزار یکی با تو ما بسر نبریم     تو لاابالی و خودرائی و ما صلاح اندیش
بغمزه گو بناتل قیامت انگیزد     هنوز میچکدش خون خلقی از سر نیش
کرشمه است که بجز داغ بر جگر ننهد     غنیمت است که گاهی بجا رود دل ریش
ز تن چگونه براحت برون رود جانم     خیال گردش چشمت نمیرود از پیش
ز چاشنی و حلاوت نمیکند سیرم     غمت که هست کلم و فزون ترا ز هر بیش
همیشه راه تو دیدم پی تو گردیدم     ز شوق عشق تو غافل شدم ز مذهب خویش

دگر نماند سر خانمان نظیری را
که آشنائی تو بیگانه میشود از خویش

ز هر چه فتنه و شور است ز چشم سیهش     داریش ز چشم بد و بهر خدا نگهش

هر کرا باعث عصیان خطا عشق شود ملک از رشک بسوزد که نویسد گنهش
پیر مگو خواجه که عشرتگه ما روشن از وست همه جا هست ولی رهبر دل نیست رهش
دل هر کس که درین غمکده صحرا گردد ناگهان یوسف کنعان بدر آید ز چهش
رشک بر کودک شکر شکن ما دارد پادشهزاده که هستند ز خاصان شهش
ملک چین لایت و بتخانه بیغما برود گر کله گوشه بیغما شکند پادشهش
اجر بیداری چل ساله نثاریست قلیل روز گردیده شب ما ز مه چاردهش
ماه نوکرده ز افلاس تهی پهلو را بار بر اوج هوا سوده چو پر کلهش

عجب ار در دل ویران نظیری گنجد
کوه را تاب نباشد که شود جلوه گهش

یارب آن سرو که پروردهٔ اشک منش آفت صرصر بیگانه ببر از چمنش
خاتم لعل سلیمانی او باز آور پیش از آن دم که برد آب صفا اهرمنش
عشق شوریده گیسم مطلبید می ترسم که پریشان کند این خواب پریشان منش
شهر بر هم خورد ار باد برد بر نفسش که کمین گاه صد آشوب بود بر شکنش
رسن زلف چو در چاه ذقن آویزد ابله آنست که در چه نرود از ذقنش
پارسائی که بسودایش دل از دست دهد گر فرشته است که باشد خطر از خویشتنش
دهر را افسانه و افسون لبش پر شده است گر چه دانم نبرد ره بدهانش سخنش
چون سحر پردهٔ اغیار بدرم تا چند همچو گل شب بهوا پاره کند پیرهنش
عشق بی آتش تب و همه سوختن است عاشق آن نیست که خود داغ نهد بر بدنش
تندرستیم و ز رنجوری خود در تابیم هر کرا درد دهد این عارضه بستر فکنش

باید که غزلهای نظیری خوانی
بالد از شوق تو چون غنچه زبان در دهنش

در بغل مصحف و سجادهٔ تقوی بر دوش بر در از مدرسه ام مغبچهٔ باده فروش
در نماز از صف اصحاب برون آورده بر زبان نیت و تکبیر مؤذن در گوش

همره احرام رسوائش بسر ماند دوست — هم ز نیت تماشایش زبان کرده خموش
هر دو از زمرهٔ اسلام روان گردیدیم — او من عشوه کنان من ز پیش طعنه نیوش
گاه دادے بسرین تکیه که هان تیز بدو — گه فگندے بقفا نوش که هان تیز بنوش
مست و واله بخرابات مغانم آورد — وز حریفان خرابات بر آورد خروش
صنم آراسته کردند و قدح در دادند — گرم گردید ز من زمزمهٔ نوشا نوش
ردّ اسلام و ورع بر همه تلقین کرد — با بتان روئے بروئے و بمغان دوش بدوش
آنچه آیات و حکم بود بسر واز یارم — وانچه ابیات و غزلها دقوهی ساخت بهوش
عمرها مطرب و میخانه پرستی کردم — ناگهم خورد بگوش از قدح باده سروش
کیں چه مستی و غرور است اطاعت بگرائے — اینچه نااهلی و دوریست بخدمت میکوش
زیں صدا رفتم از آهنگ مقامات بدر — زیں ندا آمدم از بادهٔ طامات بهوش
بردم از کوے حریفان بسوئے او رخت — کردم از نشأه تحقیق بعلیین جوش
تا برو دل آمدم از [illegible] — تو خراباتی و خود زاهد و خود باده فروش

قصهٔ عاشق دیوانه نظیری بگریست
عاقلاں را از چنیں راز پسندند خموش

کے بود شفقت دل سوختهٔ اسیران کشدش — نالهٔ کار پی ما تا در زندان کشدش
سایه بر جشن گل و سرو و چمن [illegible] — تا که نالیدن مرغان بگلستان کشدش
چشم یار رفت سیه خانه سوئے صحرا زد — بخت سازد که غزالے به بیابان کشدش
مئے ما دید و مسلمانی ما نه پسندید — زیں مئے اگر جشید دل سوئے ایمان کشدش
مست از خانهٔ ما رفت بره دل بیتر سیم — شحنه دور رسد و جانب سلطان کشدش
کوکبے را که ره مقصد ما کم سازد — صبح خندان بدر آید بگریبان کشدش
کسرے از منزل ما در پهلوان در گذرد — نقش از خون دل و دیده بر ایوان کشدش
دل ما از لب او آب خورد مے شاید — بسر زلف گره از چاه زنخدان کشدش
بس کز ان روئے بحسرت نظرم برگردد — طفل اشکم دو دو گوشهٔ دامان کشدش

بی رخت در ظلمات است نظیری خواهم
خضر خط تو سوی چشمه حیوان کشدش

رمید طایر جانم ز آشیانه خویش | که در هوای تو خویش یافت آب و دانه خویش
دل از قفای نظر کو بکوی می‌گردد | نظر ز شوق تو گم کرده راه خانه خویش
ز باغ رفت گل و بلبلان خموش شدند | منم اسیر و همان عاشق فسانه خویش
کسی که واقف ذوقی شود نمی‌بینم | بغیر خویش که مستم از ترانه خویش
بشب که دردی دردی بکام دل ریزند | کنم برون طرب از می شبانه خویش
مروتی دگر از دیگری نمی‌یابم | نشسته‌ام بگدایی بر آستانه خویش
ز بسکه در زمان از خسروان ننگ است | زمانه تا زده اگر گوشه‌نشین ماند خویش
بگنج خانه محمود مدح نفروشم | بشاهنامه خرم بیت عاشقانه خویش
ترا که نقد جهان باید از طلب منشین | مرا خوش است دل از داغ جاودانه خویش
اگر نه برهمنان سرکشی نیاز ارند | ترا که هست بت خویش در خزانه خویش

دلی بشرط نظیری نهاده بر سر راه
بهر که تیر زند میدهد نشانه خویش

بسینه گریه گره شد نقاب بر ترکش | دل کباب مرا ز آتش درون برکش
نوشته‌ام آنچه ز دل بر زبان ما دادی | بسهو اگر رقمی کرده‌ام قلم درکش
برون خرام بیارائی بزم خویش نشین | غزل سرائی و گریبان گشا و ساغر کش
ز نیم عشوه مسیح از فلک بزیر آید | بیک کرشمه خلیل از کنار آذر کش
می مراد به بیدرد میدهد دوران | تو باش ساقی و جام از کف سکندر کش
ترانه گو بمن و گریه عقیقیم بین | پیاله ده بمن و کیمیای احمر کش
ستاره کس شمرد با حدیث من هیهات | خزف بریز و ترازو بیار و گوهر کش
ببر دو باری من بین و داد برهم زن | بنقش طالع من بین خط بر اختر کش
چو غم حواله کند آسمان قضا گوید | رقم بنام نظیری و دل توانگر کش

یا در درون قبهٔ این آسمان مباش — یا از حوادثی که رسد دل گران مباش

کس را خط دوام فراغت نداده اند — بارهٔ جهان اگر نکشی در جهان مباش

تا میهمان میکده نقل و جام هست — این تلخ و شور بکم نشود بدگمان مباش

دخل بقا بخرج فنا سر بسر نمائی — گر در مقام سود نهٔ ور زیان مباش

بی مایگان بوالهوست قدر بشکنند — با دل توانگران نشین رایگان مباش

سائل که دلنشین ست گره بر جبین مزن — مهمان که انگبین ست ترش میزبان مباش

سیمرغ قاف شو که خردمند بایدت — نادان فریب بیضه و بیست آشیان مباش

عالم سبیل تست سبیل جهان مگرد — جنت طفیل تست طفیل جهان مباش

آزار تو ز تست نظیری ز خود گریز

خصمی تو به تست ز خود در امان مباش

از خوی کریم تو گنه گشت فراموش — شرمنده نماندیم زهی عفو خطا پوش

دل راه تو پوئیده نهد بر سر جان پای — جان دست تو بوسیده زند بر دل و دین دوش

جز بر تو نخواهیم که نه در دو رقم بخت — جز از تو نپرسیم که نتابد فلکم گوش

گویا سخن عشق تو شد فوت خردها — کاندم که کنم وصف تو در دام فتد هوش

من خود شوم از بهر سخن خویش پریشان — وین قوم بمن هیچ نگویند که خاموش

بخشیم رگ و ریشه و لذت نگرفتیم — زین جام حریفان که ندارند بهم جوش

گر هر دو جهان هیچ چو با هم بنشینند — سلطان قلندر وش و ابدال نمد پوش

از رفتن دوران سر دوست نپیچیم — نتوان پدر از سر شده را گفت که خاموش

هرچند بعشرت گذرد فرصت پیری — ایام جوانی نتوان کرد فراموش

افسرده ترا ز صبح خمار شب دوشینم — امروز که بر دوش برندم ز می دوش

بنشین بخود از خوش شود وقت نظیری

یوسف که خری مفت بقلب دو سه مفروش

لطف می خون در رگ افسرده می آرد بجوش — قول نائی و چنگ طبع مرده می آرد بجوش

رگ سستش هر که می‌بیند ببوی سنبلش — مجمع دلها بهم برخورده می‌آرد بجوش
شب بمستی چون برش مطرب رهِ خرّم کشود — شمع دانا نکته پرورده می‌آرد بجوش
نیست ما را در صلاحِ کار ما هیچ اختیار — پند بیدردان دلِ آزرده می‌آرد بجوش
قولِ ما صاف است در میخانه ما دُرد نیست — پیر ما در خم عنب افشرده می‌آرد بجوش
سهل شد با کشتنِ ما کافران آگاه باش — قتلِ ما کز خاک خونِ خورده می‌آرد بجوش

یار چون گرم غضب گردد نظیری لب ببند
شکوه خوی در عتاب آورده می‌آرد بجوش

حیاتی در گذر دارم چه پرسی بود و نابودش — متاع لطف و نقصان چه سامان آید از سودش
سرم شوریدگی دارد ندانم چیست سودایش — دلم آوارگی جوید ندانم چیست مقصودش
ز اظهارِ محبت در زبانِ خلق افتادم — چه محتاجی که گنجی باید و ظاهر کند دودش
نگارم تندخو دارد قمر هیکل فلک شیوه — بهر کس بد کند خاطر نباشد روی بهبودش
مزاجِ نازکی دارد که هرگز هیچ میرنجد — چو رنجید از کسی نتوان بصد جان کرد خوشنودش
عیارِ صدق من گردد زرنجیدن برو ظاهر — بیار آتش که بگدازم مشامش تازه از عودش
در اوّل با همه بیگانگی خواند و قبولم کرد — نخواهم بعد چندین آشنائی گشت مردودش
دل آزرده ام از خنده اش آزرده تر گردد — جراحت بیشتر گردد چو بگشائی نمکسودش

نظیری را بمجلس برده ام امروز و غلط کردم
مرا رسوای عالم کرد چشمِ گریه آلودش

بر غمزده خنده زدم گفت حزین باش — گر با تو هم اندیشهٔ ما هست چنین باش
گفتم شده دل منکرِ دین گفت غمی نیست — گو عاشقِ ما باش و صنم خانه نشین باش
کافیست اگر عشق بود عرضِ شهادت — تصدیق کن و بیخبر از لذتِ دین باش
از دورِ فلک شکر کن و سیرِ کواکب — بخت تو که خوب است بدر روی زمین باش
در فکرِ هما بودن صیاد هما بون است — در دامِ تو هرچند نیفتد بکمین باش
کس راه بجولانگهِ سیمرغ نبرده — شاید که مثالی بنمایند بچین باش

افلاک و زمین بار امانت نکشیدند — آن حوصله پیدا کن و آنگاه امین باش
تا هست بنای بدلت دشمن خویشی — گر دوست نه با همه با خویش یکین باش
از تلخ سخنهای تو ما پند گرفتیم — گو خاتم یاقوت تو الماس نگین باش
تا خط سیه کار تو در فکر شبیخونست — گو آه مرا توسن شبرنگ برین باش

آزرده نگردید ز ابرام نظیری
هرچند که بهتر شده بهتر ازین باش

آنکه غائب از نظر گردید در مے یابمش — هر که از خود بیخبر گردد خبر مے یابمش
جلوهٔ سرو و فریب نرگسم دل مے برد — سوی بستان میروم آنجا اثر مے یابمش
گوئیا شرط وفاداری بسر خواهد رساند — بیشتر حاضر بهنگام خطر مے یابمش
چون توانم غافل از مژگان خونریزش شدن — من که دایم بر سر رگ نیشتر مے یابمش
هیچ نتوانم سر از فرمان او بر تافتن — کز رگ گردن بخود نزدیکتر مے یابمش
هیبت شام فراق او رفتست از دلم — روز فیروزی که آید از سحر مے یابمش
در جوانی معتکف گشتم به پیری کوچه گرد — آنچه در خلوت ندیدم در گذر مے یابمش

گوئیا طول املهای نظیری گم شده
اندکے در چشم مردم مختصر مے یابمش

گر جهان گشته بیدادش و برگذرش — از تکبر سوی خلق نیفتد نظرش
بقفا رو نکند بهر تسلی دلے — گرچه یک شهر بفریاد دود بر اثرش
هر کرا فتنهٔ او برد بیکبار ببرد — هیچ کس باز نیاید که بگوید خبرش
بسر و مال اسیرانش امان مے خواهند — کس نگوید که مروت نبود این قدرش
بسکه از جنگ و پشیمانی او مے ترسند — مفت گویان نفروشند نصیحت بزرش
لولوی دیدهٔ مردم بجز و فن نشمارد — لیک خواهد که بریزند بدامن گهرش
هر کرا شهرت سودائے زلیخا باشد — ماه گل پیرهن آزار همه از سفرش
مژدهٔ کام بما داد دهانش اول — کس چه داند که همه هیچ بود چون کمرش

بخت ما را که مه چارده در ابر بود نکند جز بغلط ناله خروش سحرش
آن هما کز نظر همت ما بر میخاست بود با بام تو آموخته کندیم پرش
آن تذروی که دم از فرط محبت میزد بود از سرو تو آمیخته دادیم سرش

هرچه نیکوست تو دل کهنه نظیری نیکوست
خشک سازیم رطب را چو نفروشیم برش

مطرب بگو شتم زد نوا از گریه محزون کنیمش ساقی بدستم واده می پیمانه پرخون کنیمش
شد هر که گامی همرهم پیچان شد همچو من با هر که بنشستم دمی چون خویش مجنون کنیمش
شد شورش سودای من در بهر سر بیشتر رامم نگردید آن پری چند انکه افسون کنیمش
بار آنکه از شرم گنه سرتا قدم بگداختم کوهی که در ره داشتم از گریه هامون کنیمش
از اشک و آه نیم شب زیر و زبر کردم جهان گردون به یک گرده بود اختر دگرگون کنیمش
قربان آن مژگان شوم کز حق او نایم برون صد زخم بر دم ام ز دیک سینه بیرون کنیمش
سرو چمن آراستی دهقان بها را موخته گر در نظر آید کجی بر طبع موزون کنیمش
از داغ مهجوری تو بر دل نشانی مانده بود همچون مه نو هر دم از مهر افزون کنیمش

از بس تلخی در جگر بی یار در دیدم نظیر
خون نظیری ریختم از خویش ممنون کنیمش

افسر بقبادی ده و خاتم بجمی بخش از دام مباشی و از زلف خمی بخش
زین کهنه نشینان گره دل نگشاید توفیق نگاهی ز غزال حرمی بخش
عفو تو پسندیده ام و کیش برهمن یا حور لقایی برسان یا صنمی بخش
تا سجده کنم نقش پی راست روان را زین قوم بسر اغبه بنشان قدمی بخش
ما سوختگان را جگر آب نباشد کامی بسر تشنگی ده و جرعه نمی بخش
آن شیشه که بر طاق بلند است فرود آر زان باده که دستی نرسیده است بخش
بر خوان تو امساک نباشد جگری ده مرسوم تو نقصان نپذیرد کرمی بخش
غمهای تو آسوده کند عالم و گوید گر غم بکسی میدهی آنگونه غمی بخش

گردیده ام ازفسکیر تو محجوب نظرها  با عشق که گفت ست که راحت مئے بخش

تنهائی و خلوت طلبد عشق نظیری
این خیل و خدم را بامیر حشمے بخش

بزم خالی میشود مطرب خموش  ساقیا جامے بده جامے بنوش

تلخی از میگوں لبت در جام ریز  نیم مستم از شراب نیم جوش

دردِ م آخر گراں تر ده قدح  تا برندم بیخود از مجلس بدوش

دل بید خوئی نمے آید بدست  لطف و حسنت هست در خوبی بکوش

گر گره بکشائی از بندِ قبا  خار گردد گل بجیب گل فروش

غمزه صد جا پردهٔ دل میدرد  تو خموشی میگوئی و نبدی مے بنوش

تو درم بکشائی هر کس خوب نیست  پرده گو بر روئے نازیبا مپوش

هیچ میدانی که در صحرا و باغ  تا سحر از غیب مے آید سروش

خار و گل در جوش ما شب خفته ایم  ناطقاں خاموش و گنگاں در خروش

صد چو بلبل مست دستانت شود  گر بر آری پنبه همچوں گل زگوش

در غمم گفتی نظیری را چه رفت
عقل و هوش و عقل و هوش و عقل و هوش

از نقل و باده گوشهٔ دل گشته روشنش  کو جام جم که آئینه سازد در آهنش

زحمت کشند ز شمع مسخر کنم سپهر  تا هر شب آفتاب در آرم بروزنش

غائب شوم ز خلوت و حاضر شوم با و  دلق از بدن بر آرم و در بر کشم تنش

نگذارمش بحرف که گوید کدام و کیست  گر از قفائے در رسد آواز دشمنش

از دست من بحیله بروں رفته بارها  تا پا نگیرمش نکنم سست دامنش

سیبِ ذقن بباز نیش از کف نمیدهم  تا دست کو بهم نشود طوق گردنش

زیں سیم گوں حصار نظیری نمے رود
تا قفل سیم او نشود نعل توسنش

بیتو نے با غم خویش و نے خانۂ خویش — با نگار خانگی ویرانۂ خویش
مرغ از آدم نخواهد آمدن — خویش را دارم بدام و دانۂ خویش
من خود از فرزند دل برکنده ام — کودکاں دارند با دیوانۂ خویش
دیده را از گریه نیسان میکنم — شاهداں هست با دُردانۂ خویش
مرد کوچک دل نداند چوں کند — خواب شیریں آید و افسانۂ خویش
صبر باید تا جگر خائی کنم — درکشیدم زهر ایں پیمانۂ خویش
دعوئے چابکسواری میکنم — گرچه رُو برتافتم مردانۂ خویش
میدهم شکرانۂ بگریختن — هم مصافم هست و هم شکرانۂ خویش
سهل نبود بر صفِ آتش زدن — مینماید گرچه از پروانۂ خویش
مرد باطل بیں چرا کارے کند — کاشنا ناخویش شود بیگانۂ خویش

در خراباتی نظیری عیب نیست
هست دیوانۂ خویش و فرزانۂ خویش

بلاست خطِ نگارین و زلفِ خم بخمش — دگر ز فتنه چه پرسے نوشته تا قلمش
بایں جمال و نکوئی که اوست مے ترسم — موحداں بخدائی کنند متهمش
اگر فریب ملائک دهد عجب نبود — که یا صمد بنویسند جائے یا صنمش
شبے بناله دلش را اگر بدست آری — بهر امید تواں کرد تکیه بر کرمش
دلے که راه بآں چشمۂ زنخداں برد — مسیح آب خضر میدهد بجام جمش
شعور نیست که یکدم بخویش پردازم — خرابم از قدحِ التفاتِ دمبدمش
اگر زنی بر گم نیش با خبر نشوم — ز پائے تا بسرم محو لذت المش
بقیدِ زلف گره گیر او گرفتارم — دریغ جاں نتوانم فشاند در قدمش

پدید دل بهوائے کسے نظیری را
که گردِ کعبه نگردد بگرد حرمش

بزم بیسازیم ساماں گر نباشد گو مباش — نوش میگوئیم هماں گر نباشد گو مباش

جرعهٔ درد و حیات تلخ قسمت کرده اند — عیش خضر و آب حیوان گر نباشد گو مباش

غمزه را فرهنگ و دانش ترجمانی میکند — چشم هند و فارسی دان گر نباشد گو مباش

زلف بین سنبل در آغوش از نگه و گو مگرد — رخ نگر گل در گریبان گر نباشد گو مباش

چشم ما را ز آب روی او گلی خواهد شگفت — دانه در خاک اگر پنهان نباشد گو مباش

زخم مژگان عرب بهر قبول کعبه بس — در قدم خار مغیلان گر نباشد گو مباش

صد خطا در کار دارم از برای عفو او — ضعف صدق و نقص پیمان گر نباشد گو مباش

گر بزاری گر بخواری ما بیادش خرمیم — غم دردش باد و درمان گر نباشد گو مباش

راه بی وادی شب بی منزل نظیری میرویم
عشق رهبر گشته ایمان گر نباشد گو مباش

داشتم از درد جدائی خروش — دل چو ترا یافت زبان شد خموش

غم نخورم غائب من حاضر است — مژدهٔ دل میرسد از لب بگوش

گر نرسد بوی تو هر صبحدم — تا سحر حشر نیایم بهوش

هر که هوای تو بجنت برد — ساعد حورا شودش بار دوش

گر بقدح زهر هلاهل کنند — شهد شود چون تو بگوئی بنوش

لعل تو افگند دلم را ز چشم — کعبه بجامی نخرد میفروش

از اثر گریهٔ چون لعل ما — خون بدل سنگ در آید بجوش

بر نگه غیر سپندی بسوز — یا برخ خویش نقابی بپوش

عشق ز پندار و گمان برتر است
تا رمقی هست نظیری بکوش

از فراق یار ناخوشنود خویش — روی در نابود بینم بود خویش

بسکه در سودا بشوق افتاده ام — از زیان خود ندانم سود خویش

خوبی او شد پدید از چشم من — سوختم بر آتش خود عود خویش

گر بر آید از نهاد آئینه ام — زشتی خود بینم کند مردود خویش

از خطایم مغز جانم سوخته | سخت میترسم ز آه و دود خویش
خاک معبد ها رسانیدم بآب | از رخ زرد زمین فرسود خویش
در گنهگاری ندیدم هیچ گه | بر کنار فرق خاک آلود خویش
زنده زان مانم که یابم بوی وصل | از فراق عاقبت محمود خویش

روز فیروزی نظیری از پیست
دیده ام در اختر مسعود خویش

غیرتم بانگ زد که بردر باش | عشقم آهسته گفت باش و مباش
غمزه در تاخت خوش قرین نا اہل | گرد اسرار ہائے پنہاں فاش
از پس پرده سر برون آورد | یار لولی وش حریف تلاش
غنچۂ نازش ز راه چشم داد | وارونے بہشتی بعقل مباش
عقل و فہم و خرد به یغما برد | رفت پاکیزه خانه اش فراش
مفلسم کرد و در عتاب آمد | چه کند آفتاب با خفاش
شاہد شہر شناس شحنه فریب | در نگنجد به پہلوے قلاش
آه و احسرتا بر آوردم | گفت بنشین و پر گلو مخراش
مے نہی لب بنیش بر لب ما | چوں گلت بخته میشود درداش
گفتمش ایں درنگ مہلت چیست | تا چه بر گل نویسدم نقاش
گفت رو ہر چه آرزو داری | تا بروں بفکرۂ آں میباش

رہ برگشتنم نظیری نیست
بکجا میبردم بدانم کاش

## ردیف الصّاد

ہر کہ چوں یوسف شود از محنت زنداں خلاص | قحطیاں امید از قحط در کنعاں خلاص
زود از دنبال ہر کام و تمنّا میروند | ایں تہی ظرفاں نمیگردند از حرماں خلاص

پادشاهان را دلِ ما رام کردن دولتست ۔ ما بدام آئیم دشوار و شویم آسان خلاص
ما نظر بازیم و عاشق پیشه گو معنی مباش ۔ نیست از زاہد ریا و عاشق از بہتان خلاص
زاہدِ خلوت نشین را دل بصد جا میرود ۔ کس نیابد از فریبِ آن صفِ مژگان خلاص

خوش نظیری دامن وقتے بچنگ آوردہ
دیر باز آید گر از دست کند دامان خلاص

دم دم شاہدست و مے مخلص ۔ لب زلب بوسہ چین و جاں رقاص
مے ببخشش بر آمدہ زسبوئے ۔ چوں زر خالص از درون خلاص
گوئیا در مزاج نافع او ۔ ہمہ اشیا نہادہ اند خواص
گہر اندر محیطِ خم دیدہ ۔ مے بشیشہ چو دیدہ غواص
بسکہ با سلسبیل مے ماند ۔ مستتش ایمن بود در روز قصاص
مطربش چوں سرود بر دارد ۔ ماہمی را کند ز شصتہ خلاص
ساقی سیم ساعدش باید ۔ ساغرش خواہ سیم و خواہ رصاص
واعظ ار ردِّ ما کند خوانیم ۔ قول القاص لا یحبّ القاص

ہر کسے از رہے رسد بخدائے
تو ز طاعت نظیری از اخلاص

ہمیشہ خندہ شادی بآں لباں مخصوص ۔ فریبِ حسن باقبال جاوداں مخصوص
درِ تو قبلۂ امید ہائے زد حاق ۔ سرِ نیاز بآں خاکِ آستاں مخصوص
شکایت تو چو فکرم ز مغز بیگانہ ۔ محبت تو چو مغزم باستخواں مخصوص
غمے فتادہ کہ با طائراں وحشی دل ۔ نمے شویم بہم در یک آشیاں مخصوص
شدیم ہر طرفے از شاہدان ہر جائی ۔ نہ مے بمیکدہ نہ گل بگلستاں مخصوص
ز طولِ روزِ قیامت عجب ہراسانم ۔ کہ روزِ ہجرِ تو باشد باین نشاں مخصوص
بجا جنتم نرسد گرچہ شد بخدمت تو ۔ باشنائی آدمِ من آسماں مخصوص
ز تو رگم برگ موبمو ئے در سخن سست ۔ حکایت تو ہمیں نیست بازباں مخصوص

ز نامهٔ تو معطر بغل نظیری را
چو گل فروش که باشد بباغبان مخصوص

حریف خود شو و یا خود برآ ز خلوت خاص — چو سرو باش که هست از هوای خود رقاص
نشان نداده گر ایما به تیر تو گهرے — از آن زمان که درین بحر میشود غواص
بجرم یک نظرم ناگهان که افگندم — مکش که مفتی دین بر خطا نکرد قصاص
نکرده ام نظر التفات بر عملے — ز بیم آنکه مغشوش نگردد م اخلاص
فشانم ار بجمال تو جان هنوز کم است — مرا نشاط تو از قید خویش کرد خلاص
مقربان تو از چشم خلق پنهانند — عوام را نبود راه در مقام خواص

اگرچه نه فلک از خاصگان درگاهند
ولیک هست نظیری غلام خاص الخاص

ساقیا برخیز با مستان برقص — عشق ساغر میکند گردان برقص
کفر و ایمان از برون پرده اند — تو درون پرده با خاصان برقص
واعظ افسرده است بر مسجد گذر — سرو مخمور است در بستان برقص
جائے در خلوت به بیدردی مگیر — بر سر خم چون مئے جوشان برقص
راه زین شورش بمقصد میرسد — همچو کشتی بر سر طوفان برقص
برفشان هستی که جانان جان ماست — صوفیا با ساز و با دستان برقص
هر سرشکم در تماشا دیده ایست — لخت دل گو بر سر مژگان برقص
هوشمندان دار برپا میکنند — مست کو منصور در زندان برقص
خرقها را گل فشان کن از شراب — جام بر کف چون گل خندان برقص
هست ازین کشتن نظیری زندگی — روئے بر شمشیر در میدان برقص

## ردیف الضاد

هر صبح کن دو جام شراب مغانه فرض — فاضل ترین دوگانه کن آن پنجگانه فرض

در میکده مرید صراحی و جام باش
بر خویش کن سجود و قیام شبانه فرض

جد است کار عشق همه هزل و کذب نیست
زآن رخ خبر حقیقت و زان لب فسانه فرض

زاهد سوال مذهب مستور دست چند
شد بر تو ذکر سنت و بر ما ترانه فرض

از اکل و شرب صوم تو یکماه واجب است
از غیر دوست روزهٔ ما جاودانه فرض

تعظیم و احتقار با سلام و کفر نیست
روزی که بود بتکده شد طوف خانه فرض

در شرع جور و صحبت و زهد و صیام هست
بر عاشقان کدام بود زین میانه فرض

اقرار کرد بر سر منبر بجهل خویش
ترسم که بر امام شود تازیانه فرض

بر دار وام حیله و ایثار پیشه کن
یکدانه را عوض شده هفتاد دانه فرض

پیوسته رسم بود شکایت ز روزگار
شد در زمان حسن تو شکر زمانه فرض

شد از بیان کشف نظیری بمدرسه
جام شبانه واجب و کیش مغانه فرض

از جمال تو کمال بشری بود غرض
یا شکست ملک و رشک پری بود غرض

زین لب لعل و زین گونهٔ میگون بردن
چشم خونین و سرشک جگری بود غرض

از دو گیسوی دراز تو و از خال سیاه
ناله‌های شب و آه سحری بود غرض

قتل اسلام که شد عمر کله گوشهٔ تو
طرح از طرف کلاه تتری بود غرض

آن همه صنع که در آینه اسکندر کرد
عکس روی تو از آیینه‌گری بود غرض

جلوهٔ پرتو رخسارهٔ تو پرده‌نشین است
پس چه مقصود ازین پرده‌دری بود غرض

چون ندیدیم بایں دیده ترا دانستیم
که بصر دیدن کوته‌بصری بود غرض

این بهوش آمدن و رفتن ما میگوید
که خبر یافتن از بی‌خبری بود غرض

از ره آمده ناکام نظیری برگرد
که ز آوردن ما جلوه‌گری بود غرض

حضور وقت نمی یابم و صلاوت فرض
دلم بقهر تو رهن است و جان ز لطف تو فرض

بهم برآمد از شوخی تو اوقاتم
نه سنتم ز تو سنت بود نه فرضم فرض

فلک حجاب دعایم نمی شود اما
بغمزه حاجب ابروی نمی نماید عرض

سخن که از دل شوریده بر زبان آید
برسم تحفهٔ ملک بر سما برد از ارض

بشکر نعمت تو بر نمی توانم خاست
که تا بگردنم از بار منت و قرض

مثال ما گل خندان و سرو آزاد است
درین حدیقه بطول است عیش ما نه بعرض

بفضل اوست نظیری چو مزد کار آخر
معلم ملکوتت بعلم کردم فرض

دهم دو ملک بیک نغمهٔ رباب عوض
کنم بسایهٔ ابری صد آفتاب عوض

ز قید خانقهم دل گرفت دیر کجاست
که زهد ناب کنم با شراب ناب عوض

سبوییم از چه ز هر زیم شکسته می آید
بگردنم خم می افگنم طناب عوض

دلی ز بادیهٔ کعبه تشنه تر دارم
روم بدیر و بطوفان کنم سراب عوض

طمع که سر بزمین داد آبرو بیم را
بجوی حاصلم آرد بجرعه آب عوض

فلک که پرده ز چشم حسود برانداخت
ز تاب می فگند بر رخم نقاب عوض

فغان که طرفه زیانکاره ایست انبازم
برد ذخیرهٔ عمر و دهد حساب عوض

عمارت دل من دور چرخ بر هم زد
که هست مایهٔ صد گنج این خراب عوض

بمدعای دل خود کجا رسم هیهات
که صد سوال مرانیست یکجواب عوض

کنون دل و خرد از خواب چشم بگشایند
که رفت دیده سودائیم بخواب عوض

نماند مایه نظیری قناعت اکسیر است
مجو جز از در همت بهیچ باب عوض

نه خانقاه نشین می شویم نی مرتاض
که میفروش کریم است و جام می فیاض

جز این ادیب نگوید بما که چون طفلان
روان کنید سواد و سینه کنید بیاض

درازی شب ما گو بهر دم افزون شو
بریده دست که زلف ترا کند مقراض

بخانه رکه عبادت علاج بیمار است
کم از دوای طبیبان نمیشود امراض

نه بوی سنبل آهش نه رنگ با گل اشک
دلی که جلوهٔ حور ست نباشدش ریاض

دہن ز خندہ رسد تا بگوش مستاں را — دراں صباح کہ مخمور میکند اعراض

سخن بگوئی کہ در طبع میکند تاثیر
چو خالص ست حکایت نظیری از اغراض

# ردیف الطاء

روئے دل با دوست باید افشت در مرگ نشاط — راست رفتی در محبت است رفتی در صراط

دوستی با دشمنانِ دوست دشمن دوستیست — تا نباشد دل موافق در نگیرد اختلاط

اعتدال از سرو باغ آموز نہ از خار و گل — نے سراپا بستگی نے پائے تا سر انبساط

چیست ایں گردوں طلسمے بوالعجب تعویذ دہر — سر نمے آرد کسے بیرونش از خط و نقاط

آسماں بر بیست دیگر ست از بازئی خویش — لیک آخر ہم نمیگردد کہ بر چیند بساط

نیست در کل جہاں جزوے کہ آں در کار نیست — نکتہ گر کم میشود میریزد از ہم ارتباط

نظم عالم را حکیمے ہست آخر روشن ست — حکمتش از استواری استواری نے احتیاط

خود عجب ارم کہ در کنہ جمال خود رسد — کے تواں یکذات را گفتن محیط ست و محاط

نیز فرض خود ادا فرما نظیری تا دہیم
خواب در مسجد حرام ست و اقامت در رباط

صد جا در انتخاب تو پیدا کنم غلط — تا بر صحیح من نکشی بے تمیز خط

دیدیم اہل دائرۂ بزم خاص را — چنداں نوشتہ کہ نگنجد دراں نقط

چشمت بہ پند نامۂ ما وا نمے شود — تا کے قلم جلی و محرف نہ نیم قط

ما طمع و بور کوچہ و بازار بردہ ایم — عطار کوئے تو نفروشد بجز سقط

تا کے زنند گرد تو او باشں دائرہ — گیرند در میانہ ترا تنگ چوں نقط

زیں طور بد فرشتہ نگردد دگر بہ تو — یک ہفتہ اختلاط کنی گر بایں نمط

ما بر کنار تشنہ یک گوش ماہیم — طوفاں گذشتہ در شط خم از گلوئے بط

مے با خلیفہ تا خط بغداد جام کش — با تشنۂ فرات مدہ جرعۂ ز شط

با این روش کہ پیش گرفتی فلاح نیست
قولے سپردہ ایم نظیری کشید خط

در عشق کار بودہ و ساماں نبودہ شرط — سر بودہ و طریق گریباں نبودہ شرط
گفتم چنانکہ درد دہندم دوا دہند — افغاں کہ نام بردن درماں نبودہ شرط
بر خلق بودہ بیشتر آساں گریستن — با چشم خونفشاں لبِ خنداں نبودہ شرط
طاعت بباد دادن و ایماں بباز دن — در کیش گبر و دین مسلماں نبودہ شرط
پیمانِ استوار بصد نقض مے شود — از عہد کس شکستن پیماں نبودہ شرط
بہتانِ گنج بر دلِ مسکیں نہادہ اند — ورنہ خراج بردہِ ویراں نبودہ شرط
در عینِ اتحاد حجاب از برائے چیست — گر از نخست حسرت و حرماں نبودہ شرط
ناہید و نہ بہرہ شاد نساز د بجام صوت — آنرا کہ از ازل دل شاداں نبودہ شرط
در خواب میرسید بیوسف پیام مصر — آسودنش بمامنِ کنعاں نبودہ شرط
منصور را کہ رخصتِ اظہار دادہ اند — غیر از قصاص و محنتِ زنداں نبودہ شرط

چوں گوسرا نظارہ نظیری بباد داد
خود را نمودن از سر میداں نبودہ شرط

حکمِ جفا صحیح و امیدِ وفا غلط — تعبیرِ تو درست و لے خوابِ ما غلط
تہِ کاسۂ سگِ تو ہما کس نہید ہد — لافِ گدا ز مکرمتِ پادشا غلط
یک فالِ خوب است نشد بہ زبانِ ما — شومیِ چغد ثابت و یمنِ ہما غلط
در التماسِ ما سخنِ دوستاں دروغ — در احتیاجِ ما مددِ آشنا غلط
آخر از ان جمال فروغے دلیل ساز — واکردہ رہ دراں سرِ زلفِ دوتا غلط
ہرچند ما بغلّ و غش آئیم در نظر — اما بخاصیت نکند کیمیا غلط
آنجا کہ خط و عقد بہ ردّ و قبول نیست — حکمِ ستارہ باطل و علمِ قضا غلط
تا سہو کارِ ما ز تو اصلاح میشود — خواہیم دیگرے نکند غیرِ ما غلط
ہمت ز میفروش نظیری طلب کہ ہست — اخبارِ خضر و چشمۂ آبِ بقا غلط

جگر بخندہ ہمیسوز و بر کراں مغلط — گہر بنکتہ ہمے ریز و در میان مغلط
ز جعدِ خویش گلستاں نما شبستاں را — خیال سبزہ و سنبل کن و براں مغلط
اگرچہ مخمل مُرادم بسر نمے آئی — چو آرزوئے دلم درمیانِ جاں مغلط
ز درس و مدرسہ کارے بنقد نکشاید — پیالہ میکش و بر فرشِ گلستاں مغلط
مثالِ نکتۂ سنجیدہ بے اثر تا چند — گہے بلغزش مستانہ بر زباں مغلط
بزشت خوئے دلِ بستہ زود بکشایند — خروش میکن و بر خاکِ آستاں مغلط
معانداں بسناں میزنند و میگذرند — بخاک معرکہ مجروح و خونفشاں مغلط
خدنگِ تبعیت ایں قوم بر نمے تابند — ہمیں کہ بپرز تو باید چوں کماں مغلط

نیافتیم نظیری کسے تو گر یابی
بپیش چو بادہ ہمے گیر و بر فشاں مغلط

## ردیف الظاء معجمہ

اگر تو لذت نوی از تمناہائے روا رچہ حظ — دگر تو تشنگی از چشم اشکبار چہ حظ
ورا بہ مشرب زد حاشیان و دا اہل شوق — معاشران تو مستاں - تو ہوشیار چہ حظ
بچشم مادر و دیوار و بوستاں مستند — ترا کہ بادہ نمے نوشی از بہار چہ حظ
نمک بسینۂ مجروح چاشنی بخشد — اگر غمے ندہندت ز غمگسار چہ حظ
کلیدِ قفل ہمہ گنجہا بما دادند — بدست ما چو ندادند اختیار چہ حظ
گرم بہ پہلوئے ساقی بزم بنشانند — مرا کہ بیخود و مستم ز اعتبار چہ حظ
ز عمر آنچہ گرامی ترست در سفرست — مرا کہ دل بغریبی ست از دیار چہ حظ
بلاف ہمتِ تنگ برق براق مے سازم — بروں نمیرود م موکب از غبار چہ حظ

ہزار ذوق نظیری بدرد نومیدیست
فریب وعدہ نباشد ز انتظار چہ حظ

نے خاطرم از کتاب محظوظ — نے طبع ز انتخاب محظوظ

از بسکه مشوشم نگردم / از بوی گل و گلاب محظوظ
کوثر بشراب می فروشم / مستسقیم و ز آب محظوظ
صد شهر کنیم بگریه ویران / دیوانه ام از خراب محظوظ
پوشیده حیا جمال حالم / محظوظم ازین نقاب محظوظ
گر آتش دوزخ آتش ماست / کافر شود از عذاب محظوظ
درکار تو آن فرشته خو کیست / عاصی شود از حساب محظوظ
از بادهٔ تلخ توبه ام داد / گردیدم ازین شراب محظوظ
آتش برگ و پیش رسیده / گشتم ز دل کباب محظوظ
از فرقت آب تا خبر شد / ماهی شده ز اضطراب محظوظ
ظاهر شد و گفت لن ترانی / موسی شد ازین جواب محظوظ

بر رفت و بآسمان نظیری
شد ذره ز آفتاب محظوظ

درود پاک تو بر ریش با صفا واعظ / که ره ز قول تو دورست تا خدا واعظ
تو از عذاب خدا ما ز مغفرت گوئیم / نگاه کن تو کجائی و ما کجا واعظ
نفس ز دوری و بیگانگی زنی هر دم / مگر دل تو بحق نیست آشنا واعظ
شد از وعید تو پر گوش ما چه میگوئی / اگر بحشر بریم از تو ما جزا واعظ
ز جهل شوم بوحدت نیاوری اقرار / ترا چه زهرهٔ تکذیب اولیا واعظ
فراز عرش نشان خدای میگوئی / کشند خدای بچشم تو توتیا واعظ
کلام حق بغلط تا بکی کنی تفسیر / تو هیچ شرم نداری ز مصطفی واعظ
کجا حدیث نظیری ترا فروغ دهد / نداده آیت قرآن ترا ضیا واعظ

## ردیف العین مهمله

هنوز عارف و عامی نداشتند نزاع / که لای باده مقدر شد از برای صداع

مرید و مرشد و خادم تمام میدانند | که رند صومعه می میخورد بچنگ و سماع
غریب و عاشق و مستم خدا نگهدارد | ز شر شحنهٔ غدّار و مفتیِ طمّاع
اگر طبیب ترشروی دیر می میرد | چه غم ز تلخی صحبت چو بود انتفاع
برین بساط تماشاگریم تا بینیم | چه میکند اجل پهلوان و مرگ شجاع
رسوم تو ننهد مهر و ماه تا دوران | هزار بار نگوید به تنگم از اوضاع
پی خرید سرانجام کارها رفتند | بآن دیار که نایاب قحط بود و متاع
ترا اگرچه باین خاکیان رجوعی نیست | ضمیر غائب ابدال را بهشت ارجاع

تو قدر ذره چه دانی نظیری از خورشید
که دیدهٔ تو ضعیف ست از تمیز شعاع

فریب دختر رز خواهشی ست نامسموع | بشرع غیرت ما در طلاق نیست رجوع
اگر بشیشه شود می پری نمی ارزد | بنازهای خمارش کرشمهای طلوع
گل از کرشمه دمی از فساد باز آید | نه عاقل ست که باور کند بفرض وقوع
من و خرد که مشیت بنور او اول | در آفرینش افلاک و ارض کرد شروع
چهل صباح که معجون خلق پروردند | حکیم کرده همین نشئه حاصل از مجموع
چنانکه خوف و رجا از نتائج خرد اند | بود نتیجهٔ خوف و رجا خضوع و خشوع
اگر خرد ننماید رهِ ثواب و عقاب | ز قلب عشق نمیخیزد و ز عین دموع
نگاه مرد خردمند بر حقیقت کار | فقیه مدرسه در ماندهٔ اصول و فروع

بقتل غیر نظیری نمی توان رستن
مگر بجذبه به مشقت خطا شود مرفوع

پای کوبان دست افشان در سماع | میخرامد بر دل و جان در سماع
طرهٔ عمامه بی شان میکند | زلف و دستار پریشان در سماع
صوفی از چاک گریبان بیندیش | میشود از خرقه عریان در سماع
از می اندیشه بیخود گشته ست | هست خود پیدا و پنهان در سماع

زاهد تسبیح خوان بر یاد او ... آید از ناقوس رهبان در سماع
عیسی از چرخ چهارم بگذرد ... گر زند دستش بدامان در سماع
جبرئیل از سدره می آرد بخاک ... چون شود مست و غزلخوان در سماع
او چو چوگان پا زده بر فرق ما ... ما چو گو از زخم چوگان در سماع

بیخودیهای نظیری آورد
بخیه بر چاک گریبان در سماع

بقای از لب تو تا ابد هما قانع ... بیک نگاه ز چشم تو پادشاه قانع
جهان و آخرت از راندگان راه تو اند ... دو عالم از تو بیک حرف آشنا قانع
فروغ روز تو بر فرق ما نمی تابد ... نه نکهت دم صبحیم از صبا قانع
کتاب قول و غزل کرده عشق ما نشویم ... باب و دانه چو مرغان بی نوا قانع
صفای فطرت ما کرده خاک ما اکسیر ... نگشته ایم به نیرنگ کیمیا قانع
هوای چشمهٔ آب بقاست در سر ما ... کجا شویم بهر آب و هر هوا قانع
غبار دیدهٔ ما برد و قدر خود ننمود ... نمی شویم ز عیسی بتوتیا قانع
تفقدی ننمائی تعرضی فرما ... نه شکر تو بتلخی شود گدا قانع

چه رنجها که نظیری ز عهد دوست ندید
پس از هزار بلا شد بیک عطا قانع

کند همیشه بدل چشم رو سیاه نزاع ... گدای گرسنه دارد بپادشاه نزاع
چو روز حشر نقاب از جمال بر داری ... کند بچشم پراگنده بین نگاه نزاع
ز خلق در اثر رخت نیست طالعم چکنم ... نمی توان بفلک کرد مهر و ماه نزاع
ضعیف افگن و مسکین کش اند چشمانت ... کنند مردم بدخو به بیگناه نزاع
حدیث بندگی واجب میکنیم بسپهر ... نمیکنیم بسر خواجگی و جاه نزاع
بلا و حادثه بر ما بحکم غمزهٔ تست ... به پشت گرمی سلطان کند سپاه نزاع
که داد نالهٔ مظلوم میدهد فردا ... کند برای تو داور بداد خواه نزاع

بغیر معنیٔ شکرت اگر بیاد آید
نفس بقول نظیری کند براہ نزاع

# ردیف الغین معجمہ

رازِ دیرینہ ز رخ پردہ برانداخت دریغ
حالِ ما شہرہ بانشائے غزل ساخت دریغ

عشق ازاں روز کہ آتش بہ نیستانم زد
بہ بیابیم دلِ سوختہ نواخت دریغ

چہرہ بنیشِ من در تیرِ نگار بماند
آنکہ آئینہ من ساخت نہ پرداخت دریغ

کیمیاگر کہ مس جملہ از و زر گردید
قلبِ ما را ز داکسیر چو بگداخت دریغ

عقلِ ما پیر نشد حسنِ شہادت نشناخت
دیر بر معرکۂ عشق دلم تاخت دریغ

پے سکندر بلبِ چشمۂ حیواں آورد
خیمہ بر لبِ آں چشمہ نیفراخت دریغ

شرحِ بیچارگیٔ کلکِ قضا مے گفتم
شاہ غیرت بسرم تیغِ غضب آخت دریغ

کعبتینِ مہ و خور مایۂ عمرم بردند
چرخ کج باز بمن نردِ دغا باخت دریغ

تو نظیری ز فلک آمدہ بودی چو مسیح
باز پس رفتی و کس قدرِ تو نشناخت دریغ

نہ گل اینجا ز عشق خار فارغ
نہ دل از شورشِ خمّار فارغ

دریں مجلس طرب بر دم فرو بست
نگردد ساقی از انبار فارغ

شب آمد نوبتِ سودائے ما شد
ز شور و فتنہ شد بازار فارغ

ملک خفتند عسس طبلِ سوم زد
شدیم از زحمتِ اغیار فارغ

رقیب و پاسباں خوابندہ گردید
دلِ پوئیندہ از زنہار فارغ

شکر لب بوسہا بر کامِ جاں داد
لبِ جوئندہ از اظہار فارغ

بیک رنگی و یکتائی رسیدیم
شدیم از مصحف و زنار فارغ

بشب از بسکہ گستاخم نظیری
نگردم روز از استغفار فارغ

از آن سودائے ما آخر نگردید — کہ حسنِ او نگشت از کار فارغ
گوید سحر کہ شب گذر افگندۂ بباغ — گلہا نشان دہند ز تو بلبلان سراغ
ہر شام جستجوئے تو آرد بکاخ و کوے — ہر صبح گفتگوئے تو خواند بباغ و راغ
فردوس غیرت آرد و رضوان حسد برد — بر ہر زمیں کہ با تو میسر شود فراغ
زخمم ز بوئے مشک تو بتخالہ در دہن — داغم ز شورِ لعل تو خونابہ در ایاغ
نور ستارہا ہمہ ز آفتاب قسمت — روئے تو ہست نیست غم از مردنِ چراغ
آنرا کہ داغِ عشق بہستی نہادہ اند — تا شب ہزار بوسہ زند بر نشانِ داغ
مارا کہ فالِ عیش قدومِ تو مطلب ست — خوشتر بود ز نغمۂ بلبل فغانِ زاغ
مغز از بخور مجمرِ زلفت معطر ست — جامے مئے کہ از تو گلستان کنم دماغ

از دوست گو نظیری و با دوست دم برآر
غیر از حدیثِ مہر و وفا لابہ دان و لاغ

نالم ز چرخ گر نہ بر افغان خورم دریغ — گریم بدہر اگر نہ بطوفان خورم دریغ
برگل شکر نشاند و خونِ جگر دہد — بر سفرۂ سپہر بمہمان خورم دریغ
صبحم بر صبوح خود م خواندہ روزگار — خندم بطنز و بر لبِ خندان خورم دریغ
مہمانِ مصرم کہ بمسک رسیدہ ام — بر مرگ میزبان بسرخوان خورم دریغ
با جاہلانِ مقبحم افتادہ اختلاط — تحسین کنم بظاہر و پنہان خورم دریغ
کارم بدوستی ریائی فتادہ است — در مرگ دوستان بگریبان خورم دریغ
بیماریِ ضعیف خرد را علاج نیست — با حکمت مسیح بدرمان خورم دریغ
دشوار کم شود اگر افسوس کم خورم — مشکل از آن فتادہ کہ آسان خورم دریغ
باز آئی تا بپائے تو ریزم نثار خویش — من آن نیم کہ بہرِ تو بر جان خورم دریغ
شورابہ کہ بر لبم از دیدگان چکد — دونم اگر بچشمۂ حیوان خورم دریغ

در آہ و نالہ عمرِ نظیری بسر رسید
سیر آمدم ز بسکہ پریشان خورم دریغ

جان بلب از شوق وصلے آرند پیغامم دروغ
دوست در رو نامه میسازد بر نامم دروغ

راهب بتخانه را هرگز کرامت کے دهند
هست کشفم مکر و استدراج و الهامم دروغ

بسته طامات رعنایانه گر دیده ام
چون دوم دنبال حق افگنده در دامم دروغ

همچو نیرنگ مجازم در توهم از تحقیق نیست
راست چون گویم که شیرینیست در کامم دروغ

رو بسوئے قبله دارم دل بسوئے سومنات
در نهان کفرم یقین در ظاهر اسلامم دروغ

رام از افسانه و افسون هر کسے میشوم
گر خوشم آید سخن اندازد از نامم دروغ

چهره رنگین کرده عکس ساغر و پیمانه ام
پرتو نور شفق افگنده بر شامم دروغ

همچو طفل بے پدر میگریم از حرمان بخت
میدهد مادر نوید نقل و بادامم دروغ

چون سپندم بر سر آتش نظیری بیقرار
گر کسے در عشق گوید هست آرامم دروغ

## ردیف الفاء

هر که تائب گردد از مے برخ او رنگ حیف
از سر کوئے مغان بر کاسه او سنگ حیف

از عصا و سبحه ام نفزود قدر و حرمتے
گردن نیاز دستم رفت در زلف چنگ حیف

از مے مستان بریدم تا ز هشیاران شدم
خویش را انداختم در قید ناموس و ننگ حیف

کار انبیائے خاطر جان و دل را تیره ساخت
شه چو بے عصمت بود بر ملک بر اورنگ حیف

تا براحت تکیه کردی گفت الدنیا رحیل
بانگ نے هنگامه ام از مرغ خوش آهنگ حیف

پیکر فغفور و خاقان شد درین منظر خراب
میخورد عاقل بنقش مانی و ارژنگ حیف

خوبیے در کس نمے بینم که بنمایم باو
در بغل تاریک شد آئینه ام از زنگ حیف

خط چو شد با طره اش همسایه جائے جان گرفت
خانه درویش شد از قرب منعم تنگ حیف

ناز بر شاهد نظیری وقت پیری میکند
بس نحرف گردیده از عقل و از فرهنگ حیف

کرشمه تو بر دار قمارخانه حریف
خورد ز دست تو تائب شراب بے تکلیف

رفیق کعبه و هم مشرب خراباتی — بنام و ننگ نه بینی نشه‌ای حریف لطیف
ز عشق روی تو در هیچ باغ و مصطبه نیست — که مطربی نکند صوتِ تازه تصنیف
جفات میکشم و با تو بر نمی آیم — نهاده بار گران عشق پیش مردِ ضعیف
نمیشود نکشم ناله و بسر نبرم — غمی چو کوهِ گران و تنی چو جانِ نحیف
فلک ز سیر بماند زمانه بر گردد — اگر درازی این راه را کنم تعریف
ضعیف نالی و مسکین دلی طلب دارند — نه حرف شیدیره بیرو و نه طبعِ ظریف
دو هفته با تو وصالی و خلوتی خواهم — که صرفِ باده کنم حاصلِ ربیع و خریف

بوجد خرقه چو پروانه جانش در سوزد
چو شمع اگر به نظیری عطا کنی تشریف

آمدی باز داری نشانی تصرف — دلها نشود شیفته کس بتکلّف
فکر تو بوحدت برد از گفت مجازم — هر چند که طبعم نگریزد ز تصوّف
بر قامتِ ما کسوتِ تقصیر بریدند — تا زیب خداوند شود عفو و تلطّف
لب باز کشیدیم که مهرِ تو در آید — پستانِ کرم شیر در آرد بتوقّف
از غبن زمانی که بتقلید تو بودم — بر خود بغضب بینم و در تو بتاسّف
چون گرسنه سفله بخوانِ تو رسیدم — از لقمه بسوزم لب و کام و نکنم تف

مستوری تو بیش کند شوق نظیری
جز عصمت یوسف ندرد پردهٔ یوسف

فتنه بار لب تو گرفته طرف — دل ما را امیدها از کف
نیم کش سر دهی خدنگِ نگاه — بگذراند ز صد هزار هدف
دست بردِ نگاهِ چالاکت — مژه باید از میانهٔ صف
بتو سلطان خزانه داد کند — رفته بازی و مهره گشته تلف
عاق بر مادر و پدر گردد — از نکو پروریدنِ تو خلف
بر بساط تو بندگانِ تو اند — خواجه را بر غلام نیست شرف

هر کجا نغمهٔ و ترانهٔ نیست — از کف مطرباں بیفتد دف
چه عجب گر ز آفتاب بر داری — نماید بروئے ماه کلف
آنچه بے روئے تو نظیری دید
بے سلیماں ندیده بود آصف۔

تو ایں کشاد گرہها بدام فکر مباف — امید نیست که عنقا بر آمد از پس قاف
دریں دیار که مائیم آدمیت نیست — تو هر کجاش به بینی بگو چه شد انصاف
هزار سنت و حرمت سه انتخاب افتاد — امام ساده رخ و عشق پاک و باده صاف
ز علم زهد و ورع بوئے شید مے آید — کجاست باده که از خود بشوئیم ایں اوصاف
جمال جاه بحسن و فا صفا دارد — ترا که حسن و فا نیست از جمال ملاف
شجاعتے که بر آئی بدیگراں سهل ست — اگر بخویش بر آئی تهمتنے بمصاف
کے ایں جماعت جاهل خدا شناس شوند — که در امور خلافت نمے کنند خلاف
ترا چنانکه توئی وصف میتوانم کرد — خطیب شرع اگر تیغ مے نهد بغلاف
نه عارفست که گفت از حسد نظیری را — چگونه صیت تو اقلیم را گرفت اطراف
ز لطف شه شده دیهیم پوش درزی شهر
چه حیرت ست اگر جوهری شود صراف

# ردیف القاف

صبح اوّل کرده حسنت عشوهٔ در کار عشق — مشتری آورده با خود جنسے از بازار عشق
تا شود ممتاز فهم عارف و عامی ز هم — عشق هر شو دلربا سے میکند انکار عشق
ز النسوئے بانه از خوشبوئے عبیرے میرسد — عطرها با یکدگر آمیخته عطار عشق۔
عاشقاں را هر نفس صبح و بهارے دیگرست — باد نوروزی وزد پیوسته بر گلزار عشق۔
طاقت آرائیش را آوری نوشت دهند — صبر کن کز پردهٔ دل سر بر آرد خار عشق
آنچه گفت ایزد با آدم با ملک هرگز نگفت — گوش ناقابل نباشد محرم اسرار عشق

باد مے بوید دل آگاہ بوئے میبرد — نافۂ آہو تنگا فد بر گذر طرار عشق
ست چوں رہ میرود گام پریشاں میزند — بیخودی در خاک پیدا باشد از آثار عشق
ہر کہ امشب خفتہ ایمن خواب خوش فردا نکرد — خواب خوش در پیش دارد دیدۂ بیدار عشق

نالۂ زار نظیری دشمنان را دوست کرد
در دل خارا نشیند زاری بیمار عشق

ب ساقی روانہا دل چشمۂ حقائق — لفظ آفتاب روشن معنیش صبح صادق
ز سخت گیری تو مرتد شود مسلماں — ور راست گوئی تو مومن شود منافق
چاہ ذقن بجوبی معراج ماہ کنعاں — گیسو کلام ملہم رخسار حق ناطق
بے جذبہ دلیلے از خود نمیتواں رست — کاریست با صعوبت عقلیست ناموافق
ونائے تحدک روحی یا مظہر العجائب — کشف ہموم قلبی یا کاشف الدقائق
بے نور تو ہیولا صورت نمے پذیرد — لولاک فی وجود ما یخلق الخلائق
صحاب پیش چشمت دنیا و دیں نہادند — گو یہ قبول رد تست ز یں ہر دو چیست لایق
ز پیر و شیخ و مرشد کارے نمیکشاید — دریا بم از عنایت برہانم از علائق

آخر ترحمے کن بر زاری نظیری
مہرت شفائے دلہا لطفت طبیب حاذق

فیق بر نکند در رہ تو کام رفیق — ترا دلے ز غم آزاد ہیچ بیت عتیق
بجست و جوئے تو دست از دو کون افشاندم — بسا لکان مجرد خدا دہد توفیق
دلم بچاہ زنخدان و طاق ابروئے تست — اگر بعرش عظیم ست اگر بچاہ عمیق
راہ آمدم از مہد بر طریقت عشق — رہ کو دکی نشدم آشنا بہیچ طریق
یا و ہر چہ بجز دین تست غارت دہ — کہ بے دلائل و اعجازہ کردہ ام تصدیق
صد گرہ گرہے وا نکردم از زلفت — بسے گداختم و گشتم از خیال دقیق
مے بجام دگر کن کہ در پیالۂ من — بہ اندر شراب عقیقی بود سرشک عقیق
حر ز روح چمن بے ریاح معلوم ست — کہ جمع میشود اجزائے گل پس از تفریق

تو مئے پرست و نظر باز شو کہ طبع ترا — مجاز مے برد آخر بجانب تحقیق
ببین خزان و بہار جہان و عبرت گیر — کہ در مواعظ و پند ست روزگار شفیق
کسے کہ خواست بشکرانہ مزد خویش گرفت — ز کاہلیست کہ افتادہ کار در تعویق
باین سپاس کہ دوران مسلم ست ترا
بخاص و عام نظیری بدہ شراب رحیق

# ردیف الکاف

نگشت دامن گردے دریں بیابان چاک — درون نتاخت سوارے دریں جہان چالاک
اگر مسیح و تیے پائے در رکاب کند — بمرگ بار ندا یم و ستش از فتراک
بجا رسیم دریں تیرہ شب خدا داند — بیک دو گام فتادیم در ہزار مغاک
بمسکنت بنشینیم تا قبول کنند — طفیلیان سر خوان خواجہ لولاک
بفتوئے خرد پارسا طلاق دہیم — اگر ہزار بہ بخشند مہر دختر تاک
بگریہ دیدہ ز آلودگی فرو شوئیم — کہ پاک زانکہ نواں دید جز بدیدۂ پاک
فریب نغمہ و ساغر خورم معاذ اللہ — بقول مطرب و ساقی روم بجا حاشاک
خلاف در سر ما طرۂ تو آشفتہ — کند ز جانب ما چہرۂ تو آتش ناک
چہ تلخی ست کہ در سینۂ محبت ماست — کہ زہر خندہ ات افعی و ماند از تریاک
ازیں نشاط کہ در خاطرے نظیری را
عجب نباشد اگر گل بروید ش از خاک

راہ نداد آنقدرم بر سر خوان تو فلک — کہ نمکدان تو بر لب زنم انگشت نمک
رستخیزی کہ شود زیر و زبر وضع جہاں — چند رختم بسما باشد و بختم بسمک
میفشدم دامن ترسا بچہ گیرم پے کام — عشق فریاد برآورد کہ اللہ معک
من کجا فتنہ سرائیدن اشعار کجا — آنچہ بر لوح قضا رفت نمیگردد حک
بر جمال تو نہادند ازاں خال سیاہ — کہ ز حسن تو نیفتند ملائک در شک

عشق می‌جستیم و دل بود سراسیمه که چیست — ناگهم فکر تو در صد هوس آورد به یک

شد چنان عشق تو کز صحبتم ار دور شوی — متصور به جمال تو درآیند ملک

هر دم افسانهٔ جانکاه نظیری پیش است

عمر رفت و نه نشستیم بهم یک دو شنک

رسید فصل گل و عیش گلشنم نزدیک — گلم به خرمن و خرمن بدامنم نزدیک

رفیق بهر جدا رو برون و رنجشیس — بخلوتم شب یار است و دشمنم نزدیک

بحیله شمع دگر می‌فروختم افسوس — که آفتاب بلند است روزنم نزدیک

چه شمعها بسر مزار سوخته ام — که برده اند چراغی بروغنم نزدیک

به بت پرستی اگر پیر کار خود گویم — وگرنه بت نگذارد برهمنم نزدیک

چه مرد خلوت انسم کمال بخت نشست — اگر فتد گذر شه بگلخنم نزدیک

کسی مصیبت سوز مرا نخسبیده اند — که هست صحبت سرورم بشیونم نزدیک

بصحن مزرعم ای ابر رحمت آب مریز — شب است آمده آتش بخرمنم نزدیک

سزد چو فاخته گر طوقم از گلو رود بید — ز بسکه هست بقید تو گردنم نزدیک

ز همت است نظیری که مانده ام ز طلب

نبوده آتش وادی ایمنم نزدیک

درهای بسته وا شد آه سحر مبارک — بانگ طلب برآمد دل را سفر مبارک

بالین ارجمندان خشت در مغان است — بر روی صبح خیزان باشد نظر مبارک

عشق از کمین برون تاخت عقل از میان برآمد — محبت غرور بشکست فتح و ظفر مبارک

شبهای تو و ماتم شد روز تا قیامت — این آفتاب تابان بر بام و در مبارک

بر جان و سر بلرزم در عاشقی که باشد — بسیار منفعت را اندک ضرر مبارک

فال سیاه روزی بر بخت بد شگون شد — آواز نوحه باشد بر نوحه‌گر مبارک

آنجا که عاشقان را اختر بعکس گردد — دل در بلا نسیمیست سر در خطر مبارک

طفلی بکار بگذشت پیری بعیب آمد — [illegible] مبارک

ہاں اے پسر کہ طفلی علم جفا میاموز ہر چند جہل شوم ست ہست ایں قدر مبارک

کوئین حصر کردند بر ہمت نظیری

بگزید فقر و گفتا ایں مختصر مبارک

# ردیف الکاف فارسی

نقش دیبا چناں کشید فرنگ که زمن برد دانش و فرہنگ

کفر او عشق و عشق از ایماں چیست ایں فتنہ ہا و ایں نیرنگ

زمزمم سوختہ است گو ہند و مشت خاکسترم فشاں بر گنگ

وہ کہ بر ما نوشتہ بادہ فروش بادہ را سنگ و جام را پاسنگ

چند کورانہ دست اندازیم دامن کس نیاید اندر چنگ

رو ہمہ نقشہا و بے نقش رو ہمہ رنگہا و بے رنگ

گل در دوستی نے گنجد بسکہ شد راہ دوستداری تنگ

بقصانش دہیم کہ در دریا شادئی گوہر ست و خوف نہنگ

تو مکن ضرب زخمہ را خارج

گر نظیری غلط کند آہنگ

# ردیف اللام

زاں شب کہ یار کرد نگاہے بسوئے دل دیگر بسوئے خویش ندیدیم روئے دل

صاحبدلے بود کہ نصیحت بما دہد گوئی بچاک ما نرسید ست بوئے دل

آنرا کہ رخ نہ آئینہ دوست تافتند پہلوئے دل نشستہ نہ بیند عدوئے دل

بر من نکردہ مرحمتے پیر مے فروش تا بر سر خمش نشکستم سبوئے دل

بر حق گرفتہ خون دل و دیدہ دامنش از عیشہائے دیدہ بریدم گلوئے دل

دستم بچاک سینہ ازاں باز کردہ اند تا من بآب دیدہ کنم شست و شوئے دل

اغوائے دیو و ذلت آدم بآب رفت | سر دادہ اند سیل محبت بجوئے دل
ہرچند گوییم از غم دل بیشتر شود | خالی نمیشود دلم از گفتگوئے دل
گفتم شوم ملازم دل بنیت مگر | ہرچند بر شدم نرسیدم بکوئے دل
نازانم کہ دل بدست تضایت سپردہ ام | از وے نکردہ ام پس ازاں جستجوئے دل
یاریکہ دستگیر بیے یارے کند کجاست | در ہر غم غمیم تو کند جستجوئے دل

بنشیں کہ راحت است نظیری وجود عشق
یک آرزو کنند ہزار آرزوئے دل

گر کشف حجب خواہی بستان مئے ناب اول | در علم ازل جوئی بگذر ز کتاب اول
در عشق مکش دفتر کاسرار لدنی را | گویند بوحی آخر آرند بخواب اول
خواہی بیکے آری دل را ز پریشانی | در معبد بت روئے چیدیش بتاب اول
تا صاف ملائک را بر خاک تو بیمایند | در مدرسہ بر سر کش دردی شراب اول
در حلقہ نمے گنجی تا پختہ نمے گردی | شرط است کہ میخواراں سازند کباب اول
شاید بشب ظلمت رب ارنی گوئیم | ما را طلب ساغر رفتست خطاب اول
تا ہست مئے باقی محروم مکن ساقی | صہبا بخم افگندیم با تو بحجاب اول
ما را بصد افسانہ در خواب چو میکردی | از بہر چہ میگردی بیدار نخواب اول
در پیری و محرومی خوردیم مے و خفتیم | گردوں ز سرگیری زیں پیر جواب اول
سہل است اگر کارے بر عکس صواب افتد | چوں وضع جہاں کردند از رفتہ شباب اول

پیش از ہمہ بیبار در کشت نظیری را
کو تخم نمیکارد بر فرض سحاب اول

دریں بستاں بجہد از خار بگسل | چو گل خنداں شو و از بار بگسل
اگر تعویذ بر بالت گراں ہست | بزخم ناخن و منقار بگسل
سر رشتہ بگسستن توان یا | ز ہم ایں تار را یکبار بگسل
ز بیش دین ام بر داز کو نین | گرہ از پردہ و زنار بگسل

غمت کو ناخنے در دل فرو کن - نمی‌گویم گره بسیار بگسل -
پس از چندین ورع ترسم که گویند شهادت عرض کن زنّار بگسل
میانے کز ریا بستی بخلوت - برو در صحبت خمّار بگسل

شهود و او نظیری سرسری نیست
زبان از ذکر و دل از کار بگسل

بلغزش دست از دلدار مگسل گر افتد رشتهٔ افکار بگسل -
بنقصانے که باید خرقه سهل ست بر فتن دامن از هر خار مگسل -
در میخانه آخر مے گشایند تو رفت و آمد از خمّار مگسل
قبا سبزان قریب چشمه سازند چو ابر از دامن کهسار مگسل
اگر عاشق شدی دل را نگهدار مگردان سبحه و زنّار مگسل
غلط سنجان عامی دشمنانند مگر در صحبت اغیار مگسل
پریشانی کند پامال خواریش گهر را عقد در بازار مگسل -
بشیر روشنان صیقل گرانند بخشنت از آئینه زنّار مگسل
نسیم آخر شمیمے می‌رسانند تو رفت و آمد از گلزار مگسل
ته کیسه پیے آزار بشگافت کرم هر ساعت از دینار مگسل
بهر جرمے که مستانت برانند تو دست از دامن خمّار مگسل -
بقدر آنکه از سوزن کشی تار اگر از تار ما فی تار مگسل

نظیری بس نخواهد کرد انا الحق
خلیفه گو رسن از دار مگسل

مرحبا ساقی خجسته جمال از جهالت دو کون مالا مال
بترازوئے اجه سنجیده تشنه را قدر و جرعه را مثقال
مئے تو در شریعت تو حرام خون ما در محبت تو حلال
رفت دوران حاتم و کسرے ماند از عدل و جودِ شان تمثال

بیشتر فعل بود و قول نبود | نیست فعل این زمان و هست اقوال
جوئے شیرین و قصر خسرو را | از بیابان بپرس و از اطلال
گریه بر مادران کنند از بخت | چون پزایند این زمان اطفال
غمِ ترکان چنان گرفته دلم | که طرب را درو نماند مجال
در دیارے که تنگ چشمانند | بیم قحط ست در فراخی سال
زین عطشها که در دلِ چاک ست | بزلال ست تشنه طبع زلال

شبهه عشق از نظیری پرس
بوعلی حل نکرده این اشکال

منا و نیست دران کو که خون نشند سبیل | بعشق نیست زیان قاتل ست اگر قتیل
نگاه بر رهِ مردانِ غیب دوخته ایم | هنوز دیده بگرد سے نکرده ایم کحیل
رسوم فقر و توکل درازدستی نیست | نشسته ایم که خرما دراو فتد ز نخیل
باضطراب پدید آمدیم و نیست شدیم | که در نهاد کرم بود غایت تعجیل
جمال و جاه موافق بهم نساخته اند | قبائے سرو قصیر ست و قدِ سرو طویل
شقاوتِ ازلی را علاج نتوان کرد | بهند جبهه بدخو سیه کنند از نیل
ببزم و بحر زمین فرصتِ اقامت نیست | بچار حدِ جهان میزنند طبل رحیل
دمے سه چار شبستانِ عمر روشن دار | که روغنت بچراغ ست و نور در قندیل
خوشی باغ و گلستان طلب مزرع و ده | وظیفه گر نشود و جهے خداست کفیل
قدح کش و بچمن صنع حق تماشا کن | بس ست سرو تکبیر و مرغ در تهلیل

بجان بپیچ نظیری اگر چنان خواهی
که بوئے باغ و چمن نشنود دماغ بخیل

نخست عشق بمیخانه کرده است نزول | بگرد مدرسه گردید لیست نامعقول
ز راه ضربت دست ست رقص بیحالان | سماع عشق نخیزد و گر ز اصلِ اصول
کمینه بوالعجبی در دیار عشق این ست | که حاکمے نشود از حکم کودکے معزول

از آں عزیز خراباتیاں شدیم کہ ما　　ادب نگاہ نداریم در خروج و دخول
بروں ز دلبر شہرے درون شاہد غیب　　گنہ بطور ملامت کشاں بود مقبول
متاع ہر دو جہاں را بیک گدا بخشم　　گر از ہزار تمنا یکے رسد بحصول
بلند شد سخن عشق لیک معذورم　　کہ نیست رخصت گفتار جز بقدر عقول
غرض گدائے در دوست بودن است ارنہ　　بگنجہا نکنیم التفات بر مسئول

خموش تا نشناسد کسے نظیری را
چہ لازم است کہ معلوم گردد ایں مجہول

کتاب خواندہ شد و شبہہ نشد معقول　　بہیچ مسئلہ خاطر نمے شود مشغول
اگر رسوم ادب شد زیاد با چہ عجب　　شدیم پیر بتعلیم کودکان فضول
فقیر مدرسہ و خانقاہ کم رزق است　　گدائی در میخانہ مے کنیم قبول
اگر بمدرسہ او راد دیر کم نشود　　کنیم عدول ز شاہد بشاہدان عدول
غم حوادث اگر دہر را گرفتہ فرو　　الم بخاطر کودک ولاں نکردہ نزول
تو مے بشرط جزا دہ کہ من نہ آں شخصم　　کہ از گناہ خجل گردم از عذاب ملول

جزائے خلق نظیری بحشر تحقیق است
بغیر ما کہ مصابیم قاتل و مقتول

تا عشق جفا کند بہ بلبل　　بسیار درید پردۂ گل
شمشیر مقربان برہنہ　　دیوانۂ عشق بے تامل
برتر بود آستانۂ عشق　　از ہرچہ خرد کند تعقل
جاناں خواہی گذر ز کونین　　دنیا تیل است و آخرت پل
بر آتش قہرت ار نشانند　　دل خستہ ندارد در توکل
تا چوں رخ دلبراں برآری　　از خرمن شعلہ شاخ سنبل
بر مور نہادہ اند بارے　　کافلاک نمیکنند تحمل
رحمے کہ ز دست میرود کار　　بر غرفہ جفا بود تغافل

دورے چو تو یوسفے بر آید از جنس تو الدو تناسل
در عشق گریز تا بیابی ملکے کہ نکردہ کس تخیل
بزم تو وانگہے نظیری
از چرخ نمیکند تنزل

نیم ز کعبہ بمیخوردن حجاز تحجیل بہ پیش بادہ فروشم ز کشف راز خجل
ز روئے مستی اگر پردہ درم سہل ست بپائے خم سحری بردہ ام نیاز خجل
گذار بیخود و مستم کہ گر بہوش آیم شود فرشتہ ز پرہیز و احتراز خجل
بہ پیش مشرب ساقی ملولم از توبہ نہ در طریقت رندانم از نماز خجل
ہمیشہ با غزل و جام در مشاہدہ ام حقیقتم نکند از رخ مجاز خجل
بلند و پست بسے پیش راہم آمدہ است نہ از نشیب ملولم نہ از فراز خجل
بخوب و زشت جہاں ہیچ اعتمادم نیست کز امتیاز شوم در ہر امتیاز خجل
ز کعبہ آنکہ طلب داشتم و لیلم بود ز رنج بادیہ ام در رہ دراز خجل
ز عرض حال اگر منفعل شدم سہل ست تسلیم کہ نگشتم ز کارساز خجل
کمال قرب نظیری حجاب و شندہ است
فراز مسند سلطاں بود ایاز خجل

## ردیف المیم

ما حال خویش بے رہ و بے پا نوشتہ ایم روز فراق را شب یلدا نوشتہ ایم
قاصد بہوش باش کہ بر یک بہ آب تلخ عرض ہزار گونہ تمنا نوشتہ ایم
شیریں ترا ز حکایت ما نیست قصہ تاریخ روزگار سراپا نوشتہ ایم
روئے نگو معالجہ عمر کوتہ است ایں نسخہ از علاج مسیحا نوشتہ ایم
تحقیق حال ما نتواں بہ نمود حرفے ز حال خویش بسیما نوشتہ ایم
بر ما مسلم ست کہ منشور راستی بس واژگوں ترا ز خط ترسا نوشتہ ایم

ما از خط پیاله و معشوق نگذریم     درس صلاح ما همین جا نوشته‌ایم

هر سو که کرده‌ایم روان کشتی امید     طوفان باد و شور بدریا نوشته‌ایم

هر جا دو سه که کلک نظیری نموده است

خود کرده‌ایم باطل و خود وا نوشته‌ایم

ما برهمن و خبر پیرو ترسا نشویم     تا رخ بت نپرستیم شکیبا نشویم

در تماشای تو چون آینه گم گردیدیم     که ز پیدایی دیدار تو پیدا نشویم

مهر بر لب چو سر کیسهٔ ممسک شده‌ایم     تا سر شیشهٔ می وا نشود وا نشویم

سرمه در دیدهٔ دل تا نکشد لطف حکیم     گر سراپای شود دیده که بینا نشویم

بر گذر بودن حسن گل و خوبی بهار     گوشمالیست که مشغول تماشا نشویم

ابتلاهای عزیزان همه زان بهر کنند     غرّهٔ مهلت شش روزهٔ دنیا نشویم

نقش امید بصد دوزخ و دریا شستیم     تا دگر مصدر عرض تمنا نشویم

نرود چادر تکلیف خرد از سر ما     تا چو سودای جنون سر و بی پا نشویم

قیمت خاک در آن کوی بافلاک رسید     ما ندانیم چه ترخیم که بالا نشویم

بگذارید که در تنگ شکر گم گردیم     کان نه شیریم که بیجانهٔ دستو نشویم

در محبت دل و دین باختن اول قدم است

تا نظیری ز تو خورسند بایما نشویم

شکوهٔ نقصان بود فصلی ز بیان انداختیم     نرخ ارزان بود کالا در دکان انداختیم

از کلم سررشتهٔ گفتار بیرون رفته بود     هر گره کز دل گشادم بر زبان انداختیم

تا فلک این بخت سرکش زود تر جای رسید     هر کجا ره شد نگون از کف عنان انداختیم

راهبر دلال کالا بود و رهزن مشتری     در میان راه بار کاروان انداختیم

ساخت نوعی جذبه کارم را که محلوم نشد     تکمه از جیب و زنار از میان انداختیم

ثابت اندازی صیادی نظر شد در زمین     بی پر و پیکان خدنگی بی نشان انداختیم

طعم حنظل العادت راست کردم مذاق     من که شکر را ز تلخی از دهان انداختیم

شمع را گفتم چرا منظور ہر محفل شدی گفت از بالا نظر بر آستان انداختیم

در پناہ گریہ و عجزم نظیری بعد ازیں
جبہہ خالی کردہ بر دشمن کماں انداختیم

ہمیشہ تار و پود کار نا ہموار مے بستم
دل و دستم نبود و خویشتن را بر کار مے بستم

برش چنداں کہ میرفتم نبود ش شگفتے با من
بافسوں خویش را با محرمان یار مے بستم

دراں کو یک شبم گذشت ہمتا بے نشد روزی
ہمیشہ خویش را چوں سایہ بر دیوار مے بستم

اگر چہ پائے تا سر عذر تقصیر گنہ بودم
ز خجلتہائے عصیاں لب ز استغفار مے بستم

کسے دیگر بجز من لذت نقصاں نمید انست
گر از اول رہ سودا درین بازار مے بستم

نمے افتاد چندیں رخنہ در بنیاد رسوائی
گر از آغاز دست عقل در عویار مے بستم

کمر در خدمت عمر بست مے بندم چہ شد دارم
برہمن میشدم گر ایں قدر زنار مے بستم

نہال عمر پیوند تو کردم بر نشد حاصل
ثمر سید اد اگر ایں نخل را بر خار مے بستم

نظیری ایں تمنا و طلب تا وقت مردن بود
متاع جاں بتجارت میشد ومن بار مے بستم

مستحق استغفار من کز اہل ایماں نیستم
نشرف از مصحف اگر سازم مسلماں نیستم

مستحق اخلاص میخواہند و حسن اعتقاد
چوں نشینم با نکوکاراں کز ایشاں نیستم

در چمن معذور دار یدم اگر گردم ملول
تخمہ سبزہ کوہ و دشتم از گلستاں نیستم

جذب عشقم فی المثل در حسن پیدا ساختن
خضر چاہ یوسفم از آب حیواں نیستم

چرخ اگر واثروں بگرد د ابر اگر طوفاں کند
گوشۂ آسودہ ام آگہ ز دوراں نیستم

دہر چوں در دشمنی شست بست انگندم سپر
دشمن نا مرد را من مرد میداں نیستم

گر پریشانی باں حدست کاندر زلف تست
بس پریشاں تر از ہیچم کن پریشاں نیستم

خیر حسن خود نگاہے میتواں کردن چہ شد
سائلم در کوئے خود پندار مہماں نیستم

گر ہمیگوئی نظیری ہندوئے خویشم بخواں
کافر زنار بندم من مسلماں نیستم

هنر در شست و ناوک زه بکمان دارم ‌‌‌‌‌ ولے بر دست و بازو داده وفا بندے گران دارم
نه ایمائے عزیزے همتے در کارمے خواهم ‌‌‌‌‌ خدنگے در کمان پیوسته چشمے بر نشان دارم
بوصلش تا رسم صد بار در خاک افگند شوقم ‌‌‌‌‌ که نو پروازم و شاخ بلندی آشیان دارم
اگر مستم اگر هشیار دستان سنج دیر بینم ‌‌‌‌‌ ز گل بر هر سر شاخ هزاران داستان دارم
زبان شوریدهٔ عشق ست گفتارش نمے فهمی ‌‌‌‌‌ بخوان از چهره ام رازے که با او در میان دارم
کف پائے نخواهد رنجه شد در بزم مغروران ‌‌‌‌‌ اگر یکدم رخے پامال خاک آستان دارم

نظیری خوش دلت با غمزه دادوستد داری
درین سودا شریکم با تو گر صد جان زیان دارم

خواهم که با آزادی دل نام بر آرم ‌‌‌‌‌ این طوطی شیرین سخن از دام بر آرم
گر زین قفس تنگ بر آیم دو سه گامے ‌‌‌‌‌ چون کبک دری قهقهه از کام بر آرم
زین گونه که ناوک فگنانم بکمین اند ‌‌‌‌‌ صد بال و پرم کم بود از دام بر آرم
ممنونم ازین دل شکنان گر بگذارند ‌‌‌‌‌ کز میکده خالی قدح و جام بر آرم
اے بار تعلق خود ازان نخل فرو بار ‌‌‌‌‌ کز شاخ اگر من کشمت خام بر آرم
این دل که جگر گوشهٔ شیر ست بهمت ‌‌‌‌‌ بهتر که چنینش جگر آشام بر آرم

دل بر کنم از بار جفا پیشه نظیری
در شهر بید عهدی اگر نام بر آرم

دهشت از صیدم مکن بے زخم کاری نیستم ‌‌‌‌‌ خود شکار کس شوم شیر شکاری نیستم
مغز افروز و شمیم کشت سوز و شبنم ‌‌‌‌‌ آه محنت دیده ام باد بهاری نیستم
خود بخون خویش میجوشم چو صهبا و ز سبو ‌‌‌‌‌ زین حریفان از کسے ممنون یاری نیستم
به که از من کم رسد زحمت بصدر اعتبار ‌‌‌‌‌ پر بتنگ از گوشهٔ بے اعتباری نیستم
آگهی بخشش ست عالم پند ده بینا شیم ‌‌‌‌‌ در سر مغرور کم از هوشیاری نیستم
فصلها از سرگذشت ناامیدی خوانده ام ‌‌‌‌‌ گوش بر افسانهٔ امیدواری نیستم
هر چه میگوید نه با من کرده انشا کاتبم ‌‌‌‌‌ جز رقم از خامهٔ بے اختیاری نیستم

انتظار وعده دارم در ادای وام دوست | بد ادا وقت طلب در جانسپاری نیستم

خوی شرم پندگیران را نظیری بر جبین
گرچه دارم منفعت بی شرمساری نیستم

تا بکی خیمه چو گل بر گذر باد زنم | عهد خوبی گذران بینم و فریاد زنم
حاصل مزرع آفت زده گانست آن گنج | من غلط قرعه بویرانه و آباد زنم
پیش از ین شور نمکی بجز اگر کان نمک | بر جگر سوختگیهای خداداد زنم
مست شو تا می و خون زنظرم یکسان است | سر زساقی کشم و چنگ بجلاد زنم
خار حسرت بدل و خنده شادی بر لب | جام می گیرم و خود نوشم و خوش باد زنم
شرح هجران تو بر مرغ گلستان خوانم | شانه زلف تو بر طره شمشاد زنم
گر مقیمان چمن از تو نشانم گویند | بوسها بر قدم بنده و آزاد زنم
قلم عقل زبازیچه ساقی بشکست | خندها بر سبق و سر خط استاد زنم
منهدم گشت چو بنیاد وفا کعبه دل | حالی کو که ز بیداد بتان داد زنم
در گلستان چو حدیث قد آن سرو کنم | ناوکی بر دل صد پاره شمشاد زنم

من و دردی و سحری نیست نظیری انصاف
راه میخانه روم دوش بزهاد زنم

شب نه تشویش صبا نه شور بلبل داشتم | خلوتی تا صبحدم با سنبل و گل داشتم
عیشها سیل بهاری بود تا آمد گذشت | صحبتی با دستداران بر سر پل داشتم
یاد آن مستان که هرچند از بهانقل و جام | بهره کیفیتی از جزو تا کل داشتم
پرتو اکسیر چشمانم بگنج افتاده بود | هرچه میبردند در بیرون تغافل داشتم
کارم از یک زخمه آخر شد که ظاهر کرد عشق | هرچه در جوهر ترقی و تنزل داشتم
عشق و مستی زود تر زینم بمقصد میرساند | دیر از آن رفتم که در رفتن تامل داشتم
در همه کاری مسافر را سبکباری خوش است | بسکه ماندم توشه و در بار توکل داشتم
می شنیدم از نظیری عشق و میکردم هوس | کی چنین جانسوز دردی در تخیل داشتم

سرم با باده مستی که سودائے دگر دارم
بساقی تلخ میگویم که دل جائے دگر دارم

نظر گردد حجاب آنجا که من دیدار مے بینم
نهان از چشم ظاهر بین تماشائے دگر دارم

بروئے عقل می‌بندم در عقل کار فرما را
که غیر از کار او بر سر تقاضائے دگر دارم

ندانم با که در حرفم همین مقدار میدانم
که با خود هر نفس آشوب و غوغائے دگر دارم

حدیثے طور از من پرس از محمل چه مے پرسی
که من پے بر پئے مجنون صحرائے دگر دارم

بخشکان ابر نیسان هم بشارت کوه و صحرا را
که در هر قطره آب دیده دریائے دگر دارم

چه داند فهم کوته بال جولانگاه شوقم را
که او راه دگر رفتست و من جائے دگر دارم

خرد را نیست در سودائے من یکذره گنجائی
که او رائے دگر کردست و من رائے دگر دارم

نظیری برتر از مطلب بر آور دست همت را
که برتر از تمنا من تمنائے دگر دارم

گہے بر فرش سنبل گاه بر روئے گیا افتم
نسیم ناتوانم تا کجا خیزم کجا افتم

نمی‌گفتم ز حسن روئے گل منقار بلبل شد
مبادا از طرف گلشن جدا افتم که بینوا افتم

بهر بانگ و صفیرے خاطرم آشفته میگردد
گلم گوئی که از آمد شد باد صبا افتم

حدیث دام نشنیدم ور دیده دیده ور دیده
دلم را خار خارے هست ترسم در بلا افتم

گرم صد بار سوزی بار دیگر گرد سرت گردم
نیم پروانه کز یک سوختن از دست و پا افتم

بمحرومی و بیقدری خودم گریه مے آید
چو در فکر شهیدان تو در روز جزا افتم

نظیری بیخود از بزم وصال یار مے آیم
عجب کیفیتے دارم ندانم تا کجا افتم

سخن دوست گران بود فراوان کردم
جان به بیگانه سپارید که ارزان کردم

گرد راه خضرے که از نظرم مے پاشید
سوئے هر چشمه شدم چشمه حیوان کردم

هیچ اکسیر بتأثیر محبت نرسد
کفر آوردم و در عشق تو ایمان کردم

نه بایستنیم بود چو رفت آمد کار
هر چه در کار نبایست همه آن کردم

نیم ساعت بیخود از تفرقه نتوان پرداخت
در مقامے که دل جمع پریشان کردم

هرچه آموخته بودم همه از یادم رفت    شد و چل ساله بسودای تو نقصان کردم

حال از آن ترک سیه چشم بپوشید که من    سحر پیش نظرش بردم و قرآن کردم

شوی تو ره بتگاپوی خرد نتوان برد    سعی چندانکه بتحقیق تو نتوان کردم

خانخانان که بیاد نظر تربیتش    طبع گر خاک نگارند منش جان کردم

نکته آرای غزل سنج نظیری می باش
بمدیحی که ترا صاحب دیوان کردم

ما چو سیل این خاک را از اول به پشت پا زدیم    خیمه همچون گل ز مهد غنچه بر صحرا زدیم

کوه و اقلیم دنیا را و خود را شاخ گل    از بغل مینا بر آوردیم و بر خارا زدیم

جنس کنعان مصریان گفتند در بازار نیست    بیشتر راندیم رخش از کاروان سودا زدیم

دهر از اول بر سر کین ست پندارد که ما    سنگ مریخ و زحل بر گنبد مینا زدیم

تکیه بر آب و سری بر باد نخوت چون حباب    هرزه وا کردیم چشم و غوطه در دریا زدیم

کس ز ما گم گشتگان ره بمراد خود نیافت    بال و پر در جستجوی منزل عنقا زدیم

قصر فوق و کاخ تحت جستیم عیسی را بخود    نوبتی مخلوتی خانه نخستیم تنها زدیم

غیرت ما با کسی تار و تانی بر نتافت    بر خود آخر تاب همچون رشتهٔ یکتا زدیم

دل گشادیدیم صوت و نغمهٔ امروز را    مهر نسیان بر سر افسانهٔ فردا زدیم

سبزه وش شاید که راه خاک بر صحرا نهیم    بادهٔ حمرا ز جام لالهٔ حمرا زدیم

کس حدیث آشنائی در جواب ما نگفت
قفل خاموشی نظیری بر لب گویا زدیم

تا یکی از کثرت غم رو ببرزانو نهم    تنگ گردد خانه من سر بشهر و کو نهم

دفع دل تنگی دمی از شغل خالی نیستم    دست اگر بردارم از جیب آستین بر رو نهم

شاکیم بختم که منت دارم از خویشم نکرد    حسرتی یاد آورم غمهامش بر پهلو نهم

کوچهٔ معشوق باغ دل گشای عاشق است    جنیم از هرجا بلای در بکوی او نهم

کس درین کاسه و بار از من مشتاقی خوش نکرد    چند چون گل تهمت رعنائی برنگ و بو نهم

مایۂ من انگبین ناب و تو آشوب شہر
بہ کزیں بازار جنس خویش بر یکسو نہم

کفر و ایماں را بیک سنگ آں دو ابرو میکشد
تا یکے اعجاز را در پلۂ جادو نہم

خوب عشرت کردہ ام عادت براحت چند گاہ
میروم تا سر ازیں عادت بہ طبع ایں خو نہم

طے راہ از اشک بر مژگاں سبکسر میکنم
خم نمیگردد بہ نقل بار اگر بر مو نہم

نافۂ مشکم کہ عطر افشاں بپا افتادہ ام
در چہ پا آویزم و در رخ بر پئے آہو نہم

بوالعجب ورد نظیری را بشور آوردہ است
سینہ بشگافد گرش زنجیر بر بازو نہم

ہمیشہ گریہ ز تلخے در آستیں دارم
بہ ترخ زہر فروشم گر انگبیں دارم

مباد و بر تم از احوال خویش در گفتار
کہ ابر و رگذرد و تخم در زمیں دارم

کسے کہ خانہ بہمسایگی من گیرد
مدام خوش دلش از نالۂ حزیں دارم

نہ باگلم نظرے نے بصوتم آہنگے
شکستہ بالم و صیاد در کمیں دارم

مرا بسادہ دلیہائے من تواں بخشید
خطا نمودہ ام و چشم آفریں دارم

دلم رفیق سمندر مزاج مے طلبد
سموم غیرت وادیٔ آتشیں دارم

نہ دیر با بت و بتخانہ میبرد عشقم
خجالت از رخ مردانِ راہ دیں دارم

بدستِ ہر کہ فتد جرعۂ حریفِ من ست
ندیم میکدہ ام دل چرا غمیں دارم

سرم بکار نظیری فرو نمے آید
کہ داغ بندگیٔ عشق بر جبیں دارم

جز نسخہ را احوالِ کساں پیش ندارم
ہرگز نظرے بر ورقِ خویش ندارم

ہر دام ہوا و ہوس خندہ زند مرگ
صد داعیہ ام پیش و نفس بیش ندارم

روشن شود از کاوشِ احباب چراغم
رنجے بزند کس کہ سرے پیش ندارم

ہر نوع کہ آید سخنِ عشق سرایم
صبر خرد قافیہ اندیش ندارم

چوں خامۂ آشفتہ و ماغاں شدم از دست
پروائے نوشتن بہ دلِ ریش ندارم

زاں نیش کہ دی زد برگِ دستِ تو فصاد
در یک بن مو نیست کہ صد نیش ندارم

از من سخن عشق و جنون پرس نظیری
دیریست دل و دین دبیر کیش ندارم

رضا بعشق کدام ست و اختیار کدام | چه دل بعشق در ہم دل کدام و یار کدام
دراں کمند که صد سر زحلقہ ریزد | بہائے کشتہ چه و قیمت شکار کدام
دو نیم گشته دل از کفر و دیں ہمیدانم | کزیں دو پاره دل آید ترا بکار کدام
چه چشم امید از ہجر نور کو بندم | که قرب ذرّه چه و نسبت شرار کدام
فلک ز عربده آسوده است حیرانم | که گشته خوی تو با طبع روزگار کدام
ز بسکه مست رخ ساقیم نمے فہمم | که تاب طرّه چه و چشم پر خمار کدام

قرار صبر نظیری بچشم او دادیم
ز عہد ما و تو بینیم استوار کدام

ہر کجا ساخت غمے دائره معمار شدم | ہر کجا نقطه شد اندر خط پرکار شدم
بوئے یار من ازیں سست وفائے آید | گلم از دست بگیرید که از کار شدم
بس کز و شد برم آسوده و دادستم در خواب | ہمچناں زیر سرش بود که بیدار شدم
دل دیوانه من قابل زنجیر نبود | بشکنج سر زلف از چه سزاوار شدم
من دگر قوت پرواز ندارم در دام | کاش صیاد بداند که گرفتار شدم
قیمت زخم بلا در طلبگاری بود | نرخ کالا نشنیدم چو خریدار شدم

کس بآتش بدل خویش نظیری نزود
داں نگه سوخته بودم که خبردار شدم

خود را کباب ازیں دل خود کام کرده ام | ایں پاره آتشی ست ولش نام کرده ام
گر روزگار دشمن من گشته دور نیست | خونہا ز رشک در دل ایام کرده ام
ایں دل که در وصال تسلّی از و نبود | خورسندش از تغافل و دشنام کرده ام
بے صبرم آنچناں که بقدر کرشمه | جائے کز و نہاده دلے دام کرده ام
پیش خیال او حذر آید ز اضطراب | ایں صید را بحیله دمے رام کرده ام

شام فراق در نظرم داغ حسرت است — هر صبح که روز وصل تو در جام کرده ایم

از نیم جرعه لطف نظیری چه بیخودی ست
این روز وصل بود که من شام کرده ام

ما قلم در آتش و دفتر در آب افکنده ایم — هر چه با آن خواهشی هست از حساب افکنده ایم

شب که در مستی سراغ کلبه ما کرده ای — جامه غم شادی برون از اضطراب افکنده ایم

کوی جان معمورتر داریم از بازار دل — راه سلطان را بعمدا بر خراب افکنده ایم

ما گرفتاران بیدل هر کجا نالیده ایم — لرزه بر عرش از دعای مستجاب افکنده ایم

بر سر انگشت نیاید ما اثر یابی که دوش — طره مقصود را در پیچ و تاب افکنده ایم

چاشنی گیرند مستان از دل پر شور ما — ما همان بر آتش از خامی کباب افکنده ایم

کفر و دین را از سوی باطن بسوالان در نهند — ما غلط بینان نظرها بر کتاب افکنده ایم

بر نتابیم از فرشته منت باد مراد — ما که کشتی بر سر موج سراب افکنده ایم

از کرام الکاتبین منت نظیری کی کشیم
ما ز دیوان عمل حرف ثواب افکنده ایم

دست در طره آشفته یاری نزدیم — یادگاری گرهی بر سر تاری نزدیم

شرم ما باد که مشهور جهانیم بعشق — نشدیم آتش و برقی بدیاری نزدیم

در ره دوست چو خاشاک وا ریخته اند — بر سر آبله نشتر خاری نزدیم

کرده صد سالک چالاک برین راه گذر — دست در حلقه فتراک سواری نزدیم

همه را زشتی و زیبایی ما در نظر است — بخیه بر طرف پرده کاری نزدیم

هر چه دادند و گرفتند دران کوی نکوست — بر ترازوی و محک وزن عیاری نزدیم

خلوت آتش نظیری نبود روزنی ما
حلقه بر در دل در شب تاری نزدیم

از ما حذر که دست ز آداب شسته ایم — شرم از دل و زبان همه تاب شسته ایم

از یک حدیث لطف که آن هم دروغ بود — از شب تو دفتر گله صد باب شسته ایم

امروز آب دیده ندارد اثر که دوش — تلخی گریه را بشکر خواب شستهایم
از رنگ بوی گریهٔ ما شور دامنست — صد آینه روی گشته درین آب شستهایم

از عیش ما مپرس نظیری خبر که ما
چون خضر لب ز چشمهٔ نایاب شستهایم

نگردید کوته رشتهٔ معنی رها کردم — حکایت بود بی پایان بخاموشی ادا کردم
بلذت بود گر بخشید جگر گر پارهٔ دل بود — نمک ریزی سخن تا با تکلف آشنا کردم
درین دکان کاسد صد هنر پیدا نمودم هیچ ست — بس محتاجم اکنون گرچه مس را کیمیا کردم
خدنگ جبههٔ توفیق امشب در کمانم بود — غم و الم در نظر بسیار خوب آمد خطا کردم
شهادت را عوض فردوس جانان داد در محشر — دیت خود نیست خونم را غلط کردم بها کردم
بجوش انا الحق داشت چشم گریهٔ گرمی — شکایت بود بر لب یاد او کردم دعا کردم
گره نیکو نمی بیند آن ابروی زیبا را — اگر افسون او کز سحر بابل بود وا کردم
بهر کاری که نیت میکنم نصرت از حق جو — که بر گنجشک دام افگندم و صید هما کردم

ز کوی یار چون بو در هم و آشفته می آید
نظیری گشت صد گلزار امروز از صبا کردم

من رو ز رهِ خانهٔ خمار ندانم — مستی طرب جز شب تار ندانم
مست آمدم و مست ازین مرحله رفتم — من قافله و قافله سالار ندانم
پیداست که بر کشتی صد پاره سوارم — پا و سر این قلزم خونخوار ندانم
نی کسب کمالی شد و نی طی مقامی — از راه سجود جنبش رفتار ندانم
چون کودک پر خشم بود گریه صد بیم — صد عرض هوس از هم گفتار ندانم
عمرم بصفیر قفس و دام گذشتست — من زمزمهٔ در خور گلزار ندانم
در سردی هنگامه همین کام فروشم — من گرمی و شیرینی بازار ندانم

خاموش ز غوغا که درین باغ نظیری
یک نغمه بصد شاخ سزاوار ندانم

در دشمن زنم و دوستی اظهار کنم | دست دل گیرم و در یوزهٔ دلدار کنم

نالهٔ نغمه سرایانِ چمن بے اثر ست | روشِ دام ز مرغانِ گرفتار کنم

دلم از زمزمهٔ طرفِ چمن نکشاید | گوش بر قهقههٔ دامنِ کهسار کنم

رشته را این صنمان حبل متین میسازند | تارم از سبحه برآید که زنّار کنم

ترسم از رشک در میکدها در بندند | گر ازاں شیشه که مے خورده ام اقرار کنم

نیست با خشک و تر بیشهٔ من کوتاهی | چوب هر نخل که منبر نشود دار کنم

میگساران همه خفتند و نظیری در شور
وا روئے بهشتی نیست که در کار کنم

نهیں نصیب و قبولم که نیک خواهِ توام | اگر بد دو جهانم که در پناهِ توام

بپوش چشم ز حالم که از پریشانی | ز دیده تو گریزان تر از نگاهِ توام

بگرد کوے تو گر دم نسیم درگاهیم | بهیچ در ننشینم که خاکِ راهِ توام

هزار زخم ستم خورده ام رسید بتو | نمانده قوتِ رفتن ز صیدگاهِ توام

صد و نگاه صد افسانه پریشانم | که در سوادِ شبِ طرّهٔ سیاهِ توام

کجاست هجر که از انتقام خویش کنم | که در حمایتِ مژگانِ کینه خواهِ توام

نظیری از که گذشتی دگر کرا دیدی
که بار سوختهٔ شعلهائے آهِ توام

سوزن بدل از بخیه و پیوند شکستیم | از بے هنری دستِ هنرمند شکستیم

در عشق بکامے نرسیدیم که بسیار | عهد پدر و خاطرِ فرزند شکستیم

از بهر نهالے که نشاندیم بخاطر | بس شاخ و بر نخل برومند شکستیم

ما حلقه بگوش سخنِ عشق و جنونیم | در حلقهٔ نسیان گهر پند شکستیم

امروز نشنید نقلِ عزیزاں گلهٔ ما | صد بار من و تو هم این قند شکستیم

هرگاه شنیدیم ز اخلاص حدیثے | طرف کلهے پیش خداوند شکستیم

تا روزه نکمیدیم سر انگشت حلاوت | زاں قند که امشب ز شکرخند شکستیم

گفتیم بشادی مشو آلوده نظیری
لب خویش نشد از خنده و سوگند شکستیم

شب در بتخانه را با دو چشم تر زدم — کعبه در لبیک آمد حلقه تا بر در زدم
همچو مرغ تیز پر رفتم بسوی آفتاب — آنقدر کز گرمیش آتش ببال و پر زدم
ظرف من سربسته بود و سیل گریه تند بود — پر نشد پیمانه ام هر چند در کوثر زدم
داشتم با صاحب منزل ره گستاخئی — نکته بر واعظ بگفتم نعره بر منبر زدم
فیض صحبت تا سحر نگسست از دنبالم — تا کواکب سبحه گردانند من ساغر زدم
داشت بر زنگار دل اندوه حرمان خاطرے — صیقل آئینه را در پیش روشن گر زدم
شمع محفل خفته بود و شوق صحبت رفته بود — آتش افگندم بمجلس بال بر مجمر زدم
همچو خورشید آتش دل بیشتر شد موجزن — آب هر چند از نم مژگان بر آن اخگر زدم

در ره قاتل نظیری را فگندم غرق خون
آتشے آوردم و در عرصۂ محشر زدم

ما برق جائے نور بکاشانه برده ایم — آتش بپاسبانئ پروانه برده ایم
بگرفته خواب دیدۂ بخت و امید را — از بس نوید ها بتو افسانه برده ایم
با ما اگر خدائے کند دشمنی بجاست — از آشنا پناه به بیگانه برده ایم
این گوشمال در خور ما هست از فراق — نام جدائی تو دلیرانه برده ایم
هستیم آنچنانکه بقصد هلاک خویش — خنجر بخصم و سنگ بدیوانه برده ایم
از سایۂ خودیم رمان ما رمیدگان — کز کنج خانه گنج بویرانه برده ایم

حرفے بگو بپرس نظیری چه محرمیست
حسرت بر آشنائی بیگانه برده ایم

چند در دل آرزو را خاک غم بر سر کنم — آتشے را تا بکے در زیر خاکستر کنم
چند بینم خواری و در سینه دزدم تیر آه — شعله را تا کے نگهبانی ببال و پر کنم
زاریم گویا اثر دارد که امشب بر درش — ناله ناکرده خواهم ناله دیگر کنم

ناشکیبم ز ہر چشمے رسانے یا بہ حیات  گر بہ آبِ خضر کامِ زندگانی تر کنم
باوجود ناامیدی بسکہ مشتاقِ توام  مدعی گر مژدۂ وصلم دہد باور کنم
گر چو از خاکِ سرِ کویت خیزم روزِ حشر  خاکِ صحرائے قیامت را ہمہ بر سر کنم
عالمے امروز بہ حالِ نظیری خوں گریست
وائے اگر فردا چنیں جا در صفِ محشر کنم

زیں غم نہ گریہ آمد و نے نالہ سر کشم  سخت ست حال مشکل اگر تا سحر کشم
غائب نگشتہ از نظر از پا در آمدم  من آں نیم کہ رنجِ فراق و سفر کشم
آں بلبلِ ندیدہ بہارم کہ انتظار  در آشیاں ز کوتہیِ بال و پر کشم
بر خوئے خانہ زاد ہم و مغرورِ خدمتم  معذورم ار ز نازِ تو یکبار سر کشم
پیدا نشد کہ ہر چہ مرا ہست از آں کیست  فردا کہ زحمتِ خویش از ایں کو بدر کشم
ما و سفالِ آں سگِ کو زانکہ ایں شراب  مستی نمیدہد چو ز جامِ دگر کشم
چنداں مرو ز ہوش نظیری بروزِ وصل
کیں جانِ بے بہاش بہ پیشِ نظر کشم

امروز پیشت از غمِ خود دم نمیزنم  فارغ نشیں کہ بزمِ تو برہم نمیزنم
انداختم بیرونِ دل شادی ہزار کم  غیر از دو شش بباختن غم نمیزنم
نازم بایں شرف کہ غلامِ محبتم  لافِ نسب ز نسبتِ آدم نمیزنم
صد رہ سوارِ ہمتم از ایں کہ آں گذشت  با آنکہ تازیانہ بر ادہم نمیزنم
مے سازم ارچہ دست و غنا پیش گیند  نے بازم ارچہ نقش و فالکم نمیزنم
امروز بہر ست نظیری جراحتم
آسودہ ام کہ دست بمرہم نمیزنم

ضبطِ حرفے میکنم کز وے زباں میسوزدم  شکوہ در دل گرہ دارم کہ جاں میسوزدم
پاسِ تن از دور میدارد شبِ ہجرِ تو جاں  بسکہ از داغِ جدائی استخواں میسوزدم
جائے شیون وا آہم از دہاں سر میزند  بسکہ از سوزِ دروں بر لب فغاں میسوزدم

خواستم شمعی که از وی خانه‌ام روشن شود
وه چه دانستم که رختِ خانمان می‌سوزدم

مهربانان زودتر بخشید خونم را باو
بی گناهم کشته و از بیم آن میسوزدم

کرده‌ام در بیخودی آهی که از وی دور باد
کرده لب تبخاله و در دل تا زبان میسوزدم

از کمین نالد نظیری باز مرغِ بام کیست
عیب گوئیهای آن آتش بیان میسوزدم

خاک دیگر بر سرِ مژگانِ بی نم میکنم
دست دل میگیرم و دریوزهٔ غم میکنم

در تن از آسودگی خونابهٔ دل تیره شد
می‌شگافم سینه و الماس مرهم میکنم

بیغم و بیغم زمین ای دردکاران الحذر
مهر از افلاک و تاثیر از دعا کم میکنم

در دلِ بی لذتِ من یکسر مو درد نیست
از کدورت سور را با آنکه ماتم میکنم

جز پریشانی نمی‌آرد دماغ از کار من
از سحر تا شب حسابِ زلف برهم میکنم

سنگ اندر دل گره شد گریه از بیدردیم
خنده از بی غیرتی بر اهلِ عالم میکنم

وصل را خواهم نظیری طوق بر گردن نهاد
دست دل در گردنِ شوقِ کسی خم میکنم

میروم زین کوی و از رشک محبت میبرم
بسکه با من آشنا گشتی ز غیرت میبرم

کرد شیرین اشک تلخم را شکرخند وداع
حیف دامانی که پر از نقلِ محبت میبرم

نوحه بر خود میکند دیوار و در از رفتنم
میبرم ذوق از جهان از بس بحسرت میبرم

حالتی دارم بدین خواری که از خاکِ درش
گر بجنت خواندم رضوان بمنت میبرم

از حجابِ رفتنِ بیجا نظیری از درش
بخیه‌ها بر دیده از اشکِ ندامت میبرم

باز از جرمِ شکایت نا امید از رحمتم
گفته‌ام کفری و اکنون بدترین امتم

تا ز من دارد ملالی سایه‌ام خصمِ من است
در دلِ خود تهمت دارم و در چشمِ خود بیغیرتم

گرچه در ظاهر دلم اظهارِ طاقت میکند
لیک پنهان بر سرِ جنگ است با من طاقتم

مینویسم خطِ بیزاری دلِ پر شکوه را
پابوس پیوند دارد نیست با او نسبتم

عالمے از رنجشم راهِ حکایت یافتند ۔ از نکوخواهان دگر در زیر بار منتم
منکه جا یابم بپرسش بار تنگ اغیارم چکار ۔ این چنین دایم ور آتش از دل پر غیرتم
نیست از رنجش نظیری گر شکایت میکنم
عندلیبم ناله کردن هست رسم و عادتم

تا از فضائے دشت بگلشن فتاده ام ۔ از چشم طائران نوا زن فتاده ام
در نقش کارگاهِ جهانم نمود نیست ۔ کز ضعف همچو رشته ز سوزن فتاده ام
گر سینه مے خراشم وگه چهره میکنم ۔ شوریده تر ز باد بخرمن فتاده ام
نے در حساب گوهرم آرد نه در نظر ۔ از کیسهٔ کریم به برزن فتاده ام
مشتاق التفاتم و محتاج رحمتم ۔ چون طفل شیرخواره بدامن فتاده ام
سعیم اسیرِ دوست درین ترکتاز کرد ۔ طالع نگر که قسمت دشمن فتاده ام
زین بوم و مرغزار نیم گر ملوّ تم ۔ طاؤس سدره ام ز نشیمن فتاده ام
بازِ شهم که تا کشد از مرحمت مرا ۔ در دست این عجوزه برهمن فتاده ام
طبل رحیل قافله سالار میزند ۔ من در طلسم بے در و روزن فتاده ام
چون گل برنگ و بوئے هوا خرقه در گرو ۔ دستار و اقتدار بگردن فتاده ام
ریحان دمد ز بخشش نظیری ز آتشم
در گلشنِ خلیل ز گلخن فتاده ام

بتمنائے غلط بر همه کس میر شدیم ۔ بدر از خانه نرفتیم و جهانگیر شدیم
مه کله گوشه پئے خدمت ما مے شکند ۔ که سرافراز باندازهٔ تقصیر شدیم
مئے تلخ و گزک شور ز ما پرس که چیست ۔ طفل بودیم که باز از شکر و شیر شدیم
غافل از شیوهٔ رندی بسلوک افتادیم ۔ تازه ناکرده دماغ از پئے نخچیر شدیم
دوست بر ما نگران از سر شفقت بگذشت ۔ خاک بودیم ز فیض نظر اکسیر شدیم
هر کجا راه دهد اسپ بر آن تاز که ما ۔ بارها مات درین عرصه بتدبیر شدیم
شادیٔ هفته بآزادیٔ ما میگردد ۔ همچو آدینه چه سر حلقهٔ زنجیر شدیم

چار فصل چمن عمر ندیدیم افسوس
نارسیده بجوانی ز تعب پیر شدیم

رشک بر پیری ما چرخ و عطارد دارد
پشت خم همچو کمان راست تر از تیر شدیم

خوشتر از عمر زلیخا بطرب بر گشتیم
عذر تقصیر عمل در پی توقیر شدیم

زان دو محراب نشین هندوی زنار پرست
پیش گفتار بدریوزهٔ تکبیر شدیم

فکر آبادی ایمان نظیری کردیم
سوی دلهای خراب از پی تعمیر شدیم

نه جا نتوانم از کم نشاء کی چالاک برخیزم
بهر سو جنگ محکم سازم و چون تاک برخیزم

چنان ز آلایش مژگان تر دامن گرانبارم
که شست از جا چو نور دیدهٔ نمناک برخیزم

بصافی مشربان صحبت گزیدم صفا باید شد
بسوزم زهد خشک خرقهٔ تر پاک برخیزم

چو موجم نقش بر آب چه گردم رخت بر صرصر
ز دامن تا گریبان همچون سوسن چاک برخیزم

ملال آشیانم گشت کی باشد بهار آید
چو بلبل مست گردم از خس و خاشاک برخیزم

بیکدم باده صاحب همتی و ستم نگیرد
که دامنش گردم و از خانهٔ امساک برخیزم

درین صحرای پر صرصر چه تمکین مست بودم را
چو دود از باد بگریزم چو گرد از خاک برخیزم

بسعد و نحس دوران خط تسلیم و رضا دادم
که نتوانم چو نقش ثابت از افلاک برخیزم

نخورده زخم افتادم ز پا ترسم که نتوانم
بخون رنگین پی آرایش فتراک برخیزم

شب از میخانه سوی خانقه رفتم غلط کردم
سحر ببایدم از نشاء تریاک برخیزم

مکن منعم نظیری گر ز حکم آسمان نالم
ز مظلومی بدادار حاکم بی باک برخیزم

بسیار فطره کردم در گرم و سرد عالم
چشمی نشد بعالم از دود و گرد عالم

عزم رحیل دارم از شهر بند دنیا
صوم وصال گیرم از آبخورد عالم

برخاک ره گذارم افلاک پایمالم
خلوت نشین شهرم صحرا نورد عالم

رخ میکنم بناخن لب میگزم بدندان
با خویش در نبردم غالب نبرد عالم

از خشین آن پریوش تا یافتم نشانی
دیوانه دوست گشتم ویرانه گرد عالم

خشمے ہمہ تبسم تلخی ہمہ حلاوت ۔ در نیش و نوش جانہا درخاور دو عالم
ریزان ز من ثمرہا الوان ز من چمنہا ۔ رنگے نہ ہیچو بادم از سرخ و زرد عالم
تا بود و ہست بودم پیدا و در نمودم ۔ چون نقطہ زیادم از نقش نرد عالم
تو بالغان این عہد زن مشربند یکسر ۔ مردانگی مجو پیدا نہ ہیچ مرد عالم
زین خاکدان برستیم و ز اختران گذشتیم ۔ مائیم صبح ثانی خورشید فرد عالم

صبح از کف نظیری رطل گران کشیدیم
بر طبع شد گوارا اندوہ و درد عالم

کعبہ و دیر شدم صد رہ و ویران گشتم ۔ بارہا معبد ترسا و مسلمان گشتم
باد خاکم بہوا برد و پریشانم کرد ۔ عطر طرف چمن و گرد بیابان گشتم
نفسے از گل و تا بے نفسے آتش و باد ۔ نشدم جمع از آن بیش کہ پریشان گشتم
سیلئی نہی فضولی ز سلوکم انداخت ۔ چشم ترسیدہ تر از طفل دبستان گشتم
بازی نفس ز تعلیم گہ عقلم برد ۔ گرچہ صد بار بدل دست و گریبان گشتم
طوف و سعی حرم عشق نیاوردہ بجائے ۔ تشنہ زمزم آن چاہ زنخدان گشتم
عمر بگذشت و خریدار نہ ہیچم سخن بہ ۔ کار بد بود و بہ بر خویش بتاوان گشتم
پردہ ام از رخ اعمال ندامت بردا ۔ خجل از طاعت آلودہ بعصیان گشتم
دل گرفتم ز کف دیو ہوا آخر کار ۔ صاحب جام جم و مہر سلیمان گشتم
ز بیدار زبود و دش بر جوران گردم ۔ کہ جلا یافتہ از خار مغیلان گشتم

آگہ از ذوق نظیری بشنا دم حسب عجب
طفل بودم کہ غزل گوی و سخندان گشتم

غسال شوئے تر کاسہ ایاغ شدم ۔ تبر بپنبہ رنگین روئے داغ شدم
نہ خضر بود درین تیرہ چشمہ خضر ۔ ز شرم ہر زہ دوی سر در سراغ شدم
فغان و شیون مرغان چنان ملولم کرد ۔ کہ جیب و دامن خالی بروں ز باغ شدم
نگویم اینکہ سیہ بختیم نمے انداخت ۔ چو بال زاغ بدم ہیچو چشم زاغ شدم

بروی سبزه و گل بود سیر و پروازم
نصیب خواند که پروانهٔ چراغ شدم

ته پیاله بمن داد لیک از مستی
فتیله بر دل خامهٔ تهی و داغ شدم

بدشت و مزرع گشتن هوا پرستی بود
بکنج عزلت و خلوت بباغ و راغ شدم

نسیم نیم شبم بر مشام بوی نزد
سحر شگفته و خوش طبع و خوش دماغ شدم

مدار کار نظیری بخلق دم در کش
که فارغ از همه در گوشهٔ فراغ شدم

نه خراش دم برفت نه گداز دل ببردم
دم آتشین بیابان نفسرد و گفت سردم

شده ام ز خویش فارغ بخیال خلق و دلقی
نه بدرد بار گشتم نه ز دیده آب خوردم

وهم از غذای مرغان بخیال دام و قیدم
کنم از دعای باران بهوای مرغ و زردم

بکنم قفا ببازی که دو شش نشسته نقشم
نشوم ز لعب فارغ که عقب فتاده نردم

بهوای ابر خیزم فلک ار نیاید ثقلم
بگذار سیل افتم نزود ز دیده کردم

بقطار کس نگنجم چه گران بها اسیرم
بعیار خس نسنجم چه بلند قدر مردم

بزنند تنگ سنگم نکشند عار خنجر
به تهمتن از در افتم بگریزد از نبردم

بهم هزار پایه ره بسته قطع سازم
بجهم هزار پله پی مور در نوردم

بخزان و گل نپیچم نه ز قسم رنگ و بویم
به بهار و دی نسازم نه ز جنس گرم و سردم

وزد ار کمین نسیمی رندم بموج دریا
که سحاب خشک مغزم نه ز جاروی نبردم

همه را بمهر بینم که قرین خویش خویشم
بجهان ضیا رسانم که چو آفتاب فردم

بسماع جان نظیری ز خودم خلاصی ده
بفشان چنان غبارم که غبار کس نگردم

آتشین گفتار خاکی پیکرم
قطعهٔ باغ خلیل آذرم

در دم احیای عیسی مضمرم
در ید بیضای موسی دفترم

جای گل بلبل بر آرد شاخ گل
گر فشانی بر چمن خاکسترم

عالم معنی بنورم روشن است
در حقیقت آفتاب دیگرم

غوطہا در بحر معنی صنع کرد | تا برآوازہ صدف یک گوہرم
از سخن ہر کس ہیولائے نخود | من ہیولائے سخن را جوہرم
کس بمعیارم نمے آرد سخن | ہیں محک صاحب عیار و بین زرم
وصل معنی دیر اگر دستم دہد | پردۂ افلاک را برہم درم
جوہرم جستم نمیدانم چہ بیم | ہر چہ جستم غرق مہر حیدرم
اختراں چوں سرمہ در چشم کنند | آسماں گوید غبار آں درم

بہ تر از حال نظیری نکتہا
گویم و از خود نیاید باورم

بگل پیراہنے امید وارم | کہ خوشبو بیارد بو آغوش و کنارم
من آں آسیمہ صیادم دریں بحر | کہ در دامم نمیگنجد شکارم
قضا ہم سنگ کوہم داد سودا | ہوئے برترازو بستہ بارم
فشانم خوشہ باراں ز مژگاں | بشورش ابر دشت و کوہسارم
شود شوریدہ تر ہر دم گل و آب | ازیں مرغابیان چشمہ سارم
بامید وصال آں پری وش | بشکلے ہر نفس تبت مے نگارم
بایماں تا نیم از پندار بیروں | عجائب مومن زنار دارم
گریباں میدرم از عشق و کارش | کہ تاب ایں سر و سودا ندارم
ز شہرے زادگان عشق پرسید | یکے از عارفان آں دیارم
بایں خشکی گر آزادم گذارند | ز سر سبزان وادی یادگارم

نظیری ذوق شب خیزاں ز من پرس
کہ از بیگہ دریں وادی سوارم

سوخت چوں شمع پائے تا بسرم | شد تنم جملہ مایۂ نظرم
دیدِ صبحم بروئے نکشایند | بر تبسم خندہ میزند سحرم
من کہ بر گلبن آشیاں دارم | چہ غم ست از فنائے بال و پرم

پشتِ غم دیدگان بن گرم ست — غم بہ پیشم سستان و من سپرم
یک رہ ابرام دوست نشنیدم — زین تغابن کہ شد ہنوز کرم
کشدم غم بایں گسنہ کہ چرا — شادی از دور دیدہ برگذرم
حادثاتِ جہاں زہم ریخبند — نسپارند اگر بیک دگرم
توبہ ناید بعشق شاہد راست — برگذرگاہِ ژالہ شیشہ گرم
بسکہ دل برقفا روم نہ درست — قدمِ پس تراست پیشترم
مست و آشفتہ میروم بر راہ — حالِ من ظاہرست از اثرم
خوش نکردند صبحدم مرغاں — نام کردند مرغ خوش خبرم

آنچناں داردم نظیری شوق
کہ بریزند عضوہا ز پرم

شست سقائے ابر برگ و برم — بنمی شد دل و دماغ ترم
دانہ چوں خوشہ در گلو آورد — شاخہائے رگ از نمِ جگرم
بس ہوا طرحِ انبساط انداخت — شد درونِ سرا برونِ درم
بدو بال سحاب دوختہ اند — دامنِ بحر و دامنِ بصرم
مژہ برہم نمے توانم زد — کہ بطوفانِ گریہ بارورم
مریمِ ابر در تموز آورد — میوۂ مہرگاں بما جضرم
عقد سنبل شد آہ بیجانم — خوردۂ نرگس اشک چوں شررم
ہمہ امنیّت و فراغت شد — ہرچہ آفت نمود در نظرم
چوں بجوئے گلستاں نگرد — بوسہ بر دیدہ میزند نظرم
بسکہ از شوقِ سینہ در جوشم — پائے تقدیم میکند بسرم
پائے در فرق مو براعضا ہست — ہمہ آبستنی و جانورم

آنچناں گم شدم بعیش و نشاط
کہ نظیری نمے رسد خبرم

ز خیل نغمه سنجان رفتم و طرز کهن بردم — صدای بلبل کنج نغمه از طرف چمن بردم
نه زیب باغ کم شد نه بساط سبزه خالی شد — خس خشکی ز نزهتگاه سرو و یاسمن بردم
دگر در شهر از مستی و رسوائی نمی گنجم — بیابان دیدم و دستی بجیب پیرهن بردم
ز بی مهری یارانم ازین به یادگاری نیست — که مهر خویشتن را از ضمیر خویشتن بردم
هر آمیزش که سنجیدم خواص زهری بخشد — مذاق ناخوشی از شهد و شیر انجمن بردم
بصد کان مومیائی ای حریفان به نمی گردد — شکست خاطری کز بزم آن پیمان شکن بردم
فراغ خاطر از سیر و سفر جستم نشد حاصل — غم غربت فراهم کردم و سوی وطن بردم

**نظیری** مست و بدخو دیدمش فرصت غنیمت بود
لب پر شکوه پیشش رفتم و تیغ و کفن بردم

بیرون تو پروانه امشب بچراغم — خود را بچنان بیخودی سوخت که داغم
مطرب بکنایت غزلی دوش ادا کرد — از گریه شدم مست و شد از دست ایاغم
دور از تو ز خود رفتگیی دید بدم دست — کز پیش نظر تا نشده گیرند سراغم
بوئی اگر از مهر و محبت نشنیدم — گل را گنهی نیست گرفتست دماغم
ای گلبن طالع چه نهی روی بزردی — فصلی نگذشتست ز سرسبزی باغم
کو جیب کشا صبحم و پر کن ز سیاهی — شد روشنی روز رقم بر پر زاغم

مشغول بعلم ادبی باشش **نظیری**
تا چند شوی شیفته لابه و لاغم

نه مقامی که دران زاد سفر تازه کنیم — نه غباری که ازان سرمه نظر تازه کنیم
سوی این بادیه هرگز نوزیدست نسیم — سینه بر برق کشائیم و جگر تازه کنیم
همه از شعله چو پروانه پر انداخته ایم — وز طپیدن نتوانیم که پر تازه کنیم
تشنه دارند بهجر و دم آبی ندهند — خود لب خشک بخوناب جگر تازه کنیم
کی بود یار سفر کرده ما باز آید — جان مشتاق ازان سینه و بر تازه کنیم
خلق را فتنه این شهر فراموش شده — زخم پنهان بنمائیم و خبر تازه کنیم

وقت آں شد کہ مئے از ساغر خورشید زنیم
لبے از خندۂ شادی چو سحر تا

شمس دیں اختر اعظم بسعادت خواہیم
نوبت سلطنت شمس و قمر تازہ کنیم

بندہ باشیم و ملوکانہ حکومت رانیم
روش دیگر و آئین دگر تازہ کنیم

بتضرع کلہ فقر ز سر برداریم
بادشاہانہ ہمہ تاج و کمر تازہ کنیم

نقش امید نظیری بجہاں نتواں یافت
بہ کہ ایں تختہ بشوئیم و ز سر تازہ کنیم

یک کلیم اما بہ نسبت چوں خم و پیمانہ ایم
مختلف در رنگ و بوئیم ارچہ از یکدانہ ایم

سر معبودیم و با شرک خفی ہم پردہ ایم
روح مسجودیم و با نفس دنی ہمخانہ ایم

طبع معشوقی و لاف عاشقی از ما خطاست
طعمۂ بازیم اگر شمعیم اگر پروانہ ایم

گنج در ویرانہ باید کرد پنہاں ایں عجب
بوالعجب تر اینکہ خود گنجیم و خود ویرانہ ایم

قفلہا از ما کشاید فتحہا از ما شود
ہر کجا تقدیر مفتاح ست ما دندانہ ایم

کاشف نیت چو شکل قرعہ و نقطہ ایم
رہزن باطل چو فال سبحۂ صد دانہ ایم

با بد و نیک ارچہ یکروئیم ہمچوں آئینہ
در صلاح کار دورویم صد زباں چوں شانہ ایم

گر پریشانیم عطر سنبل آشفتہ ایم
ور سیہ کاریم کحل نرگس مستانہ ایم

آمدیم از علم و در تقریر سرگرداں شدیم
زانکہ چشم دہر در خواب است ما افسانہ ایم

در طریق بردباری گر نظیری عاجزیم
شکر للہ در رہ وارستگی مردانہ ایم

ساقی برحمت آمدہ ام تا بپائے خم
یک کاسہ مے بیار و گر ہست لائے خم

باطن ز کسب معرفتم بہ نمے شود
تبدیل خلق میکنم از کیمیائے خم

از یک پیالہ ام ز خلاف فلک بحجر
کز سر بروں شدم چو مے از تنگنائے خم

گر خم شکست محتسبم غم نمے خورم
کافیست یک کرشمۂ ساقی بجائے خم

تا ہست باغ و میکدہ از غم پناہ ہست
یا زیر گل شویم نہاں یا قفائے خم

چشمم غنی شد از کرم پیر مے فروش
طبعم کریم شد ز دم دلکشائے خم

مستیٔ من زجنسِ حریفانِ دور نیست | نوشم مے از قرابۂ دیگر ورائے خم
پیمانگی کند فلکم مہر فطرگی | گردوں صلائے عام رند من صلائے خم

در حرص ناں چو مور نظیری چہ ماندۂ
طاؤس میشود مگس اندر ہوائے خم۔

# ردیف النون

دیریست بروں رفتہ ام از اختیارِ خویشتن | بنشستہ ام اندو ہگیں در انتظارِ خویشتن
گر از عیارِ حالِ خود در مجلس اظہارے کنم | سازد از مقامِ خود فتد مے از عیارِ خویشتن
مشربِ مصاحب مے کند ورنہ تفاوت بیحدیست | تو مستِ حسن و نازِ خود من در خمارِ خویشتن
تا رفتم از کوئے مغاں ورمن غریبی کار کرد | ہرگز نمے آید مرا یادِ دیارِ خویشتن
توفیق اگر یاری کند ور زہدِ خشک آتش زنم | زاب ورع سوز آورم رنگے بکارِ خویشتن
سیلابِ مستی سر دہیم تا بیخ ہستی بر کند | یکبارگی فارغ شوم از خار خارِ خویشتن
گر بر سرِ صلح آورد روزے پشیمانی مرا | چنداں بگریم کز دلت شویم غبارِ خویشتن
گر پیش مے خواندی مرا ذوقِ مرامی یافتی | نقش خرابی ماندہ ام از یادگارِ خویشتن
آں شب کہ در خوں خفتہ ام وانم شب آسودہ گیست | کم روز راحت دیدہ ام از روزگارِ خویشتن
یک روز برقع برفگن انصافِ مشتاقاں بدہ | خلقِ جہاں را کردۂ امیدوارِ خویشتن

معشوق و عاشق را بہم نازِ نظیری لازمست
دشمن نمے باشد کسے با دوستدارِ خویشتن

عمر اگر باقیست رنجشہا کہن خواہد شدن | آں لبانِ تلخ گو شیریں سخن خواہد شدن
باز خواہد آمدن از نقش بازیہا خیال | ایں دو چشمِ بت گرِ من بت شکن خواہد شدن
پاسخِ گفتارِ زشتِ ما ہم استغفارِ ماست | کے صنم گویا بکفرِ برہمن خواہد شدن
باز عشق حیلہ گر شاہد فریبی میکند | یوسفے ہر گوشہ در چہ بے رسن خواہد شدن
منکہ از گم کردہ یارِ خود نمے یابم نشاں | گر بہ بیت اللہ روم بیت الحزن خواہد شدن

من کجا و عیش و مستی باده بر من زهر باد   بی تو گر شکر خورم تلخم دهن خواهد شدن
اسم اعظم ثبت لعل تست پاکش دار هان   این نگین روزی نصیب اهرمن خواهد شدن
جیب ماتم دیدگان چاک ست تا دامان حشر
شاهد حال نظیری پیرهن خواهد شدن

در چراغ حکمت از مغز خود روغن مکن   جز بنور عشق راه معرفت روشن مکن
حکمت از خود جوی و از یونان و یونانی مخواه   از کنار خوشه چینان دانه در خرمن مکن
عشقبازان را قوام جسم از قوت دل ست   چون دل بیمار باشد قوی فکر غذای تن مکن
دلبری بگزین که اوّل یار و هم آغوش تست   شاهد هرجا نشین را دست در گردن مکن
آب پاشان ست در کوی پریرویان برو   تا نمانی پای در گل چشم بر روزن مکن
رود مصر و چشمهٔ موسیٰ براه قدس هست   وقت پیری هم بس از آلایش دامن مکن
اختیار عشق با هزل و هوس شغل خطاست   مرکبی کز موم سازی نعلش از آهن مکن
ای خوشا خواری و خورسندی که فقر و قبول   کس نگوید گلخنی را جای در گلخن مکن
آشتی داری بخصمان با نظیری کین مکن
دشمنان را دوست کردی دوست را دشمن مکن

دلا روز آن خم ابرو بگردان   بدل کردیم قبله رو بگردان
رخ از هندوی خطش سومنات ست   مسلمانی رخ از هندو بگردان
نه بینیم غرّه آن رو را مبارک   عنان طرّه بر یک سو بگردان
بهار حُسن عالم بی خزان نیست   رخ از اصلاح این جادو بگردان
بهر فصل این جهان طبعی پذیرد   ترا هم رفت فصلی خو بگردان
ز دست اندازِ زلف از کار رفتم   شکنجی بر خم بازو بگردان
مبادا بر نشان آید خدنگی   کمینی دیده ام آهو بگردان
بعشقت پارسائی پیشه کردم   برسوائیم در هر کو بگردان
زلالت تیره گشت از نارسائی   نظیری آب خود زین جو بگردان

درمانِ ضعفِ دل بلبِ نوش خند کن — حرفے بگوئی و مشک گلابے بقند کن

لب پاک از ترشحِ آبِ حرام کرد — طرفِ دماغ تر دنِ صوفی کمند کن

بوئے عبوسِ عارفِ شہرم دماغ سوخت — خادم بیار مجمر و فکرِ سپند کن

زہرم برگ ز حاسدِ بدگوئے میدود — نیشم ز دل برآر و علاجِ گزند کن

با ما بدست خصم بخود ارچہ خوب ہست — گو استتلم بطینتِ ناارجمند کن

آں کس کہ دین نداکرد و گوید کہ عارفم — تکفیر او بملتِ ہفتاد و اند کن۔

تا کے چو موجِ آب بہر سو شتافتن — در عینِ بحر پائے بگرداب بند کن

نقدت ہمہ ز روئے ریا قلب ماندہ ست — صرافِ خویش شو سخن چون و چند کن

دشمن اگر بسفرۂ تو میہماں شود — بخشش و نامِ خویشتن ہمت بلند کن

آرایشِ بروں چہ کنی پشمِ گوسپند — گرگے کہ در درونِ تست ترا گوسپند کن

افغاں کہ سوختی و بمرہم نمے خری — آنرا کہ داغ مے نہی اوّل پسند کن۔

عالی نمودہ عشق نظیری مقامِ تو
معنی بلند آور و دعوے بلند کن

با مسلماں نہادگاں تا کے دل و جاں باختن — بعد ازیں خواہم بترسازادہ ایماں باختن

بر امیدِ یک نگاہِ مرحمت مے شایدم — خویش را چوں سرمہ در چشمِ عزیزاں باختن

تشنہ چندیں راہِ ظلمت کردہ طے حیف حیف — جامِ جم را در کنارِ آبِ حیواں باختن

شیوہ ہا دارد محبت ورنہ کارِ عقل نیست — یوسف افگندن بزندانِ عشق زنداں باختن

کار بر اندازۂ ما نیست بس رسوائیست — زود ہیچو اہرمن مہرِ سلیماں باختن

بر امیدِ التفاتِ خضر نادانی بود — زورق اندر بحر و مرکب در بیاباں تاختن

عشق بے تعلیم مے آید بریں معنی گواست — کودکانِ عشق باہم در دبستاں باختن

گر دلے داری دو عالم را بداوے زدگن — کس ندیدم پردہ باشد از ہزاراں باختن

تا مقامر شیوگاں را عادتست اوّل زیاد — داد کردن دل پس ایماں بر سرِ آں باختن

گرد کوئے با چو گروی رو حریف ماندہ — با فقیراں منعماں را نیست آساں باختن

لاف آن بهتر که در میدانِ سربازان زنم
شرطِ دعوی نیست تنها گوی و چوگان باختن

هر قماری را که شرطی نیست ذوقی نیز نیست
از لبِ تو بوسه و از ما گریبان باختن

نیست زو مغلوب بودن لیک غیرت عالی است
عشق میخواهد ببازم لیک نتوان باختن

طاعتِ چل ساله را در عشق ترسازاده‌ای
در سرِ بازار میباید بعصیان باختن

چیست میدانی نظیری وقتِ مرگ افلاسِ ما
جان بساحل بردن و سامان بطوفان باختن

بگریه در دلِ تو گر اثر توان کردن
ترا ز ذوقِ محبت خبر توان کردن

اگر بمهرِ من آب و گلت سرشته شود
دل از زبانِ تو شیر و شکر توان کردن

قبولِ سلطنتِ هر دو کون چندان نیست
که با محبتِ تو سر بسر توان کردن

به پندِ مردم ازین راه بر نمیگردم
بجستجوی تو سر در خطر توان کردن

بیانِ شوق بتقریر در نمی‌آید
نمیشود که سخن مختصر توان کردن

بنامه گر صفتِ اشتیاق بنویسم
ز کاغذ و قلمم بال و پر توان کردن

ز دیده تا بدلم رفت گریه طوفان کرد
گذر عجب که ازین رهگذر توان کردن

علاج نیست که خصم از درونِ جان برخاست
ز کیدِ دشمنِ بیرون حذر توان کردن

نوش میریزد حدیثت در گزندِ خویشتن
تلخ از آن گوئی که داری پاسِ قندِ خویشتن

بس پریشان ساختی زلفِ درازِ خویش را
گر دلی نگذاشتی فارغ ز بندِ خویشتن

هیچ کارم بیش از شفقت بکامِ من نبود
چون پسندیدی مرا گشتم پسندِ خویشتن

دولتِ عشقِ توام هرگه بخاطر بگذرد
سجده آرم پیشِ بختِ ارجمندِ خویشتن

با خیالی مونسم کز فکرِ خود در وحشتم
از عزیزی تا دهم سر در کمندِ خویشتن

هر که از مجلس عبیر و عود بیرون آورند
دفعِ چشمِ بد بر هم دود و سپندِ خویشتن

رام دل زلفِ سیه مارت نشد شرمنده‌ام
از فسون و دعوتِ ناسودمندِ خویشتن

صلح و جنگت بر دلم میدانِ طاقت تنگ ساخت
عرصه‌ای جو درخورِ سمندِ خویشتن

عشقبازی گرچه میگویم خطا کردن بود — بر نگردم زین خطاکاری به پند خویشتن

پیش گفتارت نظیری جان به تحسین میدهد
تا نگه کن بر حسن ادراک بلند خویشتن

مردانه قماری کن و دستی بدو عالم زن — خصلی که نهی پیه نه نقشی که زنی کم زن
سر دم چو فلک لعبی از پرده برون آری — این شعبده یکسو نه وین معرکه برهم زن
گر مهر نهی بر دل از شوق بیانی به — ور قفل زنی بر لب از رطل دمادم زن
بینائی جان خواهی شمشیر بتارک زن — آگاهی دل خواهی الماس بمرهم زن
تو بهر چه خاموشی کز هیچ نیندیشی — من پاس کرا دارم غواص نه ام دم زن
ایمان ز یقین خیزد از هر چه بشک باشی — در آتش حرمان بین یا بر محک غم زن
مومن نتوان گفتن عاشق که مجاهد نیست — رو بوسه چو سربازان بر طرهٔ پرچم زن
شادی و غم عاشق توام بزمین آیند — تخت از پی سور ما در حلقهٔ ماتم زن
ما جان بهوائی تو دادیم درین گلشن — بر هستی ما دامن چون باد به شبنم زن
تا عذر گنه گوید آن حور بهشتی را — خالی و گر از عصیان بر جبههٔ آدم زن
گر کعبه هوس داری احرام رخت بندد — چون خال زنخدانت کو غوطه بزمزم زن
شرع آخر سنگین ست پابند طبیعت را — از کعبهٔ گل بر کن در کعبهٔ اعظم زن

چا نیست نظیری را بیمار لب و چشمت
یا شربت نافع ده یا ضربت محکم زن

دلم بشکسته و رنج آزار او کن — تغافل گونه در کار او کن
بکوشش ورنه گیرد چرا غم — شرر داری حرارت یار او کن
گلاب پاش بر دلق وجودم — چو گل آشفته بود و تار او کن
سخن کز پختگی رنگی ندارد — اگر معجز شود انکار او کن
کسی کز روی آگاهی زند حرف — بجان دست او رسد ایثار او کن
نگه سر سنگ کم آزار حسن ست — غضب را شحنهٔ بازار او کن

اساس حسن داری ساده از مهر — مثالے نقش بر دیوار او کن
نفس کز تفتگی تا بے ندارد — گر از عیسٰی بود زنّار او کن

نظیری را مسوزان داغ حرمان
ترحم بر دل افگار او کن

عشق تو شیرازۂ اجزائے من — شوق تو فہرست سراپائے من
بسملۂ گوشۂ ابروئے تست — فاتحۂ شرح تمنّائے من
رابطۂ بند بہ بندم زتست — ثبت بداغت شدہ اعضائے من
کعبۂ کوئے تو بود مرجعم — بر سر معراج بود پائے من
مردمک چشم جہانے زتست — روشنیٔ دیدۂ بینائے من
از شکرستان تو اجرت خورست — طوطی گویائے شکر خائے من
از چمن حسن تو بیروں مباد — زمزمۂ بلبل گویائے من
این قدر ارزم کہ ہیچم خری — بیم زیان نیست ز سودائے من
این شرفم بسکہ شوی مشتری — ہیچ مدہ قیمت کالائے من
پس ز رفیقان رہ افتادہ ام — گر نکنی رحم بمن وائے من

جائے نظیری دگر اینجا کجاست
من شدہ تو آمدہ بر جائے من

غم از دل بر کراں نتواں نہادن — گرانے بر جہاں نتواں نہادن
مرا سرّے بجانان از ازل ہست — کہ با جاں در میاں نتواں نہادن
ارادت کردہ محرومی مقدر — گنہ بر آسماں نتواں نہادن
نوالہ گر ز کف معشوق باشد — بتلخی از دہاں نتواں نہادن
سرے کافراختم از آستانش — بجز از آستاں نتواں نہادن
ز بس داغ جنون آشفتہ مغزم — سرم بر پرنیاں نتواں نہادن
سمند عشق رم توسن چناں ست — کہ مویش بر عناں نتواں نہادن

ثبات از عالم و ارکاں سکون ست  اساسے آنچناں نتواں نہادن

فضائے چرخ مار بیضہ خوار ست  دریں کاخ آشیاں نتواں نہادن

عزیزہ خانہ ام از مکاں رفت  قدم بر لامکاں نتواں نہادن

توانم جاں بآساں داد لیکن  بجسم مردہ جاں نتواں نہادن

حناں ہجرش دل و دستم شکستہ  کہ گلکم در بناں نتواں نہادن

قلم درکش بدیوان نظیری
ز بس سہوش نشاں نتواں نہادن

نہ مراست حسن فضلے بعیار سربلنداں  نہ خوش آمدی موافق بمذاق خود پسنداں

بخیال نقش در نگیم نہ دو دیدہ خواب بردہ  خم ابروئے نگاریں چو شب نگاربنداں

بتگ و دو اندریں رہ نرسم بگرد مردے  کہ براسپ چوب تازم پے بادپا سمنداں

بچراغ تیرہ بختاں دم خستہ میفروشم  کہ ز تا کسی نسوزم بفروغ ارجمنداں

بہوس بریم سودا من و آہوئے خطائی  بخطا فرو نیاید سر عنبریں کمنداں

دل سوگوار مارا نبت شوخ و شنگ باید  مئے تلخ تر مناسب بمزاج دردمنداں

بکسے نشیں نظیری کہ بہ نیش نوش بخشد
چہ تمتع حلاوت ز حدیث بے گزنداں

بیمار بیدردی ولاں درماں نخواہی یافتن  وحی ار بتو نازل شود ایماں نخواہی یافتن

چہ خلیست درگرد آمدہ کاریست سر در گم شدہ  سر رشتہ کز کف گم شدہ آساں نخواہی یافتن

فربے کہ خاصان شہش در آرزوئے یکدمند  مفت از خطا در باختی ارزاں نخواہی یافتن

باشد سخن سیم و گہر نزد و معیر پاک بر  کاندم کہ نرخش بشکند تاواں نخواہی یافتن

باغیست طبعت پر شجر از نظم و نثرش شاخ و بر  دہقاں طرازش گر کند نقصاں نخواہی یافتن

از جویبار جود دوا بر نو بہار من مزن  فردا چو صحرا بشگفد بستاں نخواہی یافتن

شب رخت سودا باز کن ورنہ بوقت صبحدم  از گرمی بازار من دوکاں نخواہی یافتن

سلطان ظالم را ظفر بر لشکر مظلوم نیست  درویش اگر ماند بجا سلطاں نخواہی یافتن

احسان ساقی بے زبان ظرف نظیری یکراں
دور از چنیں گرداں شود جہاں نخواہی یافتن

سبو بیار و پُر از آب زندگانی کن — ز جام مے طلب و عمر جاودانی کن
نگفت جم بفریدوں جز اینکہ جور مکن — جہاں ز تُست دگر ہر چہ میتوانی کن
نشاط طبع حکیماں علاج بیمارست — غم شکستہ دلاں دار و شادمانی کن
ز سال خوردہ مکش سر کہ ہست کار آموز — شراب کہنہ بچنگ آور و جوانی کن
شب از قرابہ شنیدم کہ با قدح میگفت — چو ماہ باش و بخورشید ہم قرانی کن
تہی ز خویش شوی پُر ز مہر سازندت — نظر بکاسہ و دور آسمانی کن
پدر بشکر و مادر بشیر پروردت — بہر دو شیر و شکر باش و کامرانی کن
سبیل حق شود عالم سبیل خود گرداں — طفیل شاہ شو و بادشہ نشانی کن

چو نام فرخ خود باش در طریق سلیم
دگر چو نظم نظیری جہاں ستانی کن

منہ برنگ جہاں دل کہ بے وبہاراں بیں — وداع حسن گل و لالہ ہزاراں بیں
بنفشہ خستہ و نرگس بخواب و گل در کوچ — وفائے ہمسراں اتفاق یاراں بیں
ز پارۂ جگر خلق خاک آگندہ است — ز چاک سینۂ گل داغ گلعذاراں بیں
بجور خانۂ دلہا خراب ساختہ اند — نظر بملک ندارند شہریاراں بیں
رسیدہ اند براوج سپہر بر لب بام — چو ماہ کاستہ حسن کلاہ داراں بیں
جوان و پیر بمیداں دو اسپہ تاختہ اند — نبردہ گوئے سعادت کس از سواراں بیں
زمیں مجوئے نہ بہر سکوں کہ مُردارست — نشستہ بر سر ہر کوئے جیفہ خواراں بیں
دریں مسافرت آزادۂ نخواہی دید — طریق اہل فنا گیر و رستگاراں بیں

ز آب دیدہ نظیری گل وفا روید
دراں چمن کہ منم فیض ابر و باراں بیں

پیش بنشیں ساغرے بستاں و طبع آزاد کن — ویں پرستاران معنی را بگفتے شاد کن

تختۂ تعلیم گردوں بین و نقش و ہیئتش — خندہ چوں شاگردِ زیرک طبع بر استاد کن
ایں رقم زشتست طرحِ تازہ بر صفحہ کش — ویں بنائیست سست قصرِ قائمی بنیاد کن
ابرِ ساقی از ہوائے سروِ بستاں گریست — عندلیبا گل گریباں میدرد فریاد کن
عاقبت چوں جائے ما خاکست کار آب بہ — گل کز آتش میگذارد تکیہ گو بر باد کن
در نمازم دل ز مخموری بصد جا میرود — قبلہ گم شد محتسب میخانہ را آباد کن
چشمِ مستت شب بمسجدہا خرابی میکند — پارسایاں را بمے خوردن مبارکباد کن
گر نویسم شکوہ میترسم کہ نشناسی مرا — آنکہ از حالش نکردی یاد ہر گہ یاد کن

شکرِ ایں دولت کہ دوراں بر مرادِ حسنِ تست
بادہ در جامِ نظیری تا خطِ بغداد کن۔

میدود حاجت براہِ خواہش از دنبالِ من — ہمتِ استغنا ہمے آرد باستقبالِ من
صدرِ عزت قرب میجوید بمن دشمن کجاست — تا ببیند رتبۂ عشقِ بلند اقبالِ من
عزتے دارم کہ گر پاید درِ جنت بہم — صد گرہ در کارِ رحمت افتد از اہمالِ من
شوق در رفتن بآں کو بیم افزایش میکند — عشق مے بیند ز زیرِ چشم از دنبالِ من
سیرِ معنی تر ز رمزِ دبستانم در سخن — خامہ میرقصد ز تحریرِ تپیدن خوں نالِ من
گرچہ ناخوشتر ز ہر روزست وقتِ روزگار — خوبتر از سالہائے دیگرست امسالِ من

روزگارم گر چنیں با او نظیری بگذرد
رشک آید عالمے را بر من و احوالِ من

ساقی صلائے عامست کاسہ بکام گرداں — داماں خم فراخست دورے تمام گرداں
ما و دل اندریں شہر چوں حسنِ تو غریبیم — او را عزیز کردی ما را غلام گرداں
آزادہ خاطراں را فکرے عناں نگیرد — گر غم گراں رکابست دل تیز گام گرداں
بے کیمیائے مستی تبدیلِ غم محالست — یا مے حلال فرما یا غم حرام گرداں
ہر چند بے بہاییم گنجشکِ ایں سراییم — قرباں سر نیرزم بر گردِ دام گرداں
بے تو بتلخ کامی شبہا بروز بردیم — با ما بشادمانی یک روز شام گرداں

حکم شراب و شاہد پنہاں مکن نظیری
پیغامِ خاص خود را دستورِ عام گرداں

چند فارغ از نشاطِ درد و درماں زیستن — ہمچو خونِ مردہ زیر پوست پنہاں زیستن
شوق و این ناآشنائی عشق و این بے نسبتی — تشنۂ دیدار و آنگہ در بیابانی زیستن
خوبی از اندازہ بیروں میبری انصاف نیست — دشمنِ جاں بودن و شیریں تر از جاں زیستن
دیدہ پُر اشک و زباں پُر شکوہ مشکل حالتیست — با چنیں نازک دلیہا سخن پیماں زیستن
عیش ہنجوارانِ مفلس را چراغ خلوتم — بایدم از خانۂ ہمسایہ پنہاں زیستن
تا سحر در سازِ صحبت تا بشب در گشت و سیر — ہمچو گل طرفے نبستم از پریشاں زیستن

مشت خاشاکِ نظیری شعلۂ کرد و نشست
باد شمع انجمن را تا بپایاں زیستن

صد غم ز غم پیالہ ستاند بیاد من — صد غصہ تیغ تیز کند در عناد من
گردد ز شیخ و برہمنم کار بستہ تر — در چین ابروئے گرہ شد کشاد من
تسبیح و سجدہ از گل میخانہ میکنم — خاک مراد بخش بر آرد مراد من
پروائے راہب و سر زنارم از کجاست — باید بہ بت درست بود اعتقاد من
بعد وصال رخنہ بکارم نمے کند — از بس بعشق گشتہ قوی اتحاد من
بر آتشم خمار شرابِ تو آب ریخت — جامے بنوش دود بر آر از نہاد من

چندے بحیلہ رفت نظیری براہ عقل
ہرگز براں نبودہ بود اعتماد من

بسے الطاف و احساں کہ دیرانی چہ دید از من — گِلم را خود سرشت و عشق خود را آفرید از من
عنایتہائے پنہانیش اگر گویم معاذ اللہ — بجز از دیگرے یوسف کہ نتوانی خرید از من
خیالِ او لبالب کرد بیروں درد و غم را — بصد شمشیر نتواں یک سرِ مو را برید از من
سخن شوریدہ مے آید نمیدانم چہ میگویم — ترش مے بینم آں در را اگر حرفے شنید از من
بہارے برسرم بگذشت و غنچے از گلم نشگفت — ہماں خاکم کہ دائم خارِ کلفت میدمید از من

تقاضا بر تقاضا چون توانم لب فرو بستن
ورِ هفت آسمان را عشق میخواهد کلید از من

ز دیگر کشتگان خود در آنجون غلطیده تر خواهم
که در روز جزا مظلوم تر بود و شهید از من

بحشر هر کس رو کارے و هر بارے و یاز آیدے
من و آهوئے صحرائی که دائم میرمید از من

نظیری بس ازین آه و فغان دلخراش آخر
بهر دم تا بکے آزار دل خواهد رسید از من

چه خوش ست از دو یکدل سر حرف باز کردن
سخن گذشته گفتن گله را دراز کردن

گهے از نیاز پنهان نظرے بهر دیدن
گهے از عتاب ظاهر نگهے بناز کردن

اثر عتاب بردن ز دل هم اندک اندک
بید یهه آفریدن بهانه ساز کردن

تو اگر بجو رسوزی ز جفا کشان نیاید
بجز از دعائے جانت ز سر نیاز کردن

سخنان گرفته جا بمیان جان شیرین
که توان تراو جان راز هم امتیاز کردن

ز خمار مے ندارم سر و برگ سجده بُت
دل و خاطر پریشان نتوان نماز کردن

تو بخویشتن چه کردی که بما کنی نظیری
بخدا که واجب آمد ز تو احتراز کردن

# ردیف الواوُ

از نصیحت بر فروز د روئے تو
از شکر گردد ترش ابروئے تو

چند گرم خشم و بیباکی شدن
روئے تو در آتش ست از خوئے تو

یا مئے ما مشک تو آمیختند
رنگ ما نگرفتی و ما بوئے تو

تا که پا از خانه بیرون مے نهم
در بیابان میرمد آهوئے تو

گریم و خاک تُربت شویم باشک
جائے خود گم کرده ام در کوئے تو

گه گهے از شحنه ام سیراب کن
آب خوبی نیست کم در جوئے تو

تحفه زان حُقّهٔ مرهم فرست
تا دلم بکشاید از پهلوئے تو

بهر دفع مرگ حرز جان کنم
گره خدنگے یا بهم از بازوئے تو

دوستان را پیشتر صحبت مکن
روئے دل دارد نظیری سوئے تو

نوید عہد گل از نو رسان باغ شنو | بشارت طرب از گردش ایاغ شنو
سرم ز حرف پراگندہ گوئے در شور است | صدائے مغز پریشانم از دماغ شنو
شہید یار بناوردگاہ یار او لے | ہمیں وصیت پروانہ از چراغ شنو
براہل شوق رہ فیض در نمے بندند | نوائے بلبل اگر نیست صوت زاغ شنو
درون قطرہ ز طوفان عشق شورے ہست | صدائے سیل ہم اطراف باغ و راغ شنو
ز اصطلاح رہ آگہ شود نہ ہر سر خار | لطیفہ کہ شوی از داستش داغ شنو
خبر ز عرصہ کنعان و مصر بیروں پرس | ہزار یوسف گم گشتہ در سراغ شنو
قصور عافیت از خود گذشتگاں دانند | ز من مذمت آسائش و فراغ شنو

ز غم بسوز نظیری کہ گفتہ بود ترا
ندیم میکدہ شو لابہ گوئے ولاغ شنو

نیست دوران ہم انشائے اطلال اماں کو | مطربے کز وے بگردد آسمان را حال کو
تاج عزت بانشست و تخت رفعت بستہ | سلطنت ایک جو امرے بہ بند اقبال کو
بوم و دشتی مملکت پر از شکار فربہ است | جرہ شاہینے کہ باکیکے زند چنگال کو
سنگ باران است ہر ما روز و شب از حادثات | ز آشیان خواہیم بر پریم اما بال کو
عالم از دیوان مردم روئے دار الجہل شد | مہدی از ترس امیے آید برون دجال کو
حسب حال خویش کس از مجموعہ یارے نخواند | حافظ شیراز را دیوان فرخ فال کو

بر خیالش راہ آمد شد نظیری بستہ شد
کوئے پر از بوالہوس شد غمزہ قتال کو

ندیدہ رتبہ، نتواں نیز بود دور از تو | حسد بخویش برد عاشق غیور از تو
مرا کرشمہ حسن تو کردہ سرگرداں | نہ غیبتم بحضور است و نے حضور از تو
نگندی آئینہ را از نظر ز بے قیدی | بجز دل تو ندیدم قبلے صبور از تو

بتلخی از نظرِ خشمگینت افتادم بسے چو پستہ نکردم بخندہ شور از تو
امید بود کہ شمعِ مزارِ من گردی بر آستانِ سرایم نتافت نور از تو
تو گر مرا بکشی و بتعزیت آئی میانِ حلقۂ ماتم کنند سور از تو
وگر بفاتحہ بر تربتم نفس رانی تہِ لحد شودم عرصۂ نشور از تو
کرامتِ عجبے دادہ اند حسن ترا کہ سر زند بدلِ ماتمے سرور از تو

نظیری اندۂ ایں خوں فشردہ چند خوری
بگیر کس نگرفت ست دل بزور از تو

عیشِ تنگم کز دل افسردن چکد خوناب ازو چشمِ سوزن داں کہ تار آید بہ پیچ و تاب ازو
عہدِ ممنوں خواہدم از خویش چوں گنجِ یم مباش خشک سالی کہ گرد آبرو نایاب ازو
ہیچکس رخت از طلسمِ آسماں بیروں نبرد کشتیِ صد چوں سکندر ماندہ در گرداب ازو
عرصۂ کیخسرو و افراسیاب ست ایں بساط بس بخوں غلطیدہ بینی رستم و سہراب ازو
خلوتِ شب زندہ داراں جد و ذوقے گرند بہشت دلبرے آمد کہ گرد دستِ شیخ و شاب ازو
میرود از دست فرصت زود تر در باز کن شمع حاجت نیست گیر و خانہ را مہتاب ازو
از دروں ساغر میاور و نہ بروں مطرب مخواہ بے دف و نے گرم گرد و صحبتِ اصحاب ازو
لطفِ خُلقش عیبِ محتاجاں بپوشد غم مخور بوریائے فقر گرد و بسترِ سنجاب ازو
نعرۂ یا حی مزن برگِ صبوحی سازدہ آفتاب ست و نماند ہیچ کس در خواب ازو
گر امامِ مسجدش ماموم بیند در نماز روئے بر اصحاب ایستد پشت بر محراب ازو

با ند زیرک طبع و نازک گوش و لگیرش مساز
ہاں نظیری نکتۂ مے پرس و رہ یاب ازو

بدستِ طبع عناں دادۂ دریغ از تو بچنگِ صد ہوس افتادۂ دریغ از تو
حریفِ نغمۂ مستان و صحنِ بستانی نہ مردِ سبحہ و سجادۂ دریغ از تو
ز عیشہائے صبوحی بدامنِ عصمت چہ داغِ شرم کہ ننہادۂ دریغ از تو
بصیدگاہِ ضعیفاں زبازوِ شوخے چہ تیرِ جور کہ نکشادۂ دریغ از تو

مگر دلائے لالے دریں سرابستان ۔۔۔ بگفت سوسن آزادۂ دریغ از تو

جمال موصلیان خوئے کوفیان داری ۔۔۔ نہ در دیار وفا زادۂ دریغ از تو

بناز کشتۂ و بر مزار کشتۂ خویش ۔۔۔ تحیتے نفرستادۂ دریغ از تو

زنام شرم بیک جرعہ میدہی از دست ۔۔۔ سبک وقار و تنک بادۂ دریغ از تو

فسون و عشوہ اثر زود میکند بدلت ۔۔۔ بہیچ رام شوی سادۂ دریغ از تو

بجمعے کہ بپروانگی نیرزند ست ۔۔۔ چو شمع تا سحر استادۂ دریغ از تو

بہر حدیث نظیری عتاب میورزی
بکین اہل دل آمادۂ دریغ از تو

دوش کردیم دل و دیدہ بدیدار گرو ۔۔۔ سر نہادیم بپوشیدن اسرار گرو

پاکبازانہ کشیدیم سر از داد حریف ۔۔۔ سیم و زر باختہ و جبہ و دستار گرو

علمی شقہ عمامہ از آن زلف نداشت ۔۔۔ دلق و عمامہ نہادیم بیک تار گرو

چون برآریم سر از دائرۂ مشکینش ۔۔۔ چرخ کردست دریں دائرہ پرکار گرو

آبروئے من اگر برد جمالش چہ عجب ۔۔۔ بردہ از نار مغان آن رخ گلنار گرو

بندم از صومعہ زنار کہ در دیر مغان ۔۔۔ مصحف و خرقہ نگیرند بزنار گرو

مرغ محبوس گر آن سبز بہشتے بیند ۔۔۔ بپرد بال کند چنگل و منقار گرو

گر رود سر من ازین شورش و سودا ازدم ۔۔۔ کردہ ام رخت دریں گوشۂ بازار گرو

مے شود ہر نفس از عشق نظیری رنگے
دلق درویش کہ کردہ است بعیار گرو

ہمنفسے بجان خرم قافلۂ تتار کو ۔۔۔ مژدے ازان زمین کجا گردی زان یار کو

جادوئے او بخواب خوش غارت صبر میکند ۔۔۔ گریۂ شب رود مرا شورش کار زار کو

فائدہ نمیدہد داروئے تلخ ناصحان ۔۔۔ این غم ناگوار را بادۂ خوشگوار کو

منکہ سخن نمیکنم شادیٔ بوستان کراست ۔۔۔ منکہ رقم نمے کشم رونق نوبہار کو

حادثہ از ہزار سو راہ نشاط بستہ است ۔۔۔ غمزدہ را طرب گہے جز سر کوئے یار کو

چون سگ کهنه در وفا سر بقدم نهاده‌ام
فاقه کشم خبر کرا حمله کنم شکار کو

پر زکلم مشامها قوت اختیار نی
عشوهٔ یاس میخورم حاصل انتظار کو

کس نشود جرعه گر جگرم گزک نخواست
خسته درد سر شدم بادهٔ بی‌خمار کو

هست زگوشهٔ لبی عیش مدامم آرزو
زود مَی ناشتا دلم مستی پایدار کو

بخت نظیری از ازل حادثه زای آمده
توشه عشرتش دهی راحت روزگار کو

از صبح روزگار گشاده جبین مجو
روی شگفته از دل اندوهگین مجو

چشمم ثبات مهر ندیدم باسمان
چیزی که بر فلک نبود از زمین مجو

قاصد پیام یار زما آورد بما
آنجا نشان مقدم روح الامین مجو

آنجا که زلف و چهره نموده جادوئی
گر مریم است معجزش از آسمان مجو

تمثال خوبی دو جهانت نموده اند
نقشی که در تو نیست ز روم و زچین مجو

در زلف و در رخ نظاره کن و خال لب نگر
راه گمان مپوی و مقام یقین مجو

عشاق او ز نور و ز ظلمت گذشته اند
در کشوری که عشق بود کفر و دین مجو

تلخ از لبش چو نحل عسل جوش میزند
گر نیش بایدت نخوری انگبین مجو

با نیک و بد بساز نظیری ز روزگار
گر باغبان گیاه دهدت یاسمین مجو

بدل نگاه دارم گله بی نهایت از تو
بکدام امیدواری نکنم شکایت از تو

بهزار جانسپاری ز جفا نیامدی باز
شده ناامید دیگر دل من بغایت از تو

سر و برگ من نداری بکجا روم چه سازم
دل پر شکایت از غم لب پر حکایت از تو

تو بخنده لب بجنبان دل و جان بتو مسلم
تو برحم آشتی کن من و این ولایت از تو

ز رقیب اگر تنزل نکنم چه چاره دارم
که اگر بخون بگردم نرسد حمایت از تو

به ازین نمیتوان شد که نصیب شد زاول
گنه و جنایت از من کرم و عنایت از تو

دم مرگ شد نظیری بجفاش آهی کن
که بروز حشر حرفی نکند سرایت از تو

# ردیف الطاء

از گلستان گل بہ بازار آمدہ
عید مرغان گرفتار آمدہ

گر بئے نالم بقانون برقسم
زخمۂ بیگانہ بر تار آمدہ

بیختہ اند این جہان را تا چو من
مرد عشقے بر رخ کار آمدہ

یکدم از بت تا نہ غافل گشتہ ام
صد گرہ در کار زنار آمدہ

از قفس در باغ خوبیں دل نرم
رشتہ ام در خار دیوار آمدہ

اندہ اندہ زا بدم کا تیشہ را
مایۂ زنگار زنگار آمدہ

مستی ما را چہ داند از کجا ست
آنکہ از میخانہ ہشیار آمدہ

دست از مقصود کوتہ کردہ ام
بر سر انگشتم ز گل خار آمدہ

از نظیری شکرستان شد جہاں
در قفس طوطی بگفتار آمدہ

دیوانہ ام ز خانہ مشوش بر آمدہ
طوفانم از تنور با آتش بر آمدہ

آں صید عاجزم کہ ز تاثیر کین من
تیر و کماں شکستہ ز ترکش بر آمدہ

ہر گز نبودہ کاسہ ام از لائے غم تہی
صحبت بپیر میکدہ ام خوش بر آمدہ

بعیتین اختر من نیست نقطۂ
زیں نقشہا کہ چرخ منقش بر آمدہ

باریدہ برگ گل بسر از سنگ طعنہ ام
در کوچۂ کہ طبع جفا کش بر آمدہ

باد اشکستہ خاطر سلطان حرم من
کز خانہ ام خم مے بخش بر آمدہ

مے ترسم ایں شراب نظیری جنوں دہد
دیوانہ ز شیشہ پری وش بر آمدہ

زاں عنبریں کلالہ کہ بر سر نہادۂ
منت بتاج بر سر قیصر نہادۂ

بر چہرہ زلف و خال بود خوشنما ولیک
خط بر عذار از ہمہ خوشتر نہادۂ

آغوش جانم از بر و مویت معطر است
گل در شکنج زلف معنبر نہادۂ

حسنِ تو زیورِ تو بس ست این قدر چرا | بر گوش و سینه زحمتِ زیور نهادهٔ
ترتیبِ سازِ جشنِ ملوکانه کردهٔ | اسبابِ بزم و رزم برابر نهادهٔ
مینا بکف ز ساعدِ سیمیں گرفتهٔ | خنجر بہ پیش از مئے احمر نهادهٔ
از کبر بر مرادِ دلِ کس نبودهٔ | تہمت بہ بخت و جرم بر اختر نهادهٔ
خطِ عاشق لبان پر ز انگبین نشست | در راہِ مور دام ز شکر نهادهٔ
آبِ حیات می‌چکد از لفظ چوں ورت | لب بر زلالِ خضر و سکندر نهادهٔ

اوراقِ نظم و نثرِ نظیری بگو بسنج
بحرے بکف ز سینهٔ گوہر نهادهٔ

شاہدے بر سرِ این کوچه پدیدار شده | ہر که زیں راہ گذشت ست گرفتار شده
گل که خندان شگفت ست بہ ایں بیمار | که بپائے دلش از کوچهٔ ما خار شده
گر بارزی که مقیمِ سرِ کویش گردی | بس غریبان نگری بیدل و بے یار شده
بس کند غارتِ ہندو و مسلمان نقش | بدر گوش بہم سبحه و زنار شده
آشیاں ہمہ مرغانِ چمن ویراں کرد | که بشب نرگسش از زمزمه بیدار شده
ماہِ کنعاں سفرے کرد که بازار دید | یوسفِ ماست که اینش ہمه بازار شده
صد حسین از لبِ او شربتِ کامے بخشید | بر سرِ کویش ازیں عربده بسیار شده
ہر کرا جانِ وے ہست کند درکارش | زود بینی دو جہاں بر سرِ این کار شده

ہجر و مخموریِ ہمسایهٔ نظیری سهل ست
بخت آں مست که در میکده ہشیار شده

کار بیست بر ملاگذراں در خفا گره | فکرے چو تار سبحه ز سرتا بپا گره
سیاره و ثوابتِ ایں کارخانه را | دلہا چو کهربا ست ز خوف قضا گره
بس خو رده ہائے ز چو گلت در دہاں کنند | چوں غنچه وا کنی گر ایں بیدہا گره
کسبِ معانی از نظرِ عشق کن که ہست | صد نکته را بہ نیم اشارت ادا گره
کوته مساز دستِ تہی کیں نگار را | بر گوشهٔ نقاب بود در وفا گره

از بس کرشمه میکند از پرده آشکار — در دیده میشود نظرم از حیا گره
گویا ترنم ز بلبل خوش نغمه در بهار — از سروی جهان زده ام بر نوا گره
قطبم که گرچه عقده کشای خلایقم — نگشایدم ز گردش این آسیا گره
زین چرخ خاکبار که هر صبح روزگار — دامن چو کودکان زندش بر قفا گره

طرح بقا مدار توقع که خاک را
بسیار هست در دل ازین مدعا گره

آب رز در خم آتشین نشده — سیر از دو خاک جرعه چین نشده
ته این لعل دُرد آمیز ست — در نگین خانه خویش نشین نشده
مزه نگرفته ز میکده — کز لبت باده انگبین نشده
بر چنان لب عجب که تا امروز — لعن ابلیس آفرین نشده
هر که یکبار دیده روی ترا — از غمی در جهان غمین نشده
چه شوی پایمال گل چینان — سنبلت فرش یاسمین نشده
سیب سیمین بمیوه در دیده — قابل جیب د آستین نشده
کیست کز سلسبیل رخسارت — خاطرش جنت برین نشده
از مژه دیده ارغوان زارست — در این باغ خارچین نشده

بی قبول نظر نظیری را
رقم سجده بر جبین نشده

سر داده و بند نهانی نهاده — دل برده و داغ نشانی نهاده
گر در ره وفا قدمی برگرفته — بر خود هزار کوه گرانی نهاده
یادت بخیر باد که در گریه های گرم — شوقی که از خودم بر مانی نهاده
ارزان مکن کرشمه و شوخی که بر دلم — مهری که پیش ازان نتوانی نهاده
از درج لب مفرح یاقوت داده — در طبع نیز شوق جوانی نهاده
فارغ نمیشویم که در آب و خاک ما — تخم هزار دل نگرانی نهاده

غمگین نمیشویم که درہائے دہرِ ما ‏ ‏ ‏ ذوق ہزار رود و معانی نہادہ
بلبل خمش نمیشود اے غنچہ لب بگوئی ‏ ‏ ‏ در خورد ہائے گل چہ معانی نہادہ

باکس زمانہ عہد نظیری بسر نبرد
دل بر وفائے دشمن جانی نہادہ

دلم گداخته غم و ز تنم توان رفته ‏ ‏ ‏ ز گرمی جگرم مغز استخوان رفته
نشاط روز جوانی بسر نمے آید ‏ ‏ ‏ که ہیچ تیر نجست است از خم کمان رفته
خبر ز سیرت آیندگان چہ میشویہ ‏ ‏ ‏ که مانده ام بغریبی و کاروان رفته
ز روزگار دل شادمان نمے بینم ‏ ‏ ‏ که از ہجوم بلا راحت از جہان رفته
کس از تلاطم دریا بروں نمے آید ‏ ‏ ‏ که کشتئی که بہ بینیم بر کران رفته
چه از تمیز و خرد مفلس اند این مردم ‏ ‏ ‏ که یوسفے چو تو زین شہر رائیگان رفته
ز بس بوصل تو جانہائے خلق پیوند است ‏ ‏ ‏ در فتن تو زہر تن ہزار جان رفته
ز بیم ہجر تو ہرجا که بود عقل و دلے ‏ ‏ ‏ رکاب دست تو بوسیده و عنان رفته

ورنگ چند نظیری خوشا سبکروحے
که بیش از انکه شود بردے گران رفته

رونده گان طویلیم رہ بہم کرده ‏ ‏ ‏ دماغ در سر افسانہائے غم کرده
گرفته کوه و بیابان باشک چون باران ‏ ‏ ‏ دمے چو برق با فروختن علم کرده
بطرف ہر چمنے چشمہ نموده رواں ‏ ‏ ‏ بخاک ہر قدمے دانہ نسیم کرده
بذوق کنج فراغے که شاد بنشینیم ‏ ‏ ‏ ہمہ حوالہ آفاق را قدم کرده
بسر کلاہِ نمد کج نشستہ بر یکسو ‏ ‏ ‏ قفا بتاج فریدون و تخت جم کرده
زبانِ عقل بمئے لال کرده چوں لالہ ‏ ‏ ‏ علاج مئے بقدحہائے دمبدم کرده
اگر پیالہ مئے داده اند اگر خم زہر ‏ ‏ ‏ ز خوانِ دہر قناعت به بیش و کم کرده
باشتیاقِ اجل راہِ عمر پیموده ‏ ‏ ‏ مقام بر درِ دروازهٔ عدم کرده
ز زیر پردهٔ دل دلبرِ نہانی ما ‏ ‏ ‏ کرشمہ بر عرب و ناز بر عجم کرده

حکایت لب او مرده زنده میسازد · مسیح را که باعجاز متهم کرده

ربوده مستی عشق آنچنان نظیری را

که پشت بر صمد و روئے با صنم کرده

از ما نهان ز کثرت اغیار بودهٔ · چون گل بزیر پردهٔ صد خار بودهٔ

از نور دیده در نظر ما عیان تری · پنهان نمودهٔ و پدیدار بودهٔ

فریاد جان همه ز گرفتاری فراق · تو در میان جان گرفتار بودهٔ

خامش گذشته‌ایم در اندیشه گشتهٔ · گویا که بوده‌ایم بگفتار بودهٔ

هم طره فتنه زا شد و هم غمزه عشوه گر · کز شور حسن بر سر اظهار بودهٔ

در هر نظاره کشف حجب بیشتر شود · تو نور دیده مایهٔ دیدار بودهٔ

قومے ترا ز خلوت عزلت طلب کنند · تو شور شهر و فتنهٔ بازار بودهٔ

دل هر چه برده است تو دلجوی گشتهٔ · غم هر که داده است تو غمخوار بودهٔ

انکار حال ما چه کنی کز دم الست · با ما بدیر و میکده مددکار بودهٔ

پرسش چه میکنی ز خطا و ثواب ما · چون هر چه کرده‌ایم خبردار بودهٔ

جان مست میشود ز حدیث لبت مگر

هم صحبت نظیری خمار بودهٔ

سوئے هر کس بعنایت نظر انداختهٔ · تا قیامت ز خودش بیخبر انداختهٔ

طمعم نیست کزین کو بسلامت بروم · که بهر سو که نهم پائے سر انداختهٔ

عقل در حلقه نگنجد ز بس اندر خم زلف · دل سودا زده بر یکدگر انداختهٔ

فهم در دائرهٔ تنگ دهان تو گم است · گرچه از حلقهٔ خالش بدر انداختهٔ

دل ز شیرین سخنان تو از آن شعر ربیست · که بگفتن نمکے در شکر انداختهٔ

دل ما کیست که سرگشته رویت باشد · خانمانها بشکر خنده بر انداختهٔ

شاه در کلبهٔ درویش اقامت نکند · دولت ماست که بر ما گذر انداختهٔ

دیده صد دجله بمن داده سر میسوزم · آتشم بین که چه در خشک و تر انداختهٔ

بیں چہا گشتہ ام اے شہرواں گم دیرست — کہ چو پروانہ ام آتش بہ پر انداختہ
گفتم این راہ رسیدست بپایاں دیدم — کہ نہ اوّل قدمم دور تر انداختہ
منکہ تقدیر چنیںبست کش تدبیرم بود — بستہ دستم و زخمم زخمر انداختہ

بایداز اوّل شب کرد نظیری شب گیر
بار در مرحلۂ پر خطر انداختہ

گر پائے سر و دامن یارے گرفتہ — از محنت زمانہ کنارے گرفتہ
آگہ نۂ کہ در چہ نفس سود عمر نیست — از ہر نفس اگر نہ عیارے گرفتہ
عمرت ہماں دم ست کہ با یار بودۂ — ہیچ ست اگر جز این شمارے گرفتہ
ہشدار تا کہ باطن خود تیرہ کردۂ — از ہر چہ بر ضمیر غبارے گرفتہ
نخل بسینہ سنگ زمر دم نمیخورد — از خود بریز اگر بر و بارے گرفتہ
گردوں کشید رخت تراچوں مسیح اگر — وقتے رکاب شیر سوارے گرفتہ
ہر سو فقیر فاتحہ در کار میکند — یکبار از دہر کہ نثارے گرفتہ
نازاں بحسن خویش مشو ہیچ زامتحاں — آئینۂ زآئینہ دارے گرفتہ
بازی زکعبتین فلک خوردۂ مدام — نقش حریف کے بقمارے گرفتہ
چندیں فرامشی زحبیب و یار چیست — آخر اجازت از پے کارے گرفتہ
اینجا صداع را اسیر مخمورے خرد — تو سر زدرد نیم خمارے گرفتہ

بو از شمیم زلف نظیری نبردۂ
گر بر فراش عیش قرارے گرفتہ

غم بسزاوادۂ دل بہ نوا کردۂ — از تو پذیرفتہ ایم ہر چہ عطا کردۂ
جز گل و برگ رضا حاصل تسلیم نیست — ہیچ ستم کندۂ قطع جفا کردۂ
نوبت شادی نہ دیم بندگی از ما رفت — شہرہ ببلخ تو ایم گرچہ رہا کردۂ
جفت بلا چوں شدیم گرنہ بروز الست — ما کہ بلے گفتہ ایم فہم بلا کردۂ
ہر کہ تو دوش کنی صفت نگیرد کسے — ہم تو بہیچم بخر چوں تو بہا کردۂ

عشق تو مستی بخلق بے مے و ساغر دہد — بر در میخانہ ام از چہ گدا کردۂ
ہر کہ جمال تو دید دولت جاوید یافت — سایۂ زلف سیہ پر ہما کردۂ
ما ز قصور ادب غرق گنہ گشتہ ایم — تو ز غلوے حیا ستر خطا کردۂ
غائب و حاضر بما در ہمہ جا بودۂ — پشت بتو کردہ ایم روئے بما کردۂ
گریۂ شب ہر وکنم شگفتگی دل چرا — مردمک دیدہ را لعل قبا کردۂ

قطع مودت نمائے یار نظیری مباش
سایہ گر از آفتاب ہیچ جدا کردۂ

عشق افسر ز سر جم باشارت بردہ — با سپاہی دل محمود بغارت بردہ
نتوان لب عیسے بصد اعجاز گرفت — دل کہ آں چشم مہندس بمہارت بردہ
خواجہ در کعبۂ رندان نظر باز ملاف — کہ گدا نام شد اینجا بحقارت بردہ
عشق را فائدہ در کوئے زیانکاران است — ہر کہ زین کوئے سفر کردہ خسارت بردہ
عشق در سینہ وطاعت بجز اکردہ بدل — گنج در خانہ و دانگے بتجارت بردہ
بسکہ بگریستہ ام در جگرم گرمی نیست — گریہ ام از نفس گرم حرارت بردہ
رو بمحراب گریبان تو نتوانم سود — کہ ز من دیدۂ آلودہ طہارت بردہ
من بیاں ہیچ ندارم کہ سخن گفتن تو — از من اندیشۂ معنی و عبارت بردہ
کردہ بر من در افسانۂ بے ساماں باز — قفل خاموشی و مفتاح بصارت بردہ

اے خوشا عاقبت کار نظیری در عشق
درد فا مردہ وجاناں بزیارت بردہ

آنی کہ بجہاں ناز ترا خور کشیدہ — خورشید سحر چشم از رخ تو نور کشیدہ
گیسوی تو ببریدہ کمند از دم افعی — مژگان تو نیش از تن زنبور کشیدہ
آں رخ کہ خوئینش میچکد از زلف بنا گوش — گوئی عرق از عنبر و کافور کشیدہ
از معنی فہم دہن تنگ تو ادراک — یک نکتہ بیاں کردہ سخن دور کشیدہ
بے درد تر از شیرۂ جاں ساختہ صد بار — خمار کہ صد شیرۂ انگور کشیدہ

کوی تو کنون وعده گه منتظران ست — دیریست که موسی قدم از طور کشیده
محروم ز دلجویی آن چشم سیاهم — مژگان تو بر گرد نگه سور کشیده
بسیار شد اندوه و غنا کی بود آخر — بینیم بصبح این شب دیجور کشیده
آنست مگر چارهٔ رنجوری ما را — داند که از این علت ناسور کشیده
آشفته و حیران ز گوشهٔ ویرانه نگردد — دیوانه که آزار ز معمور کشیده
افغان که بمنزل نرساندیم ز سستی — بارے که دو چندان کمر مور کشیده

دل خستن و فریاد نظیری ز درون ست
رنجور نفس از دل رنجور کشیده

از خوی تند و سرکشت کس ایمن و خشنود نه — صد بار رنجیدی ز ما ما را گناهی بود نه
عاشق منافق میشود از غمزهٔ غماز تو — صد فتنه انگیزی و می قصد زیان سود نه
حسنت نمکها ریخته عشقت جگرها سوخته — از پختن سودای تو حاصل جز اشک و دود نه
نی قهر و جنگی بے بلا نی مهر و لطفی بی جفا — آخر نمیدانم چه ام مقبول نه مردود نه
اندیشهٔ پنهان تو سرمایهٔ سودای ماست — صد جان اگر نقصان شود در راه تو نابود نه
تا تو نکو تر میشوی من مبتلا تر میشوم — حسن ترا دوری و درد مرا بهبود نه
عیش ضعیف تلخ ما یا رب نصیب کس مباد — در مجلس ما چاشنی در مجمر ما عود نه
هم صحبتان رو چید و ما از نقل بر جا مانده ایم — ما کاهلان را جنبشی از نغمهٔ داود نه
در افتراق حال ما صد کوکب منحوس هست — در اجتماع کار ما یک اختر مسعود نه
گردید قسمت در ازل نایابی و سرگشتگی — یک سالک جوینده را رو جانب مقصود نه

یا از صبوحی سرخوشان اصحاب مجلس میکشان
هجر نظیری را سبب جز بخت خواب آلود نه

در عهد تو یک سر بگریبان نرسیده — کش چاک دل از سینه بدامان نرسیده
محمود پریشان سر زلف ایاز است — کاریست محبت که بسامان نرسیده
مجنون نشد آرام پذیر از رخ لیلی — دردیست جدائی که بدرمان نرسیده

هر قطره از چشم ترم سیل جهانیست — جائی رسد این گریه که طوفان نرسیده
دیریست که از نکهت پیراهن یوسف — بوئی بسوی کلبهٔ احزان نرسیده
بس کز رسن زلف گرهگیر تو بستیم — ما را سری از چاه زنخدان نرسیده
مائیم و کتابی و چراغی که فروغش — از خانهٔ تاریک بایوان نرسیده
صد بار ز آغاز بانجام رساندیم — افسانهٔ دردی که بپایان نرسیده
فریاد که طی گشت رهِ عمر نظیری
این جانِ الم دیده بجانان نرسیده

بجائی ای گل دل را برنگ و بو کرده — چنان جمال تو نادیده آرزو کرده
گلی برنگ تو گلچین نچیده از چمنی — هزار مرتبه گلزار رفت و رو کرده
هزار جنس می آورده درمیان خمار — به نشئهٔ تو نبوده است در سبو کرده
سپاس خلق تو بر جان عاشقان فرض است — پریشان جهان را فرشته خو کرده
لب از حلاوت حرفت نمیتوانم بست — که هیچ نیشکرم شهد در گلو کرده
چگونه مردمک شب پرست ما بیند — ترا که ذره و خورشید جستجو کرده
ترا بقول و غزل رام خویش نتوان کرد — عبث خیال توام گرم گفتگو کرده
تو گل بجیب فگن که عشق چاره شناس — نصیب سینهٔ من مرهم و رفو کرده
نظیری از تیر دل خار خار غیر بکن
که عشق آب توی دیده را بجو کرده

نی سنبل تنباکوی نه آتش رخساره — دل بوی خامی میدهد بی داغ آتش پاره
منقار زرین بایدت تا دانه زین اخگر کنی — کی مرغ این آتش بود هر مرغ آتش خواره
در نخل تنباکو نگر صوفی شده یار آمده — در کوی خود سرگشته و در شهر خود آواره
چون بید مجنون هر طرف افگنده از سر طره — چون دلق سالک هر کجا افگنده از بر پاره
مردم گیا از چین مخور تنباکو آ چین مخور — هم مایهٔ بی مایهٔ هم چارهٔ بیچارهٔ
توام دهد وجدان قدر جامش نی تنباکویم — کافتم بطاق ابروی چون نرگس خماره

اندر شکن دود او گر سنبل دلجوبه است | همچون کلیم افتاده ام اندر دم سحاره
موسی بقوم خویشتن لوح ید بیضا نمود | یا چون سیمین ساعدی کرد از مه نو پاره
هر جرعه که مستی دهد رند جحیم آشام را | از جنس آتش چین کشتی مورز قسم شهدی کاره

ساقی نظیری کم ببخش زین خشک می هر دم ببخش
کت موم از و شد آهنی کت لعل از و شد خاره

در شهر کو هنگامها بهر تماشا کرده | تا خلق را غافل کنی صد فتنه برپا کرده
وسواسیان عقل را در قید شرع افگنده | سودائیان عشق را سر گرم سودا کرده
روز قیامت هم عجب گر کام مشتاقان دهی | تو کز فریب وعده دلها شکیبا کرده
زلفی پر از خاص و خدم رشته گرفتارش حشم | غرض تحمل دیده آهنگ غوغا کرده
در خلوت و عزلت ز تو غایب نمیگردد کسی | صد عابد مستور را در شهر رسوا کرده
نی یار و محرم را گذر نی صبر و راحت را مقر | آخر درین ویرانه دل تنها چسان جا کرده
ترسم که در روز جزا گیرند تعلقی دامنت | با دیگران بارے مکن جورے که با ما کرده
ای عشق کاغاز از تو شد آخر سرانجام بده | تحریک شوقی داده کارے تقاضا کرده

هر عشوه میخواهی بده پیش نظیری نسیه نیست
امروز نقدی در نظر گر وعده فردا کرده

دلی دارم از و دلها شکسته | دلی از هر صدائی پا شکسته
تنی دارم ز طوفان حوادث | چو کشتی در ته دریا شکسته
ز رعنایان که بر آتش نهندم | چو عودم سر بسر اعضا شکسته
بر اصلاحم فلک را دسترس نیست | درختم شاخ از بالا شکسته
کسی زان نشنود دادم برین بام | که سقف گنبد مینا شکسته
اجل از غم نمی سازد خلاصم | بر گلم آستین عمدا شکسته
شب دنیا سیاه از دست او رست | پر طاوس قدرِ پا شکسته
چنین سرمست و خرم کوه از آن است | که شیشه لاله بر خارا شکسته

زبس کز شادئ امروز ترسم — دلم از عشرت فردا شکسته

جهان در کار هر کس دید نقصی — قصورش بر سر دانا شکسته

کمان ابروی این غزال رعنا — بجادوی ید بیضا شکسته

زبس از فتنه می ترسد نظیری
سپاهی را بیک غوغا شکسته

دل ببین تا خوش آشیانه منه — چشم بر شفقت زمانه منه

ناگهان میزنند طبل رحیل — رخت خود جز بر آستانه منه

تا کفافی و شاهدی باشد — پای بر آستان خانه منه

بده تا دست در میان دارد — باده و چنگ بر کرانه منه

می و معشوقه و شبانه خوش ست — نان و پیه آیه شبانه منه

مرغ دل را از قفس آزاد — بر در خانه آب و دانه منه

گوش بر نغمهٔ عنذری نه — چشم بر جرعهٔ مغانه منه

دیر یا زود میرسد روزی — بر جهان قحط جا و دانه منه

هرچه دستت دهد نکوئی کن — عذر پیدا مکن بهانه منه

اثر زندگی بگور فرست — از پی مردگی نشانه منه

عشق همراه بر سنی ناید — پای در ره بجز یگانه منه

با نظیری نشین و وعظ شنو
گوش بر هرزه و فسانه منه

تو بر سر کوه کان نهاده — ما بر کف دست جان نهاده

بس سنگ گران به هیچ جا نها — در پلهٔ ابروان نهاده

یک سود نمود زیر زلفت — در هر شکنی زیان نهاده

در قند تو خنده رخنه کرده — ما جان بقصور آن نهاده

لب داده بمشتری شکر چیش — بس نرخ شکر گران نهاده

ما پست گرفته ز رخ نازت — تو پای بر آسمان نهاده
بگرفته دلی چو خاره در بر — پس پشت به پرنیان نهاده
شب تا شده بسته مژگان را — سنگی بکلید آن نهاده
شهری ز پی یک نظر بپاست — زر بر کف پاسبان نهاده
وز شوق تو جان در آستینها — رخ خلق بر آستان نهاده
بس خاک ز بیم تو نظیری
بر داشته بر دهان نهاده

پرده بردار و صلای می بشیخ و شاب ده — صومعه‌داران عارف را شراب ناب ده
آخر ای ابر کرم پروردهٔ فیض توایم — دود از ما تشنگان برخاست ما را آب ده
از ادب حرفی رقم آموزگار ما نکرد — دفتری از حسن خودداری بما یکباب ده
این دل افگنده را یکبار بردار از زمین — گر نه داغ مهر تو باشد بر دبر تاب ده
ترسم از خونریزی زلفت که گیرد دامنت — خون دلها از شکنجش میچکد کم تاب ده
خوابش از سر رفت با ما هر که هم زانو نشست — تاب بیداری نداری تن بجای خواب ده
وه که از طوفان عشقت برق دل را آب برد — من نگفتم سر بجیحیم این همه سیلاب ده
از حرارت هر شبم ضعف دل افزون میشود — یک صباحم از لب خود شربت عناب ده
از تکلف دل بچشم جان نظیری ببیندت
روی بر محراب داری پشت بر اصحاب ده

تا شوی هم انیس آگاهی طلاق خواب ده — ترک بالین حریر و بستر سنجاب ده
نقش هر بنیاد پیش آید بجای از دل بشوی — سر بصورت خانهٔ نام و نسب سیلاب ده
ساقی از نوشی بگوید زهد و تقوی کن نثار — مطرب ار دستی برآرد جبه و جلباب ده
پادشه رندست عارف جامهٔ رندی بپوش — جبهٔ سالوس و تسبیح ریا برتاب ده
دردمندان را علاجی زان نظر دریوزه کن — مستحقان را زکاتی زان لب لعل ناب ده
چون چنین کردی وش بر کوه و صحرا کن گذر — خار و خارا را خواص قاقم و سنجاب ده

توسن طبع و هوا سر داده میرانی کجا  دور از مقصد شدی آخر عنانی تاب ده
از سیه چشمان هندی آب در چشمت نماند  آب ریزان پیشه در ریز و چشمی آب ده

ره خطرناک است و منزل دور و رهزن در کمین
روز بیگه شد نظیری ترک این اسباب ده

کیست این از روی رعنائی بجولان آمده  کرده در هر کس نظر بر خویش نازان آمده
در صفا چون صبحدم در تازه رویی چون بهار  صد گلستان سنبل و گل در گریبان آمده
دمبدم میگردد از نظاره عالم محو تر  چشم قربانیست بر دیدار حیران آمده
دوستان را میخراشد دل خروش گریه ام  من خودم در اشک گرم خویش پنهان آمده
خلق در نظاره خورسند از اوقات خویش  روزگار ما ز سر تا پا پریشان آمده
همچو ابر از گوشها رعدم ز سر بیرون شده  همچو کوه از چشمها سیلم بدامان آمده
سوی جود از راه بخشش یار میگردانده ام  کین دریتیم بیادش بعد نسیان آمده
کوششم بی مزد و منت صنعتم بی نرخ و قدر  کار خویشم از زبان بر خویشتن تاوان آمده

شکر لله شد نظیری یار و غربت دو چار
زین سفر نازم که سود است آنچه نقصان آمده

در بند تو زنجیر گرفتار شکسته  زندان شده صد رخنه و دیوار شکسته
زین پیش شکر خنده حلاوت نفروشد  طوطیم ز شکر سر منقار شکسته
از بسکه عنان پیچد از آن چهره نگاهم  خار مژه در دیدهٔ خونبار شکسته
صد قافلهٔ ناز کشوده بدلم بار  سودای تو از رونق بازار شکسته
بیرون کنم از تن بسر ناخن غیرت  این خار که در سینهٔ افگار شکسته
نی جامه کنم پاره و نی سینه کنم چاک  دیریست دل و دستم ازین کار شکسته
دل خسته ز بیچارگی چاره گرانم  اندوه طبیبان دل بیمار شکسته
پیمانهٔ پیمان تو از پند عزیزان  اندک شده پیوسته و بسیار شکسته
پیمان تو جائی عجبی نیست نظیری  خوش باش که عهد از طرف یار شکسته

فکرت و غم را بجان مردم ناشاد دِه — ما بتو شادیم ما را خاطرِ آزاد ده

هر کرا جانان کشد ماتم نمیدارد کسے — دوستانِ کشتهٔ خود را مبارک باد ده

دور ازان رنجیده ام کے میکند خاکم قبول — در تنم آتش زن و خاکسترم بر باد ده

شور و غوغا بیش شد از بند و زنجیرے پدر — ترک غمخوارئی این مجنون ما در زاد ده

بر نمے تابد دل ما عشق مے فرمائیدم — کوه و دِه ویران خراج کشور آباد دِه

عاجزانیم از دیارِ خود بناموس آمده — عجز ما بشنو نمے گوئیم ما را داد ده

یار مے آید نظیری زندگی از بہر چیست

دیدهٔ بکشا بمردم جانفشانی یاد ده

# ردیف الیاء

در هیچ مقامم نگذارد بدر بے رنگے — از بوئے ببوئے برد از رنگ برنگے

بالاتر ازین طور تجلی قدمے چند — دارد ارنی گوئے دگر هر سر سنگے

شوق تو زنان را بسر کوئے بر آورد — بے معجر و بے کفش نه شرمے و نه ننگے

یوسف صفتان داد بزندان تو آرند — دستار بچنگے و سر طره به چنگے

صد جنگ ایمان از ان عشوه فریبے — صد ورع ز قرآن از ان غمزه خدنگے

لب خیره گئے میکند ار پیش ره آید — ابروئے کشادی ز بین کوچه تنگے

زان لطف و عتابے نکشیدیم که هرگز — آلوده نکردیم لب از شهد و شرنگے

یک رنگ صفت با همه کس زیست نظیری

نے حیلهٔ روباهی و نے خوئے پلنگے

دگر خدا بر دا ے دل بسر کجا داری — که یک دو روز شد آتش بزیر پا داری

درین دیار بچشم غریب مے آئی — نه آن دلی تو دلا رنگ آشنا داری

چه غم که در طلبت دیده ام غبار گرفت — اگر توانیئے این دیده توتیا داری

چو مس در آتش صد امتحان گداخته ام — بجستن تو که حسنے چو کیمیا داری

نشاط ہر گذر و خوشدلی ہر کوئے — برائے یک نظرم در بدر چرا داری

صفیر نالۂ جاں سوز از آشیان من ست — بشاخ گل ہمہ مرغان خوش نوا داری

بصد نیاز نظیری کمین فرصت کن

کہ دام در گذر خانۂ ہما داری

خلوتے خواہم و سودائے سر زلف کسے — دم گرمے کہ چراغے بفروزد نفسے

از گلم خار بدل میخلد افسوس کہ نیست — پر و بالے کہ گریزم بشگاف قفسے

شعلہ از قہر ببال و پر پروانہ نکرد — آنچہ از لطف کند شہد ببال مگسے

غم و اندیشہ مرا زود دور آورد ز پائے — پائے بر جا تر ازیں میطلبد عشق کسے

بس تنگ حوصلہ ام دست دلے میخواہم — کہ بگیرم بفغاں دامن فریاد رسے

محملے نگذرد از بادیۂ ما ورنہ — ہمہ در وجد و سماعیم ببانگ جرسے

لاف سربازی ما با تو نظیری غلط ست

چو نتو بر چہرہ نداریم غبارے فرسے

نیست با مشاطۂ گلبن طرازم حاجتے — عشق اگر خواہد بروید بر سفالے جنتے

غنچہ ام گل در گلو دارد بہارم تازہ رو ست — خندۂ کافیست با غم رازِ صبح رحمتے

مشتری گو رو کن و دلال گو در پا فگن — جنس اگر خوب ست خواہد کرد پیدا قیمتے

کار ما را اینچنیں ناپختہ کے خواہد گذاشت — عشق اگر مرد ست با او ہست بوئے غیرتے

بر سر کوئے ترقی خود نمائیہا کنم — گر قدم برتر نہد از پایۂ خود ہمتے

نغمۂ سنجیدہ میگوئید ایں رانا نیست — نے نشان درد دارد نے خراش رقتے

پر کنم از تحفۂ مصرش نظیری آستیں

گر بیارد بر نقابم باد و دست رغبتے

درک سر راز مجازاں محبتی ادہ کنی — گر نہ آئینہ چو آئینۂ او سادہ کنی

زیب مشاطۂ صفائی نہ دہد آں بہتر — کہ قناعت بہماں حسن خدا دادہ کنی

چوں صبا معتکف طرف چمن نتوشاید — خوردۂ حاصل ازاں غنچۂ نکشادہ کنی

چون ارادت بکفِ کس نه سپردست عنان | کوش تا همرهیِ مردمِ آزاده کنی
زادے ز صومعه بردار که در دیرِ مغان | رهنِ یک کاسهٔ مے خرقه و سجاده کنی
نفع و ضر همه در پردهٔ غیب است چرا | تکیه بر مایهٔ از پیش فرستاده کنی
اے سوارے که جنیبت بقضا میتازی | گنهے نیست اگر رحم بر افتاده کنی
همچو شمعم همه تن مایهٔ دیدار شود | گر شبے نزدِ خودم تا سحر استاده کنی

سبزه بر جوئے دمیدست نظیری فرصت
با حریفانِ سمن بو بقدح باده کنی

وقت آن آمد که خرگه باگلِ سوری زنی | لعبتِ چینی گزینی جامِ فغفوری زنی
چهره از لعلِ قبایانِ بدخشانی کنی | باده با فیروزه خطانِ نشاپوری زنی
دستها در گردنِ چون رطلِ مینائی کنی | بوسها بر ساعدِ چون شمعِ کافوری زنی
ساز و برگِ عیش آغوش و کنارت داده اند | پیش ازین چون نے نمیبایدهم از دوری زنی
عمرِ شیرین موج بر آبست باید چون حباب | قرعه بر نامِ شرابِ تلخِ انگوری زنی
بلبل و گل پرده از ساز و نوا برداشتند | زشت باشد گر تو خواهی لافِ مستوری زنی
بے کلاه و کفش میرقصند مستان در چمن | تو نمیخواهی که گل بر سر ز مخموری زنی
بلبلا نرگس چو بینی میکند وحدت ست وقت | بر سرِ کرسی برآئی بانگِ منصوری زنی

باده آخر شد صبوحی را نظیری ساز ده
ورنه فردا حرف نتوانی ز مخموری زنی

کے سیرِ غنچهٔ او از بهارستان بیابی | گر محوِ ذوق گردی خود سیرِ آن بیابی
گر چشمهٔ حیاتش نوش از لبان فشاند | صد سلسبیل و کوثر هر سو روان بیابی
نتواندش کشیدن رخشِ سپهر اگرچه | باریکتر ز مورش موئے میان بیابی
چندان ملاحتِ او بر دیده ام نمک ریخت | کز اشکِ گرم سوزم در مغزِ جان بیابی
گر نرگسِ خوش آبش چشم از جهان بپوشد | نه باغبان ببینی نه بوستان بیابی
تا نوشِ خندهٔ او دامن ز صحبتم چید | از عیشِ تلخ زهرم در استخوان بیابی

چندین کتاب و مصحف فهرست باب عشق است | دیگر ورق نخوانی گر داستان بیابی
بار از تعیش تو در پرده می نماید | خود را نهان نمائی او را عیان بیابی
عمری خدا پرستی کردی ز خود نرستی | شاید که می‌پرستی از خود امان بیابی
تمثیل عشق و عاشق بحر و غریق بحر است | تا تو نیابی عشقی از خود نشان بیابی

گر عارفی نظیری پیشانی سبو بین
کاسرار لوح و کرسی بی ترجمان بیابی

بموی بسته جسم نغمه سازست پنداری | دلم از هیچ میرنجد دل یارست پنداری
بتحریک نسیمی خاطرم آشفته میگردد | بخود رائی سر زلفین دلدارست پنداری
نه پندم میدهد سودی نه کاریم است بیهوده | دلی دارم که هر مهسال او بیمارست پنداری
ننوشم تا قدح بر من دری از غیب نگشاید | کلید روزیم در دست خمارست پنداری
چنانم بر سر زلف صنم سر رشته محکم شد | که در رگهای تنم پیوند زنارست پنداری
بنوعی طعن مردم را هدف گشتم که دامانم | ز سنگ کودکان دامان کهسارست پنداری
فلک را دیده‌ها بر هم نمی آید شب از کینم | چنان هشیار میخوابد که بیدارست پنداری
غم خونخوار نوعی در قفای جانم افتاده | که او را از جهان با من همین کارست پنداری

نظیری بوالعجب شیرین و نازک نکته می آری
ترا شکر بخرمن گل بخروارست پنداری

شد آخر روز برنائی و میل دل همان باقی | بلا گردید ضعف پیری و طغیان مشتاقی
ز بیباکی و رندی منفعل بودم چه دانستم | که در پیری کشد کارم بسالوسی و زراقی
فقیهان شاهد عادل نویسندم صلاح آن است | که در باقی کنم من ابجد حرف شاهد و ساقی
بالطاف خداوندی امید و اتقی دارم | فراموشم نمیگردد بشارت‌های مشتاقی
نوازش کن کزان لبهای شیرین تلخ نافع تر | حیات خضر با هم گر دهی زهرم بتریاقی
جمال بوستان دیدم ببخت و کار من ماند | بنفشه در سیه کاری و گل در ساده اوراقی
نظیری از صوت و سخن چندین مکن خاطر | که ماند قصه را بر جای نازک داستان باقی

گر بعشق کاکلت بر سینه سازم سنبلی    گاه سوزم بر هوائے عارضت بر هر گلی
گو تہمت ایام گلشن رایگاں نتواں نشست    ۱۴ دیدنِ گل منع اگر باشد نوائے بلبلی
دل که آشوبے ندارد چیست کاخ بے ہوا    هر که سودائے ندارد چیست کاس بے ملی
از شطِ غم کشتیء مے بر کنار آرد مگر    ورنه از تدبیر نتواں بست دریا را پلی
فیضِ صبحم گر قضا گردد صبوحی کے شود    چار قُل خوانم تمامِ شب بعشق قلقلی
نافه چیں آستینم گشت و نافِ گل بغل    تا بر و دوشم معطر شد بمشکیں کاکلی
بندهٔ آں تاب گیسو و خم بازو شوم    ہمچو شاخِ سنبلی پیچیده بر شاخ گلی
کعبه و زمزم زنخدان و زنخش پنداشتم    دیده شد بتخانهٔ کشمیر و چاهِ بابلی

فیض از ساقی نظیری جو مئے از سامری
خاکپائے جبرئیلت هست گردِ دلدلی

گر بروں از برقع آں زلفِ پریشاں آمدے    کارہائے بے سر و ساماں بساماں آمدے
از جمالِ خود اگر دادی بعالم ذرهٔ    قسمتِ هر مور مقدار سلیماں آمدے
گر حجاب کعبه و دیر از میاں برداشتے    هر مسلماں گبر و هر گبرے مسلماں آمدے
بودے ار بر قدرِ سوز آتش پرستاراں اجزا    بالِ هر پروانه شمع شبستاں آمدے
گر نبودے پیرِ کنعاں بوئے پیراہن شناس    کور ماندے در برش گر دوست عریاں آمدے
بر مشامِ آشنا آید شمیم آشنا    سوئے احمد از یمن زاں بوئے ایماں آمدے
هر غمِ او کامدے در سینهٔ تنگم فرو    جانِ محبوس مرا یوسف ۴ بزنداں آمدے
وه که در گلشن خمش دارند مرغے را که او    گر بگلخن در قفس بودے بافغاں آمدے

رخصت ار بودے که زیں بے پرده تر گویم سخن
چوں نظیری هر دو عالم مست عرفاں آمدے

ترا گفتم ز صبحِ وصل مهر افروز تر باشی    نه کز داغِ وداعِ دوستاں جانسوز تر باشی
بسیت چوں کماں میخواستم در کشتیم روزے    چه دانستم که از تیرِ قضا دلدوز تر باشی
من از شغلِ تو سرگرداں شدم در ابجدِ دانش    تو در علمِ نظر هر دم نکات آموز تر باشی

مثال ما دریں بستان مستان بہار آمد — کہ چندانی کہ من بد روز تو بہروز تر باشی
نہ گردونی کہ با علم قرابت کشتہ کے داری — چرا ہر چند زاری بشنوی کیں توز تر باشی
تواضع جو کہ بیسازد غرور و سرکشی خوارت — ز جمشید ار بحسن و دلبری فیروز تر باشی

نظیری تا بہار وصل گل افشاں شود باید
زبستان درد ہجراں نشاط اندوز تر باشی

گر حسن جمال تو طلبگار نبودے — در خانقہ و بتکدہ ہا بار نبودے
گر نرگس مست تو نکردے جدل آغاز — تا گردش او بودے ہشیار نبودے
بے پردہ توانستے اگر روئے نمودن — در کعبہ حجاب در و دیوار نبودے
نازت نہ نہادے بدل ایں بار امانت — گر حسن تو از عشق گرانبار نبودے
میزان تو در دست غرورست وگرنہ — حسن تو بایں قیمت و مقدار نبودے
گر غیرت تو پردہ پسندار نہ ہشتے — یکدل شدہ محروم ز دیدار نبودے
افسوس کہ خوئے تو چو روئے تو نکو نیست — ورنہ ہمہ گل بودے و یک خار نبودے
اے کاش نیامیختی ایں رنگ محبت — تا ایں ہمہ نیرنگ تو درکار نبودے
آساں ز عتاب تو توانست رہیدن — گر جاں بکمند تو گرفتار نبودے
آں تاب و تواں رفت کہ بر یاد رخ تو — دشوار شدے کارم و دشوار نبودے

حیرست ازیں حلقۂ زنار نظیری
گر معنی تسلیم بزنار نبودے

غیر از تو نگنجد بسرائے کہ تو باشی — جز تو ہمہ محو اند بجائیکہ تو باشی
شاہان جہاں روئے نمائے تو ندارند — نرخ تو کہ داند بہ بہائیکہ تو باشی
خورشید نخواہم کہ در آید بخیالت — تا ذرہ نہ پرد بہوائیکہ تو باشی
گردیں رود م در سر و کار تو نگردم — الا بہ پرستار خدائیکہ تو باشی
در عشق حسد نیست مگر بود مقام — آنجا کہ نہ من باشم و جائیکہ تو باشی
رام ربایہ بکمیں گاہ ز صیاد — وحشی رو دشے رام نمائیکہ تو باشی

شاید که بر آرد گل صد برگ نظیری
دستان زن هر شاخ گیاهی که تو باشی

چند ما را به ادا و افسون بند کنی — تا کی این رشته شود پاره و پیوند کنی
نگه بیهده بر دامن مژگان دوزی — خندهٔ ساخته بر گوشهٔ لب بند کنی
این شکر پاره فروشان همه عیارانند — بر تو حیف است که دل در گرو قند کنی
گر کنی همنفسی با ادب آموزان کن — به خوری چون طلب از نخل برومند کنی
طبع نادان سبکسار نگیری زنهار — وزن خود راست بمیزان خردمند کنی
پند من بشنو و بر چهره فشان گریهٔ تلخ — کین نه زهر است که تحسین لب شکرخند کنی
خجل از کردهٔ خود تا نشوی می باید — حلم را بر غضب و خشم خداوند کنی
بهتر از صحبت ارباب خرد دیگر نیست — ترک هم بزمی پر شور و شر چند کنی

گنج بی رنج نظیری چه بود میدانی
بنشینی و دل از وسوسه خرسند کنی

بس در وفا تامل و تاخیر میکنی — تا میکنی به وعده وفا پیر میکنی
رنجش طبیعی تو و بیداد خوی تست — با خلق صلح از سر تزویر میکنی
خود ظلم کرده از دل ما غبن میکشی — دل مفت برده دعوی توفیر میکنی
ما را حدیث چون و چرا از حساب نیست — در ملک خود تصور و تدبیر میکنی
گر بر جمال بتکدهٔ ما نظر کنی — لبیک میفرستی و تکبیر می کنی
بر عشرت گذشته تاسف چه میخوری — خوابی نخواسته آمده تعبیر می کنی
گر قاصر از تصور او نی عجب مدان — نقشی که نیست باب تو تصویر میکنی
از زلف او نمیرهی ار صد هزار سال — شب دیر میدوانی و شبگیر می کنی

جز یک لحد مقام نظیری بجم نماند
بیحاجت این خرابه چه تعمیر میکنی

چمن قربانگه دنیای خونخوار است پنداری — دریغا گل که شاخ گلبنش دار است پنداری

سحر میگفت با پروانه بلبل حال وے نالید — که گل شد زود آخر شعلهٔ خارست پنداری
بسرعت آشیان‌ها سوئے بستان میشود آخر — که اطفال چمن را گل بہار زارست پنداری
گل و نرگس ز بستان ہر سحر مخمور مے خیزند — کلید باغبان در دست خمارست پنداری
چنانم میگزد اکنون تماشائے چمن کردن — که شکل غنچه بر گلبن سر مارست پنداری
نظر مے بندم از گلزار و نقش یار مے بینم — بچشمم ہر که غیر از یار اغیارست پنداری
ندارد دون کالائے دو عالم نرد سودائیم — سحر وارم که یوسف اخریدارست پنداری
گدا مے نغمه کز رگہائے جانم بر نمے خیزد — ہمیشه مطربم را زخمه بر تارست پنداری

نظیری بسته بودم لب که عشق افسانه کوته کرد
سخن بر داشت بر من قصه بسیارست پنداری

دریغا در چنین فصلے حریفم یار بایستے — میان بلبلانم جائے در گلزار بایستے
نشد ز ایوان و قصر افراختن جمعیتم حاصل — ره آمد شد غم سوئے من دیوار بایستے
بسعی دیدهٔ شب زنده دارم کانگشتا بد — بجائے دیدهٔ من بخت من بیدار بایستے
چنین وقتے که بر ساقی و ساغر دسترس دارم — کنار لاله زار و دامن کہسار بایستے
زبہر آنکه در پائے بہی و نار دون ریزم — مرا چون غنچهٔ گل مشت پر دینار بایستے
سرم دستار از مخموری مے بر نمے تابد — شرابم در سر و دستار در خمار بایستے
بہر کس مے نشینم نشترے در آستین دارد — پئے آسودگیم یک یار بے آزار بایستے
دل بلبل بایں نالیدن آسائش نمی‌یابد — نوائے عشق را منقار موسیقار بایستے

ہمه کس لاف در خلوت نظیری میتوانند زد
ترا این خود فروشی بر سر بازار بایستے

بر دماغم دو دیده شیدائی — خبر وہم را نمانده گنجائی
از جگر دود میرود بسرم — شعله‌ام خشک مغز و سودائی
شور عشقم دریده پردهٔ عقل — سر برآورده ام به رسوائی
نتوان شہر را بطوفان داد — مے شوم ہمچو سیل صحرائی

عشوہ کردہ اند در کارم      خانماں مید ہم بیغمائی
گاہ دستم کشد گہے داماں      کششے برتر از تقاضائی
عشق ہمراہ خویش مے آرد      سازگاری و دل پذیرائی
صد سماعم بدست افشاندن      صد نوایم بمجلس آرائی
ہمچو گل مے گدازم از رقت      چند نازک دلی و رعنائی
منصب آفتاب مے گیرم      سدہ بوسی و جبہہ فرسائی

کشف علم ازل نظیری کرد
نیست نورے چو نور دانائی

چو لعبتانِ خیال اند آدمی و پری      باختیار مشعبد کنند جلوہ گری
درست اگر نگری سیمیا و نیرنگ ست      نشاطِ مجلسِ ناہید و فتنہ قمری
ثبات عہد پدید ست چند خواہد داشت      گلے کہ در رحمِ غنچہ کرد پردہ دری
ز عمر خوشتر و شیریں تری و لے چکنم      نہ بستہ ہیچ خردمند دل بر ہگذری
دریں سراچہ مزاجِ زمانہ گیر و عقل      خدا سرائے مقیم ست و کارواں سفری
دریغ از دوے و نوروز دہر باید رفت      ز کوچہائے خزانے و گریۂ جگری
بغیر ہستئ حق روئے در فنا دارد      ز جزو و کل جہاں ہر چہ را کہ بشمری
ظفر نبود بکوشیدنِ خرد ممکن      ضرورت از صف مستی شدیم و بیخبری
چو کودکِ ز دبستاں نفور مے ترسم      شبِ خمول ز بانگِ موذنِ سحری
جہانیاں بفروغم اگر نہ محتاج اند      چو آفتاب چہ افتادہ ام بدر بدری

باعتمادِ کواکب مکن نظیری کار
کہ راہ بردہ بخود میکنند راہبری

بتو نیائے رسم خوں ز چشم تر چیدی      جراحت از دلِ ہجراں خلیدہ تر چیدی
حدیث خویش نہ گفت ارمغانِ صحبت نیست      کہ درد از دل و آزارم از جگر چیدی
من از فراقِ تو محروم ترا چہ حاصل شد      بغیر ازیں کہ گلِ شہرت از سفر چیدی

همیشه جلوه طراز رقیب بی روشی　　کدام میوه از آن نخل بار ور چیدی

ز لغو گویی هم‌صحبتان دلت نگرفت　　اگرچه سنبل گیسو دایم از شکر چیدی

صبا ز گلشنم آزاده حال میگذرد　　چو شاخ گل بر گم داغ نیشتر چیدی

بدست غارت تو آن درخت عریانم　　که از مقام خوشش کندی و ثمر چیدی

بهیچ شوخ آسودگی نمی‌بینم　　ز بسکه مشعله بردی و بکد گر چیدی

بماده گونه نیلوفری فتاده چو تو　　بصبح بنفشه شام و گل سحر چیدی

بشد که طعمه زاغی دهی همایم را　　اگرچه بر پر دولت ز بال و پر چیدی

ز گریه سحری یافتی نظیری فیض

گل مراد باقبال چشم تر چیدی

دریغ از صف رندان بدون نشناخت یکی　　دو کون را بیکی داد و در نباخت یکی

هزار تیغ درین مشهد جزا برخاست　　ندید عشق که مردانه سر فراخت یکی

کسی بمعرکه عشق کامیاب نشد　　ظفر دو اسپه بدو شد ولی نتاخت یکی

بسی بجستن اجزای کیمیا گشتند　　ز صد هزار کس اکسیر زر نساخت یکی

دلیل و حجت حق دیگرست و حق دیگر　　طریق جهل هزار و ره شناخت یکی

دو کون را که چه دادند و هیچ کس نشناخت　　جهانیان همه بردند و در نباخت یکی

درست خورده این کارخانه مغشوش ست　　نخورده داروی سباک اگر گداخت یکی

نوای عشق بساز و صریر الحان نیست　　هزار پرده شد آهنگ کی نواخت یکی

مقری چو نظیری با کبار سخاست

که بیش و کم بهم آورده و او ساخت یکی

یک ره کم این حجره خاکی نگرفتی　　ترک صنم و دیر مغاکی نگرفتی

دیو و ملک از سر بده تاکی تو ستنند　　در شکوه عنان دل بشاکی نگرفتی

در کوچه وحدت که شهود بود آهسته　　خط نظاره وسوسه تاکی نگرفتی

آخر به بری ز اول اگر پاک سپاهی　　در پاکی از هره بیاکی نگرفتی

در عهد دولت میل بشوخی هوا داشت — راحت چو می از نشاط تاکی نگرفتی
چون گل به نسیمی سر شوریده شود چاک — هر چند که چون غنچه سپاکی نگرفتی
بر چرخ نسودی چو قمر گوشهٔ نعلین — زنار مسیحا بشرا کی نگرفتی
هر چیم که در چشم تو گیرم بهایی — چون زندگی ما بهلا کی نگرفتی
حال تو شد زینهٔ معراج نظیری
گر بطن سمک را بسماکی نگرفتی

کمند عشوه کشادی و فتنه سر دادی — هزار عربده را سر به بی خبر دادی
روان و روح بجود انس داده را جو نیم — زجره راندی و تن در قفای در دادی
بدوری تو دل و صبر پای می ارزند — مرا بدست رفیقان بی جگر دادی
بفهم و خاطر زیرک ظفر بیشتر نیست — بکار پر خطر اسباب مختصر دادی
چنان بسر زده دود و مضطرب نشوم — که ره چو شعلهٔ خارم به نیشتر دادی
ز تلخی تو کنم شکوه تا ندانند کس — که زهر در قدحم کردی و شکر دادی
مرا که ورد صبوح و می شبانه نساخت — سرشک نیم شب و نالهٔ سحر دادی
اگرچه قیمت پروانگی وصلم نیست — وظیفهٔ غم وادار چشم تر دادی
بذرّه ذرّه از مهر تست زناری — چو کوهم ارچه ز سر تا بپا کمر دادی
هنوز دعوت حلوای بوسه در پیش است — ز نقطهٔ لب نمک و ترّه ما حضر دادی
بایں جمال نظیری کسی حدیث نگفت
قمر بعقرب و یوسف بچاه بر دادی

عقلم وداع عصمت کرد از تنک شرابی — عشقم نگاه دارد از مستی و خرابی
در روی کنش مغان شرم از من است تا کی — موی سفید سازم از لای می خضابی
هر یک بغنا نخمی کی پیش او منتقید — دستم برشته آورد جام از گران رکابی
بیخوابگی هستی زان است پیشه کردم — تا رو نهد بیارم در حرف بی حجابی
چون پیشه بر سر خم مجنون شد از حوا سم — دراز وای فکرم خورمی کند ذبابی

کز پرتو درد و غم عکس افگند به بیرون　　هر ذره ز خاکم خیزد و آفتابی
مورم ولیک دارم قصد شکار عنقا　　گنجشک بسته بالم اما کنم عقابی
سامان عمر خواهد پیشش کسی نیاید　　بخشی بدین تغافل کاری بدین شتابی

قادر نشد نظیری بر شاخ وصل دستم
کز باغ بخت چینم گلهای انتخابی

نه گلم کفاف رنگی نه گلم پسند بوئی　　سر و برگ خود ندارم ز خیال رنگ و بوئی
بتصور جمالش ز هزار فکر رستم　　دل جمع من پریشان نشود به هیچ سوئی
شده با بدان مصاحب چه فسون کنم ندانم　　که بطبع دیو مردم نشده فرشته خوئی
غم دل چگونه پوشم که لباس صبر و طاقت　　ز هم آنچنان دریدم که نمی‌شود رفوئی
نفحات زلف جانان چه بلا مسلسل آمد　　که نفس ز هم گسست و نگسست گفتگوئی
سگ خانه زاد عشقم بجفا مگیر زودم　　نه شکاری غریبم که جهم بهای و هوئی
نکند قبولم آتش پس مرگ اگر بسوزند　　اگرم ز لوث عصیان نه دهند شست و شوئی
شده عرصه از زبونان صف پر زنی ببینم　　که ز صولجان مردی بدر آوریم گوئی
حسنات دین پرستان همه سیئات دانند　　مگر آنکه روز محشر نکنند جستجوئی
سخن ار بدوست باشد بهم ار بود دل دنیا　　دل پر هزار حسرت بامید باز گوئی
چه عجب ز دیده من که بخون دل نگارست　　تو که بر کنار جوئی نشکسته سبوئی

ز غلوی اضطرابم ز حجاب بر نیاید
ز صد آرزو نظیری رسم ار بآرزوئی

از کم سخنی و سر بزیری　　دادیم به خارها حریری
گشتیم ز بندگی خداوند　　سلطان شد ایاز از اسیری
مرغان چو نشاط ما ببینند　　بر گل نکنند خورده گیری
ناهید اگر بما نشیند　　بهرام نمی‌کند دلیری
ما را که غذای جان شمیم است　　پیوسته کند صبا بشیری

مشکیں نفس از خیال یاریم | گرد رخ گل کند عبیری
بردیم با آخرت ز دنیا | دل گرسنگی و چشم سیری
هر دیده و خوانده شد فراموش | الا تو ندیده در ضمیری
چوں شاخ خزاں فتادہ بودم | شد شوق تو ام عصائے پیری
ہستی ز وجود تو عدم است | عزّ است بهیچم ار پذیری۔

یکبار نظیرئ خودم خواں
تا شهره شوم به بے نظیری

دمم گرم و رخ زرد از که داری | سرت گردم بدل درد از که داری
ز فکر کیست بر خاطر ملالت | رخ آئینه در گرد از که داری
کدامی جلوه ترسانیده چشمت | غم جاں بیم ناورد از که داری
چه پرسی ماجرائے بزم و محفل | امید یاد آورد از که داری
چه فکر از بزم رزمت کرده فارغ | دل جمع و تن فرد از که داری
به تهمت عشق نتواں بست بر خویش | خدارا گریۂ سرد از که داری۔
حریفاں کم زنند و پاکباز اند | دغا در بردن نرد از که داری
نمیسازی بستاری خبرده | که تکبیر جوانمرد از که داری

نداری بخت بر گردوں نظیری
فغان آسماں گرد از که داری

کجائی گنج پنهانی کجائی | بمعموری بویرانی کجائی
نه در ظاهر نه در باطن مقید | انیس جان زندانی کجائی
تو ناپیدا و هر چیزست پیدا | فروغ چشم نورانی کجائی
نمے گنجی در الفاظ و عبارت | نوائے معنی وجدانی کجائی
ز تو هر جا نه پر وجد و سماع ست | همه جائی و در جانی کجائی
غنیمت ہائے عالم را بدل ہست | تو لے بیمثل و بے ثانی کجائی

دلا حیران تری ہر دم ندانم — کہ ہمچون چشم قربانی کجائی
خداوند حرم در خانہ رامست — تمنائے بیابانی کجائی
بہ پند عقل کردم توبہ از عشق — خطا کردم پشیمانی کجائی
دلم شد تنگ تر از جمع اسباب — غلط کردم پریشانی کجائی
چو کنعان مبتلائے قحط گشتم — کجائی اے فراوانی کجائی
نہ در کفرے نہ در آئین اسلام
نظیری ہیچ میدانی کجائی

ازین مجلس نمنجیزد دمے کا حیا کند گوشے — پیالہ چشم بکشاید صراحی وا کند گوشے
گران شد حسن شمع از بذلہ سنجان مطرب خواہم — کہ از تحریر گلبانگ غزل گویا کند گوشے
اگر مے در خروش آید دم مطرب بجوش آید — سر معنی طلب با صد زبان سودا کند گوشے
طنین بال مور از لہجۂ داؤد یاد آورد — درین پردہ مگس بر نغمۂ عنقا کند گوشے
مرا صد شرح غم بر شئے ہم افتاد و آن خود را — بتمکین نکتہ پرسد باستغنا کند گوشے
کسے ذوق از مقامات ہزاران تواند کرد — کہ از ہر عضو ہمچون شاخ گل پیدا کند گوشے
ضمیر پرگہر دارم قرین ابر نیسانی — سخن را مستمع خواہم کہ چون دریا کند گوشے
زلیخائے بباید تا حدیث عشق و سودا را — ز سر مہجور اندازد ز رغبت وا کند گوشے
در بیت الحزن یعقوب بند دگر بشیر آید — پریشان گردش خاطر کہ بر ہر جا کند گوشے
درین مجلس کہ کس نام و سلام کس نمیگیرد — نیازے عرضہ خواہم کرد اگر پروا کند گوشے
نظیری کیست مسکینے باہل فقر ہم صحبت
نہ پیش جم برد عرضے نہ بر دارا کند گوشے

جہان بطرۂ عنبر فشان بیارائی — بعقد سلسلہ صد دودمان بیارائی
بفتح ولایت خاورستان کنی تسخیر — بخال کشور ہندوستان بیارائی
ہمہ مسیح دمان گوش بر کلام تو اند — کہ نظم و نثر بحسن بیان بیارائی
ہزار جان زلیخا دود باستقبال — بحسن یوسفے ار کاروان بیارائی

بزیب صدرنشیناں خلل نخواهد کرد — بنقش جبهه ام از آستان بیارائی
چه نوگل تو ام از وی بهشت عمر شگفت — که مهرگان چنینم از خزان بیارائی
هوائی جان نکند بلبلی که مست شود — اگر بشاخ گلش آشیان بیارائی
مراد نیست سیه‌پوش در مصیبت عمر — کنون تو ناز و ستم را دکان بیارائی
چو ماهی از عطشم کشته زچه سود دهد — بلجه و گوهرم از استخوان بیارائی
بمرگ هم نرود خار خار غم ز دلم — مزارم ار بگل و ارغوان بیارائی
سخن رسید نظیری بآسمان وقت است
که گوش حلقهٔ کرد و بیان بیارائی

بخود بینی بجز بتگر نباشی — ز خود بگریز تا کافر نباشی
بظلمت افگند طوفان جهلت — چو کشتی گر گران لنگر نباشی
ز خیل طائران قدس گردی — اگر در قید بال و پر نباشی
ز انسان زادهٔ فضلی طلب کن — که از همچون خودی کمتر نباشی
چنان سیراب ساز امروز جان را — که فردا تشنهٔ کوثر نباشی
اگر خواهی گذارندت درین بزم — دمی بی دود چون مجمر نباشی
همه کس صید فربه خواهد از عشق — کنندت رد اگر لاغر نباشی
اگر پای ریاحین سر نداری — چو نرگس صاحب افسر نباشی
چو ساغر پیشه گر بخشش نگیری — میان همگنان سرور نباشی
نگردی زین خط پرکار سر بند — اگر چون نقطه ز اول سر نباشی
نظیری دل بسیمین غبغبی بند
که در قید مه و اختر نباشی

سحر که سنبلم از جیب پیرهن بکشی — گمان برم که رگ جانم از بدن بکشی
شود کنار و برم بی تو باغ عریانی — که خار تیش کنی و سنبل و سمن بکشی
شبم بهرزه یارب تو انتقام مرا — ز صبح ظالم قطاع تیغ زن بکشی

شکسته شد صنم عیشم از خلیل صباح — تو داد من صمد از این صنم شکن بکشی

بنخل عمر نیاید بخزان پیری راه — بنو بهار اگر بادهٔ کهن بکشی

بسایهٔ گل تو آن گیاه بیکارم — که سر اگر بکشم بیخم از چمن بکشی

خطاب غمزهٔ خمار تو بمن زان ست — که مست حرف خودم سازی و سخن بکشی

ز چشم هندوی تو این مزاج می آید — که صد صنم بجبین پیش برهمن بکشی

عنان طبع تو در دست ناز و بدخو نیست — عجب نباشد اگر سر ز خویشتن بکشی

اسیر کردهٔ تو از خوشی نیارد یاد — چو طفل خاطرش از خویش و از وطن بکشی

مقید لب شیرین مکن نظیری دل
که خسرو ار شوی اندوه کوهکن بکشی۔

درین میدان پر نیرنگ حیرانست دانائی — که یک هنگامه آرا نیست و صد کشور تماشائی

ز راه عقل و آگاهی مشعبد میکند بازی — که غلطان مهرهٔ زرینست و نیلی حقهٔ مینائی

بعمد آوازهٔ سیمرغ و قاف افگنده در عالم — عبث نظارگی گردید مشتی گول سودائی

خواص طبع جادو سیمیائی چند بنموده — هوای نفس خاکی در غبار غفلت آرائی

اگر نوعی که هست از رخ حقیقت پرده بردارد — نظر ماند برسوائی خرد افتد بشیدائی

جز او نیرنگ بینی نیست تا چون و چرا گوید — که هم او خود تماشائیست در هنگامه آرائی

همه زو چون خرد دانا و او برتر ز دانشها — همه زو چون نظر پیدا و او پنهان ز پیدائی

ز شان حسن تو نتوان نشان گفتن معاذ الله — تو در دانش نمی گنجی تو در بینش نمی آئی

کسی را نیست حد امتناع از امر و نهی تو — مسلم هرچه کردی نهی بر حق هرچه فرمائی

بمستوری نشد کارم برسوائی علم گشتم — شکیبی کز تو باشد میگریزم زان شکیبائی

بذکرت جان دهد کلک نظیری وه عجب نبود
کز افسون حدیث تو کند افعی مسیحائی

ز نیرنگ نطقش بمضمون نیائی — در آئی ز لبس سحر بیرون نیائی

نیائی پذیرائی ناز سر چشمش — که پیش ره صد شبیخون نیائی

بترخانی عشق فرمان برآور — که در تحت احکام گردون نیائی
شوی محرم بزم رندان بشرطے — که ناخوش به بینی و محزون نیائی
بیونان حکمت جنیدے طلب کن — خدادان بعلم فلاطون نیائی
بگوئی چنان در دلش جا توان کرد — که بیرون بصد سحر و افسون نیائی
نه درگریه صاحب دلت بینوا گفت — که دست و گریبان بجیحون نیائی
بکوش و ازین حلقه جانے برون بر — که در زیر این طاس وارون نیائی

مزن بوسه بر آستانش نظیری
لبالب گر از درِّ مکنون نیائی

دیریست زگوشه نقابے — داریم امید فتح بابے
از زلف کجش بعقد انگشت — زوقست گرفتن حسابے
وانگه به نشان بوسه کردن — از صفحهٔ رویش انتخابے
هردم بگلاب پاش مژگان — بر جیب فشاندنش گلابے
از دیدهٔ تر بران بناگوش — غلطان دیدن دُرِ خوش آبے
ارزد به نشان صد سلیمان — تابے کندن ز لعل نابے
انگشت نمائے شهرم از شے — هردم بنوازشش خطابے
مطعون دارد میان خلقم — هر روز بشهرت عتابے
دل هر گله کز تغافلش داشت — سر شد به ندادن جوابے
رازے که بصد دهان نگنجد — گردید بیان باضطرابے

با دوست گر اتحاد خواهی
از خویش نظیری اجتنابے

نوشی بصد جان رایگان قوت روان کیستی — کامی بصد حسرت نهان آرام جان کیستی
آدم بشوقت در جهان رضوان بشوقت در جنان — تو مرغ عنقا آشیان سرو بوستان کیستی
از نسل حوا یا پری حور و تسنیم حورانی بشر — روشن کند قدرت نظرا ید دودمان کیستی

ای از هدایت آیتی بر ما ز یزدان رحمتی
با کس نداری نسبتی نازل بشأن کیستی

با خود غرور و سرکشی با ما جفا و ناخوشی
از ما نه‌ای از ما نه‌ای آخر از آن کیستی

بسیار نازک کم نگه کوته قبا و کج کله
خوش می‌روی رقصان بره سرو روان کیستی

بر قلب پا افشرده رخش خرد پی کرده
گوی از مه و خور برده چابک عنان کیستی

قهر از صفا بر جوش تر فاش از خفا و نوش تر
تلخ از شکر خوش نوش تر شیرین زبان کیستی

میریزد از کلک بتان نوشت نظیری در بیان
دست و دهان آلوده گستاخ خوان کیستی

به تسبیح و مصلا کرده ام میخانه آرائی
کنون از اشک رنگین میکنم پیمانه آرائی

زبان و گوش محو لذت است اصحاب خلوت را
بذکر جام و شاهد می‌کنم افسانه آرائی

بدست فکر از هم میگشایم تاب گیسوئے
ز عاشق خوش بود مشاطگی جانانه آرائی

مگر یار مسافر گشته من باز می آید
که جان در حجره آرائی ست دل در خانه آرائی

بطامات و غزل ذوق آشنائی دل نمیگردد
بزیب عاریت تا کی کنم بیگانه آرائی

جمال عیش دنیا تیز تر از جلوهٔ برق ست
کند شمع از فروغ سوختن پروانه آرائی

مشو شاد از بهار دهر کاین زال فریبنده
بمرگ و شوی عالم می‌کند کاشانه آرائی

گهی گل ریزدم در بر گهی سنگم زند بر سر
بلی میزیبد از مستان چنین دیوانه آرائی

بلا شد درک حسن خال و خط با هوشمندان را
بعشق ما کند صیاد دام و دانه آرائی

دلم از هر شگاف سینه آشوبی دگر دارد
پری در چشم مجنون می‌کند ویرانه آرائی

نظیری اطلس و اکسون بخشد قدر عاقل را
بزیب فضل و دانش خوش بود فرزانه آرائی

چه باید مرد را طبع بلند و مشرب نابی
نگارین چهرهٔ مجموعهٔ خوبی ز هر بابی

سکندر در سراغ آبحیوان باخت طاقت را
خوشا درویشی و خلوت لب نان و دم آبی

بهر از نقاره چتر جم ست و طوق افریدون
نظر بازی بسرو خانگی و ریش مهتابی

بصد ناخن زدن بر رشته عود جگر ارزد
گزیدن از سر انگشت خضابی کرده عنابی

بکامِ همچو طوطی شکر از کنجِ دهن کردن ‌ ‌ ‌ چو کبکانِ دری بر بال هم انداختن تا بے

شبِ امن و حضورِ قلب و ذوقِ وصل و شعرِ تر ‌ ‌ ‌ نمیگردد بگردِ چشمِ شاهدبین من خوابے

مدارِ کشتیِ فکرم بگوشِ دامن افتاده ‌ ‌ ‌ که میترسم ز طوفانِ ذقن افتد بگرداب بے

نه بینم چاره زان شستِ و تا و چشمِ نوشین ‌ ‌ ‌ بجز در باختن مانند ماهی جان بقلابے

حدیثِ صفحهٔ رخسارِ یار و طاقِ ابرو چند
نظیری خیز و ادراکِ گزین و کنجِ محرابے

---

**تمام شد**

بسعید: احقر الناس عبد ضعیف محمد شریف عفا عنہ گکھڑ ضلع گوجرانوالہ

**مجمع نباتات** - فارسی اُردو مشمولہ امتحان منشی قیمت ... ۴ر

**شکوہ ہند** - مولانا حالی کی مشہور و معروف نظم قیمت ... ۲ر

**چپ کی داد** " " " ۲ر

**مسدس حالی** " " " ۸ر

**خلاصہ شعر العجم** - حصہ سوم قیمت ۶ر

" " چہارم " ۸ر

" " پنجم " ۴ر

**لمعات اوج** - حضرت اوج گیاوی کا کلام ... قیمت ۶ر

**پرشین کمپوزیشن** - از پروفیسر علم الدین صاحب ایم اے - فارسی ترجمہ اور مضمون نویسی کے لئے بہت مفید ہے قیمت عہ

**ترجمہ و شرح رباعیات ابو سعید ابوالخیر** از مولوی عباد اللہ صاحب اختر و مولوی سید اولاد حسین صاحب شاداں بلگرامی قیمت ۱۲ر

**مطالب الغالب** - یعنی دیوان غالب اردو کی جدید ترین و بہترین شرح از مولٰنا سہا عہ

**الفاروق** - از مولانا شبلی نعمانی قیمت عہ

" " درجہ اول عہ

**المامون** ... قیمت عہ

**عقد آلی** - شرح اخلاق جلالی از مولوی محمد الدین صاحب مختار پروفیسر اورینٹل کالج لاہور قیمت ... عہ

**سرگذشت الفاظ** - از مولوی احمد الدین صاحب بی اے - الفاظ کی کہانی ان کی اپنی زبانی - مترادفات اور مطالعہ الفاظ پر محققانہ بحث قیمت فی جلد دو روپے ۲

**دیوان بہروز** - مشمولہ امتحان آنرز ان اردو قیمت ... ۶ر

**ظہیر الاخلاق** - خلاصہ اخلاق جلالی قیمت ... ۱۲ر

**مضامین فارسی** - ۵۲ مختلف مضامین بزبان فارسی ان میں سے اکثر وہ مضامین ہیں جو امتحان منشی فاضل میں آچکے ہیں طلباء کے لئے از بس مفید ہے قیمت عہ

**قصائد ذوق** ... قیمت ۶ر

**المشتہر: شیخ مبارک علی تاجر کتب اندرون لوہاری دروازہ - لاہور**